
BIBLIOTECA NAZIONALE
VITTORIO EMANUELE
6
21 MC
9

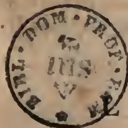
ANTIQVÆ HISTORIÆ EX XXVII. AVTHORIBVS CONTEXTÆ LIBRI VI,

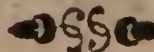
Totidem solennes Temporum epochas continentes.

DIONYSII GOTHOFREDI IC. operâ.

SERIEM LIBB. & AVTHORVM nomina, sequentes ostendent Paginæ.

Cum INDICE accuratiss.

LVGDVNI

CIↃ IↃ XCI.

DIVISIO HVIVS HISTORIÆ antiquæ in ſex epochas & Libros.

I. *De Antiquis Italiæ ante Romam.*

II. *De Roma & Regibus Romanis.*

III. *De Conſulibus Romanis.*

IIII. *De Imperatoribus Romanis à Iulio ad diuiſum imperium inter Conſtantinum Irenes & Carolum magnum.*

V. *De Imperatoribus Conſtantinopolitanis à Conſtantino Irenes ad Conſtantinū vltimum & captam à Turcis Conſtantinopolim.*

VI. *De Imperatoribus Francis & Germanis à Carolo Magno, ad Rodolphum II.*

GENEROSIS SENDIVOIO, STANISLAO & IOANNI IACOBO, Comitibus ab Ostrorog, Cosminetij Dominis,

DIONYS. GOTHOFREDVS IC. S.

VM hæc antiquæ historiæ euulgatio (Comites generosissimi) ad manum mihi occurrisset, subiit illico animum meum virtutum vestrarum recordatio, quas paucis antè diebus, amicissimi hominis sermone, ad viuum delineatas, mihi ipsi cum oculis subieci.

Occurrebat tum quoq; maiorũ vestrorũ nobilitas ac virtus, quos in longè florentissimo ac potentissimo totius Septentrionis regno, summo splendore, spectata integritate amplissimos honor s

tenuiſſe ac geſsiſſe, memoria repetebam.

Mouebat me & illud non parumper, quòd eiuſdem amici ſermone, beneuolentiæ ergá me veſtræ ſigna perſpicua intellexi; qui me ne viſum quidem vobis antehac, ètiam amare voluiſtis.

His tot, cumulum tandem impoſuit homo veteri notitia, fide, probitate, ſtudiorum atq; officiorum neceſsitudine mihi coniunctiſsim⁹ ADAMVS TOBOLIVS. Nam vt primùm recenti epiſtolio ſuo me certiorē fecit, vos Argentinam (celeberrimū tota Germania, cùm bonarum literarum, tum virtutū omnium emporiū) à generoſiſsimo Curatore veſtro ANDREA LESCINIO Baranouij Domino, ſtudiorum cauſa amandatos, ſpem ad vos mihi aditus

non modò conciliauit, sed & quasi manu fecit.

Prȩuidi, vel in ipso illo momẽto, hanc historiæ antiquæ legendæ nouam methodum ac formã, si non mea, saltem tanti viri Curatoris vestri nobilissimi causâ vobis non ingratam fore.

Nam quoties veteris eius erga me beneuolentiæ commemini (quod sępe ac lubenter facere iure mihi necesse est) toties primos adolescẽtiæ eius annos retracto: in quibus tum, ingenij præstantia, atq; animi magnitudo singularis inter cæteros ęquales palàm elucebat.

Nec fefellit: vt quem audio, Moscis ac Turcis fortiter atq; intrepidè pro patria sua nunc se offerentem ac pugnantem, summi Ducis atq; imperatoris munerib.

ſunctum, coronam ob ciues ſeruatos perpetuam mereri. At illud in intimum vſque pectus deſcendit, quòd vel illo in procinctu, de me, & vbi eſſem, literis ad Tobolium noſtrum, & quidem ſollicitiùs, quæſierit.

Hoc autem æterna laude dignum eſt, quòd variis per Germaniam locis magnæ ſpei adoleſcẽtes ad futuras ditionis ſuæ neceſsitates & liberalibus ſtudiis & ſacris literis, plena ac liberali manu inſtituendos curat.

Meæ fuerint aliquãdo (& quidem breui.) partes, ſerio ac verè teſtificandi erga eius merita animi mei. Non, vt ſpero, omnia conanti mihi, in tam honeſto certamine, materia defuerit. In antiqua hiſtoria, qui authores, quo ductu ac filo legendi, generoſis virtu-

virtutibus vestris (Comites generosissimi) nunc dico, nunc offero. Restat alterum & quidem nouum specimen eorum, quæ in Historia legenda, seligenda censeam: quod illius nobilitati, longo quasi affectu, voueo: ac si Deus annuerit, & propediem, & ex optimis authoribus repræstabo. Interim dum me ad illa compono, pro vestra in literatos omnes ac me priuatim studio (Nobilissimi Comites) opus hocce Regium, Consulare & Imperatorium, oculis & animis iisdem, vti spes est, à me cùm accipietis, tum legetis. Valete. Datum

Basileæ 18. Augusti.

cIↃ IↃ XC.

LECTORI BENEVOLO.

RERVM à maioribus gestarum sciētiam (benigne Lector) non tantùm hominum animis suauem & iucundam esse, sed ad vsum præterea vitæ necessariam, vel hi qui in ipso negotiorum actu versantur, mecum facilè recognoscent.

Quod vt verum per se ac certum, ita labor totius huiusce cognitionis (et quidē maximus) in his tribus versari mihi videtur.

Primùm, vt ab ipsis discendi incunabulis certos authores (veluti duces quos sequamur) nobis proponamus. Deinde (vitandæ cōfusioni) illos ipsos quos in manum ita sumpsimus, tenore atq; ordine seruato seriatim iungamus ac legamus. Postremò vt ne omnia promiscuè, sed meliora, ac nostræ tum alienæ vitæ vtilia seligamus.

Itaque prima illa in parte peccare hi solent quàm maximè, qui rerum à veteribus & priscis gestarum historiam, his primùm seculis compositam, neglectis veteribus au-

thoribus

thoribus legẽdam ſumunt. Nam ſi verum fateri volumus, annoſæ illæ (vt ita loquar) hiſtoriæ & ad verum propiùs accedunt, & maieſtatem quoq; ſuam dicendi veteribus illis ſeculis conſuetam fideliùs ſeruant. Quo in genere (vt de noſtratib. loquar) facinus audax attentarunt, qui Ionuillæi, Froiſſardi, Cominæi, & aliorum multorum hiſtorias velut orationis nimium antiquæ atq; obſoletæ, in nouam & his ſeculis receptam orationem commutarunt: quid dico? decurtarunt & caſtrarunt.

Ad ſecundum caput venio, in quod hi grauiter committunt, qui hiſtoriam non à fundamentis ſuis legunt: hoc eſt, qui vnius aut hominis aut belli. Dicam liberè quid ſentio: concathenatas inter ſe hiſtorias videri, & ex vnius imperij excidio, noui initium aſſurgere ac fieri. Fructum itaq; meo iudicio ferent in hac legendæ hiſtoriæ norma, qui non ſatyratim aut ſaltuatim hunc illúmve percurrent, ſed qui à primis & antiquioribus per medios & recentiores venerint. Hoc enim & connexu & (vt ita dicam) filo hiſtoriarum, perpetuam, cer-

tam atq; constantem historiæ notionem legendo nobis paraturi sumus.

Tertio verò capite hi sese decipiũt, q̃ nuda tantũ facta animis suis curiosè mandãt, nullò cõsiliorũ aut euẽtuum habito delectu.

His tot malis si non certa remedia: mihi certè remediorum aut speciem, aut specimẽ nunc excogitasse atq; adinuenisse, spondere ausim. Hoc enim opere, primùm antiquos authores selegi, vt studiosi ex antiquis, non ex decima lacuna cognitionem historiarum haurirẽt. Berosum Chaldæum, Manethonem Ægyptium, Metasthenem Persam, et similes, tametsi suspectæ ac fluxæ apud viros quosdam eruditissimos fidei, adieci. sed quid? sua illis; mea mihi aliisq; opinio est. Principum, quos illi authores enumerant, seriem penè totam Eusebius Chronico suo recenset. quin nec difficile fuerit, apud veteres, eosdem quoq; nancisci atq; offendere.

Quod si morosè ac pertinaciter in superioribus authoribus recusandis manserint, eodem per me licet loculamento in Bibliothecis suis Berosum & alios asseruent, quo Herodotũ, quo deniq; priores Diodori Halicarnassæi

carnassæi; ac multorũ aliorum, ac maximè Plinij historici libros. Habeant, inquam, illos authores, non vt habere eosdem, sed vt ne nõ habere iisve carere videãtur. Verùm hæc nimio plusquam par sit in præsenti.

Atenim coniunctos & ad sua tempora suasq; personas, authores illos retuli: neq; deiunctim ac separatim legendos subieci? Et meritò. Vt qui de IVLIO & AVGVSTO (ponam in his exemplum, vt inde in cæteris idem cẽseamus) indigitaueerit, aut quæsierit, in ipsius Iulij vel Augusti vita scriptũ habeat, q̃d illi omnes authores de Iulio aut Augusto scripserint. Quod tñ eadẽ fide ac diligẽtia feci, vt interea ne apex quidẽ vllus in illis authorib. à me sit mutatus. Mihi planè res laboris molestißimi videbatur, quærentẽ acta gestaq; Cæsaris vnius, ab vni⁹ authoris cõtextu decurrere cogi, ad alios authores lõgißimo spatio positos.

Quòd si quis miretur, q̃d ab Epitomatoribus initiũ fecerim? Breui ac paucis respondebo. Historiæ antiquæ Regiæ, Consularis, ac Principalis, hac noua methodo legendæ, specimen, à minutis istis authorib. inchoasse

me: primùm quòd quasi elementa plenioris & perfectioris historiæ sint: Deinde vt hæc noua legendæ historiæ editio quàm minima alea mihi ac tibi, Lector, constaret. Hanc si semel voto meo successisse videro, à maiorum gentium historicis eam arcessere sententia est; factoq; initio à Romanis rebus ad alias omnium penè Regnorum ac Rerumpublicarum formas descẽdere. Quæ omnia, vt scias, mihi iam ad manum parata, certò spondeo.

Restat longè vtilißima totius Operis historici consideratio: quæ est de rebus in historia seligendis. Non me fugit, variorũ varias ad eam rem methodos circumferri: Quidni nobis liceat post tam multos, in re tanti momenti, meliorem quoq; perquirere? Huius in Senecæ nostri editione, gustum, si nondum aliis omnibus; mihi multisq; aliis iam dedisse suspicari ius est: quæ nisi vera historiæ ἀναλύσεως demonstratio fuerit, nulla (id audẽter dicã) vera fuerit.

Opus hocce in libros sex partiri, Lector, è re tua censui. Quid enim facilius quàm paucißimis versibus rerum ab initio vniuersi

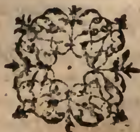
uersi gestarum partitionem complecti posse? De Antiquis Italiæ ante Romam: De Roma & Regibus Romanis: De Consulibus: De Imperatoribus Romanis à Iulio ad diuisum imperium inter Constantinum Irenes & Carolum Magnum: De Constantinopolitanis Imperatoribus à Constantino Irenes ad Constantinũ vltimum, seu captam à Turcis Constantinopolin: De Francis & Germanis Imperatoribus à Carolo Magno ad Rodolphum II. qui imperio nunc præest. Quot libros, tot solennes temporum epochas, Lector, vt opinor, vides. His vtere (benigne Lector) & faue. Basileæ 19. Augusti.

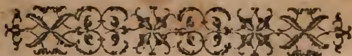
cIↃ IↃ XC.

Nomina ac ſeries XXVII. authorum, è quorum libris Hiſtoriæ antiquæ hæc editio contexta.

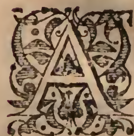
14. *Meſſa-*

BEROSVS

DE ANTIQVITATIBVS, ET PRIMO HIS, QVAE PRAECESSERUNT *inundationem terrarum.*

NTE Aquarum cladem famosam qua vniuersus periit orbis, multa præterierunt secula, quæ à nostris Chaldæis fideliter fuerunt seruata. Scribunt illis tēporibus circa Lybanum fuisse ENOS vrbem maximam Gigantum, qui vniuerso orbi dominabantur ab occasu solis ad ortum. Hi vastitate corporis ac robore confisi, inuentis armis omnes opprimebant, libidiniq; inseruientes inuenerunt papiliones & instrumenta musica & omnes delitias. Manducabant homines & procurabant aborsus, in eduliumq; præparabant & commiscebantur matribus, filiabus sororibus, masculis, & brutis: & nihil erat sceleris ꝙ non admitterent contemptores religionis & deorum.

Tum multi prædicabant & vaticinabantur & lapidibus excidebant de ea quæ ventura erat orbis perditione: sed enim illi assueti cor-

sidebant omnia, cœlestium illos ira atq; vltione; perurgente pro impietate atq; sceleribus.

¶Vnus inter Gigantes erat qui deorum veneratior & prudentior cunctis, reliquus ex probis erat in Syria Huic nomen erat N[illegible]A cum tribus filijs Samo, Iapeto, Chem & vxoribus Tytea magna, Pandora, Noela & Noegla. Is timēs quam ex astris futuram prospectabat cladē anno 78. ante inundationē nauim instar arcæ coopertam fabricari cœpit. ¶Anno 78. ab inchoata naui ex improuiso exundauit Oceanus. & omnia maria mediterranea, fluminaq; ac fontes ab imo ebulliētes inūdauerūt supra omnes mōtes, accedentibus atq; impetuosissimè & supra naturā è cęlo copiosissimis imbribus multis diebus corruentibus Ita omne humanū genus aquis suffocatum, excepto Noa cum familia sua, quæ naui excepta est. Nam eleuata ab aquis in Gordiei montis vertice quieuit: cuius adhuc dicitur aliqua pars esse, & homines ex illa bitumen tollere, quo maximè vtantur ad expiationem.

¶Ab hoc igitur anno salutis humanæ ab aquis primordio sumpto, nostri maiores innumeros scripserunt libros. Nos verò tędiosum illorū sermonē abbreuiaturi, referemus origines & tempora & reges eorū duntaxat regnorū, quæ nunc magna habentur. ¶In Asia quidem nostrum omnium celsissimum Babylonicum: in Africa Ægyptium & Lybicum (quæ vnū primò fuerunt & sub vno) narrabimus. Postremò, in Europa quatuor nostri enumerāt: Celtyberum, Celticum Kytim (quod illæ gentes Italicū appellāt, & Tuysconum, quod à Rheno fluuio,

per Sarmatas in Pontum fint. Addunt quidam etiam quintum dictum Ionicum.

BEROSI LIBER SECVNDVS: in quo de primis Ducibus & eorum post diluuium genealogia.

NEcesse est igitur nos ex præmissis confiteri, quod & Chaldæi ac Scythæ scribunt, siccato ab aquis orbe non fuisse nisi dictos octo homines in Armenia Saga, &c. ab his omne hominum genus in terris seminatum, atque ob id Scythas recte dicere & appellare Noam omnium deorum maiorum & minorum patrem & humanæ gentis auctorem, & Chaos, & semen mundi. Tyteam verò Aretiam, id est, terram in quam semen Chaos posuit & ex qua tanquam ex terra cuncti prodierunt. Præter verò tres primores filios Noa post diluuium Gygantes pluresque filios genuit. Quare ad abbreuiandum plurimum conferet, si omnium posteritates figurabimus ab ipso Noa exordio: deinde sigillatim à cæteris. Primùm itaque dixerunt Ogygisan Sagā id est, illustrem sacrorum pontificem Noam Dysir.

PRIMA FIGVRA NOE: quæ & Iani patris.

NOa cognomine Iánus Ogyges ante diluuium genuit Sem, Cham & Iaphet. Post diluuium vero omnes isti huic arbori annexi sunt ab eo geniti ¶ Primo ex Tytea 17. Titanes. ¶ Ex Araxa prisca regina & Pandora iuniore. Macrus, Iapetus iunior, Prometheus priscus, Tuiscō gigas, Crana, Cranus Granaus, Thetis, Oceanus, Typheus. ¶ Araxa prisca genuit:

Scytham priſcum à quo Napus & Prutus.

Tuyſcon Germanorum & Sarmatum pater, Mannus,Inghaenon,Iſteuon Herminon , Marſus, Gabriuius, Sueuus, Vandalus, Teutanes, Hercules,Hunnus.

¶ Secunda arbor genealogiarum Sami.

Samus qui ponitur primus filius Noa,genuit hos quinque. Arameus, Arpaxeus, Lugdus,Aſſyrius, Helameus.

Poſteritas Aramei.

Arameus filius Sami genuit hos quinque duces. Getul, Alam,Vl ſiue Vol,Meſa,Auſon.

Poſteritas Arpaxei.

Arpaxeus filius primogenitus Sami , genuit Salem,Sala genuit Heber, Heber genuit Iėtam ſiue Iſter,& ſic deinceps. Iſter Dalmadā,Sarmates,Saledus,Iader, Adulas, Azalus,Diclas,Obalus,Albanaes,Saus,Epirus,Obulas, Thyobum.

Poſteritas Meſa filij Aramei.

Meſa filius Aramei genuit quinque hos duces:Getum , Dacum,Bennomen, aliàs Bannonem,Brigum,Thynum.

¶ Tertia arbor poſteritatis Iapeti.

Iapetus qui & Iopetus & Cephus Atalus, genuit hos octo duces ex Andromacha. Comerus, Medus , Magogus, Samotes Dis, Tubal & Iubal,Moſcus, Tiras. Ion genuit Heliſan , Tarſum ;Dodoneus, Kitim,Italus Atalus.

Ab hoc Iopen & Iaph, & primogenitus Comerus Gallus.

Comerus primogenitus, genuit tres hos duces: Aſcanium,Ripheum,Tagum Orma.

Poſteritas Itali

Italus cui nomen Kitin (cognomen Atalus ſiue

siue Atlas) genuit Hyam, Morgetem, Siculum, Romam. Ex Pleiade, in Italia septem Pleiades, Maiam, Celeno, Ameroen, Steropen, Tagetam, Alcinoen, Flectram.

Posteritas Samotis.

Samothes (cognomine Dis) genuit Magum: Magus, Sarona & sic deinceps. Sarrō, Druidem, Bardum, Lōgonem, Bardum iuniorem, Celtam, Galathea pellex Hercolis Galathen genuit.

¶ *Quarta arbor continens posteritates Cham siue Camesis.*

Chem Ægyptij (Cham Hebręi vocāt cognomine Camesem) genuit quinque duces: Cur, Osiris, Cana (cognomine Phenix) Phæton (qui & Pheriton) Ochus.

Posteritas Curetum.

Cur pater Curetum genuit quinque duces. Arabs, Saubecres, Saba thurifer, Sabatius Saga, Nimbrotus pater Beli prisci.

Posteritas Saba thuriferi.

Saba thurifer posteros sex dedit. Gogus (pater Gāgis & Indi) Tritō genuit. hic Ammon genuit: hic Dionysium Lybicum, & Iarba: Hic genuit Deabum, cognomine Gera. Hic genuit Lonnimi, qui & Geriones.

Posteritas Sabatij Sagi.

Sabatius Saga genuit hos Curetes: Sabatius (pater Sabelli) Curitus: Curitis (pater Anitini) Anitinum genuit: hic Aruntum: Hic genuit Pherentium.

Posteritas Pheritonis siue Phutonis, siue Phetontis.

Pheriton siue Pheton (Moysi Phut) genuit, Ligurem: Hic genuit Cydnum: Hic genuit Eri-

BEROSI CHALDÆI LIB. TERTIVS.

HAs igitur principum atq; heroū origines atq; posteritates abbreuiamus ex nostris Chaldæis atq; Scythicis libris. quoad satis sit. Nam & multos alios memoriæ mandant: qui vel quia nihil ad nostram intentam accurationem aut parum afferunt, ob id dimittimus, resumpturi illos vbi opus fuerit.

Quo pacto exinanitus orbis fuerit colonijs, & hominibus oppletus, dicēdum est. Exsiccata humo & torrefacta terra, Noa cum familia de mõte Gordieo (vt par erat) descendit in subiacētem planiciem plenam cadauerum: quā vsq; ad hāc ætatē appellāt Myri Adā (id est, euiscceratorū hominū). & inscripsit in lapide (in monumentum) rem gestam & vocant incolæ locū *Egressorium Noæ*. Congressi verò cõiugibus perpetuò geminos edebant marem & fœminam, qui adulti & cõiuges effecti, & ipsi binos partu liberos semper edebant (Neque enim vnquam Deus vel natura defuit rerū necessitati quæ ad vniuersi orbis spectat opulētiam.) Spatio breui in immēsum adaucto humano genere omniq; Armenia completa, opus erat eos inde recedere, atque nouas sibi sedes conquirere.

¶ Tunc senissimus omnium pater Noa: iam antea edoctos Theologiam & sacros ritus cœpit etiam eos erudire humanam sapientiam. Et quidem multa naturalium rerum secreta mandauit litteris: quæ solis sacerdotibus Scythæ Armeni commendant. Neque enim fas est illa vlli inspicere, aut legere vel docere, quàm solis sacerdotibus & inter sacerdotes duntaxat: sicut & quos rituales libros reliquit:

ex quibus illis primùm Saga nomen fuit inditũ, quod est sacerdos & sacrificolus & põtifex.

¶ Docuit item illos astrorũ cursus, & distinxit annum ad cursum Solis & 12 mẽses ad motum lunæ, qua scientia prædicabat illis ab initio quid in anno, & cardinibus eius futurum cõtingeret: ob quæ illum existimauerunt diuinæ naturæ esse participem, ac propterea, illum Olybama & Arsa, id est, cœlũ & solem cognominauerunt: & illi plures ciuitates dedicauerunt. Nam & ad hæc tempora Scythæ Armæni vrbes habent Olybama & Arsa Ratha, & eiuscemodi. ¶ Cumque iuisset ad regendum Kitim (quem nunc Italiam nominant) desiderium sui reliquit Armenis, ac propterea post mortem illum arbitrati sunt in animam celestium corporum, & illi diuinos honores impenderũt. Et ob id solum hęc duo regna; Armenũm quidẽ (quia ibi cœpit) Italicum verò (quia ibi finiuit & docuit & regnauit naturaliumque atque diuinorum eos erudiuit, libros plenissimè illis conscriptos reliquit) venerantur, simulque cognominant, Cælum, Solem, Chaos, semen mundi patremque deorum maiorum, & minorum, animam mundi, mouentem cælos & mixta, vegetabiliaque & animalia & hominem: Deum pacis, iustitiæ, sanctimoniæ, expellentem noxia & custodientem bona. Et ob hoc illum vtræq; gentes signant in scriptis cursu solis & motu lunæ & sceptro dominij, quo malos & noxios expellebat à cœtu hominũ, & castimonia corporis & sanctimonia animi, duabus clauibus religionis & fælicitatis. Neque nimis Titheam (quæ mater omnium erat) Aretiam, id est, ter-

ram

ram vocabant; Vestam, id est, ignem post mortem cognominauerunt: quia ipsa regina sacrorum fuerat: & puellas docuerat sempiternum ignem sacrorum inextinctum seruare. Cæterum Noa antequam discederet ab Armenia docuit illos simplicem agriculturam magis curans religionem & mores quàm opulentiam & delicias: quæ ad illicita & libidines prouocant, & cœlestium iram nuper induxerant. Primus tamen omnium inuenit vites atque plantauit & vinum conficere docuit: cuius vim inexpertus & vaporem, ebrius effectus, minus pudicè in terram cecidit.

Erat illi, vt diximus, filius (ex tribus patris adolescētior) CHEM qui semper magicæ & veneficæ studēs Zoroast nomē cōsequutus erat. Is patrem Noam odio habebat: quia alios vltimò genitos ardentiùs amabat: se verò despici videbat. potissimè verò idem infensus erat patri ob vitia. Itaque nactus oportunitatem (cùm Noa pater madidus iaceret) illius virilia comprehendens, taciteque submurmurans, carmine magico patri illusit: simul & illum sterilem: proinde atque castratum effecit: neq; deinceps Noa fœmellam aliquā fœcundare potuit. ¶ Ob beneficium inuentæ vitis & vini dignatus est cognomento Iani, quod Arameis sonat vitifer & vinifer. ¶ At verò Chem cùm publicè corrumperet mortale genus, asserens & re ipsa exequens congrediendum esse (vt ante inundationem) cum matribus, sororibus, filiabus, masculis, brutis, & quouis alio genere, ob hoc eiectus à Iano pijssimo, & castimonia atque pudicitia refertissimo, sortitus est cognomentum Chem

Esenua id est, Chē infamis & impudicus, incubus, propagator. Est enim Esem apud Scythas Arameos infamis, & impudicus. Enua verò tū impudicus tū propagator. ¶ Eū inter homines huius dogmatis sequuti fuerūt Ægyptij, qui sibi illū suum Saturnum inter deos adolescētiorem fecerunt: & ciuitatē illi posuerunt dictam Chem Myn: à qua ad hāc ætatem omnes ciues illius appellamus Chem menitas. Verùm posteri hoc vitiosum dogma neglexerunt retento quod fuit primi moris, vt inter fratres & sorores coniugium iniri posset.

¶ BEROSI DE ANTIQVITATIbus regnorum Liber Quartus.

DE NYMBROTO SATVRNO ET primo rege Babyloniæ & Assyriorum.

Multiplicatum est in immēsum genus humanum, & ad comparādas nouas sedes necessitas cōpellebat. Tum Ianus pater adhortatus est homines principes ad quærēdas nouas sedas, & cōmunem cœtū inter homines agendum & ædificandas vrbes. Designauit itaque illas tres partes orbis, Asiam, Africam, & Europam, vt ante diluuium viderat. Singulis autem his principibus singulas partes ad quas irēt partitus ipse per totum orbem colonias se traducturum pollicitus est.

¶ Itaque NYMBROTVM creauit Babyloniæ Saturnum primum: vt ibi primum ædificaret colonis suis. Quare Nymbrotus assumpto filio Ioue Belo cum colonis furatus est rituales *Iouis Sagi*, & cum populo venit in campum

pum Sénaar, vbi designauit vrbem & fundauit maximã turrim anno salutis ab aqs 131. regnauitq; ibi annis 56. & deduxit turrim ad altitudinem & magnitudinem montiũ in lignũ atq; monumentum quòd primus in orbe terrarũ est populus Babylonicus, & regnum regnorũ dici debet. Ergo ab eo exordiemur, & per ipsum mensurabimus omnia regna, & eorum reges ac tempora abbreuiando illa in hunc modum.

¶ Anno 131. à salute ab aquis prima omnium gẽtium & ciuitatum fundata est a Saturno Babylonico nostro, vrbs & gens nostra Babylonica, multiplicataque est nimis numero posteritatis, magisque studuit paci & religioni Saturnus deorũ quam opulentijs. Et turrim quidem ædificauit, sed non compleuit nec designatam vrbem fundauit, quia post 56. annos subitò non comparuit, translatus à dijs. ¶ Ab exordio huius Ianus pater misit in Ægyptum cum colonijs ChemEsenum: in Lybiam verò & Cyrenem Tritonem, & in totam reliquam Africam Iapetum priscum Atalaa. ¶ In Asiam orientalem misit Gangem cum aliquot ex filijs Comeri Galli: in Arabiam fœlicem, Sabum (cognomine thuriferũ) Arabum præfecit Arabiæ desertæ & Petreium Petreiæ: Canam posuit à Damasco vsque in extima Palestinæ. ¶ In Europa regem Sarmatiæ fecit Tuisconem à Tanai ad Rhenum. Iunctiq; sunt illi omnes filij Istri & Mesæ cum fratribus suis ab Adula monte vsque in Mesemberiam Ponticam. Sub his tenuerũt Tyras, Archadius, Emathius: Italiam tenuit COMERVS GALLVS: Samotes possedit Celtas: & Iubal occupauit Celtiberos.

¶ Hi ſunt qui egreſſi ſunt poſt Nymbrotum ſinguli cum familijs & colonis ſuis, reliquentes nomina ſua locis in ſignum expeditionis à Iano patre commiſſæ & ad monimentum poſteris: vt ſcirent quis eorum fuerit conditor. Hi iuxta mandatum Iani colonis turri conſtructa pro metropoli: ipſi in Veis & cauernis caſas habebant. Solus noſter Saturnus idcirco exceſſit mandatum, quia vrbem vrbium & regnum regnorum voluit eſſe Babyloniam: Rurſus his temporibus Ianus cũ omnes in colonias miſſi abiuiſſent, eos qui remanſerant, bipartitus eſt. Nam ſecum retinuit filios plurimos quos poſt ſalutem ab aquis genuit: & item maximam gentium multitudinem, quam ſecum in colonias conducturus erat. Scytha cum matre ſua Araxa & aliquot colonis qui Armeniam incolerẽt. Rex primus relictus eſt: cõſtituto ſummo pontifice Sabbatio Saga ab Armenia vſque in Bactrianos, quę longitudo à nobis ad hanc ætatem vocatur Scythia Saga.

Poſtremus omnium ipſe Ianus ab Armenia per orbem colonias ſeminaturus egreſſus eſt. Hæc noſtri maiores multis libris tradiderunt. Nunc de temporibus eorum ac poſteritatibus dicemus iuxta id quod in noſtra Chaldaica & primordiali Scythica hiſtoria fideli memoria conſeruatum eſt.

¶ BEROSI LIBER QVINTVS DE *regnorum & prouinciarum antiquitate & origine.*

VT ſupradiximus anno à ſalute humani generis ab aquis 131. cœpit regnum Babylonicum ſub noſtro Saturno, patre Iouis Beli qui imperauit annis 56. ¶ Anno huius

huius 10. Comerus Gallus posuit Ionias suas in regno quod pòst Italia dicta est. Et regionẽ suã à suo nomine cognominauit,docuitq; illos legem & iustitiam. ¶ Anno eius 12. Iubal condidit Celtiberos, & paulò pòst Samotes qui & Dis, Celtas colonias fundauit:neq; quispiã illa ętate isto sapientior fuit,ac propterea Samotes dictus est. ¶ Anno Nymbroti 15. Oceanus ad Nynũ Ægypti cõsedit & multos ex sorore Tethyde edidit liberos. inde superuenit ille corru ptòr humani generis ChẽEsenuus vbi Thelchines magicã docens maxima opinione celebratus. ¶ Anno 18. eiusdem Babylonici regis Gogus Sabeam Arabiam Felicem cũ Sabo suo patre puer tenuit, & Triton Lybiã & Iapetus priscus Atlaa Africã: Cus Æthiopiam & Getulus Getuliã. ¶ Anno eiusdẽ 25. Tuyscon Sarmatas maximos populos fundauit, & Mesa cum filijs Istri priscos Mesios posuit vsq; ponticam Mesembriã ab Adula monte. ¶ Anno 38. eiusdem regis Sagę Armeni multiplicati possederunt omnem Caspiam regionem ab Armenis vsq; in Bactrianos:& Ianus pater Ianeos colonos trãsduxit in Hircaniã:& Ianilos in Mesopotamiam versus mare sub Babylonia. ¶ Anno 40. eiusdem regis aliquot coloni ex filijs Comeri in Bactrianis sibi sedes quæsiuerunt. Et Gãges in India sedem sui nominis. ¶ Anno 45. eiusdem regis aliqui ex filijs Mesę ac Getuli iuncti simul primi Mesagetas in India propagauerunt. Eadẽ tempestate Saturnus rex Babyloniæ misit principes coloniarum Assyrium, Medum, Moscium & Magogum qui regna cõdiderunt, Assyrium, Medũ, & Magogum, in Asia: Moscos verò, & in

Berosus.

Asia simul,& in Europa Anameon quoq; adolescentulus Meones à se dictos condidit, & regnauit CL annis.

DE BELO IOVE, SECVNDO, Rege Assyriorum.

SEcundus rex Babyloniæ IVPITER BELVS filius dicti Saturni regnauit annis 62. & fundaméta designata Babylonię oppidi magis quàm vrbis erexit. Pace fruebatur vsque circa finē imperij sui ¶ Anno 3. huius Comerus more Scythico vnde venerat, docuit suos Italos vrbē curribus cōponere. Et idcirco Veij appellati sunt vocabulo Sago, qui veias plaustrum appellant: & vrbem ex his compositam, si parua sit, Veitulam: si magna, Vlurdum, si metropolis, Cyocholā. Ad hęc quoq; tempora Scythæ plaustris & curru pro domibus vtuntur. Et sub solario quidem stabulum: supra verò habēt officinas domus. Conclusit & loca à se cognominata.¶ Tyras postquā Tyrum fundauit, cum principibus coloniarū litora maris tenuit fundauitq; Thraces Archadius Archadiam. Emathius Emathiā tenuit. ¶ Anno 45. huius Beli, Ianus pater posuit colonias in Arabia felice,& à suo nomine vnas vocauit Noa,& a cognomine Ianineas Qui verò ex posteritate Comeri erant Galli, ab auito cognomine illos appellauit Gallos. ¶ Anno 56. huius Beli Chem Esenus venit in Italiam ad Comeros, & non compatiente Comero cœpit colonias regere atque corrumpere suis impietatibus & sceleribus. Ianus verò pater circa Arabiæ fœlicis fluuium plures colonias relinquens, & à se Ianineas cognominans, in Africam ad Tritonem venit. ¶ Hac-

tatate

ætate Iupiter Belus cœpit libidine dominandi torqueri. Et paulò antè Araxa cum filio Scytha, (creato omnium gentium Sagarum rege Sabatio Saga atque in Armenia relicto) ipsa occupauit omnem partem occidentalem ab Armenia vsque in Sarmatiam Europæ. ¶ At verò Iupiter Belus cùm non posset alios subiugare nisi subacto & trucidato Sabatio Sagarum rege, clam molitus est illum perimere. Cumque Saturnus prospiceret se nō posse euadere, quòd innumeras insidias sibi parauerat Iupiter Belus, clandestina fuga se tutabatur in Sagis Caspijs delitescendo. Cumque naturæ concederet iussit filio Nyno vt Sabatium Sagum funditus deleret & omnes populos Babylonico regno subijceret: quia omnium in orbe primum fuisset. Quo accepto Sabatius delitescebat in Bactrianis Sagis, quousque cerneret tempus idoneum, vel ad regnum vel ad fugam. Ita arma Iouis contra eum parata, illum regno pepulerunt circa tempora Semiramidis. ¶ Eodem tempore Triton reliquit filium Hammonem regem Lybiæ: qui accepit coniugem Rheā sororem CamEsenui Saturni Ægyptiorum: sed tamen ex Almanthea adolescetula clàm Rhea Dionysium sustulit: & in Nysam vrbem Arabiæ, educandum misit.

DE NINO FILIO BELI Tertio Rege Aßyriorum.

TErtius rex Babyloniæ a nostris scribitur NINVS, Iouis Beli filius: & regnauit annis 52. Hic omnibus suis viribus sumptis armis patris sui Iouis Beli, omnibus bellum intulit, nulli parcens: & Sabatium

Sagā quòd esset in omniū desiderio, omni studio ad interitū quæritabat, quare etiā toto huius tēpore exul apud suos delituit. Hic omniū primus ex nostris regibus Babylonicū regnum propagauit & omnium primus templum Belo patri & matri Iunoni & Rheę auię, & statuas in medio oppidi Babylonię erexit. ¶ Anno huius Nini 4. Tuiscō gigas Sarmatas legibus format apud Rhenum: Idipsum agit Iubal apud Celtiberos: & Samotes apud Celtas. Econtrario CAMESENVS Saturnus Ægyptiorum, Comaros Italos nitebatur corrumpere iuuātibus illum conuenis & aduenis, quos ille pro Italiæ colonis conduxerat: quos ipsi vocant montanos Aborigines. Et apud Lybiam lis orta est inter Rheam & Hammonem, ob stuprū admissum cum Almāthea: quærebatq; Rhea vbi Dionysius esset, vt eū perderet: & diu lis ista rixaq; perseuerauit. ¶ Anno Nini 19. Ianus pater ex Africa in Celtiberos Hispalos venit vbi duas colonias diuisit à se dictas Noelas: & Noeglas: his enim etiam antea cognominibus cognominauerat vxores Iapeti & ChemEsenui. ¶ Nini anno 19. Ianus pater veniēs in Italiam cùm comperijsset CemEsenuum præter opinionem corrumpentem iuuētutem, tribus annis illum æquo animo tulit. Deinde illi aliquot colonijs assignatis eū Italia excedere iubet. ipse omnes colonias diuisit. Etenim omnes colonos Comaros corruptos & conuenas, & aduenas mōtana trans Ianiculum amnem colere iubet, illisque filiam suam Cranam Helernam, id est, suffragio ab his electam & exaltatam reginam cum scepro Albam dat.

¶ Namque

¶ Nanq; duos filios suos nouissimos cum illorum posteritate Cranum & Cranam Ianus cum Comero miserat, coaluerantq; in gentem atq; posteritatem maximam, quam nostra ætate Ianigenā vocant. Cognominauit autem Razenuā, id est, sacram propagatricē incubamq; contra impietatem CamEsenui.. Itaq; suam posteritatem separatam ab Aboriginibus esse voluit cis Ianiculum amnem, in planicie atque maritimis. Cognominauit autem eam Razenuam: vt & Cranum, Razenuum. Interea cùm Italia discessisset CamEsenuus, ad illum Rhea venit: & illi nupta, ambo contra Hammonem cum Titanibus pergunt. ibiq; bello commisso pellunt regno Hamonem, & in Cretam cogunt. Cùm in Lybia ChemEsenuus regnat, parit ex Rhea sorore Osirim, quem cognominauit Iouem.

¶ Anno 22. Nini Ianus in Tuscia Ianiculum quod ætate CamEsenui condidit, sedē sibi perpetuam statuit vsq; Arnum, vbi colonias positas vocauit Arni Ianas: id est, à Iano exaltatas. Vetuloniæ iura dicebat.

¶ Anno Nini 43. Sabatius cùm aduerteret nullo pacto sibi licere vti regnis, creato Armenis Sagis rege filio Barzane in Sarmaticū Ponti litus concessit. ¶ Eadem tempestate Dionysius Hammonis filius armis sumptis Rheam & CamEsenum regno paterno pellens, & secum Osirim retinens in filiumq; adoptās, eum à patre suo Hammonem Iouem cognominauit. vti à magistro Olympo Olympicum, eique totius Ægypti regnum tradidit. ¶ Eodem anno virgo Palladon apud Tritonidē lacum infantula ex-

posita ab eodem Dionysio (Ioue Lybico etiam cognominato) adoptata in filiam fuit: quæ omnem militiam prima Lybicos docuit. ¶Eodem tēpore Ianus pater Ianigenas Razenuos docuit physicam, astronomiam, diuinationes ritus: & rituales scripsit: & omnia literis mandauit. Eisdem verò nominibus & veneratione diuina sunt prosequuti, quibus in Armenia Saga erant vsi.

¶ Anno 49. Nini Celtiberos rexit Iberus filius Iubal, à quo Iberi nominati fuerunt.

¶ Nini 41. anno apud Celtas regnauit Samotis filius Magus, à quo illis oppida plurima posita sunt.

¶ Vltimo anno Barzanes in Armenia à Nino superatur.

DE SEMIRAMIDE, ET IIII. Regno Assyriorum, in quo Ascalonita Semiramis.

QVarto loco regnauit apud Babyloniam vxor Nini Ascalonita Semiramis ānis 42. ¶ Hæc antecessit militia, triumphis, diuitiis, victoriis, & imperio, omnes mortales. Ipsa hāc vrbem maximam ex oppido fecit, vt magis dici possit illam ædificasse quàm ampliasse. Nemo vnquam huic fœminæ comparandus est virorum: tanta in eius vita dicuntur & scribuntur cùm ad vituperationem, tum maximè ad collaudationem magnifica. ¶Huius primo anno oritur ex Rhea & CamEsenuo in Ægypto *Iuno* Ægyptia cognominata Isis maxima frugifera legifera, soror & vxor *Osiridis*. ¶Eodem anno SABATIVS SAGA à Ponto soluit in Italiam ad patrem Ianum, quem exceptum hospitio

hospitio post aliquot annos illum Coritum creauit:& Aboriginibus præfecit.

¶ Anno 6. Semiramidis apud Rheni Sarmatas regnauit filius Tuysconis *Mannus:* ¶ Et apud Ianigenas Razenuos Vesta vxor Iani sempiternum ignem custodiēdum virginibus puellis edoctis sacra tradidit.

¶ Anno 12. Semiramidis Sabatius Saga cum Iano regnat.

¶ Anno 17. Semiramidis Sabatius Saga docet agriculturam & aliquantulum religionis.

¶ Anno 22. Semiramidis Sabatius Sabum præfecit Sabinis & Aboriginibus.ipse iuxta Ianiculum cum aliis Curetibus regionem coluit & ibi obiit.

¶ Anno 34. eiusdem apud Celtiberos regnat Iubalda filius Iberi apud mōtem sui nominis.

DE ZAMEI NYNIA V. Rege Assyriorum.

QVintus apud Babylonios regnauit Zameis Nynias filius Semiramidis annis 38. In regno Babylonico hic parum resplēduit, ornauit tamen templa deorum, Chaldeos ampliauit.

¶ Eius anno 1. cùm Sabatius obiit, Ianus pater senissimus filium suum CRANVM Coritum creauit:octauoq; pòst anno, obiit:expletis vitæ suæ annis 130. & Ianigenæ, illum Vortumnum appellantes, tēplum illi & diuinos honores vt par erat, impenderunt.

¶ Hoc anno Osiris inuentis à se & à sorore adolescentula frumento & frugibus cœpit docere illa in Palestina. Inde reuersus in Ægyptum & inuento aratro & his quæ ad agricul-

turam pertinent, ſenſim vniuerſum peragrauit orbem, docens quæcunq; inuenerat. & ita vniuerſo imperauit orbi; exceptis gentibus quæ iam in Babyloniorum venerant poteſtatem.

¶ His temporibus regnauit apud Celtas Sarron, qui vt contineret ferociam hominum tum recentum publica litterarum ſtudia inſtituit.

¶ Et apud Tuyſcones INGHAENON. & poſt eum ISTEVON.

DE ARIO VI. REGE *Aſſyriorum.*

SExtus Babyloniæ rex Arius regnauit annis 30. qui adiecit imperio omnes Bactrianos. Nam paulò ante mortem Niniæ Cam Eſenuus pulſus ab omni ferme orbe in Bactrianos ſeſe contulerat: & illos magico præſtigio ſibi deuinxerat: adeo vt apud illos maximis viribus imperaret. Coacto autem CamEſenuus maximo populorum exercitu inuaſit Aſſyrios, contra quem Ninus dimicans ſuperior fuit & CamEſenuum obtruncauit. Inde paulò pòſt ipſe obiit. Quare Arius collecto exercitu poſt patris Niniæ obitum Bactrianos & omnes Caſpios ſibi ſubiecit. ¶ Cranus Ianigena ſororem ſuam mortuam cum Ianigenis Razenuis ſuis & omnibus ſimul Aboriginibus ſolenni pompa celebrat; & illi lucum iuxta Ianiculum amnem, ſolenneſque ritus & diem ſacrat, ipſe ſenex filium ſuum AVRVNVM Coritum creat.

¶ Arij 20. anno apud Celtiberos regnat Brygus qui multa oppida ſuo nomine fundauit adiectis nominibus capitum originum, quibus illa conſignabar.

Apud Lybiam regnauit priſcus Hyarbas vir

ferox

ferox armis & militia Paladius.

¶ Anno 24. Arij apud Ianigenas Razenuos regnat Aurunus filius Crani.

¶ Anno 29. apud Celtas Dryus peritię plenus.

DE ARALIO VII. REGE Assyriorum.

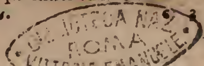
SEptimus Assyriis imperat Aralius annis 40. vir iste claruit ingenio & studio militari, & primus adauxit pōpas & gemmas & muliebres delitias. apud Lybiam Hyarbas cum Paladuis fœminis belligerans non fuit illis par. quare donis occurrens se ac regnum illarum permisit potestati.

Apud Tuyscones regnabat *Hermnon* vir ferox armis: & apud Celtas Bardus inuentione carminum & Musicæ apud illos inclytus.

¶ Aralij anno 10. Armeni, Ianigenæ, Griphonij cum coloniis suis ad Aurunum Ianigenum venerunt: queis exceptis hospitio, etiam sedem cū Ianigenis Razenuis assignauit. Classe quoque Auson eodem tēpore ab Auruno fuit exceptus anno 8. sequente, & sibi sedes in orientali Italia ab eodem consignata fuit.

Idem Aurunus in Vetulonia lucum sacrauit Crano, & inter Isos, id est deos annumerauit: Iano quoq; Vortunno templum & statuam non procul vrbe dedicauit: & deo Razenuo in Vetulonia sacellum condidit. Nouissimis annis Aurunus, MALOT TAGETEM filium creauit Coritum & 35. Aralij anno obiit: & successit Malot Tages.

¶ Anno penultimo Aralij classe venit ad Malot Tagetem Razenuum Ianigenum Phaeton cum suis: qui inueniens omnia ab Auso-

niis occupata ab Oriente: & montana à Gallis & Aboriginibus possessa; planicie verò à Razenuis Ianigeniis habitata, donatus fuit parte Occidentali, possedítque cum sua posteritate montes & totum Eridanũ vsque in regionem proximam, istis relinquens nomina locis.

¶ Eo tẽpore Italia in tribus locis arsit multis diebus circa Istros Cymeos, & Vesuuios: vocatáq; sunt à Ianigenis illa loca Palensana, id est regio conflagrata.

DE BALEO XERXE VIII. *Rege Assyriorum.*

OCtauus rex Babyloniȩ fuit Baleus cognomento Xerxes & regnauit annis 30. hunc appellauerũt Xerxem, id est victorem & triumphatorem quòd imperauit duplo plus gentibus quàm Aralius. Erat enim militia ferox & fortunatus: & propagauit regnum vsque prope Indos.

¶ Huius Balei Xerxis temporibus: regnat apud Celtiberos Tagus cognomento Orma, ex quo patria dicta fuit Taga. ¶ Apud Tuyscones regnat *Marsus:* & apud Lygures Phȩton relicto filio Ligure regressus est in Æthiopiam. Malot Tages ritus sacros à Iano traditos & Aruspicinam auxit.

DE ARMATRITI IX. *Rege Assyriorum.*

NOnus rex Babyloniæ Armatritis imperauit annis 28. magis ad voluptates & delitias conuersus, ea quæ ad libidinem spectant, cùm inuenit, tum maximè inuenta ampliauit. ¶ Huius ætate apud Celtas, Longho regnauit: & apud Celtiberos *Betus*, à quo regnum habuit

buit nomen:& apud Ianigenas. SICANVS filius Malot Tagetis; à quo cognominata fuit Vetuloniæ regio.

¶ Anno 20. Armatritis Lygur misit Cydnũ, & Eridanum cum coloniis, cum fratribus & nepotibus: & occupauerunt vsque Istrum in Italia: Sicanus deificauit Aretiam & nominauit eam lingua Ianigena, Horchiam. Osiris in Thracia peremit Gigantem Lygurgum.

¶ Anno Armatritis 32. apud Celtiberos tyrannidem assumpsit Deabus: qui cognomentũ promeruit à fodinis auri & diuitiis quas primus ibi cœpit & inuenit, opprimens colonias. ¶ Et post duos annos apud Celtas regnauit Bardus iunior.

DE BELOCHO X. REGE Assyriorum.

DEcimus Assyriorũ rex imperat Belochus annis 35. qui idcirco à Belo sumpsit cognomen: quia, cùm imperium voluit exercere circa maximum pontificium Beli Iouis, & maximè circa auspicia & diuinationes occupatus fuit. ¶ Eius auus apud Thuyscones regnauit *Gambriuius* vir ferocis animi. Apud Emathios cœpit regnare Macedon filius Osiridis: à quo nunc nomen retinet prouincia: atque circa hoc regnum Osiris depressit Gigantes, qui iam tyrannidem cœperant.

¶ Vigesimonono huius Belochi anno apud Celtiberos Lomnimi florebant, & ædificauerũt à suo nomine vrbem magnã Lomnimiam. ¶ Anno autem sequente Itali oppressi à tyrannis Gigantibus in tribus Palensanis, aduocauerunt OSIRIM, qui cum coloniis ad Istri

vicinos fontes peruenerat. Osiris tota Italia potitus 10. annis illam tenuit & à se nominauit in triumphum: & sub ditione positis gigantibus regem Ianigenis reliquit: LESTRIGONEM gigantem, sibi ex filio Neptuno nepotem.

¶Anno 32. Belochi rex Lucus regnare cœpit apud Celtas. Nouissimis annis Belochi, tenuit mare Atticum; & ebulliens inundauit Atticã.

DE BALEO XI. REGE *Assyriorum.*

VNdecimus Rex Babyloniis fuit Baleus annis 52. Hic post Semiramidem supra cæteros enituit fama, splenduit imperio, vsque intra Indiam. Libri multi de eius gestis sunt à nostris conscripti. ¶Huius anno 10. Porcus Cados, Sene insulam compleuit. Vetulonicis coloniis, partem relinquens posteritati Lygures.

Huius Balei temporibus Indi sua obtulerũt Babyloniis. Osiris in Ægyptum reuersus, columnã quæ permanet, inscripsit, in monumentum expeditionis suæ per totum orbem. ¶Apud Thuyscones regnat *Sueuus*: & apud Celtas Celte: à quo nomen habuerunt montes illorum maximi à conflagratione syluarum qui diuidit Celtas & Celtiberos. ¶ Typhon Ægyptius, omnibus orbis gigantibus conſciis, fratrem suum Osiridem (Iouem iustum Ægyptiũ) peremit. & ipse in Ægypto assumpsit tyrannidem. Pusiris in Phœnicia in Phrygia verò alius Typhon: in Lybia Anteus: in Celtiberia Lonnimi: in Italia Lestrigones: & in toto mari Milinus Cretensis.

¶HERCOLES Osiridis filius cui nomen

est Lybius, cum Iside in Ægypto substulit Typhonem: in Phœnicia Busiridē: alium verò Typhonem in Phrygia: Milinū in Creta: Anteum in Lybia: Lonnimos in Celtiberia: à qua (substituto illis rege Hispalo) ad tyrannos Italiæ conuersus est. Cumque in Italiam per Celtas transiret permissu parentum, Galatea genuit illis Galatem regem.

In Italia 10. annis debellauit & expulit Lestrigones. Postquam 20. annos apud illos pacificè regnauit, multaq; illis oppida à suo nomine & à suo cognomine Musarna (sicut Gedrosiæ & Carmaniæ) fundauit & loca aquis impedita habitationi hominum, commoda fecit.

Anno itaq; Balei 41. orsus in Italia pugnam contra gigantes, biennio ante illius obitum illos deleuit. Ita ab Hispalis Hercules venit in Italiam: Lestrigones & omnes tyrannos substulit, Arnos, Libarnos, Musarnos à se cognominatos condidit, ac 30. annis rexit. & accersitum TVSCVM illis regem reliquit.

DE ALTADE XII. REGE *Assyriorum.*

ALtadas 12. rex Babyloniis fuit regnans annis 33. Hic interposuit tempus suum delitiis existimans vanum esse laboribus & suæ vitæ miseria cōtinua laborare. non quidem aliorum humanæque gentis vtilitate ac beneficio: sed exitio ac seruitute. idcirco suum institutum fuit: vt vita, diuitiis & gloria, aliena stultitia (posita miseria à se & maioribus) partis, sibi frueretur quoad viueret.

¶ Huius Altadis tempore Hercules filium Tuscum ex Arana susceptū ex Tanaide regio-

ne euocat. Galates (à quo Samothei Galli dicti) eius ætate regnauit apud Celtas: & *Vandalus* apud Tuyscones.

¶ Hercules TVSCVM filium Ianigenis creat Coritum ex more. Quo etiam illis rege relicto: Ipse senex admodum in Celtiberos reuertitur anno Altadis 39. & regnauit ibi atque obiit: cui Celtiberi templum ad illius Gades & sepulchrum & diuinos honores tribuerũt, plurimasq; illius triumpho & nomini vrbes dedicauerunt: vt Lybisonã, Lybisocam, Lybuncam, Lyboram. Galatheum puerum ad Herculem missum, in Siciliam cum colonis misit Tuscus. Idem *Tuscus*, primus Palatuam militiam & initiamenta Razenuos Ianigenas docuit.

DE MAMITO XIII. REGE *Assyriorum.*

TErtiusdecimus Babyloniæ Rex Mamitus regnauit annis 30. Is rursus milites exercuit & assuefecit laboribus: & interpositis delitiis, vnguẽtis & opobalsamis militiam & pugnas exequebatur, cœpitq; formidini esse Syris & Ægyptiis. ¶Huius anno 22. ALTEVS Tusci filius regnat apud Ianigenas: & biennio antè Hesperiis frater Kitim apud Celtiberos: rursus apud Celtas Harbon: & apud Tuyscones *Teutanes.*

DE MANCALEO XIIII. REge *Assyriorum.*

QVartusdecimus rex Babyloniis imperauit Mancaleus annis 30. cuius anno primo apud Celtiberos Kitim pulso fratre Hespero in Italiam regnauit.

¶Duodecimo verò anno Mancalei apud Ianigenas

nigenas regnat KITIM relicto in Celtiberis rege filio Sycoro. ¶Eiusdem Mancalei temporibus apud Tuyscones regnat *Hercules Alemannus*: apud Celtas Lugdus, à quo prouincia & homines cognomenta sumpserunt.

Kitim (ob mentis excellētiam) Ianigenæ sua lingua vocauerunt Italum Athlaa. Hic filiam suam Electram Ianigenarum principi Cambobláscóni dedit coniugem: qui pro nuptiis colonias misit trans Alpes Italiæ proximas: & Romam filiam suam Italus primo sub reginam Aboriginibus sacrat, filium quoq; suum MORGETEM Italus Kitim creauit Coritum.

DE STERO XV. REGE *Assyriorum.*

QVintusdecimus Assyriis imperat Sterus annis 20. vir de cuius gestis & prudentia omne vulgus personat. ¶Huius temporibus Morges filius Itali creauit Coritum suum cognatum CAMBOBLASCONEM, & paulò pòst idem Coritus manetItus.

¶ Apud Celtiberos regnat Sicanus filius Sicori post obitum Sferi sub Mamelo.

DE MAMELO XVI. REGE *Assyriorum.*

SExtusdecimus rex Mamelus Babyloniis imperat annis 30. anno octauo ROMANESSOS filius Romę fit primus subregulus montanorum Aboriginum: & Sicanus regnat apud Celtiberos.

¶ Apud Celtas Beligius, à quo illi Beligici appellantur, regnat: & apud Ianigenas tandem à patre IASIVS creatus est Coritus.

¶ Iasius creatus est Coritus: & anno sequen-

Berosus.

te simul cœperunt duo reges, videlicet primus rex Atheniensium Cecrops priscus,& *Iasius* Ianigena apud Celtas. In Iasij nuptiis, affuit Io Ægyptia. Sola enim fœminarum vno plus Dodone centenario,vixit & vniuersum ferme orbem lustrauit post viri interitum.

DE SPARETO XVII. REge Assyriorum.

DEcimus septimus rex Babyloniorum fuit Sparetus:& regnauit annis 40. Sub eo cœperunt miranda in orbe. Nam terræmotus Babylonios terruit. Athenienses regnum exorsi sunt anno quarto eius. ¶ Et eodem anno Iasius Ianigena imperauit Italicis & Ciceleus aliquanto post Celtiberis.

¶ Sub Spareti imperio finierunt Ægyptij reges magni,Orus, Acencheres, Acoris: & cœpit Chencres: qui cum Hebræis de Magica pugnauit.& ab eis submersus fuit.¶ Anno quoq; huius 34:& 35. in Thessalia diluuium fuit non solùm ex himbribus, sed quòd obturatis montibus casu flumina planiciem impleuerunt: & subsequuto terræmotu apertis ostiis montium aquæ in alueos regressæ. & in alia eorum parte post terręmotum sequutum est incendium,sub quodam illorum rege Phætonte: & noster rex Phænices & Syros subegit. ¶ Antea verò anno 20.huius imperij, ab Italia Io in Ægyptum regreditur. Et lis prima intestina oritur, pro regno,inter Dardanum & Iasium. Aborigines sequebantur partes Dardani: Ianigenæ verò & Siculi cum Siceleo partes Iasij.

DE ASCATADE XVIII.
Rege Assyriorum.

DEcimus octauus rex præfuit Babyloniis Ascatades annis 41. qui funditus omnem Syriam ditionis suæ fecit. ¶Cuius anno 13. vitis inuenta apud Græcos narratur. ¶Sub eodem anno Dardanus Iasium dolo peremit, & fugiens in Samotraciam diu ibi latuit. ¶Iasio, CORYBANTVS filius successit.

¶Ascatadis anno 8. Checres victus Hebræorum magica periit in mari. cui apud Ægyptios successit Acherres. Apud Celtiberos Lusus: apud Celtas Allobrox. ¶Et apud Aborigines Italos *Rhomanessus* filius Rhomæ, primus Saturnus consecratus, mox obiit: cui successit filius eius *Picus Priscus*.

¶Anno vltimo regis Ascatadis Ato donauit Dardanum parte agri Meonici, & ita regnum Troianum cœpit. Dardanus si qua iura in Italię regno habebat resignauit Turrheno filio Atus.

¶TVRRHENVS adnauigans in Italiam Ianigenam, à Cybele & Corybanto, tanquam ex Herculeis, hilari hospitio exceptus, & ciuilitate Razenua donatus est. Ipse Turrhenus multa Meonica ornamenta proferens dedit. Corybãtus vero & Cybeles (ordinata dynastia duodecim ducum, duodecim populorũ qui essent ex Ianigenis) ipsi in Phrygiam se contulerunt.

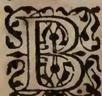
¶Porro etiam sub Ascatade apud Ægyptios fuere reges Cherres & Armeus qui cognominatus est Danaus, & Ramesses cognomento ÆGYPTVS. Itaq; qui reges & tempora tradūtur à nostris de primoribus regnis orbis, à Iani diluuio primo vsq; ad Dardaniæ regnum.

Berosus.

conditum:his nostris breuissimis annotationibus sint hactenus dicta.

¶ Quinque Berosi libri de Antiquitatibus expliciunt.

MANETHO IN SVPPLEmentis Berosi.

EROSVS inter Chaldeos historicos probatior, deflorauit breuissimis annotationibus omnia Chaldaica de potioribus regnis orbis à diluuio maximo: quod eorum maiores scribunt fuisse ante Ninum vsque ad præcipuum regnum Troiæ conditum. Nos quoq; vbi ipse reliquit, prosequemur ea quæ nobis ex nostris historicis,vel eorum relationibus consecuti sumus per nostros Ægyptios reges progrediendo: vt ipse egit sub Assyriis.

¶ ÆGYPTVS eiecto fratre Danao regnauit annis 78. Ab eo Ægyptus nomen accepit, Pharaones pro dignitate dicebantur. ¶ Anno huius 5.regnauit Amyntes annis 45. ¶ Anno 6. regnauit Dardanus annis 74. ¶ Decimo an-

no Danaus Argis annis 50. ¶ Anno 16. huius regnauit *Turrhenus* apud Ianigenas annis 51. ¶ Anno 33. in Creta regnauit Asterius. ¶ Anno eiusdem 35. apud Celtas Rhomus, à quo Romandi. & biennio post apud Aborigines *Faunus Priscus*. Apud Athenienses Pandion. ¶ Anno 50. apud Assyrios Belochus iunior. ¶ Et anno 67. apud Aborigines imperabat *Amnus Faunigena*.

¶ Secundus post hunc Pharao Memopsis imperat apud Ægyptios annis 40. ¶ Cuius secundo anno apud Troianos regnat Erictonius annis 46. ¶ TARQVON PRISCVS apud Razenuos Ianigenas, qui nunc dicuntur Turrheni, & Tusci, ob Turrhenum & peritiam diuinorum quę à Iano didicerũt, regnat annis 21. ¶ Apud Celtas Paris, apud Celtiberos Testa Lybius Tryton. ¶ Anno 7. eiusdem apud Assyrios regnat Belopares. & Minos regnat in Creta. ¶ Anno verò 19. Atheniensibus regnat Erictheus. ¶ Anno 35. eius apud Tuscos annis 15. regnat ABAS, à quo positi sunt Abij Tuscis. ¶ Et anno eiusdem 33. Argis regnat Abas, Argus. ¶ Anno 30. Menophis Cadmus & Phœnix à mari rubro profecti apud Sydonem regnauerunt. ¶ Post septennium Cadmus docuit rudem Græciã, & regnauit Thebis. ¶ Apud Assyrios regnauit Lamprides. ¶ Et vltimo eius anno Zetus Amphion expulerunt Cadmum.

¶ Post Menophin cepta est DYNASTIA LARTHVM, vt in Italia: quæ dynastia durauit annis solaribus 194. Horum Larthum in Ægypto primus fuit Zetus qui regnauit annis 55. cuius anno 8. in Dardania regnauit Tros.

Maneth.

¶ In Tuſcia verò anno huius 33. regnauit annis 28. VEIBENVS ex familia Veitulòniæ. (*Hic locus ita restituendus videtur. In Tuscia verò Olanus 23. regnauit annis & post eum 51. Veibenus ex familia Vetuloniæ.*) ¶ Primo quoq; anno Zeti regnauit apud Celtas Lemannus ¶ Et 32. anno apud Aborigines *Mars Italus* cognomento *Ianus iunior.* ¶ Anno eiuſdem 35. apud Celtiberos Rhomus regnauit.

¶ Secundus Larthes Ægyptius fuit RANSES annis 66. ¶ Anno eius 24. Aſſyriis imperat Paunias. ¶ Eiuſdem anno 28. Athenienſibus regnat Egeus. Cadmus Armoniã ſororem Iaſi, Samotracis ducit vxorem. Olbius regnat apud Celtas. ¶ Anno 60. Cadmus ex zelotypia primæ vxoris ob Armoniam diſcrimen certamenq́; patitur. ¶ Eiuſdem anno 23. *Cecului* cognomento *Saturnus iunior* regnat apud Aborigines. ¶ Et tertio anno poſt apud Turrhenos regnat OSCVS cuius inſigne fuit ſerpens. Hic ex Vetuloniá multas colonias ſeminauit apud quam erat oriundus magna familia.

¶ Anno eius 13. Ilus regnauit apud Troianos 52. annis, & Palatuus apud Celtiberos: apud Celtas Galatas iunior, qui vicit Sarmatas, & cõdidit Galatas Aſiæ. ¶ Anno eiuſdem 47. *Picus iunior* fit rex Aboriginibus. ¶ Et apud Tuſcos regnat THARCHON SECVNDVS annis 44. poſt Oſcum. ¶ Anno penultimo Rameſſis apud Celtas regnauit Nannes.

¶ Tertius Larthes Ægyptius Amenophis annis 40. regnat, & imperat: cuius anno primo, Laumedon imperauit Troiæ. ¶ Anno verò tertio Soſarmus regnat Aſſyriis; & Hercules Amphi-

phitryonis nascitur anno sexto: vixitque annis 52. & periit igne. primus ex maximis piratis. ¶ Anno Amenophis 14. apud Aborigines regnat *Faunus iunior.* ¶ Et 29. anno Tuscis imperat THYBERINVS, ex familia Veia Vetuloniæ annis 35.

¶ Quartus Ægyptiis imperauit Ammenephos, al. Amenophis. annis 27. ¶ Cuius anno quarto apud Celtas regnat Rhemus, à quo Rhemi. ¶ Anno nono eius apud Assyrios regnauit Tautanes. ¶ Et anno 16. apud Aborigines *Latinus*. apud Tuscos autem regnat MEZENTIVS.

Secutus est vltimus Larthes septem annis.

Postquam secuta est Dynastia sine Larthe annis 177. per quam numerabimus qui Babylonij, Ægyptij, Turrheni floruerunt. Anno Dynastiæ Diapolitanorum primo, Troia euersa fuit, & anno tertio *Æneas* venit in Italiam ad Latinum, & Euandrum, & Turrhenos: apud quos regnauit TARCHON IVNIOR annis 20. ¶ Anno septimo *Ascanius* Latinis imperat. ¶ Anno verò sequẽte Teuteus Assyriis: & pòst Francus Celtis, ex Hectoris filiis. & anno eodem Lydi mare obtinuerunt. ¶ Anno 42. Amazones templum Dianæ Ephesi succenderũt. ¶ Et anno 47. OCNVS imperauit Italiæ annis 46. vixit annis 96. & 49. *Syluius* Latinis: & Tyneus Assyriis. ¶ Anno 45. Dynastiæ regnauit Latinis *Æneas Syluius*. ¶ Et Assyriis *Dercilus* anno 47. ¶ At 72. Tuscis imperat PYPINVS annis 52. ¶ Anno 8. regnat Latinis *Syluius Latinus*. ¶ Et 121. Eupales Assyriis. ¶ Anno 158. Alba Latinis regnat, & 128. NYCIVS FESVLANVS Tuscis annis 47. ¶ Anno 166. PY-

SEVS TVSCVS pirata imperat Italiæ annis 52. Ita paulatim Assyrij, Ægyptij, Turrheni, delitiis eneruati decrescunt. econtrario Latini crescunt. Itaq; subiiciemus breuiloquium, quo pacto reges Assyriorum & Ægyptiorum cœperunt eneruari. ecõtrario Græcorum & Latinorum Aboriginum. Apud enim Tuscos Pisco successit TVSCVS IVNIOR annis 39. huic AMNVS annis 35. quem secutus est FELSINVS annis 33. Hinc BON annis 28. ATRIVS 27. MARSIAS 18. ETALVS 30. CELIVS 21. Ex Latinis autem secuti sunt per quos propagati Romani Imperium tenent.

Manethonis supplementa expliciunt.

F. IOANNIS ANNII VITERBIENsis Berosi commentatoris Chronographia Etrusca digesta: cuius prima pars Digestio Italiæ sub aurea ætate à diluuio ad Ninum Cam Esenum tribus regibus annis ducentis quadraginta nouem, hoc modo.

SOlitudo Italiæ 108. ¶ Ianus primus adueniens 33. Comerus Gallus 58. Ochus Veius 50. Sequuntur anni 30. & 400. à Camese, ad Atlantem Italum, à quo Italia sub his regibus Cameses 19. ¶ Iani secundus aduentus 82. Cranus Razenon 54. Aruns 43. Tages 42. Sicanus 30. Enakij Lukij 30. Apis 10. Lestrigon 45. Hercules 30. Tuscus 27. Alteus 7. Hesperus 11. ¶ Sequuntur anni ab Italo vsque ad excidium Troiæ 454. sub his regibus Laribus Italiæ Italus Atlas 19. Morges 20. Coritus 33. Iasius 50. Coribam 48. Turrhenus 51. Tarcon priscus 23. Abas 15. Olanus 21. Veibennus 42. Oscus 34.

Tar-

Tarcon ſecundus 46. Thyberinus 30. Mezentius 22. ¶ Item à 22. anno Mezentij vſque ad ſextum Celij & principium Romuli computatis quinque annis laborum Eneæ etiam tribus regni eius ſunt anni 143. ſub his regibus Tarchon tertius 20. Ocnus Bianor 46. Pipinus 52. Nycius 47. Pyſeus 52. Tuſcus iunior 39. Annus 25. Felſinus 43. Bon 28. Atrius 27. Marſias 18. Etalus 30. Celij pars 6. ¶ A ſexto Celij quo cœpit Romulus vſq; ad pulſos reges, fuerunt anni 244. ſub Lartibus Celij reſiduum 15. GALERITVS 20. LVKIVS TVSCVS 25. CIBICIVS 82. LVCVMO CLVSINVS 38. RHETVS 24. VELVS 41. ¶ A pulſis ab Roma regibus ad perdomitam ciuitatem Etruriæ regnatum eſt annis 202. ab his Lartibus PORSENA CLVSIVS 58. TOLVMNIVS VEIENS 22. EQVES TVSCVS 40. LIVIVS FIDENAS 48. ELBIVS TVSCVS 32. Poſt cædem Elbij regnauit PROLARTES TVRRHENVS eius filius annis 26. & ciuitatem Etruriæ dedit Romanis Turrhenus 26. ¶ Poſt datam ciuitatem Etruriæ claruit poſteritas Elbij, & Turrheni ſub Romanis 354. annis, ex quibus Turrhenus vixit vſque ad ſuperatam Tuſciam, ſignatum argenteum numum Romæ in triumphum annis 12. Turrhenus qui ſupra 15. Titus 40. Volturnus 48. Cecynna 56. Menipus 46. Menodorus 36. Mecenas 56. Scianus 23. Skeninus 33. Otho Ferentinus 1.

¶ METASTHENES PERSA DE iudicio temporum, & annalium Perſarum.

QVI de temporibus ſcribere parãt: neceſſe eſt illos non ſolo auditu & opinione chronographiam ſcribere, ne cũ per opiniones ſcribunt (vti Græci) cum ipſis pariter & ſe & alios decipiant, & per omnẽ vitam aberrent. Verùm abſque vllo errore fiet, ſi ſolos annales duarum monarchiarũ aſſecuti: cæteros omnes vt fabulatores reiecerimus: in his enim tã liquidè atq; verè digeſta ſunt tempora, reges & nomina quàm apud eos ſplẽdidiſſimè regnatum eſt. Neq; tamen omnes recipiendi ſunt qui de his regibus ſcribunt: ſed ſolùm ſacerdotes illius regni, penes quos eſt publica & probata fides annalium ſuorũ, qualis eſt Beroſus. Nam is Chaldeus omne tempus Aſſyriorum digeſſit ex antiquorum annalibus, quem ſolum vel maxime vnum Perſæ nunc ſequimur. ¶ Is ergo tradit ante Ninum 249. annis regnatum fuiſſe ſub tribus diis regibus quorum qui primus vniuerſo imperauit orbi, fuit Ogyges: qui præfuit inundationi terrarum. Inde Saturnus fundata Babylonia regnauit annis 56. Belus Iupiter

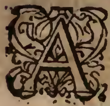
ter eius filius 62. Ninus eius filius, qui primus monarchiam cœpit annis 52. Semiramis 42. Zameis annis 28. Arius 30. Aralius 40. Xerxes Beleus 30. Armatrites 38. Belochus priſcus 35. Baleus iunior 52. Altadas 32. Mamitus 30. Mancaleus 30. Spherus 20. Mamelus 30. Sparetus 40. Aſcatades 40. Amynthes 45. Belochus iunior 25. Bellepares 30. Lamprides 32. Soſares 20. Lampares 30. Pannias 45. Soſarmus 19. Mytreus 27. Tautanius 32. Teuteus 40. Tyneus 30. Dercylus 40. Eupales 38. ¶ Laoſtenes 45. Pirithydias 30. Ofrateus 20. Ofraganeus 50. Aſcrazapes 42. Tonoſconcoleros 15. Hunc Græci Sardanapalum vocant. huc vſque Beroſus. ¶ Nos autem illum imitati nullo alio authore vſi ſumus quàm publica Suſiana bibliotheca: in qua annales Perſarum ferunt fuiſſe Belochum tertium Sardanapali, clãdeſtinum hoſtem, qui eius militię præfectus erat. Is cum Arbace tum Medorum principe partitus eſt monarchiam: ea lege vt Belochus Babyloniam, Arbaces Mediam atq; Perſas regeret. ¶ Itaq; interfecto & ex ſeipſo flammis iniecto Sardanapalo, monarchia bipartita fuit apud Medos: in ea hi regnauerunt annis quatuor & trecentis Arbaces 28. Mandanes 50. Soſarmon 30. Articarmin. 50. Arbianes 22. Arceus 40. Artines 32. Aſtybarus cum Apanda filio 20. Apanda ſolus 30. ¶ Hoc Cyrus & Darius deuicto regnauerunt annis 36. Nam ante reunitam monarchiam regnauerunt in Perſide annis 6. Inde aliis 6. Perſico regno reſignato Cambyſi filio ſex annale bellum Tamyri reginæ Scytharũ intulerunt. Anno 6. à Babyl. euocati, atq; Balt Aſſa-

Metaſthenes. d 3

te interfecto reunitam monarchiam in Persas transtulerunt. ¶ Totidem annis in bipartita monarchia regnatum est apud Babylonios. Primus Phul Belochus annis 48. Phul Assar 25. Salman Assar 27. Sennacherib 7. Assar Adon 10. Merodach 52. Ben Merodach 21. Nabugdonosor primus 35. Nabugdonosor magnus 45. Amilinus Euilmerodach 30. Filius huius primus Reg. Assar tribus. Secūdus Lab Assar Dach sex. Tertius Balt Assar quinque. Balt Assare interfecto regnauerunt simul Cyrus & Darius annis duobus. ¶ Inde solus *Cyrus* 22. Filius Darij Priscus Artaxerxes Assuerus annis 20. vltione interea sumpta de factione Tamyrica quę per dolum patruum tradiderat Tamyræ. Huius duo filij Cyrus Artabanes & Darius Longimanus septem mensibus pro imperio dimicarunt: & septimo mense Longimano victoria cessit: regnauitq; annis 37. Eius filius Darius Nothos annis 19. Magnus Artaxerxes Darius Mnemon annis 55. Artaxerses Ochus 26. Nostra ætate Arses annis 4. Darius vltimus sex. ¶ Magnus Alexander, qui transtulit imperium in Græcos, annis duodecim. Seleucus Nicanor qui nunc agit trigesimum annum, successit toti Asiæ ac Syrię.

FINIS.

PHILONIS BREVIARIUM de Temporibus. Lib. I.

B Adam vsq; ad diluuium fluxerunt anni 1656. à diluuio ad Abraham 292. ab Abrahā ad Moysem 425. à Moyse ad exitum de Ægypto & inchoatum templum ligneum

ligneum anni 80. Ab eo ad inchoatum lapideum anno 4. regni Salomonis & executioni mandatum decretum Dauid de successoribus regni anni colliguntur 480. ¶ Siquidem orta lite inter filios Dauid quos ex Bersabea genuerat: quis regno praecederet. Dauid edicto statuit à iunioribus inchoari: & vt alteri succederet, vbi posteritas naturalis deficeret. Itaq; à Salomone minimo cœptum est, & à Nathan illi natu proximiore filio dicto Ahiasar & Mathat, & posteris eius Ahiasarim atq; Mathatym, id est vt omnes dicerētur & essent fratres principis, & donati tempore ad succedendum. Huic vsq; ad Iosaphat & Ochoziam posteritas Nathan semper dicta est Ahiasarim. Nam quos occidit Ioram posteros Nathan, quos pater in tribu Iuda praeter decretum honorauerat filij Iosaphat fratres Ioram dicti sunt. Similiter infantes eorum quos Ioram liberos quidem, sed reditu vacuos in tribu Iuda reliquerat, dicti sunt fratres & filij Ochoziae: cùm tamen Ochozias vnicus solus, ex Ioram & Salomone superstes esset. Quo perempto omnem stirpem regiam Ahiasarim Athalia conata est delere, nisi prouidētia Iosabet sororis Ochozię ex Ahiasarim saluatus fuisset, minimus ex Ahiasarim infans Elyh qui & Eliakim. Nam synonyma sunt Syris, & Ægyptiis Elyh, Eliakin, Ioakin. Cognominatus autem infans Elyh fuit Ioas primus ex domo Dauid, & posteritate Nathan, pro quo Mizmor à dextro & lęuo choro decātatus fuit qui à 70. senioribus septuagesimus quartus positus est; & sub Ioiada institutus ne disperderet Deus funditus domum Dauid vbi finierat proles Sa-

lomonis. Ab isto Ioas atq; deinceps in rememorationem reges semper binomij & trinomij fuerunt. Nam iste primus dictus est Elyh, Ioas, Symeon. Item Her Manasses: Ezechias, Iesus & eiuscemodi. Itaq; à quarto anno Salomonis vsque ad finem posteritatis eius: & primum successorem Ahiasarim cognomine Ioas supputantur anni 138. à Ioas verò vsq; ad spontaneam transmigrationē Ioakin anni sunt 291. connumeratis 10. annis, quib. regnauit Amon (captiuo patre Her qui & Manasses.) Porro, à transmigratione ad desolationem anni sunt vndecim.

¶PHILONIS SECVNDVS lib. incipit.

De Cyro. *De magno Artaxerxe.*
De Assuero seu prisco Assuero.
Artaxerxe. *De Artaxerxe Ocho.*
De Dario Longimano.

ET à desolatione ad carceres Ioakin, sunt anni 20. & ab eius transmigratione 31. sex annis sequentibus tunc æditus Myzmor octogesimus septimus. In fine autem septimi anni Euilmerodac eductum Ioakin de carcere, in honore habuit: eumq; populus Heri cognominauit, quòd lucerna Dauid, quæ timebatur extincta, illuxerit: & Myzmor octogesimus octauus editus est ad gratiarum actionem atq; conseruationem gentis & cœlestem missionem Messiæ. ¶ Mox liberato Heri, datus est à Deo filius Mesezebeel cognomento Salathiel, qui anno decimo septimo ante solutionem captiuitatis Barachiam, qui anno 17. soluta captiuitate, Dux populi fuit; & ab eo ducatu dictus Zorobabel

anno à transmigratione 81. & à desolatione 70. Præfuerunt autem populo duces ex domo Dauid & sacerdotes ex Leui seorsum vsq; ad tempora Asmonai. ¶ Et de his, septuaginta seniores sic in scriptis reliquerunt: *Iesus* filius Iosedec magnus pontifex cum Barachia Zorobabele, filio Mesezebelis, filij Neri (ipse est Ioakin) anno primo Cyri venit Ierosolymam: qui secundo anno dum iacerent fundamenta prophetantibus Agai & Zacharia ob mortem *Darij Istapis* impeditum est opus nec adiri potuit Cyrus: qui bello Tamirico erat impeditus. ¶ Successit interfecto Cyro Assuerus: Priscus Artaxerses qui bellum parabat contra Artaxat factionis Tamiricæ fautorem: qui & ad defectionem compulerat Assyrios Medosq; ac Persas: & Assuerus intra Babyloniam sese continebat; ad eum Iesus pōtifex: quia duces Syriæ contra Hebræos scripserant, se contulit relicto in pontificatu anno 12. Assueri filio suo Ioaki qui & Elib. Ergo quia eo anno erat Assuerus occupatus bello, non est auditus Iesus. Victor, cùm sequente anno missum à se Holofernem à Iudæis truncatum audisset: edicto publico vetuit templum erigi. ¶ Successerunt duo filij qui de imperio contendentes Dario Longimano, qui votum relaxandi edictum patris emiserat, septimò mense victoria cessit. ¶ Anno eius primo reuersus Iesus hortantibus iisdem prophetis ædificare templum annixus est. Gessit ergo Iesus pōtificatum primum vsque ad 12. annum Assueri prisci annis 36. ¶ Ioakim filius in eius absentia annis 8. is & Iudith, gesta conscripsit & anniuersariam liberationis memoriam quo

tannis agendam instituit: Idem Iesus reuersus, prosecutus est pontificatum annis viginti vsq; ad vigesimum annum Longimanni, natus annos 130. Et successit Ioakim. ¶ Item secundò pontifex annis 48. vsque ad 12. annum magni Artaxerxis Assueri qui gesta Hester scripsit: & memoriam Phurim instituit: hortãte illum per literas Mardocheo qui 18. annis ætatem Isaac superauit. ¶ Tertius pontifex successit *Eliasib* annis 21. vsq; ad 33. magni Artaxersis. Hic primus posuit Hierosolymis portã gregis. ¶ Quartus pontifex *Ioada* gessit põtificatum annis 24. ¶ Et totidem *Ioathan* vsque ad finem Ochi Artaxersis. ¶ Vltimus sub Persis fuit sextus pontifex *Iaddua* annis 10.

¶ Princeps verò ex domo Nathan primus Symeon qui & Ioas. Rursus Leui qui & Amasias. Item Iesus qui & Ezechias: Her quoq; qui & Manasses. Hi ante captiuitatem. ¶ Porrò in captiuitatis solutione Zorobabel primus pręfuit annis 58. Resa Mysciollam 66. Ioanna Ben Resa 54. Iudas primus cognomine Hyrcanus 14. ab Alexandro verò ad Asmonaym pontifices vsq; ad Iudam. Onias priscus annis 27. Symon priscus 13. Eleazarus Antiochi Theou inimicus 20. Manasses Seleuco Gallinico amicus 27. Symon iustus honoratus à magno Antiocho 28. Onias huius filius à Seleuco spoliatus templo 39 Hunc sequitur Iudas Asmonai. ¶ Duces verò ex domo Dauid vsque ad dictum Iudam fuere Iosephus primus annis 7. Abner Semei vndecim Elyh. Matathias 12. Asar Maath 9. Nagid Artaxar 10 Agai, Helly 8. Maslot, Naum 7. Amos, Scyrah 14. Matathias, Siloa 10. Iosephus

iunior

iunior Arses honoratus à Ptolomeo 60. Ianus secundus Hircanus præfuit annis 16.

¶ *PHILONIS LIBER TERTIUS de partibus temporum à Iuda Machabeo ad tyrannidem Herodis.*

MOx secuti Asmonai simul cum pontificatu etiam ducatum à domo Dauid subripuerunt vnde orta inimicitia & simultas Iudas Asmonai correptis armis contra Antiochum illustrem, & filium eius Euparorem: atq; Demetrium prefuit annis quinque. Ionathas eius frater 19. Symon ab Antiocho Sidete immunitate donatus: præfuit annis 8. Ioannes Hyrcanus priscus ex Asmonai annis 26. Aristobolus vno: Ianneus Alexander 27. Eius vxor Alexandra nouem. vltimus Hyrcanus 34. qui captus à Parthis relicta vxore, ac filia: & eius fratre Aristobolo. ¶ Mox *Herodes* iubente senatu Romano inuitis Hebreis regnum tyrannicum iniit: sumpta sibi vxore filia Hyrcani capti à Parthis: & declarato filio eiusdē Hyrcani Aristobolo pontifice vt Iudæorū animos ad se inclinaret. Substulit autem ex filia Hyrcani sibi vxore filios duos. Sed cum anno 26. tyrannici regni sui Herodes reuersum socerum Hyrcanum aduerteret more prisco regis salutari ab Hebræis, illum sibi socerum, socrumq; atq; filiam sibi vxorem, & duos ex ea susceptos liberos, & Aristobolum interemit: biennioq; pòst, Hebræos multis calamitatibus afflixit. Anno verò 30 principatus sui tyrannici Sanedrim ex domo Dauid deleuit: & Annaleum quendam atq; Sanedrim ex proselytis suffecit, qui nimium in lege videbantur eruditi. Tum & Salome sororem suam &

virum eius de tribu Iuda: itemq; proprium filium quem ex vxore eiusdem tribus susceperat, interfecit, quòd diceretur iam in lege promissus Christus natus. Fessi tandem Hebræi vltro sibi ac eius posteris regnum obtulerunt, iurantes in fide ipsius: ac posterorum sese permansuros. Regnauit hic primus Herodes Ascalonita tyrannico principatu annis 31 & legitimo sex.

¶ Et filius eius *Archelaus* annis nouem. Herodes autem Tetrarcha annis 24. cuius vigesimo primo anno Legatus à nostris Iudæis ab Alexandria missus adolescens eram. Sequutus est hunc Agrippa priscus annis septem. Agrippa iunior annis 27. & Agrippinus qui & Agrippa vltimus annis 30. vsque ad hunc vltimum annum ætatis meæ decrepitæ.

EXplicit Breuiarium temporum Philonis eruditissimi historici Hebræi: qui asserit in historiis suis omnia tempora quadrasse ad veros annales quatuor monarchiarum: qui soli & emendatissimi habentur: quos soli vel maximè primi retulerunt ex Chaldæis Berosus pro monarchia Assyriorum: & Metasthenes Persa historicus in annalium indiciis. Pari forma ait: ex Græcis eos solos se persequutum qui annales Græcorum sequuti sunt, septuaginta seniores interpretes vsq; ad Ptolomeum & Asmonaim. Inde Romanos qui tempora sua diligentissimè conseruauerunt.

¶ XENOPHON DE ÆQVIVOCIS *Personarum; & qui Saturni, Ioues, Iunones, Hercules, Cœli, Rhea & Vesta.*

SAturni dicuntur familiarum nobilium regum qui vrbes condiderũt senissimi. Primogeniti eorum Ioues & Iunones: Hercules verò nepotes eorum fortissimi. Patres Saturnorum Cœli, vxores Rheæ, & Cœlorum vestæ. Quot ergo Saturni: tot Cœli, Vestæ, Rheæ, Iunones, Ioues, Hercules. Idem quoq; qui vnis populis est Hercules: alteris est Iupiter. Nam Ninus qui Chaldæis extitit Hercules, fuit Assyriis Iupiter: quibus oppidulum paternum *Tetra polim* & caput imperij statuit. Vnde ipsum Ninum: id est Iouem cognominauerunt: qui proprio nomine Assyrius dicebatur: à quo Assyrij dicti: & cognomine vrbs Ninus dicta.

PHoronei plures: sed in pretio habiti duo. Antiquissimus claruit primo anno Nini. In parte Hellinica: quæ post Græcia dicebatur. Iunior secundus rex Argiuorum filius Inachi. Inter quem & priscum fuere decem ætates & amplius.

¶ DE ÆQVIVOCIS TEMPORVM; *& quid ætas & annus.*

AEtas apud diuersos diuersa metitur spatia: quia apud Ægyptios spatio triginta annorum perficitur: & apud Græcos quartam centenarij partem: id est annos 25. continet. ¶ Annus etiam diuersus est Etenim ipsi Ægyptij vtuntur anno quandoq; menstruo: sæpe bimestri: non rarò trimestri: sæpe quatrimestri: non-

Xenoph.

nunquam solari: quæ varietas etiam ex nostris, qui ab eis literas habuerunt, sapientes coegit aberrare. Iberis annus quatrimestris vt plurimum est,rarissimè solaris. Contrà Chaldei cùm in antiquitate disciplinarum suarum vtantur menstruo: In cæteris semper solarem se intelligere fatentur. Et hoc pacto semper quo Semiramis in columna Nino ita excidit. *Mihi pater Iupiter Belus:auus Saturnus Babylonicus: proauus Chus Saturnus Æthiops: Abauus Saturnus Ægyptius: Atauus Cælus, Phœnix, Ogyges: Ab Ogyge ad meum auum Sol orbem suum circumlustrauit semel ac tricenties & centies. Ab auo ad patrem sexies & quinquagesies. A patre ad me bis & sexagies. Columnam templum, statuam Ioui Belo socero & matri Rhea in hoc Olympo Semiramis dicaui.*

DE QVATVOR ALIIS ÆQVInocis: hoc est. Olympo, Homero, Nino, Ogyge, diluuio Thoroneo, Cadmo.

OLympus plura significat. Nā omnis mons regionis altior, Olympus à Græcis dicitur. Vnde & plures Olympi dicti quasi toti lympidi. A Barbaris verò omne spatium circulare vltimum, lympus dictus est: & cum interiori areas. Olympus, à quo astrolabium olympus, & sacrum pomerium, olympus est. ¶Homeri plures fuere, quorum qui eximius poetarum extitit, vltimus omnium postq; Thalem Milesium inuenitur. ¶Nini plures fuere: Primus omniū Assyrius, quem ab ampliato oppido patris vocauerunt Ninum, id est Iouem lingua Assyrica. Huius filius Zameis etiam Ninus paterno cognomine appellatus fuit. ¶Ogyges plures fuere. Primus supradictus atauus Nini quem Ba-

bylonij

byl'onij Gallum cognominant, quòd in inundatione etiam superstes alios eripuerit, & genuerit. Hinc Sagæ apud quos nauigio saluatus est & ereptus, ratem vocant Gallerim, quòd vndis saluet. Verùm græca lingua Gallus candidum & lacteum significat: Phryga, exsectum testibus: Latina, gallinæ maritum. Et Celtas (qui sunt Galathæ veteres) à rege Galathe filio Herculis (à quibus Galathæ in Asia & Gallogræci in Europa) Fuit autem priscus Ogyges in prima inundatione terrarum: Alter verò Atticus in tertia.

¶ Inundationes plures fuere. Prima nouimestris inundatio terrarum sub prisco Ogyge. secunda Niliaca menstrua sub Ægyptiis, Hercule ac Prometheo. Bimestris autem sub Ogyge Attico in Achaia. Trimestris Thessalica sub Deucalione. Par Pharonica sub Protheo Ægyptio in raptu Helenæ. Ab inundatione terrarũ ad ortum Deucalionis secũdo anno Spheri 107 supputantur anni, qui natus annos 82. Thessaliam (vbi primum in Hellina regnauit Phoroneus) vidit inundatam.

¶ Prothei fuerunt plures. Primus Saga in Caspiis. Alter Ægyptius, sub quo diluuium Pharonicum. Erat enim sacerdos Prothei magni Phænicis, cui consensu totius orbis tẽpla, statuę & aræ dicatæ sunt in Europa, Asia, & Ægypto.

¶ Cadmi fuere plures. Primus frater Phœnicis paulò pòst conditionem Troiæ, qui ambo apud Sidona regnauerunt. A Phœnice quidem tota regio nomen accepit quæ est à Sidone ad Iamineum portum, Ascalonis vrbis Semiramidis vicinum monti tetrapolis atq; gymnasij ve

Xenoph.

teris Phænicum. cùm omnis antè Assyria diceretur. Paulò pòst fuit alius Cadmus Argiuus qui post exilium à Phænicia reuersus in Bœotias Thebas condidit. Tertium qui in eadem vrbe tyrannidem assumpserat, propulsauerunt Linus & Zetus. Quartus cum Sparthis bellum gessit. Quintus paulò ante ruinas Troię Armonia Samothraca inclytus: qui à prisca vxore ob Armoniam certamen passus rediens à Phænicia detulit in Græciam primus sexdecim numero literas rudes non Phænicas: sed Galatharum & Meonum persimiles characteribus. resi duas retulerunt paulò pòst Palamides & Simo nides medicus. Fuit & vltimus qui scribere do cuit oratione soluta, cùm ante literas aduectas atq; pòst vernaculo solùm carmine vterentur.

¶EPITHETVM ARCHILOCHI *de Temporibus.*

NASEAS Phęnix Damascenus lib. 97. historiarũ, asserit ante Ninum ferme ducentis quinquaginta annis fuisse inundationem terrarum: & quendam cui testimonium perhibet Moseus antiquissimus historicus liberatum circa fluuium Araxim ad montes Caspios: tumq; recenti cœlo & rudi, humano genere vixisse auream vitam, in qua (nullo ferente legem) natura ipsa viuebatur: quousq; Ninus & Semiramis arma populis inferentes, primi vitam vitiare cœperunt humanã. ¶Tradunt igitur Chaldæi vno & trigesimo atq; centesimo ab Ogyge anno regnasse apud se *Saturnum* auum Nini annis sex & quinquaginta: primumq;

mumq; Babyloniæ fundamēta iecisse. ¶Hunc secutum fuisse filium *Belum* Iouem, & rexisse Chaldæos & Assyrios annis duobus & sexaginta. ¶Ninum vero duobus & quinquaginta. ¶*Semiramidē* duobus & quadraginta. Ea Babyloniam magnitudine indicibili extruxit. ¶Supputantur igitur à Nino ad secundum annum Spheri, quo ortus est Deucalion, anni vnus & quinquaginta supra 400. septingenti verò à prima inundatione nouimestri, à qua ad Troiam colligit Mnaseas annos non minus octo & viginti supra octingentos.

¶Regnatum verò fuit Troię sub regibus sex: sub *Dardano* quidem vno & triginta annis: sub *Erictonio* quinque & septuaginta: sub *Troe* sexaginta: sub *Ilo* quinque & quinquaginta: sub *Laomedonte* sex & triginta: sub *Priamo* quadraginta.

¶ Secuti sunt anni quingenti à captiuitate Troiæ vsq; ad 23. Olympiadem, in quibus floruerunt *Homeri* octo. Horum primus in annalibus Teuti regis Assyriorum traditur, qui vigesimus septimus à Nino extitit. Hic Homerus (vt ibi traditur) fuit Smyrneus, & præfectus eiusdem regis paulò ante descensum Heraclidarum in Peloponessum anno 20. Demophontis regis Atheniensium quando Pyrrhus in tēplo Apollinis fuit ab Oreste interemptus. ¶Hunc secutus est Homerus Chius, qui (vt Chiensium memoria tradidit) floruit arte medicinæ anno decimo nono Melanthis regis Atheniensium. ¶ Alius fuit Homerus patria Cumeus: qui (vt ipsi Cumei perhibent) enituit magica magis quàm litaratura, anno 24. Codri regis Atheni-

ensium. ¶ Quartum ciuem suum prædiuitem Salaminenses Cyprij efferunt arte institoria inclytum anno 2. Agasti. Atheniensis. ¶ Biennio pòst emersit Homerus Colophonius quem illorum annales migratione Ionica prædicant: effulsisse arte pictor a simul & sculptili. ¶ Sextus fuit Atheniensis qui vt ipsi scribunt, illustris reuocatione abolitarum legum & nouarum latione floruit sub Archippo. ¶ Septimum Argiui habent musicæ atq; geometricæ disciplinæ præceptis admirabilem: anno decimo septimo Diogeneti Atheniensis. ¶ Vltimum hûc Homerum ætas nota cernit: qui Olympiade 23. & à Troiæ excidio anno 50. patria Mæon Olympico certamine victor. Iudicio totius Græciæ eximius poetarum est habitus: & ensoli ius tributum emendandi characteres. & nomina & linguam Græcam, quę, vt ferũt, Cadmus Samotrax ferè barbara & plena ruditatis attulit sub excidium Troianum: cùm reuersus esset à fuga quam inierat ob certamen quód illi prisca vxor intulerat, propter nuptias superinductæ Armoniç. Sunt ergo nunc characteres ab Homero forma elegantiore. Nam primi barbariem quandam vetustam & non Phœnicam ferebant, quia nihil Phœnicum habent vt cernimus, sed Galatharum & Mçonum figuras retinent. Idem Homerus reformauit characteres & Grammaticæ præcepta primus dedit: cùm antea quisque sermone scriberet simul & loqueretur vernaculo. Quæ profectò etiam Italia quæ & magna Græcia suscepit. Hactenus de temporibus.

¶ *MYRSILVS HISTORICVS, DE Origine Turrhenorum & Italiæ.*

ITaliam coluere Græci Archades, Veneti, Lygures, Ardeades, Rutuli, Siculi, Pelasgi, Iapiges, Lacedæmones, Salentini, Pelij, Eniani, Achei, Oropitæ, Pilij, Pisi, & eiusce-modi. Horum primus Enotrius Archas cum Peuccino fratre colonias transportauit vbi habitabant tunc dicti Ausones, vbi nunc Enotria regio est, è regione Peuccinorum; hæc fertur prima colonia ex Græcis. Paulominus quindecim ætatibus ante ruinas Troiæ. ¶ Turrhenis originem quidem suspicantur fuisse à Lydis. Existimant enim Aty regi Mæoniæ prognato Herculis & virginis Omphales filiæ Iardanæ reginę Męonum fuisse geminos Lydum & Turrhenū. Cùm regnum neq; duos caperet, & neque terræ sterilitas ingentem multitudinem pateretur sorte Ato iacta Lydum successorem designauit. Turrhenum verò cum maiore parte populi ad quęrendas nouas sedes foras abire iussit. Is in septentrionalem Tiberis partem veniens eiusque totam medietatem à fontibus vsq; ad locum vbi erat priscis Vmbris habitatio, tenuit. & cum eis consedit & cohabitauit & vrbes dictas hactenus Męonias & Turrhenias ædificauit. Sed hi aperta mendacia fingunt. Nam de gentis antiquitate & origine magis creditur ipsi genti, atque vicinis quam remotis, & externis. Magis igitur creditur ipsis Lydis & Turrhenis atq; his vicinis Romanis & qui consentiunt in eorum patria historia & origine quam à quibusuis aliis quamuis alias eruditissimis.

¶ Cæterum quæcunq; hi patrij historici dicunt, aduersantur supradictę traditioni de Turrheno Meone. Etenim Xanthus Lydus in patria historia nullum Turrhenũ Aty fuisse scribit, sed geminos Lydum & Torebum, à quibus Lydos & Torebos in Asia populos esse tradit. In nullo penitus differentes nisi quadam prolatione & quidẽ parua, vt Dores & Attici. Quis ergo ex Lydis historicis Turrhenum filium Atus, & fratrem Lydi misit in primam medietatem Tyberis, vbi antiquissimis Vmbris fuit prisca habitatio. Quum etiamsi quid tradit de bello Pelasgico Xãthus, asserit Pelasgos antiquiores Aty, aggressos bello Tusciam, quæ quõdam Vmbria dicta est, occupasse Crotonem. Inde Tyberinam regionem inuadentes etiam ipsam Turrhenam cœpisse, & cum Turrhenis cohabitasse & ab eis plurimam militarem peritiam didicisse, præcipuè nauticam (qua tunc toti orbi erant admirabiles) de quibus fabulãtur Græci quòd in delfinos versi sunt, qui nauibus alludunt, & his socij fiunt. Re enim vera tunc Delphini ob piraticam simul & dominium maris dicebantur. Erant enim classe potentes & vndiq; colonias trãsportabant. Argumento sunt qui Turrheni dicuntur in insulis Atticis & faucib. Thraciæ. Namq; Turrhena simul lingua & cum quibus habitant loquuntur, & eosdẽ deos vt Turrheni colunt, & eisdem literis vtuntur. Quare non possunt dici ab aliquo Atus filio, qui ante Atum Pelasgumque regem inueniuntur dicti Turrheni: & multarũ coloniarum auctores eodẽ nomine atq; ritu ante Atum præscriptarũ. Hæc à Lydis didicimus. ¶ Nunc quid

de se Turrheni dicant, est inferendum. Primùm rident se ab aliquo aduena denominatos, qui se solos indigenas in Italia existimant atq; vetustissimi Dei sui (quem Ianum Vadymōna vocant) filio Razenua nominăt. Tetrapolin quoque suam Etrusiam eiusque partem Boltursenam, Betuloniam, Tussam, & Harbanū cognomine Calumbum à Luco nuncupant: eamq; à suo Deo (aureo seculo mox post inundationem terrarum nedum ante Atum) conditam asserunt. Nam & ab inundatione ipsa suum agrum sua patria lingua vocant SaleVmbrone vbi primùm geniti Vmbri. Producunt quoq; suæ vetustatis vestigia multa: vt deos, ritus, mores, literas, leges. Quæ profectò omnia cōgruunt his quæ probatiores Græci historici tradunt. Scribunt enim solos Turrhenos in Italia vetustissimos esse qui neq; ab aliis pendent origine, neque vt cæteri conuenæ & aduenæ: sed propria regione se oriundos, quandoquidem vetustissimi differunt diis & moribus: nedum ab aliis Italiæ populis, sed etiam à vicinis Crotoniensibus & Perusinis à fronte, & à proximis Phaliscis à tergo: quos inter medij iacent. Nam cunctis Thuscis dij deæq; sunt Iupiter & Iuno. Soli Turrheni colunt Ianum & Vestam quos lingua sua vocant Ianis Vadymonna & Labith Horchiam. Ipsi quoq; Romani fatentur Etruscos esse vetustissimos & aureo seculo natos, à quibus aras, ritus diuinationes, colonias & disciplinas habuit prisca Italia initio sumpto à prima ex eorum tetrapoli dicta Etruria, à qua illos Romani Etruscos cognominant. Non est igitur aduersariis vlla via, qua probent eos Tur

thenos à filio Atus habere vel nomen vel originem, sed id nomen desumpsisse à Tursibus: quia ipsi Surses & Sursenas si sunt vrbes pontificiæ, & Turses ac Tursenassi. Quod si etiam ad hos venit Torebus filius Atus: vtiq; non ab eo aduena nominati sunt Turrheni indigenæ, sed econtrario ab eis Torebus fuit cognominatus Turrhenus à Græcis Igitur etsi totam Italiam coluerint Græci (vt nostri tradunt) ex ipsis tum Lydis & Turrhenis vicinisque Romanis falsa esse ostendimus, quæ contraria his de Turrhenis multis, vt diximus, conscripserunt.

FRAGMENTA CATONIS.

Græci tam impudēti iactantia iam effunduntur, vt quoniam his dudum nemo responderit: Ideo libere à se ortam Italiam & eādem spuriam simul & spurcam atque nouitiam nullo certo authore aut ratione, sed per solam insaniam fabulentur. Quamobrem nunc vt cæteris Latinis viam faciam, quæcunq; memoria prodita gentibus Italiæ sunt & nunc Romano imperio subditis, diis volentibus, scribere instituo. ¶ Italiæ splēdidissima origo fuit, tum tempore, tum origine gentis. Cœpit enim aureo seculo sub principibus diis Iano, Camese, Saturno gēte Phęnica, & Saga, quæ post inundationē terrarū per orbē prima colonias misit.

¶ Et de mundi quidem origine authores non paria sentiunt. Nam Chaldæi sibi sempiternitatem persuadent. Phœnicibus verò ac Sagis magis placet origo. Inter vtrosq; conuenit ante Ninum circiter annis 50. & ducentis quibus

durauit aureum seculum, terras fuisse inundatas: & in Scythia. Saga renatum mortale genus. Siue enim ab æterno mundũ esse æstimes, & ignis principio cuncta tenuerit & sensim in sua loca elementa conuenientia homines produxerint, siue vt fertur, ante aureum seculum terras subrutas inundatio possederit & è siccata humo apparuerint homines: equidem principatus originis semper Scythis tribuitur, à quibus auctis colonias per orbem missas ferunt. Et ex his venisse Ianum cum Dirim & Gallis progenitoribus Vmbrorum rateq; cum coloniis per Tiberim vectũ, ad læuum Tiberis Etruriam tenuisse locum vbi colonias in cõtinente primùm exposuit: & ipsum Deum simul Vaticanum habitum dictumq; fuisse, & regionẽ Vaticanã, id est Vagicanam dictam, quòd ibi Ianus quasi in cunis natã, primũq; vagientẽ Italiam exceperit. Inde cũ coloniis à Vagicano progressum in tractũ Vmbriæ fundasse regiam & fani Olympũ fossamq; sacrasse, & augustalem Turrhenã non longe à regia dicasse vbi ad salutandum regem 12. Colonię nonis lunaribus conuenirent. Inde duodenis coloniis fasces ad continendos rudes scribũt singulo pretoriano lictori 24. armatis ingenuis distributis. Eas posuit Colonias ad ripas quidem Tiberinas Ianiculũ & Ari-Ianum: ad ripas Arni totidem phesulas, & itidẽ Ari-Ianum. ¶ Ad litus Etruscum quatuor, Pheregellę, Volcen, Volaterra, Cariara quę & Latinè Luna. ¶ In mediterraneis quatuor, Ogygianũ, Aretium, Rosellas, Volsinium. Pa, lò pòst dextrum Tiberis latus regulis suis permisit Camesi(à quo Camesenæ duę)& Saturno

(à quo Saturnia olim quod nũc Capitolium,& ab ea latè Saturnia terra). Hæc prima fuit aurea illa ætate, & quidem anguſtiſſima origo Italiæ.

¶ Italia compluria à diis & ducibus ſortita fuit nomina: à Iano quidẽ Ianicula quem quidam Enotrium dictum exiſtimant quia inuenit vinum & far. Cameſena, á Cameſe: & à Saturno, Saturnia: Saleombrona quoq; à gentilibus. Durauit Saturnia nomen totidem ferme annis quot antè aurea ætas, vſq; ad Apim deorum Italię vltimum(vt Antiochus Siracuſanus ſcribit) à quo Apenina (quam Taurinam idem interpretatur)etſi Græci de more,quidam à bobus Herculis, vel quos opimos gignit Italia (vt ait Hellanicus)aut à Vitulo egreſſo(vt Herodotus) vel quidam Græci boues vocant Italos (vt fabulatur Timeus) dictam exiſtiment. Inde à duobus fratribus,altero Heſperia, altero Italia poſtremum nomen retinuit. His nominibus principio nuncupata fuit Italia circa Tiberim: vt qui inter omnes Italiæ amnes in omnium deorum & principum tutela eſſet atque imperij totius ex his communis ſedes à quo in principio & origine ipſa Italię Albula nomen à Ianigenis habuit.

¶ Diuiditur autem in Apẽninos montes: & Ciſapẽninam,& Tranſapẽninam Italiam ¶ Alpes omnes Italiæ colonias fuiſſe Tuſcorum incolæ aſſerunt:ſi ab ipſis vel ducibus vel capitibus originum nomina gentibus & locis indita vt Rhetij à Rheto rege Lydorum, & Veronenſes à Vera colonia Thuſca: Comẽſenſes á Fani regiis Volturrenis: à quibus vallis Volturrena, & Oſci à quibus Oſcela. Hiſtria quoq; à duce

miſſe

misso à Iano nomen retinet. At Græcorũ quidã scribunt dictum ab Istro amne cognomine Danubio: cui Danæ gentes accolæ nomen impressere, fabulanturq; ramum ex eo in Histriam effluere. inq; Hadriaticum mergi. fingunt alij Argonauim in Histriam primum ab Istro è montibus humeris vectam: & in Hadriaticum demissam. videlicet tanta est in metiendo Græcorum vanitas simul & leuitas: vt ab Histri ostiis ad eius fontes immensa gentium spatia transuolarint: & amnes etiam obstantes tranarint: & humeris ea conuecta cõnauigarint: vt etiam in Italia mentiendi sibi loca inueniant. Nescio Argonauine Græci aquas an Argo nauis humeris montes nauigarit. ¶ Venetia est omnis ora circũ sinum maris post Histriam vsq; ostia Padi. Quibusdam placet à Tylauento illos exordiri. Nam Taurisanos, Persæ gentem ab Api duce conditam asserunt. Venetis cunctis prima origo Phætonthea est: quæ Græcis occasionem mentiendi de Phætonte, & Eridano præbuit. Posterius mista his nobilis stirps Troiana, à quibus Patauium suo conditore inclytum.
¶ Omnia sub Alpibus Transpadana loca prisci conuenæ Thusci missis coloniis tenuere: ab hisq; multa loca nomina retinent. Plura deleuerunt Galli, qui primi Arunte Clusino duce Alpes transcenderunt: & sensim ab omni Gallia Cisalpina Etruriã pepulere, ab hisq; nomen sortita retinet Gallia Cisalpina, in qua in Mantua, suo conditore Ocno Bianoro & Tuscorum rege illustris. Penetrauere transalpes Boi. Senones, Insubres. & aliæ Galliæ transalpinæ gentis. GalliaCispadana olim Bianora à victore Ocno.

postea Felsina dicta vsq; Rauennam, nunc Gallia Aurelia & Æmilia à Romanis ducibus nomen habet. Princeps metropolis Felsina primũ à rege Tusco conditore, inde à successore Bono Tuscaniensi, *Bononia* dicta. Spiretũ Padi ostium à Pelasgis conditoribus Spita dictum & à Diomede instauratum. *Nouaria* ante ab Herculis Ægyptij nomine Libya & à cognomine Aria Ægyptio vocabulo Leonina, sed à Lyguribus instaurata Nouaria dicta est. Olanum ante ab Thuscorum duce qui cum Oropiis coloniis ibi primus insedit, quorum origo incerta, vti Comi, Bergomi, Lycinofori: & aliquot circa populorum. Inde ab Insubrium principe nomine Medo adaucta, *Mediolanum* nomen seruat. *Padus* ante à duce coloniarum Eridanus, sed à profunditate Botigon ab Etruscis, & Botigum a Liguribus, & à circa arbore Picea Gallicè Padus nuncupatur. Post Padi ostia *Rauenna*, Sabina stirps. Interiit Saga oppidum Etruscorum vti & Atria à quo mare Atriaticum, quod nunc Hadriaticum. Gallia Flaminia à Rauenna ad Ariminum à comitibus Herculis conditum, à quo cognominatur Ab eo ad Anconam *Senegallia* à Senonibus dicta, pulsis Etruscis nunc Gallia Togata.

¶ ALIVD FRAGMENTVM.

Ancona prius Picena vocabulo Etrusco simul & Aboriginum dicta. ¶ Galliam togatam primi coluere Liburni Siculi, quos pepulere Vmbri. Hos Etrusci trecentis & amplius eorum validissimis oppidis iusti more belli expugnatis; eos tandem vicere Galli. Piceni lingua Etrusca genus sacrum dicitur, orti à Sabinis. à

Picenis

Picenis ad Garganum mõtem aliis & aliis temporibus diuersæ gẽtes tenuere, Marsia duce Lydorum, in quibus Asculum ¶ Precutij in quibus Hadria siue Atria. Vestini in quibus Amiterni, Martucini, & Peligni in quibus Cursellũ, Orton, & Sulmo, Frentani primum à Lyburnis & Dalmatibus. Inde his pulsis à Thuscis orti quorum lingua Larinum Metropolim vocauerunt, id est nobilem Principem. Laronem enim Etrusci & Larunnem & Arunnem vocant nobilem Principem. Inde in Trãspadana Larium lacum, & in Tuscia Larones amnes & Arunes coloniæ, & viri Arunes quos Tusci secunda declinatione, Romani & Græci (sicut Atlas) tertia declinant & proferunt Aruntes. A Gargano ad Brũdusium coluere Celij, vnde Apuli Daunum, Apuli Boi in quibus Arpe, Canusium, Barariũ. Sub his Apeninus ex transuerso diuidit in duo fines Italiæ quos inter Tarentinus sinus iacet, Circumq; ipsum vndique è magna Græcia. Ad Orientem verò magnæ Græciæ pars est Cenotria Archadum, & Calabri prius Ausones, ad quos Græca verbositas fert venisse primã Græcorum classem annis ferme quadringentis ante ruinas Troiæ: cum Enotrium ducem Archadum post Troiam conditam adnauigasse in Calabriam tradat Antiochus Syracusanus: & circa oram maritimam posuisse colonias. Et vt parciùs mentiantur Græci: ab eo quondam dictam Italiam Enotriam scribunt: cùm ab initio Italiæ, à vetustissimo rege Sabinorum & Etruscorum, penes quem erat imperium, id nomen sortita fuerit. ¶ A Leucopetra ad Sarnum amnem vicinum Neapoli tenuere diuersi populi Vm-

bri, Itali, Samnites, Siculi, Peuccini, Picentini & Etrusci: quorum vrbes sunt Clusium, Pestum, Elea, nunc Velia. Inter amnem Volturnum, & montes Apenini, Sabelli sunt: proles Sabinorum, vt nomen est argumento: à Latinis Samnites. à Græcis, Saunites appellati. ¶ A Tiberi ad Sarnum incoluere primi Aborigines proles Vmbrorum. Princeps his vrbs vetustissima, Camesena à Camese condita: non procul vbi postea Alba. Thusci his admisti. Osci qui nunc Capuani: Volsci: quos vocamus Volscos: quibus metropolis fuit Ansur, nunc Taracina, Stabia, Anitini, Hortenses, Longhani, Oscori, Macrani: Nuetini: latinè Grauiscæ, Picenti, Sorani, Pherentinates, Phregenates, Sangnini, Thusculani Certinenses, Vrsentini, Volcentani.

¶ Rhoma, principio sui, pascua bobus erat. Circa Tiberim septem rupes sibi perpetuæ in Erniddo succedentes, cauis paruis distinctæ erant: sub quibus (alueum Tiberis quandoque egressus) paludes in planiciē rupibus subsidentem inferebat. Saturnus primus incoluit Capitolium: Italus, Auentinum: Rhoma, Palantium: Celius cum Thuscis, Celium & Viminalem: Rhomulus, cum Palatio (in quo quadratam Romam condidit) etiam Exquilinum tenuit, ab excubiis dictum: quas illi Lucumo dedit more Thusco duodecim lictorum, id est tre centorum armatorum ad custodiam corporis simul & dignitatem. quia Tacius non erat sine suspicione in fide societatis.

¶ ALIVD FRAGMENTVM.

ETruria olim Italiæ Princeps ab eorum metropoli regia sic cognominata, à Tiberi in

Macram

Macram diffunditur. Gens prima illorum maritima Lygurum dicta à filio Phętontis Lygure: quem montani Lygures Pheriton nuncupant. Post Tiberina ostia Pheregenæ primum Etruriæ oppidum in vicino litore dictum à Genio Iano: qui primus ibi colonias posuit: & à Pheritone id est Phætonte: qui colonias adiecit: vti in Lyguria montana vbi à Genij coloniis, Genua oppidum, & ab adiectis Pheritianis (id est coloniis) amni proximo & regioni Pheretianæ nomen reliquit. Primus omnium Græcorum Phæton ex Attica soluēs cum Lygure filio, multis ætatibus & seculis ante Enotrium Archaden colonias adiecit Italico litori. ab ostiis Tiberinis vsque ad Niceam Massiliensium: & in medio portum Ligurnum à filio nuncupans vltro citroq; litus omne, Lyguriā dixit. Verùm Etrusci, & eos secuti Romani ab ostiis Tiberinis Etruscum vocauerunt vsque ad caput Etruriæ. Inde Populonicum ab vrbe metropoli Popium: Romanè Puppium. Postremò à Ligurno portu ad Macrę (ad cuius fontes est Apua oppidum) Apuanos Ligures vocant: montanos verò, omnes Ligures qui à Macra in Niceam effunduntur. In mōtanis Liguribus sunt portus Herculis Ægyptij. nam Lybarnum in his est, à nomine simul & cognomine illius. Græci vbicunque nomen Herculis audiunt, putāt esse suum, à nomine sumentes argumentum: cum tamen ille neq; nomine Lybius (à quo deuicti Lybij) sed Alceus dictus sit: neq; dictio Hercules sit Græca sed Ægyptia. Nam illi Heraclio (id est Iunonis gloria) cognomen fuit.

¶Gens prima Etruriæ maritima est. Oppida

in his Pheregenæ, Alsium, Agilla (quæ & Cere) à Pelasgis conditum. Pyrgus, Grauiscæ ab aere dictum: Cosæ, Volscæ, Thelamon: ab Argonautarum principe (cum in Etruriam ad Lucumones profectus Hercules Alceus lacum Ciminium effecit: & puella Faula subrepta ex Fano ad Euandrum perrexit). Vmbro fluuius, limes tractus Vmbrorum: Caput Etruriæ limes Etruscorum, Phaliscæ: Populonium nauium & classis Etruscorum olim princeps. Volaterræ & vada eius Pisa, condita à Pisis Alpheis pelasgis. Luca illustris Lukio Lucumone rege Tuscorū. Lucus & montes Feroniani. Luna Cariara ab Etruscis dicta, à Græcis Selene. Apua in transitu Apenini ad fontes acræ: vnde Apuani Ligures, ab Arno ad Macram.

¶ A Tiberi ad Cyminia iuga secunda genus Thusciæ est cognomine à Thuscis Lartheniana: id est metropolis Eniana. Larthem enim summum regum vocāt, Enianum verò vrbs in ea ab Enetanis Pelasgis condita: quam Vei Etrusci, pulsis Pelasgis ampliatam à principatu prouinciæ simul & conditoribus priscis Larthenianū: Romani vero à genere populi, Veiens vocauerunt. Oppida in his sunt Sabum (in Sabatia à Sabo conditum) Larthenianum (cognomine Veiens) Nepe, Fallaris, Soracte, Phaliscorum mōs Apollini sacer, Paliscanum: Phescennium, Vmbricum à priscis Vmbris dictum, Flauianū, Arcennium, Melium (à quo sylua Mesia) Rosulum. Ara Mutiæ, Sutrium (à Pelasgia conditum ab insigni grano dictum, Romana societate inclytum) Capina (à qua Capinates.) Lacus Cyminius. & Troitū Phaliscorum, finitimū Etruscis.

¶ Gens

¶ Gens tertia Thusciæ Transcyminia, à Cyminiis diffunditur ad Pistorium. In his Volturrena sub radicibus Cyminiis iacens cognomine Etruria: à qua tres gentes Etruriæ appellantur. Etrusci vt à communi metropoli: & ager Etruscus, antea Vmbronus dictus, vbi Vmbri orti. In eo agro Ferētia, Trossolum, Meonia, Meonum, Turrhena, Volturna sub Volturrena, Arūtes veteres cognomine Camillarij, Lōgius Blete Olena, Tussa, Nana, Larthes oppidum: Sale Vmbrona, Cort. Nossa: Cort-Enebra mons Coriti, in iugis Cyminiis. E regione mons Phiscon quæ & arx Iti, Volsinæ, Pelij, Oropite, Sentinas, Clusium vetus à pugna: sed à duce Comersol, montes Tumniates, Sora, Soana. Non procul Saturnia lapides à Ioue compluti in auxilium Herculis contra Lygures Etruscos gigantes, à filio dicti Lamones. Amnis Pelia, mōs Pelius, mons Tumnia, Rosellæ, Vmbro in monte, Sena Colonia, Phocenses, Pistorium, Vmbro amnis, Stellates, Fluentini, qui & Arnienses Clusium nouum (vnde Clusentinus transitus Hanibalis) Aretium, Crotana, à Crotone socio Herculis condita.

¶ Apeninus mons Italiam in duo secat. Radices sub Penino transitu Hanibalis. In alpibus à Nicea ad ipsum ferme Peninum in latitudinem extenduntur: & vsq; ad Macram Ligures montani incolunt: à Macra item ad fontes Tiberis ad inferum mare Thusci ad superum, Galli Aureliani, & Æmiliani. ¶ A fontibus rursus Tiberis, ad Narem Vmbri inhabitant. Principio Thysernum, & in fine Ameria, Tuder sunt. Galli omnem Vmbriam pulsis Etruscis occu-

Cate.

pauerunt exceptis Typherno, Elisio, Hyspello, Fulgineo,& vetusta Veiorum prole, quam Veilubram, id est Veiam prolē, anticam Vmbram dicunt, in quibus principes sunt, Spoletum, Tuder, Meuania, & Ameria ferme nongentis annis, & amplius restituta ante Persæ bellum à Veis Etruscis antea condita duce Ameroe Atlãtis Itali ex Pleyona vxore filia. ¶ A Nare porrò amne vsq; ad Equiculos tenent Sabini, à Sabo conditi Sabatio, Sangni gentili edito. Inde ad fontes Sarni amnis Sabelli Sabinorum proles incolũt. Sangni, gentilem Sabi pronunciant Sabini: Sãctum, Romani: Sagam, Barbari, à quo & Sagi primi Thusci, id est pontifices, & sacri expiatores. Ex quo patet leuitas cum loquacitate Græcanica qui à Lacedæmoniis ortos scribũt Sabinos,& Græca origine à Seuome, dictos fingunt. Sed Roma tum rudis erat cùm relictis literis & disciplinis Etruscis mirabunda Grçcis fabulis rerum & disciplinarum erroribus ligaretur, quas ipsi Etrusci semper horruerunt, neq; ob id Latinas quidem voluerunt suscipere vsq; ad Cecynnam Volturrenum magistrũ quadrigarum, & augurum principem, patrem Menippi,& auum Menodori, quos ante illum pater eius Volturrenus, auusq; Titus,& proauus Turrhenus semper Romanis principibus carissimi renuerunt, cum ad eas recipiendas vrgerentur. Nam ipse Turrhenus (patre Elbio Volturreno & regum Etruscorum vltimo ad lacum Vadymonis cæso) equidem ad reddendam vrbem Etruriam (anno secundo Olympiadis 124.) allici potuit: sed ad recipiendas literas Latinas, nunquam persuaderi potuit.

¶ Pala-

¶ Palatinum collem Rhoma Itali filia: ſed prius Palatini Aborigines tenuerũt, qui ex agro Reatino ad paſcua ouibus quęrẽda illò profecti ſunt. Argumento eſt Vellia altera Palatini pars à vellenda lana, ante his monſtratam Etruſcam tonſuram appellata.

¶ Capitolium dictũ à capite inuento fluente ſanguine, dum Iouini templi fundamenta iaceret princeps Tarquinus. Nã antea Tarpeius, à Tarpeia ibi ſcutis Sabinorũ obruta: ſed prius Saturnus vocabatur. Sub eo Ianus quadrifrõs: Quirinus à victoria Lucumonia à Quirino colle mouentis: Quirinalis, à Iunone Sabinorum Dea, quam illi Curitim, id eſt, haſtatam Iunonem vocãt: etenim haſtam Curim & Curinam proferunt, quia his ſimul & Hetruſcis, non eſt littera, Q. ſicut Romanis, inde Quirites.

SEMPRONIVS, DE DIVISIOne & Chorographia Italiæ.

VNiuerſa Italia à iugis Alpium oritur & in Leucopetram fretumque Siculum terminatur: Cingitur ſupero & infero mari & ſecatur Apennino, qui à Iugis Alpium ortus per mediam Italiam à Liguribus ad Anconam porrectus, inde paulatim vſq; Venuſiam reflexus, ibi ex tranſuerſo diuidit Italiam. Ex altera parte, Brunduſium: altera, Veliam attingens circum ſinum Tarentinum, quo Auſones primùm, inde Aborigines; Græci poſt Oenotrium Arcadem tenuere, a quibus magna Græcia nuncupatur, in qua ſunt Oenotrij, Calabres, Salentini, magna Græcia atque Brutij. ¶ Porrò,

antiquitus Itàlia in medium Apenninum & in Apenninum ad inferum mare, & in Trans-Apenninum ad superum pelagus & in Alpes à Netiis ad Ligures diuidebatur.

DIVISIO ALPIVM.

Alpes ipsi tribus partitionibus secãtur. Prima Ligurum, quòd ab eis oriãtur, à Nycæa ad Pœninum: sequens ab eo ad Ocram montẽ Pœninus dictus à transitu Hannibalis. Tertia Taurisana vsq; in Histriam. Omnibus Alpinis (exceptis Liguribus) notissima origo Etrusca esto, præcipuè Rhetiis.

DE APENNINO.

Apenninus diuiditur in Ligures montanos, Apuanos, Vmbros, Sabinos, Sabellos, Etruscos. ¶ Ligures dicti sunt à Ligure Phætontis filio: qui omnium primus multis seculis ante Græcos ex Attica colonias in Italiam transportauit: adiecitq; atq; miscuit antiquissimis Italiæ populis ab Ostiis Tiberinis vsque Niceam. Hinc veteres omnem maritimam dixerunt Liguriam. Itaq; pars Apennini à Nicea ad fontes Macræ, Ligures montanos alit, quibus origo est à Genio & Ligure. A fontibus vero Macræ ad fontes Tiberis Apenninum, colunt Ligures Apuani, Etruscis orti, cognomine veteribus Gallis, vt M. Antonius prodit. Portionem verò Apennini à fontibus Tiberis ad Nar inhabitant Vmbri: prima veterum Gallorum proles vt Augustus scribit. Ab amne verò Nare vsque ad fontes Silaris: montes tenent Sabini quib. Saga est origo: Nam Sangni, gentilis Sabi fuit. Hi paulò ante ruinas Troiæ, disciplinas Etruscas didicere, & ius diuinum & humanum à

Megale

Megale Turrheno perceperunt. Rursum à Fontibus Silaris ad fontes, Volturrheni & Sarni Sabelli (proles Sabinorum) incolunt: quos Rhomani Samnites, Græci verò Saunites vocant. Portionem verò Apennini, à fontibus Sarni vsq; ad magnam Græciam, Thusci tenuerunt: & residuã, Græci. Hactenus de diuisione Apennini & Alpium & origine habitantium in eo.

DE DIVISIONE PLANÆ Italiæ.

Cisapenninam Italiam flumina diuidunt & ibidem Transapenninam Padus amnis Galliam Cisalpinam primò discreuit. Cispadanam omnem, missis coloniis, tenuere Thusci. Doria (Thuscorũ prima familia) incoluit principio ab Asca colonia vsq; Parmam à qua fluuius Doria & regio priùs Doria, nunc Æmilia. A Parma item ad Bononiam Bianora, à duce: nunc, Aurelia Flaminia. Item à Bononia ad Rubiconem amnem antea Felsina à principe Etruriæ. Missis coloniis Lamonibus à Rubicone ad Anconam, Senonum Gallia togata dicitur: ab his qui duce Arunte primi in Italiam transcenderunt alpes: à quibus sensim pulsi Etrusci à Cispadana & Transpadana regione q̃ nũc Gallia nomen habet. Et quidem omnem Transpadanam regionem Thuscorũ prolem fuisse inter omnes authores conuenit, manentq; vestigia: vrbs Mantua. Lacus Etrusca origine dictus Larius, quod à patribus Volturrenis omnia ea loca principio possessa fuerunt vsq; Veronã. hinc circa Larium lacum à principibus dicta vallis Volturrhena: & Verona, à vera Thuscorũ familia & ab Atria eorundem colonia, fluuius

Veronę argumenta seruanti. Nam vsq; Atrianũ fluuium, qui limes est Volturrhenorum & Venetiarum, tenuere Etrusci: & Venetias principio quidem Phetontei, postea Troiani eisdem misti coluerũt. Hæc de Transapennina Italia & Apennino monte inter authores conueniunt.

DE CIS APENNINA Italia.

CIsapennina verò ad inferum mare veteres ita partiti sunt per amnes. A Nicea enim ad Macram tenent Ligures montani origine Phetontei. A Macra item ad Arnum & portum Ligurnum incolunt Etrusci cognomine Ligures Apuani: quos sequuntur Ligures Etrusci: Populonij à Ligurno portu ad caput Etruriæ à quo ad Tiberim sunt Etrusci, Ligures, Turrheni. In quibus sunt campi compluti lapidũ, clari pugna Herculis, adhuc Lamones dicti ab ipsius Herculis filio Lamone. Pari forma ab vltima Italia in Tiberim Romamq; percurrendo à Velia ad Silarum fluuium Lucani à Samnitum duce Lucio orti tenent. Ab eo ad Sarnũ amnem Picentini habēt. A Sarno verò ad Volturnum fluuium incoluerunt Cumani, quos ab agro nullis viribus Etrusci quamuis toti Italiæ imperitarent, potuerunt dimouere, aut in potestatem redigere. A Volturno amne ad Silarim Etruscorum vetustissimus ager fuit in quo priùs Oscam dictã, postea Capuam cõdiderunt.

¶ A Lyri autem vsq; Tiberim *Saturnus* cum priscis Aboriginibus (fuit origo ab Vmbris & Camesenis editis) vbi est mons Capitolinus aureo seculo à Saturno habitatus, vbi & nunc aurea Rhoma terrarũ caput. Quamobrem parũ conside-

consideratè quidam scribunt Rhomam postremis ac nouis sæculis à Rhomulo conditã & appellatam, atq; cœptam cùm nullum ex his tribus verum apud maiores inueniatur memoratum, sed sint ab eis cõtraria prodita. Non enim Rhoma à Rhomulo nomẽ habet, quippe quia geminis nõ Remus & Rhomulus nomina posuit Faustulus Etruscus & regius pastor, sed Rumulum & Rumum. Illos ab euentu appellauit, quæ sunt nomina Etrusca, alioqui Rhomæ nomen & nominis origo vulgata esset, atq; manifesta, quæ occulta esse salubetrima religio sanxit, ne si origo nominis Rhomę claresceret, eius deus, in cuius tutela Rhoma est & à quo deriuationẽ habet, gentibus pateret, & euocaretur vt cæteri. Quamobrem & Angerona silentijdeá ante Iani festos dies colitur præ foribus vt ne cui liceat illud palam efferre quod ad salutem Reipublicæ veteres ore obsignato intra pectoris arcana voluerunt contineri, cuius violatæ religionis pœnas primus luit Soranus. Non igitur à Rhomulo Rhoma, sed econtrario ab ipsa potius Rhoma, cuius adeo est occulta deriuatio, Rhomulus nomen habuit: quæ ante ipsum Rhomulum cœpta legitur coli annis paulominus viii.c. ab Italo in Auentina Capena & filia eius Rhoma in Palatino colle & ante hos plusquã ccc. annis aureo seculo à Saturno vbi nunc Saturni ædes ad radices capitolini collis. ¶ At Rhomulus solũ ex oppidulo Rhoma in Palatino colle quadratam & regiam reddidit, cuius quatuor portiones erant: Rhoma, Vellia, Germallia, vbi ficus ruminalis & ædes Rhumuli à dei occulta deriuatione: postmodũ Rhomuli,

condidit autem eam accitis amicis vatibus Etruſcis, qui foſſa vbi caput Erti tauri eſt, pomerioq; ad prudentis vatis auſpicium ſacratis circum Palatinū collem ſacro aratro cingi iuſſit. Vndecimo Kalend. Maias, hora inter ſecūdam & tertiam, Sole in Tauro, Luna in Libra, Saturno, Venere, Marte, Mercurio, in Scorpione, Ioue in piſcibus: vt tradit Lucius Tarrutius mathematicorū peritiſſimus. Sunt qui tradant illā conditam 12. Olympiade: placet aliis octaua: ſeptima quibuſdam: ſexta completa, nōnullis. Præualet omnibus his Eratoſthenis inuicta regula (vt aiunt.) Sed cū Pomponius Atticus coram ſenatu atq; doctiſſimis viris cōferret Græcorum certiſſima tempora, compertū eſt quòd ab Ænea & Troia exciſa per tempora regū Latinorum vſq; ad Rhomulum regem iam creatū fluxerunt anni circiter 430. Quare haud dubiè cōdita eſt Rhoma Olympiade ſeptima: aut eius anno ſecundo. ¶ Condita autem fuit primum in mōte Palatino. Inde Sabinis & Tuſcis in fœdera cōuenientibus, incoluerunt Sabini quidē Capitoliū & Quirinalem (in quo Numa poſtea habitauit.) Rhomulus & Rumnenſes, Eſquilinum: Palatinū, & Cœlium, Tuſci: Luceres, Viminalem, & ſubſidentē conuallem vſq; ad ædē Saturni & radices Capitolij. Rumo fratri, Auentinus ætate Rhomuli manſit. ¶ Hæ ſunt veræ tam priſcæ Italiæ quàm vrbis Rhomæ antiquitates & origines: quibus quoniam plures Græci poſtremis temporibus in Italiam cōmigrantes commiſti fuerunt, ob id à ſe principio emanaſſe Italiā Græcia falsò exiſtimauit græca tum leuitas tum fabuloſitas. Quis enim ex antiquiſſimis non ſcribit à Iano Ianiculum, & Etruſcos

veteres Gallos conditos. Et tamen plures Gręcorũ tradunt à Turrheno Lydo (qui fuit nuper, & heri) positos. Quin etiam & Turrhenã Thuscorum regiam nõ puduit eos Rhomam asserere, tanta videlicet impudentia cum eorum iactantia est, vt omnium gẽtium & imperiorum atque vrbium præclarissimarum se conditores esse apertis sæpe mendaciis conscribant.

Q. FABIVS PICTOR DE AVREO *seculo, & origine vrbis Romæ, ac vocabulis eius.*

ITaliæ imperium penes duos populos principes extitit. Posteriùs, Rhomani: principio, Thusci sub Iano cœperunt in aureo seculo. Aurea ætas primo ortu generis humani fuit, sic dicta quòd posterioribus seculis comparata: æque atque aurum inter metalla effluxit. Eam cœpisse sub Ogyge ante Ninũ añis circiter 250. Xenophon atq; maiores prodiderunt. Is Ianus sub initium aurei seculi læuum latus Tiberis in Etruria tenuit. CAMESES verò ac SATVRNVS circa finem eiusdem ætatis dextrũ incoluerũt: ea ætate nulla erat monarchia, quia mortalibus pectoribus nondum hæserat vlla regnandi cupiditas. Principes quia iusti erãt & religionibus dediti, iure habiti dij & dicti. Non enim arbitria illorũ ab ęquo, vel populus à iure innato discedebãt. Nullo tũc vindice aut metu sed sua sponte retinebant fidem & rectum. Pudor ipse regebat populos: & ius principes. Domus illis non extructæ vel ornatæ luxuriaq; insignes erant & splendidæ, sed vel cryptæ aut viminum tuguria, & caua arborum ligna erant.

Victum ſponte naſcentia præbebāt: aut in diē victus quærebatur venatu. Vinum & far primus illis docuit IANVS ad ſacrificia & religionē magis quàm ad eſum & potum. Primus enim aras & pomeria & ſacra docuit: & ob id illi in omni ſacrificio perpetua præfatio præmittitur, farq; illi ac vinum primò prælibatur. Vxor illi fuit VESTA, quę prima ſacrorum regina ſempiternum ſacrificiorum ignem virginibus credidit. Bella tunc non ignota modò, ſed ne cogitata in mentem venerant. Ad pudorem & ſanctimoniam domorum primus valuas, ſeras, & claues excogitauit: & inuenit: & ab eo dictę Ianuæ. Olympo regio Etruriæ fanoq; ſacrato duodenis coloniis totidem pomeria, araſq; ſacrauit: & ad continendum recentes tum colonias in officio aureo, virgas, faceſq; ſingulis ſingulas dedit. Vnde ipſe in manu virgā & clauem, ſubq; pedibus bis ſenas aras habet. Circa finem aurei ſeculi primus omnium Ninus rex Aſſyriorum hos aureos mores noua regnandi cupiditate mutauit: & primus limites tranſgreſſus bella finitimis mouit: & totius Aſiæ populos perdomuit ſub quo CAMESES prętectus fuit Aboriginibus. Et paulò pòſt frementibus vndique contra ſe armis toto priùs pererrato orbe SATVRNVS ad Ianum ſe contulit. Eum comi hoſpitio Ianus receptum Latio & Aboriginibus præfecit. Et more quantis tunc finientis aurei ſæculi intra fines ſuos ſeſe quiſq; cōtinuit, Ianus in Etruria: Saturnus in Latio, Tiberimque fines imperij eſſe inſtituit: intra enim ſuam cuiq; patriam tunc de more regnum finiebatur. Limes igitur erat inter

ter eos Tiberis: aræ vero limitum erant, Ianiculum & Saturnia Capitolina. Etruriam à Ianiculo, Ianus: Latium à Saturno, Saturnus cognominauit. Ad radices enim Capitolij Saturnus condiderat, vti Ianus, Ianiculum. Hæc igitur fuit prima Rhomæ origo ad radices Capitolij, vbi tunc pascua bobus erat.

¶ DEPICTIO ET DESCRIPTIO *qualis erat Regio Septicollis.*

FAcies tunc agri huius instar arcus erat: cuius chorda esset alueus Tiberis. Cornua ad Solis quidem ortum, rupes Auentina: & ad occasum Capitolina media Palatina. Eadem Palatina rupes Tiberim à fronte prospicit: à sinistris, Celio, à dextris, Exquilino iungitur. Auentinus item à fronte Tiberim & Capenam tenet ad dextram. Cæliolo ac Viminali hæret Capitolium, ante se Tiberim & portam Carmentalem cernit: hæret illi Quirinalis. Has rupes antiqui septem colles & septem montes appellauerunt. Area huius arcus est, quicquid campi iacet inter Auentinum & Capitolium & à Palatio ad Tiberim. Lybissus antea, inde Argeus: pòst, vicus Tuscus dicitur. Paludes plures eo passim Tiberina inundatio efficiebat: quæ hanc aream nō satis idoneam habitationi reddebant, antequā factis Vertunno sacrificiis in alueum suum Tiberis verteretur. Prima igitur origo Rhomę fuit collis Capitolinus, antea Saturnia dictus, sequens hunc Auentinus fuit habitatus ab *Athlante Italo* è Sicilia aduecto eò contra fratrem suum Hesperum, in cuius tutela erat Etruriæ imperiū adhuc Iano puero: & immaturo ad munera regia & regni. Porrò Italus

dimicare à Iano Etruscis prohibitus in Auentino consedit: ad cuius radices iuxta Tiberim ope atq; cõsilio Iani Capenam oppidulum cõdidit: & regionẽ (eius permissu) Italiam dixit. ¶Mox Hespero fratre rebus humanis exempto Italus in tutelam Ianum & Etruriam suscipiẽs omnem circa Tiberim regionẽ, extinctis vltro citroq; aliis cognominibus, à se Italiam nuncupauit. Hæc est prisca Italia, cuius nomen sensim ab alpium radicibus ad fretum Siculum ac ipsi Siciliæ communicatum est. Denominare enim aut imponere gentibus & locis noua nomina tãtùm regum ducumq; ius est. Suscepto igitur Italus Italiæ imperio filiam suam Rhomam nomine, Siculis & Aboriginib⁹ in Latio præfecit. Quæ relicta Capena medium Palatinum tenuit & in vertice vbi hęret Exquilion, Rhomam oppidulum condidit, quod Valentiam sonat. Post eius obitum, ob paludes, neglectum oppidum fuit vsq; ad aduẽtum Euandri, qui cum oppido simul restituit nomen. Subsidens septem collibus campus Argeus dictus est ab Argeo Euandri hospite & comitibus Argiui Herculis qui ad Euandrum venerunt & in Saturnia subsiderunt. Hinc extrema Argileta dicuntur. Superior Argiletus dicitur in principio vici Thusci sub Celiolo inter circum maximum & Auentinum vbi lethum Argi simul & sepulchrũ est. Imus verò Argiletus est vbi Ianus quadrifrons (qui & Vertunus) in fine vici Thusci ad radices Capitolij in foro boario, vbi Saturniæ vestigia. Tres igitur colles primùm coluêre ante Rhomulum. Medium quidem, Roma filia Itali: extremos verò, Saturnus & Italus.

Q. FABII PICTORIS LIB. II. Incipit, quomodo Rhomulus Palatium in vrbem quadratam conuertit.

DEnique Rhomulus potitus rerum Albanarum & vsus maxima familiaritate regum Etruriæ: & rex primus ex regulis Italiæ creatus, in Latio Rhomam oppidulum in regiam tetrapolim vertit: Inq; Palatino colle fundauit. Ascito .n. ex Etruria vate atq; sacerdote, Olympũ fecit, pomeriumq; sacrauit: & aratro ab Olympo in vico Thusco per palatiũ circum ducens ab imo collis ad verticẽ quadratã vrbẽ signauit, in vertice collis hærente Exquilino, Rhomã oppidulũ ampliauit & è regione loco proximo Cælio Velliã extruxit. Cęterùm in decliuo ad ima versus circum maximũ Germaliã fundauit: vbi iussu Amulij fuerũt expositi. Hac enim antea labebatur Tiberis. Ab ea autẽ versus Exquilias forũ Rhomanũ ædificauit. Et ita Rhomulus ex regulo primus Rex à Thuscis declaratus est. Quam rem ꝑ occasionem acceptã Mithridates rex Asiæ pro ignominia Romanis opposuit ꝙ vernæ fuissent Thuscorũ. ¶ Quarto autẽ mense ab vrbe condita perpetratũ est audax facinus in raptu Latinarum & Sabinarum. Primi ex Latinis bellum mouerũt in Rhomulũ Cenineses, Antennates. & Crustumeni. Rhomulus auxilio implorato à Thuscis cũ Cælio rege Etruriæ primũ ex his triumphũ retulit, & ob id quartus vrbis collis à Thuscis habitari cœptus est & Cęlius dictus. Subinde Sabini bellũ ingẽs orsi coegerũt Romulũ denuo à Lucumonib. socios milites expetere, Galerito Lucũoni Ardeę negotiũ datum est: Magna Etruscorũ, exq; vrbe

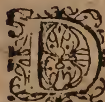
Salpinatum manu venit. Qui cùm offendisset Capitolium captum à Sabinis: ipse proximum Capitolio Quirinalem pro Rhomulo muniuit. Verùm cum Rhomulus audax sub Capitolium Sabinos aggressus, vulneratus fugeret, illumq; ad portam Palatinam secuti Sabini Rhoma potituri viderentur, illico Galeritus è Quirinali delapsus viamque retro in Capitolium pedem ferendi adimēs (vbi nunc Ianus quadrifrons) à tergo Sabinos aggressus (vnde fabula eiaculatę aquæ sulphureæ est) in fugam vertit. Animaduersa re Rhomulus redintegratis viribus & ipse à fronte cedebat, adeo vt Metius in paludem sese cum equo armatus iniiceret. Cędes ingens fiebat, vt ne vnus quidem euasisset, ni fœminæ occurrissent. ¶ Fœdere icto Rhomulus vrbis agrum diuisit in partes tres, æquis collibus. Sabinis & Tacio, Capitolium & Quirinalis: Rhomulo, sequētes Exquilinus & Palatinus, in quo Rhoma: Galerito & Luceribus Thuscis, Celius & Celiolus obuenerunt. Auentinum Rhomulus neminem passus est habitare. Nam fratri Rhemo illum sacrum esse voluit vsque hesternam. Cumque concessisset naturæ Cælius: & GALERITVS rex Etruriæ successisset, consensu tribuum, Cæliolus & ab eo tota arcus area, septem collibus subiacens Thuscis data & sacrificio Iano Vertunno facto, egestisq; paludibus habitabilis reddita & vicus Thuscus dicta. Tribus igitur gentibus conflata principio vrbs Rhoma habitataque fuit. Nomina imposuit princeps Thuscus (nam hi tunc Italiæ imminebant imperio) Taciēses, à Tacio: Rumnenses à Rumulo vocauit. hoc enim nomine illum

ab

ab euentu nuncupauit lingua Etrusca ex Etruria oriunda Larentia & nupta prius viro Thusco Faustulo & inde Etrusco Carrutio. Suam verò tribum à se Lucerum dixit. Nam alia Trometina est à loco Celij. ¶ Hæc origo vrbis Rhomæ solum veteris septicollis cum arcus area habitatæ, nunc verò ab his collibus in alios colles & conualles in immensum prolatæ. Cæterum nomina eiusdem veteris Rhomæ hęc sunt. Nomina collium. Capitolium, Quirinalis, Exquilinus, Palatinus, Celius, Celiolus, Rumurius qui & Auentinus. ¶ Porrò in area hæc nomina sunt. Lybissus, Circus maximus, Forum transitorium, Argiletus superior, Argiletus imus, Via sacra, Senaculum, Concordia, Grecostasis, ædes Saturni, Vertunnus qui & Ianus quadrifrons, Forum boarium, Vicus longus, vicus Arniensis, Vicus Stellatinus, Sabatinus, Larthenianus qui & Veiens, Phaliscus: quorũ cognomina à Thuscis sunt commigrantibus in ciuitatem Romanam. Item Herculis ara vbi Olympus & initiũ sacri aratri iũctim à Germalia ad sacram viam: Vnde & nominis origo. Forum piscatium, Porta Carmentalis: ædes pudicitiæ, Rotunda Herculis, Forum venalium, Lacus Curtius Suburra, Suburbanum. Saturnia vbi nunc ædes eius atque ærarium. Hæc vbi Rhoma vetus. ¶ In parte Rhomæ sunt Etruriæ loca. Antipolis Ianiculũ: Vaticanum. Et Tiberis limes imperij Volturreni inter veteres Ianũ & Saturnum, qui à principe illius vrbe Volturrena per syncopam dictus est Volturnus. & ob id Tuscus non Latinus. Quòd verò Vulturnũ sine syncopa & compositione primitiuum est nomen, notato flu-

uium in Samnio & oppidum Romanum in litore: à quo Vulturnus deus Thiberinus in Latio ſicut Volturnus. vt caput imperij in Etruria. Quamobrem deum Tiberinum ſuum dicit eſſe Rhoma atque Etruria eundem & Ianum Vertunnum & ab his dictum Vadimonna.

FRAGMENTVM ITINERArij Antonini Pij.

IVVS Auguſtus quamuis totũ orbẽ rectè diuiſerit vbi ait: Orbis totus diuiditur in partes treis Europam, Africam & Aſiam: quę ferè eſt dupla ad quemlibet duarum. In deſcriptione tamen locorum orbis multa loca memoratu digna ſiluit quæue in præcipuis itineribus oppida & vrbes occurrãt: quæ maximè tum militibus tum peregrinationibus tum hiſtoricis non parum proficiunt, neglexit. Ea nos ſuo nunc ordine percurrere inſtituimus. Ab vrbe in Gallias itur itineribus ſex: Maritimo, Litoreo, Aureliano, Caſſiano, Tiberino, Flaminio. Maritimum tenet Pheregenas, Caſtrum nouum, Cellas, Herculem, Thelamonem, Caput Etruriæ, Phaliſcas, Traianum, Populonium, Vada Lygurnum, Ericis, Entelliam, Delphinum, Genuam inter Porſenam & Pheritonem, Monacum, Nyceam. Litoreum continet Alſium, Cere, Pyrganum, Forum cellæ Grauiſcas, Coſas, Volaterras, Piſam, Lunam, & ipſum tranſitum in Gallias Cariaram.

Aurelianum quod & Claudianum, fertur per ipſam Aureliam, Thermas ſtygianas, forũ nouem pagorum Claudij, Tarquinias, Saturniam

Volcen,

Volcen, Tnnniatem montem, Rosellas, Rosetum, Tursenam & transitum Apuam. Cassiano itinere itur per Polikorum, Arcenum, Minionem, Forum Cassij, Aruntes camilarios. Tudernum, Varentanum, Vmbronem mõtem, Senam coloniam, Phocẽses, Lucam, & Caferonianum transitum in Gallias. Tiberinum quod & Cyminium iter, fertur Gallera, Lartheniano, siue Veiente, Rosulo, Sutrio Lacu Elbij, & Iugis Cyminiis, Fano Volturnæ, cuius claris gestis inuidit Liuius, Saleumbrone Volturnæ, Larthe amni Volsinis, Clusio veteri olim Comersolo, Clusio nouo à quo nunc dictus Culsentinus transitus Hannibalis, & Phesulæ transitus. Flaminium habet castrum nouum, Ocream & Ocriculum, Natniam olim Nequinam, Tuder; Hispellum aut à castro nouo Spoletum, Camerinum vrbium, Pisaurum, Ariminum.

GRIMOALDVS VOLTVRNÆ SIue Etruriæ præfectus in excerptis quæ sub rege Desiderio de ipsa Etruria scripsit.

Decretum Desiderij Regis Italiæ.

REuocamus statuta Regis Aistulphi contra Vetulonos edita, vt lacus non Tyrensium: sed Vetulonum sit, quia Lacus magnus Italiæ. Ideo Italiæ dictus est, quia ager eorum prius dictus est Italia dicta ob ibi sedem Itali decretam. Et vt suam Longholam non Longbardulam, sed cognomine sui ampliatoris Turreni Terebum vocent. Et vt sub vno muro ciuitãt sua tria oppida Longholam,

Vetuloniam & Turrhenam Volturnam dictam Etruriam, totamque vrbem nostra adiectione Viterbum pronuncient, vt Rhoda & Ciuitas Balneoregium dici iussimus. Permittimus pecuniis imprimi Faul. sed amoueri Herculem & poni sanctum Laurentium eorum patronum sicut facit Roma, & Bononia, iubemus quoque reparari CortNyentam, Dardanum, Assium, Foranium, Corynetum & Tuscanellum. ¶ Nos enim non sumus Tusciæ destructores vt nos apud Gallos accusat Hadrianus Papa. Nam in Tuscia ędificauimus à fundamentis, vobis quidem Volturrenis Caluellum vicum horchianum, Balneariam, Barbaranum & Gariofilum: Sentinatibus autem Ausdonias Roda, Cofanum Volaterris, Roda Comalum Lune Sergianum & petram sanctam olim fanum Feroniæ. ¶ Phocensibus autem sanctos Geminianum & Miniatem, Fesulanis oppidum Munionis in quod vagos & sparsos Arni Ianos & Palantes Fluētinos collegimus. Rursus plures antiquas nobiles, vrbes ampliauimus: & muris cinximus, & nunc id idem agimus circa Lucam, Pictorium, Aretium, Orbitum & Etruriam nunc Viterbū, cuius nomen, aut à nobis cōstituta decreta siquis violauerit, aut capite puniatur aut laqueo strangulетur. Hoc itaque non est Etruriam destruere: vt nos arguit Hadrianus qui pacem vltrò à nobis oblatam respuit. ¶ Quare tibi Grimoalde præfecto Viterbensi præcipimus vt quamdiu dubia pax perseuerat: iubeas omnes Thusciæ milites paratos esse in armis & commeatus ac stipendia sine auaritia fac in promptu habeas, vt non solùm occurrere ho-

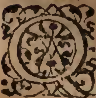
stibus:

ſtibus: ſed etiam illos inuadere.

¶Hucuſq; integrè legitur, quæ ſequuntur in fracturis ita ſe habent. in prima fractura: Ciues non grauabis nouis exactionibus, in ſecunda: Ex Papia venient, in tertia: Viterbenſes.

MESSALÆ CORVINI AD Octauianum Auguſtum de progenie ſua libellus; in quo ſimul & prima vrbis regimina ab exordio breuiſſimè exponuntur.

Præfatio. Diuiſio orbis.

VVM frequenter me digna moueat poſtulatio tua, gentium glorioſiſſime Imperator, vt progeniẽ tuæ ſcilicet inclytę poſteritatis, ſimul & vrbis Romæ prima regimina ab exordio litteris diſtinguere mihi perſuadeam: parebo clementiæ tuæ, & operam dabo, aliquid ingenij, ſed parum laboris occupare. Nam quæ poſcis, cùm ab hiſtoricis ſtudioſiſſimisq; veterum auctoribus longè lateque ſint declarata, & te copioſiſſimè rerum maximarũ ſtudiis deditum haud ignorem: tamen quia iubes, opus expediam, & tuæ vetuſtiſſimæ gentis proſapiam, quæ nunc in ampliſſimo maieſtatis culmine locata ſolum ad ſidera ſpectat, arctato itineris limine inſiſtam declarare. nam quanquam à profundo originis fonte, curſus pedetentim ſubſequendus foret, accelerare maturabo, sereniſſime Cæſar Auguſte. ¶Totus terrarum ambitus, quem vndiq; Oceanus verberat vndis, ab Hiſtoricis & Coſmographis trifariè diuiditur. cuius particula prima inter ſeptem-

trionem & Meridiem ad Orientem extenditur, Asia: Secunda, ab ostio fluminis Tanais, Hyrcanorumque finibus, vbi iungitur Asiæ, inter Septemtrionalem Oceanum, & mediterraneum æquor, ad vltimas Hispanias in occasu terminat, Europa: Tertia, ab Ægypto Niloq; flumine exordium trahens, relictis terminis Asiæ, inter meridiem & mediterraneum fretum producta, ad occasum in Atlantici Oceani litore desinit, Africa. *Asia* ergo, si ad numerum spectamus, orbis terrarum pars tertia erit: si ad magnitudinem, medium terrarũ orbem in se continere videri poterit: sic dicta à nomine cuiusdam mulieris, Orientis reginæ.

DE REGIBVS TROIANIS.

1. *Dardanus.*
2. *Erichthonius.*
3. *Tros.*
4. *Ilus.*
5. *Laomedon.*
6. *Priamus: & de Troia capta.*

IN ea igitur inter cæteras prouincias *minor Asia* est. in qua *Phrygia* regio, sic dicta à Phrygia Æsepi, & Europæ filia: &, vt alij tradunt, ex Ioue & Europa nata. DARDANVM, Ioue & Electra Atlantis filia progenitum, deorum monitu ab Italia, &, vt aliis placet, è Creta insula, patrios deferentem lares, multitudine gẽtium, ad hanc Phrygiam deuenisse ferũt, vrbem condidisse, eamq; ex se *Dardaniam* nuncupasse. vnde *gens Dardana*; & incolentes terras, *Dardanidæ* dicti. ¶ Hoc regnante, de Creta cum manu electissimorum iuuenu forte noui regni fama concitum Teucrum, ad Phrygiam, patriis sedibus expulsum, dicitur conuenisse: qui à Dardano, & dextera & fide data, in parte regni cõsors

susceptus est, vt numerosiore populo noua implerentur mœnia. Ita sub duobus regibus haud discrepantibus, Dardania, potentia & magnitudine aucta, pacificè aliquamdiu stetit. Huius Teucri in regendo & rempubl. augendo bonitas comitasq; tanta fuit, vt eo defuncto, superstite Dardano, ob ipsius inclytæ memoriæ gloriosissimum decus, qui Dardanidę nuncupabantur, deinceps *Teucri* cognominarentur; vt Virg. Maro; *Hic genus antiquũ Teucri, pulcherrima proles.*

¶ Dardanus filium habuit ERICHTHONIVM, quem post sui obitũ regnantẽ reliquit.

¶ Erichthonius TROVM genuit; qui iustitia & pietate insignis, mutato Dardaniæ nomine, ex se vrbem *Troiam* nominari permisit. Hinc Troianum nomen ortum.

¶ Duos filios Trous habuit, ILVM scilicet, & Assaracum. Ilus verò, quia maior natu defuncto patre, regnum obtinuit; & intra vrbis mœnia illam eminentissimam atq; gloriosissimam arcem edidit, quæ ex sui nomine *Ilium* nuncupata: vnde *Ilienses* Troiani dicti.

¶ s LAOMEDONTEM filium reliquit: quo regnante, Iason & Hercules, validissimorũ iuuenum Græcorum comitatu, quum ad Colchos ob velleris aurei cupidinem transfretarent, à maritimo fastidio se recreandi gratia, in Phrygiam terram legerunt. Quos Laomedon, vel superbia, vel famosissimæ gẽtis terrore concitus, minaci nuntio extemplo abire præcepit. Hi quum aliò contenderent, nec vires nec arma ad resistendum haberent ob illatum dedecus indignati, excidium austerrimo regi continuò minitantes, obtemperauere mandatis: ac

perfecto velleris negotio, vbi in Græciam rediissent, Hercules Phrygij regis opprobrij non immemor, maximorum iuuenum ac principũ Græcorum manu, armata classe ad Troiam vela remosq; direxit; & in litore expositis armis, ad mœnia impetuosè contendit. Quod vbi sensisset Laomedon, audacter magis quàm cautè, inordinato agmine extra mœnia hostili impetu ausus congredi, insidiis interceptus, fortiter dimicando exstinctus est, suorum parte maxima vel capta, vel perempta. Hinc ad exterrita mœnia Hercules contendens, nullo custode nec in muris nec in portis obstante, introit vrbem; & igne ac ferro omnibus consumptis, Hesionam Laomedontis sororem, Telamoni Salaminæ regi, quia muros Troiæ primus inuaserat, ac in portas irruperat, dedit. Ex qua natus est alter ille Teucer, qui patria profugus, in Sidonia alteram Salaminam cõdidit: de quo Virgilius noster, inducens Didonem effari ad Æneam: *Atque equidem memini Teucrum Sidona venire. Finibus expulsum patriis, noua regna petentem.*

¶ Ex Laomedonte superstes filius fuit PRIAMVS, qui tum fortè aliò in armis aberat. Is & patris & patriæ excidio cognito, rediit; dirutamq; vrbem impensa & opere adeo reparare instituit, vt breui marmoreis saxosisq; turribus, & ædificiis publicis ac priuatis, augustiorem tutioremq; redderet. ¶ Assaracus verò Troi filius, Ili frater vt supra memini, genuit Capym, Capys Anchisen, Anchises Æneam, Æneas Ilum cognominatum Ascanium, ex Creusa matre natum: qui & *Iulus* fuit, à quo *gens Iulia*; vnde tuam gentem [illegible] serenissime Au-

gusta:

gufte, vt Virgilius; *At puer Afcanius, cui nunc cognomen Iulo Additur, Ilus erat dum res ftetit Ilia regno.* ¶ Priamus verò, vbi in Græciam poftulatum miſiſſet vt Heſiona ſoror, quę à Telamone turpi ſeruitio concubina tori tenebatur, in matrimonium duceretur, vel ſaltem reſtitueretur, deriſus, neutrum obtinuit. Quare Alexander, qui & *Paris* dictus, Priami filius, manu electiſſimorum iuuenum in Græciam æquora ſulcauit, Helenamq; Menelai regis vxorem, Græcarum pulcherrimam rapuit. Quamobrem Græcię reges armantur; & Agamemnone duce poſt decennem obſidionem Troiæ mœnia capta, in ruina ac cinere iacuere ſolo.

1. *De his quæ poſt Troiã captã, de Ænea aduentu in Italiam & Regibus Latinis & Albanis.* *Æneas Lauiniam Latini regis Aboriginum filiam Turno Rutulorũ regi deſponſam in vxorem ducit. Turno interfecto & Latino rege mortuo, eidem ſuccedit*
2. *Aſcanius Albam condit.*
3. *Syluius.*
4. *Æneas Syluius.*
5. *Latinus Syluius.*
6. *Alba Syluius.*
7. *Atys ſeu Capetus Syluius.*
8. *Capys Syluius.*
9. *Capetus Syluius.*
10. *Tiberinus Syluius.*
11. *Agrippa Syluius.*
12. *Romulus Syluius* ſeu *Rhemus.*
13. *Auentinus Syluius.*
14. *Procas Syluius.*
15. *Amulius & Numitor.*

De Romulo & Remo.

HInc, Græcorũ aſſenſu, duo incolumes principum Troianorum receſſere, qui auctores pacis & reddendæ Helenæ ſemper fuerant, & Græcorum legatorum, Vlyſſis ac Diomedis, honoratiſſimi hoſpites; Antenor ſcilicet, & Æ-

NEAS: quorum alter ex Laomedontis, vel, vt quibusdam placet, Priami sorore natus, Assuesi viri nobilissimi fuerat filius, Antenor: alter, ex regio sanguine ortus, Æneas, vt suprà demonstratum est. Hi nauium classe parata, & patriis rebus, hominibusque quos arbitrio sui delegerant, onusta, pansis velis tenuere altum; & per Ægæum Ioniumq;, prætereuntes Argolicas vrbes, suadentibus fatis ad Italiam remigauerũt. Antenor ex Ionio æquore ad dexteram flectens inter Dyrrachium & Brũdusium, per latissimas superi æquoris fauces ad septemtrionem conuersus, hinc Dalmatas linquens, Illyricos ac Liburnos; illinc Appulos atque Picenum; ad caput Adriatici maris cursum tenuit. & relicto æquore aduerso flumine quod Brẽtensia dicitur, sursum contendens, terra potitus, sedem sibi suisq; elegit: & expugnatis Euganeis, qui tum ea incolebant loca, Patauium condidit. Is inter cæteros comites, Enetorum multitudinem numerosam secum duxerat; qui Paphlagonia orti, patria pulsi, exsules ad Troiam, quæ bello tum elaborabat, concesserant. Hi in proxima finitimorum prædia longè lateq; diffusi, quia multitudine cuncta compleuerant, ex se gentibus nomen dedere, & *Venetia* regio dicta. De hoc Antenoris aduentu sic meminit Virgilius; *Antenor potuit mediis elapsus Achiuis Illyricos penetrare sinus, atq. intima tutus Regna Liburnorum, & fontem superare Timaui: Vnde per ora nouem vasto cum murmure montis It mare præruptum, & pelago premit arua sonanti. Hic tamen ille vrbem Patauí, sedesq. locauit Teucrorum; & genti nomen dedit, armaq. fixit Troia, nũc placida cõpostus pace quiescit.*

Hoc

Hoc loco, Imperator maxime, quum te persæpe altiloquio tuo differentem dubitare animaduertissem, quod insigne vexillis Antenori & Æneæ fuisset, sine quadam rei memoria haud prætereundum arbitror, sed cum Virgilio nostro instandum, vbi de Antenore sic profatur: *& genti nomen dedit:* id est, vtramq; gentem, Italicos scilicet, & Phrygios, qui ea incoluerunt loca, Troianos, vel, vt alij tradunt, Antenoridas cognominari statuit. *armaq́; fixit*, hoc est, in templis arma & insigne armorum suspendit. Nam post exactam militiam laboresq́; militiæ, mos antiquitus fuit, in deorum templis suspendere arma. ideo *arma fixit Troia.* Troia fuit inter arma templis affixa, armorũ insigne: quod nonnulli asserunt. *Troia* namq; vulgo Italicè Latinéque scropha vel sus dicitur. cui vocabulo licentia sui allusit poeta: quod animal, quia eius nomen vrbi Troiæ congruebat, aureo vexillo insigne armorum statuit Antenor, absumptæ vrbis Troiæ memoria. Verùm in gestis Æneæ, alia euidentior ratio, cur ita, videri poterit. quare progredior. Æneas eodem itinere per Græcorum Achaicumq́ue fretum delatus, in Epiro reuisit Helenum, inter Argolicas vrbes dominij ditionem tenentem. Narrat historia, Pyrrhum, Achillis filium, deleta Troia, Andromachen Hectoris quondam vxorem, & Helenum Priami filium seruitio secum duxisse. Inde quum sibi matrimonio iungeret Hermionem Menelai filiam, Heleno Andromachen tradit. Mox ab Oreste interfectus, quia sine prole interiit, in regno præsidem reliquit Helenum: vt ibidem Maro, vbi de se Æneas ad Didonem

profatur: ——*iuuat euasisse tot vrbes Argolicas, mediosq; fugam tenuisse per hostes.* Et paulò pòst; *Hîc incredibilis rerum fama occupat aures, Priamiden Helenum Graias regnare per vrbes: Et primo Andromachen iterum cessisse marito.* Is Helenus Æneæ futura prædicens, monitus interpres deorum profatus fuerat, ibi locum sedis eius fore quietis, vbi in Italia iuxta Tybridis ripas scropham seu suem triginta natorum fœtu iacentem videret; vt Maro in tertio; ad Æneam loquutus Helenus; *Signa tibi dicam: tu condita mente teneto: Quum tibi sollicito secreti ad fluminis vndam Litoreis ingens inuenta sub ilicibus sus, Triginta capitum fœtus enixa iacebit: Is locus vrbis erit; requies ea certa laborum.* ¶ Æneas hinc discedens, & extrema Italiæ radēs, circumuectum per Siciliam senem Anchisen patrem amisit. Inde per inferum mare diu fluctibus ex iniquo sidere vexatus, Aphrum tenuit litus: mox pacato æquore ad Italiam reuectus, appulit Tiberis ostio. Ibi tunc temporis *Latinus* rex, Fauni filius, gentibus imperitabat: qui ad rei nouæ tumultum excitus, vt Tito Liuio placet, in armis obuiam pergit. Inde colloquio vtrimque pacatis animis, duci Troiano filiam, quam Turno Rutulorum regi primo desponsarat, matrimonio iungit, Lauiniam. Æneas conditum oppidum ex vxoris nomine *Lauinium* appellat. At Virgilius noster hac in parte aliter sentit. id est, Latinum non in armis obuiam processisse, sed Æneam legatos regi misisse: quibus auditis rex pacatus, & monitis deorum adductus, Lauiniam filiam aduenæ Troiano tradit. Quamobrem Turnus, impatiens opprobrij ereptæ coniugis, bello petit

Æneam,

Æneam, nec vetante nec permittente Latino. Æneas, vt vires & arma in hostem externo robore firmaret, ad Euandrum, qui tum his oris vbi nunc Roma, auctoritate ditionem tenebat, sursum aduerso flumine pergens auxilij exposcendi gratia, suem, id est scropham, triginta natorum fœtu, vt Helenus prædixerat, iacētem aduertit, quietæ sedis certissimum omen: quam Iunoni deorum reginæ immolando sacrauit: vt Virgilius in octauo: *Ecce autem subito, atq; oculis mirabile monstrum, Procubuit viridiq; in litore conspicitur sus: Quam pius Æneas, tibi enim, tibi maxima Iuno Mactat sacra ferens, & cum grege sistit ad aram.* Eodem Æneam Lauinium oppidum struxisse aiūt: simul & hinc scrophæ signum Troianis ortum quidam tradidêre, seu ob iniecti fundamenti regiæ sedis memoriam, seu quia quietis genti scropha signum dederat, seu ob æternum insigne nominis Troiæ, quæ huic vocabulo animalis vulgo Italicè includitur, vt suprà memini. Præterea & nonnulli referunt historici, Æneam more nauigantium, inter cætera animalia ad vsum vescendi, vt fit, suem viuam secum detulisse, ac ex oraculo responsum habuisse, quum teneret Italiam, dimitteret eam: inde, quo reperta foret, sedi eius conderet vrbem: quam in Campaniæ oris, apud Auernum lacum Baiarumq; fines, dimissam volunt, mox supra Tybridis ripam. Quare elatum scrophæ vexillum. quocirca Helenus ad Æneam in tertio Virgilij: *Vade age: & ingentem factis fer ad æthera Troiam*, id est, insigne Troianum. Ac quum hac in parte te dubitare, serenissime principū, crebrò percepissem, & in ambiguitate rei hu-

ius multos vagari, tulit calamus prolixiùs, & à proposito longiùs, quam exposceret intentio. Quis enim rem tot seculis remotissimam scrutaturus, per vetustissima litterarum volumina sine ambiguitate euadere potuit? Sed ad propositum redeundum. Ad Euandrum concessit Æneas: & optato potitus, Pallantem Euandri filium, & ingentis roboris armatorum auxilia secum duxit. Turnus post aliquot prælia clarissima victus tandem ac peremptus, Troiano cessit. Victor Æneas post Latini obitum in regno successit: quem mortuum, & super Numicij fluminis ripam conditum, *Indigetem Iouem* dixere; expleto anno tertio regni. ¶ Superfuit ASCANIVS, eius filius, Troiæ ex Creusa natus. In Lauinium oppidum nouercæ Lauiniæ, & Syluio ex Lauinia fratri relinquens, haud inde longè in Albano colle condidit Albam. Inter Lauinium & Albam conditam triginta annorum spatium datur. ¶ Absumpto Ascanio, frater eius SYLVIVS, qui & *Iulus*, à quo *gens Iulia*, & antiquum tuæ generosæ prolis deriuatum cognomen Auguste, regnat: quanquam inter auctores veterum in ambiguo constet, vtrum hũc Syluium an Ascanium cognominatum fuisse Iulum. Is Syluius, post obitum patris ex Lauinia Italiæ natus, *Posthumus* dictus: quem Lauinia prægnans, priuignum timens Ascanium, secedens, in quadam sylua, apud Tityrum pastorem peperit: vnde *Syluius* nuncupatus: vt Maro, inducens Anchisen ostentantem suorum progeniem Æneæ: *Ille (vides) pura iuuenis qui nititur hasta, Proxima sorte tenet lucis loca, primus ad auras Æthereas Italo commistus sanguine surget, Syluius,*

Alba-

Albanum nomen, tua posthuma proles: Quem tibi longaeuo serum Lauinia coniunx Educet syluis regem, regumq; parentem: Vnde genus longa nostrum dominabitur Alba. ¶ Hic Syluius SYLVIVM ÆNEAM filium reliquit: ex quo LATINVS filius: à quo *Prisci Latini* cœpere nomen, & *Syluium* cognomen Albæ regnantibus datum, vt quidam tradidere: quanquam Virgilius hoc cognomen regibus Albanis à Syluio Posthumo deriuatum sentire videatur. ¶ Genuit hic Syluius ALBAM, ATYM Alba, CAPYM Atys, Capys CAPETVM, Capetus TIBERINVM: qui in Albula flumine demersus, mutauit fluuio nomen, Tiberi deinceps nuncupato. ¶ Ex Tiberino superfuit AGRIPPA: ex quo ROMVLVS SYLVIVS: qui sine prole, fulmine ictus, stirpis eiusdem AVENTINVM in regno reliquit. is decedens, in quo sepultus fuerat, colli nomen dedit. Huic successit PROCA: quo defuncto, duo eius filij, NVMITOR & AMVLIVS superstites fuere: quorum alter Amulius, Numitorem fratrem maiorem è solio deiecit: cuius virili prole interempta, filiam Rheam Syluiam, vt partum arceret, Vestalem virginem sacrat. Rhea geminos edidit, Remum scilicet & Romulum; à Marte compressa, vt traditur. Quod regi Amulio notum, in vincula tradita matre, regio edicto in Tybridis alueo exponuntur gemini. Fama est, in lupam geminos lambentem, regium pastorem Faustulum casu quodam incidisse: qui vxori Laurentiæ nutriendos dedit. Iam adulti iuuenes, corporis & animi vires adepti, per syluas ac nemora non modò infestare feras,

ſed & finitimis paſtoribus dominari accepe-rant. Tandem inſidiis Remus interceptus, vt prædæ reus ad Amulium ducitur. inde, quia eum cum fratre Romulo in agrum Numitoris impetum feciſſe dicebatur, ad pœnas ſupplicij materno auo traditur: à quo mox & ipſi nepotes præſidio paſtorum in regiam facto impetu, Amulium obtruncant, & reſtituunt Numitori regnum. ¶ Hunc ſcito Cæſar Auguſte, gentis Iuliç Albanorum regum vltimum, eamque gentem ad Iulium vſque Cæſarem, teque principum decus, ſine imperio priuatæ in tuæ felicitatis tempora terminaſſe. namq; Romulum, Romanæ vrbis imperiique tui conditorem, materna linea incognito patre ortum, tuæ ſtirpis non cenſeo, ſi maiorum genealogiam rectè complector.

TITI LIVII PATAVINI HISTOriarum ab vrbe condita libri I, Epitome.

ADuentus AENEÆ in Italiam, & res ab eo geſtę, ASCANII regnum & SYLVII AENEÆ ac deinceps Syluiorum regum primo libro continentur. NVMITORIS filia à Marte compreſſa: Nati Romulus & Remus: AMVLIVS obtrūcatur. Vrbs à Romulo & Remo condita.

SEX.

SEX. AVRELIVS VICTOR DE VIris illustribus vrbis Romæ.

LIBER falsò hactenus Cornelio Nepoti, vel C. Plinio Cæcilio inscriptus; nouem personis illustribus ex vet. lib. auctoritate nunc primùm auctus.

CAPVT I.

Proca rex Albanorum, Amulius & Numitor, seu, De Romuli & Remi ortu.

PROCA rex Albanorum, Amulium & Numitorem filios habuit: quibus regnũ annuis vicibus habendum reliquit, & vt alternis imperarent: sed Amulius fratri imperium non dedit: &, vt eum sobole priuaret, Rheam Syluiam filiam eius, Vestæ sacerdotem præfecit; vt virginitate perpetua teneretur: quæ à Marte compressa, Romulum & Remum edidit. ¶ Amulius ipsam in vincula cõpegit: paruulos in Tiberim abiecit: quos aqua in sicco reliquit. Ad vagitum lupa accurrit, eosque vberibus suis aluit: mox Faustulus pastor collectos Accæ Laurẽtiæ coniugi educandos edidit. Qui postea, Amulio interfecto, Numitori auo regnum restituerunt. ¶ Ipsi Pastoribus adunatis ciuitatem condiderunt: quam Romulus augurio victor, quod ipse XII. Remus VI. vultures viderat ROMAM vocauit: & vt eam priùs legibus quàm mœnibus muniret, edixit ne quis vallum transiliret: quod Remus irridens, transiliuit, & à Fabio Celere centurione rutro fertur occisus.

SEXTVS AVRELIVS VICTOR de Romanæ gentis origine.

ORIGO GENTIS ROMANAE A *Iano & Saturno conditoribus, per succedentes sibimet reges, vsque ad Consulatum decimum Constantij; digesta ex autoribus Verrio Flacco Antiate, (vt quidem idem Verrius maluit dicere quàm Antia) tum ex Annalibus Pontificum; dein Cnao Egnatio Veratio, Fabio Pictore, Licinio Macro, Varrone, Cæsare, Tuberone, atque ex omni priscorum historia; proinde vt quisque neoretricorum asseuerauit: hoc est, & Liuius, & Victor Afer.*

¶ *De his qui primi in Italia fuerunt. De Saturno & Iano.*

PRIMVS in Italiam creditur venisse SATVRNVS; vt etiam Maronis Musa testatur illis versibus: *Primus ab æthereo venit Saturnus Olympo, Arma Iouis fugiens, & regnis exsul ademtis.* &c. Tanta autem vsque id tempus antiquorum hominũ traditur fuisse simplicitas, vt venientes ad se aduenas, qui modo consilio ac sapientia præditi, ad instruendam vitam formandosq; mores aliquid conferrent; quod eorum parentes atque originem ignorabant, cœlo & terra editos, non solùm ipsi crederent; verumetiam posteris affirmarent, veluti hunc ipsum Saturnũ; quẽ Cæli & Terræ filiũ esse dixerunt. ¶ Quod cùm ita existimetur, certum tamen est priorem IANVM in Italiam deuenisse: ab eoque postea venientem exceptum esse Saturnum. Vnde intelligendum est, Virgilium quoq; non ignoratione

ratione veteris historiæ, sed suo more *primũ* dixisse Saturnum; non ante quem nemo, sed *principem*: vt, *Troiæ qui primus ab oris* cùm procul dubio constet ante Æneam priorẽ Antenorem in Italiam esse peruectum; eumq́; non in ora litori proxima, sed in interioribus locis, id est Illyrico, vrbem Pataiuium condidisse: vt quidem idem Virgilius illis versibus ex persona Veneris, apud Iouem de ærumnis Æneæ sui conquerentis: *Antenor potuit mediis elapsus Achiuis Illyricos penetrare sinus, atque intima tutus*: &c. Quare autem addiderit *tutus*, suo loco plenissimè annotauimus in commentatione, quam hoc scribere cœpimus, cognita ex eo libro qui inscriptus est *De origine Patauina*. Itaque nunc *Primus* ex ea quoque significatione est, è qua illud in secundo Æneidos, de enumeratione eorum qui equo Durio digrediebantur. nam cùm nominasset Thessandrum, Sthenelum, Vlixem, Athamanta, Thoanta, Neoptolemum; pòst intulit, *primusq́; Machaon*. De quo quæri potest. Quomodo potest *primus* dici, post tantos qui supra dicti sunt? Verùm intelligemus *primum* pro principe: vel, quia is [ad perfectũ] illis temporibus circa peritiam medicæ artis præcipuus fuisse traditur. Sed vt ad propositum reuertamur, ferunt Creusam, Erechthei regis Atheniensium filiam speciosissimam, stupratam ab Apolline, enixam puerum; eumque Delphos olim educandum esse missum: ipsam verò à patre, istarum rerum nescio Xipheo cuidam comiti collocatam. Ex qua cùm ille pater nõ posset exsistere, Delphos eum petiisse ad cõsulendum oraculũ, quomodo pater

fieri posset: tum illi Deum respondisse vt, quē postero die obuiam habuisset, eum sibi adoptaret. itaq; supra dictum puerum, qui ex Apolline genitus erat, obuiam illi fuisse, eumq; adoptatum. cùm adoleuisset, non contētum patrio regno, cum magna classe in italiam deuenisse: occupatoq; monte, vrbem ibidem constituisse, eamq; ex suo nomine *Ianiculum* cognominasse. Igitur Iano regnāte apud indigenas rudes, incultosque, Saturnus regno profugus, cum in Italiam venisset, benignè exceptus hospitio, est: ibiq; haud procul à Ianiculo arcem suo nomine *Saturniam* constituit. isque primus agriculturam edocuit, ferosq; homines & rapto viuere assuetos, ad compositam vitā eduxit, vnde Virgilius in octauo sic ait: *Hæc nemora indigenæ Fauni Nymphæq; tenebant, Gensq; virûm truncis & duro robore nata. Quis neque mos neq; cultus erat: nec iungere tauros, Aut cōponere opes norant, aut parcere parto; Sed rami, atq; asper victu venatus alebat.* Omissoq; Iano, qui nihil aliud quàm ritum colendorum deorum, religionesq; induxerat; se Saturno maluit annectere: qui vitam moresq; feris etiam tum mentibus insinuasse dicitur; & ad cōmunem vtilitatem, vt supra diximus, disciplinam colendi ruris edocuit; vt quidem indicant illi versus: *Is genus indocile, ac dispersum montibus altis, Composuit, legesq; dedit;* Latiumque *vocari, Maluit, his quoniam latuisset tutus in oris.* Istum etiam vsum signandi æris, ac monetæ in formam incutiendæ, ostendisse traditur; in qua, ab vna parte caput eius imprimeretur; altera, nauis, qua vectus illò erat. vnde hodieque aleatores posito nummo aperto que, optionem

conluſoribus ponunt enuntiãdi quid putent ſubeſſe, caput, aut nauem: quod nunc vulgo corrumpentes, nauiandi dicunt. Ædes quoque ſub cliuo Capitolino, in quo pecuniam conditam habebat, *Ærarium Saturni* hodieque dicitur. Verùm quia, vt ſuprà diximus, prior illuc Ianus aduenerat, cùm eos poſt obitum diuinis honoribus cumulandos cenſuiſſent; in ſacris omnibus primum locum Iano detulerunt; vſque eò, vt etiam cum aliis diis ſacrificium fit, dato ture in altaria. Ianus prior nominetur, cognomento quoque addito *Pater*: ſecundùm quod noſter cognomento ſic intulit: *Hanc Ianus Pater, hanc Saturnus condidit arcem*. Ac ſubiungit; *Ianiculum huic; illi fuerat Saturnia nomen*. Eiq; (eò quòd mirè præteritorum memor, tum etiam futuri) dixerit *Rex arua Latinus & vrbes Iam ſenior longa placidas in pace regebat* Quo regnante Troianos refert in Italiam deueniſſe.

1. *De Aboriginibus & de Regibus priſcis Italiæ.*
2. *Picus*
3. *Faunus. De Euandro & Hercule*

¶ Quæritur quomodo Saluſtius dicat: *Cùmque hi Aborigines, genus hominum agreſte, ſine legibus, ſine imperio: liberum atque ſolutum.* Quidam autem tradunt, terris diluuio coopertis, paſſim multos diuerſarum regionum, in montibus, ad quos confugerant conſtitiſſe: ex quibus quoſdam ſedem quærentes, peruectos in Italiam *Aborigines* appellatos, Græca ſcilicet appellatione, à cacuminibus montium, qui illi oræ faciunt. Alij volunt eos, qđ errantes illò venerint primò *Aberrigines*, pòſt mutata vna litera, altera adempta, Aborigines cognomina-

eos. Eos aduenientes *Picus* excepit, permissos viuere vt vellent.

¶ Post Picum regnauit in Italia *Faunus*; quē à fando dictum volunt, quòd is soleret futura præcinere versibus quos *Saturnios* dicimus: qđ genus metri in vaticinatione Saturniæ primū proditum est. Sed vrbem Saturnus, cùm in Italiam venisset, condidisse traditur. Eius rei Ennius testis est, cùm ait: *Versibus quos olim Fauni vatesq; canebant.* Hunc Faunum pleriq; eundem Syluanum, à syluis, Inuum deum: quidam etiā Pana, vel Pan esse dixerunt. Igitur regnãte Fauno, ante annos circiter sexaginta quàm Æneas in Italiā deferretur, EVANDER Arcas, Mercurij & Carmentis nymphæ filius, simul cum matre eòdem venit. quam quidam memoriæ prodiderūt; primò *Carmentim* dictam; pòst, Nicostraten; de carminibus; eò videlicet quod omnium litterarum peritissima, futurorumq; prudens, versib. canere sit solita: adeò vt pleriq; velint, non tam ipsam à carmine Carmētam; quā carmina, à qua dicta essent, appellata. Huius admonitu transuectus in Italiā EVANDER, ob singularē eruditionem atq; sciētiam litterarū, breui tempore in familiaritatem Fauni se insinuauit: atq; ab eo hospitaliter benigneq; exceptus, non paruum agri modum ad incolendum accepit: quem suis comitib. distribuit, exædificatis domiciliis in eo monte, quem primò tum illi à Pallante *Pallanteū*, postea nos *Palatiū* diximus: ibiq; Pani deo fanū dedicauit: quippe is familiaris Arcadiæ deus est, teste etiam Marone; qui ait: *Pan Deus Arcadiæ captam te Luna fefellit.* & item; *Pan etiam Arcadia mecum si iudice certet.*

ee cantet. Primus itaque omnium Euander Italicos homines legere & scribere edocuit, litteris partim quas ipse antea didicerat, idemq; fruges in Græcia primùm inuentas ostendit; ferendique vsum edocuit; terræque excolendę gratia, primus boues in Italia iunxit. Eo regnante, fortè Recaranus quidam, Græcæ originis, ingentis corporis & magnarum virium pastor, quia erat forma & virtute cæteris antecellens, HERCVLES appellatus, eòdem venit. Cumque armenta eius circa flumen Albulam pascerentur, Cacus Euandri seruus, nequitiæ versutus, & præter cætera furacissimus, Recarani hospitis boues subripuit: ac ne quod esset indicium, auersas in speluncam attraxit. cúmque Recaranus, vicinis regionibus peragratis, scrutatisque omnibus eiuscemodi latebris, desperasset inuenturum; vtcumque æquo animo dispendium ferens, excedere his finibus constituerat. At verò Euander, excellentissimæ iustitiæ vir, postquam rem, vti acta erat, comperit, seruum noxæ dedit bouesque restitui fecit. Tum Recaranus sub Auentino *Inuentori patri* aram dedicauit, appellauitque Maximam: & apud eam decimam sui pecoris profanauit. Cumque antè moris esset, vti homines decimam fructuum regibus suis præstarent; æquius sibi ait videri, deos potius illo honore impartiendos esse, quàm reges. inde videlicet tractum, vt Herculi decimam profanari mos esset: secundùm quod Plautus *In partem* inquit *Herculeanam*, id est, decimam. Consecrata igitur ara Maxima, profanataque apud eam decima, Recaranus, eò quòd

Carmentis inuitata, ad id sacrum non affuisset; sanxit ne cui fęminæ fas esset vesci ex eo quod eidem aræ sacratum esset: atque ab ea re diuina fęminæ in totum remotæ. Hæc Casſius lib. 1. At verò in libris Pontificalium traditur Hercules, Ioue atque Alcmena genitus, superato Geruone, agens nobile armentum, cupidus eius generis boues in Græcia instituendi; fortè in ea loca venisse, & vbertate pabuli delectatus, vt ex longo itinere homines sui & pecora reficerentur, aliquamdiu sedem ibi constituisse. quæ cùm in valle, vbi nunc est Circus maximus, pascerentur; neglecta custodia, quod nemo credebatur ausurus violare Herculis prędam, latronem quendam regionis eiusdem, magnitudine corporis & virtute cęteris prævalentem, octo boues in speluncam, quo minus furtum vestigiis colligi posset, caudis abstraxisse. cumq; inde Hercules proficiscens, reliquū armentum casu præter eandem speluncam ageret; fortè quadam inclusas boues transeuntibus admugisse: atq; ita furtum detectum. interfectoq; Caco, Euādrum re comperta, hospiti obuiam iuisse, gratantem, quòd tanto malo fines suos liberasset. compertoque quibus parentibus ortus esset Hercules, rem ita vti erat gesta, ad Faunum pertulisse. tùm eum quoq; amicitiā Herculis cupidissimè appetisse. Quam opinionem sequi metuit noster Maro. Cùm ergo Recaranus siue Hercules, Patri Inuentori aram Maximam consecrasset; duos ex Italia, quos eadem sacra certo ritu administrāda edoceret, adsciuit, Potitiū & Pinarium. Sed eorum Potitio, qui prior venerat, ad comedenda exta admisso,

admiſſo, Pinarius, eò quòd tardiùs veniſſet, poſteriq; eius, ſubmoti: vnde hodieque ſeruatur; Nemini Potitio Pinariæ gentis in eis ſacris veſci licet eosq; alio vocabulo priùs appellatos nonnulli volunt: pòſt verò *Pinarios* dictos ἀπὸ τοῦ πεινᾶν: quod videlicet ieiuni, ac per hoc eſurientes, ab eiuſmodi ſacrificiis diſcedant. iſque mos permanſit vſque Appium Claudium Cenſorem, vt Potitiis ſacra facientibus, veſcentibusq; de eo boue quem immolauerant, poſtquam inde nihil reliquiſsēt, Pinarij deinde admitterentur. Verùm poſtea Appius Claudius accepta pecunia Potitios illexit, vt adminiſtrationem ſacrorū Herculis, ſeruos publicòs edocerent, nec non etiam mulieres admitterent. Quo facto, aiunt intra dies triginta omnem familiam Potitiorum, quæ prior in ſacris habebatur, exſtinctam: atq; ita ſacra penes Pinarios reſediſſe; eosq; tam religione quā etiā pietate edoctos, myſteria eiuſmodi fideliter cuſtodiſſe.

Latinus Rex.

1. *Æneas & de Regibus Latinorum*
2. *Aſcanius & de regibus, Albanorum*
3. *Syluius Poſthumus*
4. *Æneas Syluius.* Hunc ſextus Aurelius Victor omiſit.
5. *Latinus Syluius*
6. *Alba Syluius*
7. *Atys ſiue Capetus*
8. *Capys Syluius*
9. *Capetus Syluius*

(6–9: Hos omiſit Sextus Aurelius Victor.)

10. *Tiberius* ſiue *Tiberinus*
11. *Agutta Syluius*; & hunc quoq; Sexus Aurelius Victor omiſit.

12. *Aremulus*, siue *Romulius*, siue *Rhemus Sylnius*.
13. *Auentinus Syluius*.
14. *Procas*.
15. *Amulius & Numitor*.
De Romulo & Remo.

¶ Post Faunum, LATINO eius filio in Italia regnãte, ÆNEAS; Ilio Achiuis prodito ab Antenore aliisque principibus, cùm præ se deos penates, patremq; Anchisen humeris gestans, nec nõ & paruulum filium manu trahẽs, noctu excederet; orta luce cognitus ab hostibus, eò quòd tãta onustus pietatis sarcina erat, non modò à nullo interpellatus; sed etiam à rege Agamemnone quò vellet, ire permissus, Idam petit: ibiq; nauibus fabricatis, cum multis diuersi sexus, oraculi ammonitu Italiam petit: vt docet Alexander Ephesius lib. 1. belli Marsici. At verò Lucatius non modò Antenorem, sed etiam ipsum Æneam proditorem patriæ fuisse tradit. cui cùm à rege Agamemnone permissum esset ire quò vellet, & humeris suis, quod potissimum putaret, hoc ferret; nihil illum præter deos penates, & patrem, duosque paruulos filios; vt quidam tradunt: vt verò alij, vnum, cui *Iulo* cognomen, pòst etiam *Ascanio* fuerit, secum extulisse. qua pietate motos Achiuorum principes, remisisse vt reuerteretur domum, atq; inde omnia secum quę vellet, auferret. Itaq; eum magnis cum opibus, pluribusq; sociis vtriusq; sexus à Troia digressum, longo mari emenso, per diuersas terrarũ oras in Italiã deuenisse. ac primùm Thraciam appulsum, Ænum ex suo nomine condidisse: dein, cognita Polymnestoris perfidia ex Polydori nece, inde

digressum,

digressum, peruectumque ad insulam Delum; atq; illinc ab eo Lauiniã, Anij sacerdotis Apollinis filiam, in matrimonium adscitam; ex cuius nomine *Lauinia littora* appellata: postquam is multa maria permensus, appulsus sit ad Italiæ promontorium quod est in Baiano, circa Auerni lacum: ibiq; gubernatorem Misenum, morbo absumtum, sepultum ab eo: ex cuius nomine vrbem Misenon appellatam; vt etiam scribit Cęsar Pontificaliũ lib. I. qui tamen hunc Misenum non gubernatorem, sed tubicinem fuisse tradit. Inde non immeritò vtramq; opinionẽ secutus Maro sic intulit: *At pius Æneas ingenti mole sepulcrum Imponit, suaq; arma viro, remumq; tubamq;* quamuis auctore Homero, quidam asserant tubæ vsum Troianis temporibus etiam tunc ignoratum. Addunt præterea quidam, Æneam in eo littore Euxini cuiusdam comitis matrem, vltimo ætatis affectam, circa stagnum quod est inter Misenon Auernumq;, extulisse; atque inde loco nomen inditum, qui etiam nunc Euxinius sinus dicitur. cumque comperisset ibidem Sibyllam mortalibus futura præcinere, in oppido quod vocatur *Cimbarionis*, venisse eò sciscitatum de statu fortunarum suarum: aditisq; fatis, vetitum ne is cognitam in Italia sepeliret Prochytam, cognatione sibi cõiunctam: quam incolumem reliquerat. & postquam ad classem rediit, repperitq; mortuam, in insula proxima sepelisse; quæ nunc quoq; eodem est nomine; vt scribunt Vulcatius, & Acilius Piso. Inde profectum peruenisse in eum locum qui nũc *portus Caieta* appellatur, ex nomine nutricis eius, quã ibidem amissam

ſepeliit. At verò Cæſar & Sempronius aiunt, Caietæ cognomen fuiſſe,non nomen: ex eo ſcilicet inditum, quòd eius conſilio impulſæque matres Troianæ, tædio longi nauigij, claſſem ibidem incenderint; Græca ſcil. appellatione ἀπὸ τοῦ καίειν, quod eſt incendere. Inde ad eam Italiæ oram quæ ab arbuſto eiuſdem generis, *Laurens* appellata eſt, Latino regnante, peruectum cum patre Anchiſe,filioq; & cæteris ſuorum; nauibus egreſſum, in litore accubuiſſe; conſumtoque quod fuerat cibi. cruſtam etiam de farreis menſis,quas ſacratas ſecum habebat, comediſſe: tum Anchiſa coniiciente illam eſſe miſeriarum erroriſq; finem; quippe meminerat, Venerem ſibi aliquando prædixiſſe, cùm in externo litore eſurie compulſi,ſacrataſq; menſas inuaſiſſent, illum condendæ ſedis fatalem locum fore. Scrofam etiam incientem; quam cùm è naui produxiſſent, vt eam immolarent, & ſe miniſtrorum manibus eripuiſſet; recordatum Æneam, quòd aliquando ei reſponſum eſſet, vrbi condendę quadrupedem futuram ducem; cum ſimulacris deorum Penatium proſecutum; atq; illum vbi illa procubuit, enixaq; eſt porculos triginta, ibidem auſpicatũ; poſtquam Lauinium dixit: vt ſcribit Cæſar lib.1. & Lucatius lib. 11. At verò Domitius non orbes farreos,vt ſuprà dictum eſt; ſed mẽſarum vice, ſumendi cibi gratia,apium, cuius maxima erat ibidem copia, fuiſſe ſubſtratum; quod ipſum, conſumtis aliis eduliis, eos comediſſe: ac poſt ſubinde intellexiſſe illas eſſe mẽſas, quas illos comeſturos prædictum eſſet. Cum interim immolata ſue in littore ſacrificium perageret,tra-
diturs

ditur fortè aduertiſſe Argiuam claſſem in qua Vlixes erat: cumque vereretur ne ab hoſte cognitus periculum ſubiret; itemq; rem diuinã interrumpere ſummum nefas duceret; caput velamento obduxiſſe, atq; ita pleno ritu ſacra perfeciſſe: inde poſteris traditum morem ita ſacrificandi; vt ſcribit Marcus Octauius lib. I. At verò Domitius lib. I. docet, ſorte Apollinis Delphici monitum Æneam vt Italiã peteret; vbi duo maria inueniſſet, prandiumq; cũ menſis comeſſet; ibi vrbem vti conderet. Itaque egreſſum in agrum Laurentem, cum paululum è littore proceſſiſſet, perueniſſe ad duo ſtagna aquę ſalſæ, vicina inter ſe: ibiq; cùm ſe lauiſſet, [ac] refectum cibo, cùm apium quoque, quod tunc vice menſæ ſubſtratũ fuerat, cõſumſiſſet, exiſtimãtem proculdubio illa eſſe duo maria, quòd in illis ſtagnis aquæ marinæ ſpecies eſſet, menſáſq; quæ erant ex ſtramine apij comeſtas; vrbem in eo loco condidiſſe; eamque, quod in ſtagno lauerit, *Lauiniũ* cognominaſſe. Tum deinde à Latino, rege Aboriginũ, data ei, quæ incoleret, iugera quingenta. At Cato in Origine generis Romani ita docet; ſuem triginta porculos peperiſſe in eo loco vbi nũc eſt Lauiniũ: cumq; Æneas ibi vrbem condere conſtituiſſet, propterq; agri ſterilitatem metueret; per quietem ei viſa Deorum Penatum ſimulacra, adhortantium vt perſeueraret in cõdenda vrbe quam cœperat: nam poſt annos totidem, quot fœtus illius ſuis eſſent, Troianos in loca fertilia atq; vberiorem agrum tranſmigraturos, & vrbem clariſſimi nominis in Italia condituros. Igitur Latinũ Aboriginum regem, cùm ei nuntiatum

esset, multitudinē aduenarum classe aduectam occupauisse agrum Laurētem; aduersum subitos inopinatosq́; hostes incunctanter suas copias eduxisse: ac priusquam signum dimicandi daret, animaduertisse Troianos militariter instructos: cùm sui lapidibus ac sudibus armati, tum etiam veste aut pellibus, quæ eis integumento erant, sinistris manibus inuolutis, processissent. itaq; suspenso certamine, per colloquium inquisito qui essent, quidve peterent: vtpote qui in hoc consilium auctoritate numinum cogebatur: namq; extis ac somniis sæpe ammonitus erat, tutiorem se aduersum hostes fore, si copias suas cum aduenis coniunxisset. Cumq́; cognouisset Æneam & Anchisen bello patrio pulsos, cum simulacris deorum errantes sedem quærere; amicitiam fœdere inisse, dato inuicem iureiurando, vt communes quoque hostes amicósve haberent. itaq; cœptum à Troianis muniri locum, quem Æneas ex nomine vxoris suæ, Latini regis filiæ, quę iam antè desponsata Turno Herdonio fuerat, *Lauinium* cognominauit. At verò Amatam, Latini regis vxorem, cum indignè ferret, Lauiniam, repudiato Turno consobrino suo, Troiano aduenæ collocatam; Turnum ad arma concitauisse; eumq́; mox coacto Rutulorum exercitu, tetendisse in agrum Laurentem; & aduersus eum Latinum pariter cum Ænea progressum, inter præliantes circumuentum occisumq́;. Nec tamen amisso socero Æneas Rutulis obsistere desijt. namq; & Turnum interemit. Hostibus fusis fugatisq́; victor, Lauinium se cum suis recepit; consensuq́; omnium, Latinorū rex decla

ratus

ratus est: vt scribit Lucatius lib. III. Piso quidē Turnum matruelem Amatæ fuisse tradit: interfectoq; Latino, mortem ipsam sibimet conscivisse. Igitur Æneam, occiso Turno, rerum potitum; cùm adhuc irarū memor Rutulos bello persequi instituisset, illos sibi ex Etruria auxiliū Mezentij regis Agyllæorum adsciuisse ac implorauisse, pollicitos, si victoria parta foret, omnia quæ Latinorum essent, Mezentio cessura. tunc Æneam, quòd copiis inferior erat, multis rebus, quæ necessariò tuendæ erant, in vrbem cōportatis; castra sub Lauinio collocasse: præpositoq; his filio Euryleone, ipsum electo ad dimicandum tempore, copias in aciem produxisse, circa Numici fluminis stagnum: vbi cùm acerrimè dimicaretur, subitis turbinibus infuscato aere, repente cælo tantum imbrium effusum, tonitrubus etiā consecutis, flammarumq; fulgoribus, vt omnium non oculi modò præstringerentur, verumetiam mentes quoq; confusæ essent: cumque vniuersos vtriusq; partis dirimendi prælia cupiditas incesset, nihilominus in illa tempestatis subitę confusione interceptum Æneam, nusquā deinde comparuisse. Traditur autem, nō prouiso quod propinquus flumini esset, ripa depulsus, fortè in fluuiū decidisse; atq; ita prælium diremtum. Dein pòst apertis fugatisque nubibus cùm serena facies effulsisset, creditū ėst viuum cum cælo absumtum. Idemq; tamen pòst ab Ascanio & quibusdam aliis visus affirmatur super Numici ripam, eo habitu armisq; quibus in prælium processerat. Quæ res immortalitatis eius famam confirmauit. Itaq; illi eo loco templum consecra-

tum; appellariq; placuit *Patrem indigetem.*

¶Dein filius eius ASCANIVS, idem qui EVRYLEO, omnium Latinorum iudicio rex appellatus. Igitur summam imperij Latinorum adeptus Ascanius, cùm continuis præliis Mezentium persequi instituisset, filius eius Lausus collem Lauiniæ arcis occupauit. cumq; id oppidum circumfusis omnibus copiis regis teneretur, Latini legatos ad Mezentium miserunt sciscitatum, qua conditione in deditionem eos accipere vellet: cumque ille inter alia onerosa illud quoq; adiiceret, vt omne vinum agri Latini aliquot annis sibi inferretur; consilio atq; auctoritate Ascanij placuit ob libertatem mori potius, quàm illo modo seruitutem subire, itaque vino ex omni vindemia Ioui publicè voto consecratoq;, Latini vrbe eruperunt: fusoque præsidio, interfectoq; Lauso, Mezentium fugā facere coegerunt. Is postea per legatos amicitiā societatemq; Latinorum impetrauit; vt docet Lucius Cæsar lib. 1. itemq; Aulus Postumius in eo volumine quod de aduentu Æneæ conscripsit atq; dedit. Igitur Latini Ascanium ob insignem virtutem non solùm Ioue ortum crediderunt, sed etiam per diminutionem, declinato paululū nomine, primò *Iobum*, dein postea *Iulum* appellarūt: à quo Iulia filia manauit; vt scribunt Cæsar lib. 11. & Cato in Originibus. Interim Lauinia, ab Ænea grauida relicta, metu, veluti insecuturi se Ascanij, in syluam profugit ad magistrum patrij pecoris, Tyrrhum: ibiq; enixa est puerum, qui à loci qualitate *Syluius* est dictus. At verò vulgus Latinorum, existimans clam ab Ascanio interfectam, magnā

ei inuidiam conflauerat, vſq; eò vt armis quoq; ei vim denuntiaret. Tum Aſcanius iureiurãdo ſe purgans, cùm nihil apud eos proficeret, petita dilatione ad inquirendum, iram præſentem vulgi aliquantulum fregit; pollicitusq; eſt, ſe ingentibus pręmiis cumulaturum eum qui ſibi Lauiniam inueſtigaſſet. mox recuperatam cum filio in vrbem Lauinium reduxit, dilexitq; honore materno. quæ res rurſum ei magnum fauorem populi conciliauit; vt ſcribunt Caius Cæſar, & Sex. Gellius in Origine gentis Romanæ. At verò alij tradunt quòd, cum Aſcanius ab vniuerſo populo ad reſtituendam Lauiniam co geretur, iuraretq; ſe neq; interęmiſſe, neq; ſcire vbi eſſet, Tyrrhum petito ſilentio, in illa con cionis frequentia profeſſum indiciũ, ſi ſibi, Lauinięq;, pueroq; ex ea nato, fides incolumitatis daretur: tumq; eum accepta fide Lauiniam in vrbem cum filio reduxiſſe. Poſt hæc Aſcanius, completis in Lauinio triginta annis, recordatus nouæ vrbis condendæ tempus aduenisſe ex numero porcorum, quos pepererat ſus alba, cir cumſpectis diligẽter finitimis regionibus, ſpeculatus montem editum, qui nunc ab ea vrbe quæ in eo condita eſt, *Albanus* nuncupatur, ciuitatem communit: eamq; ex forma, quod ita in longum porrecta eſt, *Longam*; ex colore ſuis, *Albam* cognominauit. Cumq; illuc ſimulacra deorum Penatium tranſtuliſſet, poſtridie apud Lauinium apparuerunt: rurſusq; relata Albã, appoſitisq; cuſtodibus neſcio quantis, ſe Lauinium in priſtinam ſedem identidẽ receperunt. itaq; tertiò nemo auſus eſt amouere ea; vt ſcriptum eſt in Annali Pontificum IV. lib. Cincij, & Cæſaris II. Tuberonis I.

¶At Ascanius postquam excessisset è vita, inter Iulum filiũ eius, & SYLVIUM POSTHVMVM, qui ex Lauinia genitus erat, de obtinendo imperio orta contentio est, cùm dubitaretur an Æneæ filius, an nepos potior esset; permissa disceptatione eius rei ab vniuersis Rex SYLVIVS declaratus est. Eiusdẽ posteri omnes cognomẽto Syluij, vsq; ad conditam Romam, Albæ regnauerunt: vt est scriptũ Annalium pontificalium lib. 4.

¶Igitur regnante LATINO SYLVIO; Coloniæ deductæ sunt Præneste, Tibur, Gabij, Tusculum, Cora, Pometia, Locri, Crustumium, Cameria, Ronillæ, cæteraque oppida circumquaque.

¶Post eum regnauit TIBERIVS SYLVIVS, Syluij filius. Qui cũ aduersus finitimos bellum inferentes copias eduxisset, inter præliantes depulsus in Albulam flumen, deperiit; mutandiq; nominis exstitit causa: vt scribunt Lucius Cincius lib. 1. Lucatius lib. 3.

¶Post eum regnauit AREMVLVS SYLVIVS, qui tantæ superbiæ non aduersum homines modò, sed etiam deos fuisse traditur; vt prædicaret se superiorem esse ipso Ioue; ac tonante cœlo militibus imperaret, vt telis clypeos quaterent; dictaretq; clariorem sonum se facere. qui tamen pręsenti affectus est pœna, nam fulmine ictus, raptusq; turbine, in Albanum lacum præcipitatus est; vt scriptum est Annalium lib. 6. & Epitomarum Pisonis 2. Aufidius sanè in Epitomis, & Domitius lib. 1. non fulmine ictum, sed terræmotu ꝓlapsum, simul cum eo regiam in Albanum lacum tradunt.

¶Post

¶ Post illum regnauit AVENTINVS SYLVIVS. isq; finitimis bellũ inferentibus, in dimicando circumuentus, ab hostibus prostratus est; ac sepultus circa radices montis cui ex se nomẽ dedit; vt scribit Iulius Cæsar lib. 2.

¶ Post eum SYLVIVS PROCAS rex Albanorum, duos filios Numitorem & Amulium æquis partibus hæredes instituit. ¶ Tum AMVLIVS in vna parte regnum tantummodo, in altera totius patrimonij summam atque omnem paternorum bonorum substantiã posuit; fratriq; Numitori, qui maior natu erat, optionem dedit, vt ex his, vtrum mallet, eligeret. NVMITOR cùm priuatum omne cum facultatibus regno prætulisset, Amulius regnũ obtinuit, quod vt firmissimè possideret, Numitoris fratris sui filium in venando interimendum curauit. tum etiam Rheam Syluiam eius sororem, sacerdotem Vestæ fieri iussit; simulato somnio quo ammonitus ab eadem dea esset vt id fieret: cùm re vera ita faciundum sibi existimaret; periculosum ducẽs, ne quis ex ea nasceretur qui auitas persequeretur iniurias: vt scribit Valerius Antias lib. 1. At verò Marcus Octauius, & Licinius Macer, tradunt Amulium patruum Rheæ sacerdotis, amore eius captum, nubilo cœlo obscuroque aere, cùm primùm illucescere cœpisset, in vsum sacrorũ aquam petenti insidiatum, in luco Martis compressisse eam: tum exactis mensibus geminos editos. Quod cùm comperisset, celandi facti gratia per scelus cõcepti, necari iussit sacerdotem, partum sibi exhiberi, tunq; Numitorem, spe futurorũ, quòd hi, si adoleuissent, iniuriarũ suarum vi-

doq; vltores futuri essent, alios ꝑ eis subdidisse, illosq; suos veros nepotes Faustulo pastorū magistro dedisse nutriendos. At verò Fabius Pictor lib. 1. & Vennonius, solito institutoque egressam virginem, in vsum sacrorum aquam petitum ex eo fonte qui erat in luco Martis, subitò imbribus tonitrubusq;, quæ cum illa erāt, disiectis, à Marte compressam conturbatamq; : mox recreatam consolatione Dei, nomen suum indicantis, affirmantisq; ex ea natos dignos patre euasuros. Primū igitur Amulius rex, vt comperit Rheam Syluiam sacerdotem peperisse geminos, protinus imperauit deportari ad aquā profluentem, atq; eò abijci. Tum illi quibus id imperatum erat, impositos alueo pueros, circa radices montis Palatij in Tiberim, qui tum magnis imbribus stagnauerat, abiecerunt: eiusque regionis subulcus Faustulus, speculatus exponentes, vt vidit relabente flumine alueum, in quo pueri erant, obhæsisse ad arborem fici, puerorumque vagitu lupam excitam, quæ repente exierat, primo lambitu eos detersisse, dein leuandorum vberum gratia mammas præbuisse; descendit ac sustulit, nutriendosque Accæ Larentiæ, vxori suæ, dedit: vt scribūt Ennius lib. 1, & Cæsar 2. Addunt quidam Faustulo inspectāte, picum quoq; aduolasse, & ore pleno cibum pueris ingessisse: inde videlicet lupum picúmque Martiæ tutelæ esse: Arborem quoque illam *Ruminalem* dictam, circa quam pueri abiecti erant: quòd eius sub vmbra pecus acquiescens meridie ruminare sit sollitum. At verò Valerius tradit, pueros ex Rhea Syluia natos Amulium regem Faustulo seruo necandos de-

disse: sed eum à Numitore exoratum ne pueri necarentur, Accæ Larentiæ amicæ suæ nutriendos dedisse: quam mulierem, eò quòd pretio corpus esset vulgare solita, *Lupam* dictam. notum quippe ita appellari mulieres quæstum corpore facientes: vnde & eiusmodi loci in quibus hæ consistunt, *Lupanaria* dicta. Cum vero pueri liberalis disciplinæ capaces facti essent, Gabiis Græcarum Latinarumq; literarũ ediscendarum gratia commoratos; Numitore auo clam omnia subministrante. Itaque vt primùm adoleuissent, Romulum indicio educatoris Faustuli comperto, qui sibi auus, quæ mater fuisset, quidve de ea factũ esset, cum armatis pastorib. Albam protinus perrexisse, interfectoq; Amulio, NVMITOREM auum in regnum restitutum: ROMVLVM autem à virium magnitudine appellatum; nam Græca lingua ῥώμη virtutem dici certum est: alterũ verò REMVM dictum, videlicet à tarditate: quippe talis naturæ homines ab antiquis *Remores* dicti. Igitur actis quę supra diximus, re diuina facta eo in loco qui nunc *Lupercal* dicitur, ludibundi discurrerunt, pellibus hostiarum occursantes quosque sibimet verberantes: vtq; sollemne sacrificium sibi posterisque id esset, sanxerunt: separatimque suos appellauerunt; Remus, *Fabios*: Romulus, *Quintilios*: quorum vtrumq; nomen etiamnum in sacris manet. At verò lib. 2. Pontificalium proditur, missos ab Amulio qui Remum pecorum pastorem attraherent; cum nõ auderent ei vim afferre, opportunum tempus sibi ad insidiandũ nactos, quod tum Romulus aberat, genus lusus simulasse,

quinam eorum, manibus post terga ligatis, lapidem quo lana pẽsitari solebat, mordicus sublatum, quàm longissimè perferret: tum Remũ fiducia virium, in Auentinum vsq; se perlaturum spopondisse: dein postquã vinciri se passus est, Albam abstractum. Quod postquam Romulus comperisset, coacta pastorum manu, eaque in centenos homines distributa; perticas manipulis fœni variè formatis in summo iunctas dedisse: quò faciliùs eo signo suum quisq; ducem sequeretur. vnde institutum vt postea milites qui eiusdem signi essent, *Manipulares* dicerentur. Itaq; ab eo, oppresso Amulio, fratrem vinculis liberatum, auum regno restitutum.

EX MAGNI AVRELII CASSIOdori Chronico ad Theodericum regem.

REGES LATINI.

Latinus regnauit ann. 32. à quo Latini sunt appellati. Huius imperij anno 25. Troia capta est, ad quem Æneas profugus venit; factusq; gener eius, ei successit in regnum.

Æneas post 8. an. Troiæ captæ, regnauit in Italia an. 3.

Ascanius filius eius, regnauit an. 38. qui Albanum condidit.

Syluius, Æneæ filius de Lauinia, regnauit ann. 29. *Huius temporibus Homerus Poeta fuisse memoratur.*

Æneas Syluius, regnauit an. 31. *Huius temporibus Hebræorum rex Dauid Hierosolymis regnauit.*

Latinus Syluius regnauit an. 50. *Huius temporibus Amazones Asiam vastauerunt: Carthago cōdita est à Carchedone Tyrio; vt quidam dicunt. Salomon quoq; filius David, regnans Hierosolymis, templum famosissimum condidit.*

Alba Syluius regnauit an. 39.

Ægyptus Syluius regnauit an. 24.

Capys Syluius regnauit an. 28.

Carpentus Syluius regnauit an. 13.

Tiberinus Syluius regnauit an. 8.

Agrippa Syluius regnauit an 40.

Aremulus Syluius regnauit an. 19. *Huius temporib. Lycurgus apud Lacedæmonas iura cōposuit.*

Auentinus Syluius regnauit ann. 37. à quo mons Romanorum, quia ibi sepultus est, nomē accepit.

Procas Syluius regnauit an. 23.

[Amulius Syluius regnauit an. 44.] qui fratrem suum Numitorem regno expulit; [cuius tempora isti sunt applicata.]

DE ROMA ET REGIBVS Romanis, LIB. II.

L. FLORI HISTORIARVM Lib. I.

PROLOGVS.

POPVLVS Romanus à Rege Romulo in Cæsarē Augustum septingentos per annos tantum operum pace belloque gessit, vt si quis magnitudinē imperij cum annis conferat, ætatem vltra putet. Ita enim latè per orbem terrarum arma circumtulit, vt qui res eius

fegunt, non vnius populi, fed generis humani facta difcant. Nam tot laboribus periculisque iactatus eft, vt ad conftituendum eius imperiũ, contendiffe virtus & fortuna videantur. Quare quum præcipuè hoc quoq; ficut cætera operæ pretium fit cognofcere, tamē quia ipfa fibi obftat magnitudo, rerumq; diuerfitas aciem intentionis abrumpit; faciam quod folent qui terrarum fitus pingunt; in breui quafi tabella totam eius imaginē amplectar; nōnihil, vt fpero, in admirationē principis populi collaturꝰ, fi pariter atq; in femet vniuerfam magnitudinē eius oftendero. ¶Si quis ergo populum Rom. quafi hominem confideret, totamq; eius ætatē percenfeat, vt cœperit, vtq; adolcuerit, vt quafi ad quendam iuuentæ florem peruenerit, vt poftea velut confenuerit; quatuor gradus progreffusq; eius inueniet. Prima etas, fub regibus fuit, prope 250. per annos; quibus circũ ipfam matrē fuam cum finitimis luctatus eft. Hec erit eius infantia. Sequens, à Bruto Collatinoq; cōfulibus in Appium Claudium Quinctiumque Fuluium confules, 250. annos habet; quibus Italiam fubegit. Hoc fuit tempus viris armisq; exercitatiffimum: ideo quis adolefcentiã dixerit. Dehinc ad Cæfarem Auguftum 250. anni; quibus totum orbem pacauit. Hic iam ipfa iuuenta imperij, & quafi quædam robufta maturitas. A Cæfare Augufto in feculum noftrum, funt nō multò minus anni 200. quibus inertia Cæfarum quafi confenuit atque decoxit: nifi quod fub Traiano principe mouet lacertos, & præter fpem omnium, fenectus imperij quafi reddita iuuentute reuirefcit. *Hæc Florus.*

R Q M V

¶ ROMVLVS I. REX ROmanorum.

AT nunc ad Reges Romanos, consules, dictatores, tribunos militares ac plebeios, subsequenter calamum deducam; vt ab origine ad tua felicissima secula Romana regimina noscas. Igitur Palatino in monte vbi adulti & à pastoribus culti gemini erãt, auspicato parua mœnia ponunt; &, vbi alter alterum non patitur, cui regnandũ, augurio permittunt. Qua cõtentione interfectũ Remum descripsére quidam; aliter alij, quia fertur incepta mœnia cõtra edictum transiluisse Remum, a Romulo cui regnare obtigerat, securi percussum, & a nomine cõditoris vrbem Romam nuncupatam. Feruntur anno vigesimo secundo ætatis, vndecimo Calend Maias, quadringẽtesimo tricesimo tertio post captam Troiam, Romulũ vrbis fundamenta iecisse. Qui primo cõstitutis sacris, legũ iura sanxit; fecit & se regiis insignibus augustiorem; circa se lictores instituit. asylum aperuit complendę vrbis gratia. centum Senatores creauit; quos *Patres* auctoritate nuncupauit, Reipublicæ cõsilium. Equestri Neptuno ludos finitimis gentibus indicauit. Circumstantes populi cum familiis ad vrbem, velut ad rem nouã simul & ludos, conueniunt. Tum ad spectacula intentis aduenis raptę virgines Sabinorum, cęterarumq; turba, & in matrimonium abductæ. Raptarum parentes, ad vltionem illati dedecoris, arma parant. hinc pleraque bella orta. Cænienses, qui primum in agrum Romanum impetum fecerant, victi sunt, Acrone eorum rege a Romulo obtruncato, cuius opima spolia in

Capitolium ad quercum pastoribus sacram rex ipse Romanus suspendit; ibiq; Ioui Feretrio templum statuit, quod primùm Romæ sacratum fuit; & de Cæninensibus primum triumphum egit, vt quibusdam placet scriptoribus. Antemnates exinde populãdi gratia hostiliter aduentarunt: qui à Romulo victi, in vrbem ducuntur. Hinc aduersus Crustuminos subsequenter tumultuantes, in armis Romulus profectus, superatos hostes Romæ cohabitare coercuit. Cum Sabinis vltima & acrior pugna fuit, nam ab his, Tito Tatio duce, Capitolij arce capta, mox virtute Romuli recuperata, interuentu raptarum, miserando fletu implorantium, pacatis vtrimq; animis, pax fit, & ex duobus regnis vnum. Namque Sabini eorum imperium Romam traducunt; & sub duobus regibus, Romulo & Tito Tatio, commune dominium per aliquot annos fuit. Sed primò Tatius moritur à Laurentibus interfectus, anno quinto postquam Romæ regnare cœperat. Superfuit Romulus; qui demum victis Fidenatibus ac Veientibus, ad Capreæ paludem concione habita, subito turbine & imbre lumine Solis ad-empto, inter fulgura obstrepẽtia cœli ereptus, nusquam apparuit, postquam triginta & septẽ regnauerat annis. *Messala Coruinus lib. de progenie Augusti.*

VRbs *à Romulo* condita. Senatus lectus. Cum Sabinis bellatũ. Opima spolia Ioui Feretrio lata. In centurias populus diuisus. Fidenates & Veientes victi. Romulus consecratus. *Epitomator Liuij lib. 1.*

¶ Primus ille & vrbis & imperij cõditor Ro-

mulus

mulus,fuit à Marte genitus,& Rhea Syluia.Hoc de se Vestæ sacerdos grauida confessa est; nec mox fama dubitauit, cum Amulij imperio abiectus in profluentẽ cum Remo fratre,non potuit exstingui. Siquidem & Tiberinus amnem repressit; & relictis catulis lupa vagitum secuta,vbera admouit infantibus,matremq; se gessit.Sic repertos apud arborem Faustulus regis pastor tulit in casam, atq; educauit. Alba tunc erat Latio caput,Iuli opus: nam Lauinium patris Æneæ contempserat. Ab his Amulius iam bis septima sobole regnabat, fratre pulso Numitore, cuius ex filia Romulus. Igitur statim prima iuuentæ face patruum Amulium ab arce deturbat, auum reponit: ipse, fluminis amator & montium, apud quos erat educatus, mœnia nouæ vrbis agitabat. Gemini erant. vter auspicaretur & regeret, adhibere placuit deos. Remus,montem Auentinum; hic,Palatinum occupauit: prior ille,VI. vultures; hic postea, sed XII. vidit. Sic victor augurio vrbem excitat, plenus spei bellatricem fore: ita illi assuetæ sanguini & prædę aues pollicebantur. Ad tutelam nouæ vrbis sufficere vallũ videbatur: cuius dum irridet angustias Remus, idque increpat; saltu dubium,an iussu fratris,occisus est.prima certè victima fuit,munitionemque vrbis nouæ sanguine suo consecrauit.Imaginẽ vrbis magis quã vrbem fecerat.incolæ deerant. erat in proximo lucus. hunc Asylum facit: & statim mira vis hominum; Latini, Tuscique pastores; quidam & transmarini, Phryges, qui sub Ænea; Arcades, qui sub Euandro duce influxerant. Ita ex variis quasi elemẽtis cõgregauit corpus

vnum, populumque Romanum ipse fecit. Res erat vnius ætatis, Populus virorum. itaque matrimonia à finitimis petita, quia non impetrabãtur, manu capta sunt. simulatis quippe ludis equestribus, virgines quæ ad spectaculum venerant, præda fuere: & hæc statim causa bellorum. Fulsi fugatiq; Veientes. Cæninensium captum ac diratum est oppidum: spolia insuper opima de rege, Feretrio Ioui manibus suis rex reportauit. Sabinis proditæ portæ per virginẽ; nec dolo; sed puella pretium rei, quæ gerebant in sinistris, petierat; dubium clypeos, an armillas. illi, vt & fidem soluerent, & vlciscerentur, clypeis obruêre. Ita admissis ad mœnia hostibus, atrox in ipso aditu pugna, adeo vt Romulus Iouem oraret, vt fœdam suorũ fugam sisteret. Hic templum est, & *Stator* Iupiter. Tandem sæuientibus interuenere raptæ laceris comis. Sic pax facta cum Tatio, fœdusque percussum, secutaque res mira dictu, vt relictis sedibus suis, nouam in vrbem hostes demigrarent, & cum generis suis auitas opes pro dote sociarẽt. Auctis breui viribus, hunc rex sapientissimus statum Reipubl. imposuit, vt iuuentus diuisa per tribus, in equis & in armis ad subita belli excubaret: consilium Reipublicæ, penes senes esset, qui ex auctoritate, *Patres*, ab ætate, *Senatus* vocabantur. His ita ordinatis, repentè, cùm concionem haberet ante vrbem apud Capræ paludem, è conspectu ablatus est. Discerptum aliqui à senatu putant ob asperius ingenium: sed oborta tempestas, Solisque defectio, consecrationis speciem præbuêre: cui rei mox Iulius Proculus fidem fecit, visum à se Romulum affir-

mans augustiore forma quàm fuisset: mandare præterea vt se pro numine acciperent: *Quirinum* in cœlo vocari placitum diis: ita gentium imperio Roma potiretur. *Hæc Florus l. c. 1.*

EVTROPII V. C. BREVIARIVM
Historiæ Romanæ ab vrbe condita
ad annum Vrbis
1109.

DOMINO VALENTI GOTHICO
maximo perpetuo Augusto,

Es Romanas ex voluntate mansuetudinis tuæ ab Vrbe condita ad nostram memoriam, quæ in negotiis vel bellicis vel ciuilibus eminebant, per ordinem temporum breui narratione collegi; strictim additis etiam iis quæ in principum vitis egregia extiterunt, vt tranquillitatis tuæ possit mens diuina lætari, priùs se illustrium virorum facta in administrando imperio sequutam, quàm cognosceret lectione.

EVTROPII BREVIARII
Liber Primus.

Omanum imperium, quo neque ab exordio vllum ferè minus neq; incrementis toto orbe amplius humana potest memoria recordari, a ROMVLO exordium habet: qui Vestalis virginis filius, & (quantum putatus est) Martis, cum Remo fratre vno partu editus est. Is, cùm inter pastores latrocinaretur, octo-

decim annos natus, vrbem exiguam in Palatino monte constituit, xi. Kal. Maij, Olympiadis sextæ anno tertio, post Troiæ excidium, vt qui plurimum minimumq; tradunt, trecentesimo nonagesimo quarto. Condita ciuitate, quam ex nomine suo Romã vocauit, hæc ferè egit. Multitudinem finitimorum in ciuitatem recepit: centum ex senioribus elegit, quorum consilio omnia ageret: quos *Senatores* nominauit propter senectutem. Tunc, cùm vxores ipse & populus suus non haberent, inuitauit ad spectaculum ludorum vicinas vrbis Romæ nationes; atq; earum virgines rapuit. Commotis bellis propter raptarum iniuriam, Cæninenses vicit, Antemnates, Crustumios, Sabinos, Fidenates, Veientes. hæc omnia oppida Vrbem cingunt. Et cùm orta subitò tempestate non comparuisset, año regni trigesimo septimo, ad deos transisse creditus, cõsecratus est. Deinde Romæ per quinos dies Senatores imperauerunt: & his regnantibus annus vnus completus est. *Eutropij lib. 1. breuiar.*

CVm igitur inter se Romulus & Remus de cõdenda vrbe tractarẽt, in qua ipsi pariter regnarent; Romulusq; locum qui sibi idoneus videretur, in monte Palatino designaret, *Romamq;* appellari vellet; contraq; item Remus in alio colle, qui aberat à Palatio milibus quinque; eundemq; locũ ex suo nomine *Remuriam* appellaret; neq; ea inter eos finiretur contentio: auo Numitore arbitro adscito, placuit disceptatores eius controuersiæ immortales deos sumere; ita vt vtri eorum priori secunda auspicia obuenissent, vrbem conderet; eamq; ex suo

nomine

nomine nuncuparet, atq; in ea regni summam teneret. Cumq; auspicaretur Romulus in Palatio, Remus in Auentino, sex vultures pariter volantes, à sinistra Remo priùs visos: tumque ab eo missos qui Romulo nuntiarent, sibi iam data auspicia quibus cōdere vrbem iuberetur: itaq; maturaret ad se venire. cumq; ad eum Romulus venisset, quæsissetq; quænam illa auspicia fuissent, dixissetq; ille, sibi auspicāti sex vulturios simul apparuisse: *At ego*, inquit Romulus, *iam tibi duodecim demonstrabo*: ac repētè duodecim vultures apparuisse, subsequuto cœli fulgore pariter tonitruque. Tum Romulus: *Quid*, inquit, *Reme affirmas priora, cùm præsentia intuearis?* Remus postquā intellexit sese regno fraudatum; *Multa*, inquit, *in hac vrbe temere sperata atq; præsumta, felicissimè prouentura sunt*. At verò Licinius Macer lib. 1. docet contentionis illius perniciosum exitum fuisse. namq; ibidem obsistentes Remum & Faustulum interfectos. Contrà Egnatius lib. 1. in ea contentione non modò Remum non esse occisum, sed etiam vlterius à Romulo vixisse tradit. Sed horum omnium opinionib. diuersis repugnat nostræ memoriæ proclamans historia Liuiana, quæ testatur quòd auspicato Romulus ex suo nomine *Romam* vocauit: cumq; muniret mœnibus, edixit ne quis vallum transiliret: quod Remus irridens transiliuit, & à Celere centurione rutro vel rastro fertur occisus. Romulus asylum conuenis, &c. *Hæc Sext. Aurelius Victor libello de vrbis Romæ origine.*

ROmulus asylum conuenis patefecit, & magno exercitu facto, cùm videret coniugia deesse, per legatos à finitimis ciuitatibus petiit. Quibus negatis, ludos *Consualia* simulauit: ad quos cùm vtriusque sexus multitudo venisset dato suis signo virgines raptæ sunt: ex quib. cum vna pulcerrima cum magna omnium admiratione duceretur, Thalassio eã duci responsum. Quæ nuptiæ quia feliciter cessetũt, institutũ est vt omnibus in nuptiis *Thalassy* nomen inuocaretur. Cùm fœminas ergo finitimorum Romani vi rapuissent, primi Cæninẽses contra eos bellum sumserunt. aduersus quos Romulus processit, & exercitum eorum ac ducem Acronem singulari prælio deuicit: Spolia opima Ioui Feretrio in Capitolio consecrauit. Antemnates, Crustumini, Fidenates, Veientes, Sabini etiam, ob raptas bellum aduersus Romanos sumserunt. & cùm Romæ appropinquarent, Tarpeiam virginem nacti, quæ aquæ, caussa sacrorum. hauriendæ descenderat, ei T. Tatius optionem muneris dedit, si exercitũ suum in Capitolium perduxisset. illa petiit quod illi in sinistris manibus gerebant: videlicet anulos & armillas: quibus dolosè repromissis, Sabinos in arcem perduxit. vbi Titus scutis eam obrui præcepit. nam & ea in læuis habuerant. Romulus aduersus Tatium, qui montem Tarpeium tenebat processit. & in eo loco vbi nunc Romanum forum est, pugnam conseruit. ibi Hostus Hostilius fortissime dimicans cecidit: cuius interitu consternati Romani, fugere cœperunt. Tunc Romulus Ioui Statori ædem vouit: & exercitus seu forte, seu diuinitus restitit.

Tunc

tunc raptæ in medium processerunt: & hinc patres, inde coniuges deprecatæ, pacem conciliarunt. Romulus fœdus percussit, & Sabinos in vrbem recepit: populum à Curibus oppido Sabinorum *Quirites* vocauit. Centum Senatores à pietate *Patres* appellauit. Tres equitum centurias instituit; quas à suo nomine *Ramnenses*, à Tito Tatio *Tatienses*, à Lucumone *Luceres* appellauit. Plebē in triginta curias distribuit, easque raptarum nominibus appellauit. Cùm ad Capræ paludem exercitum lustraret, nusquam comparuit. vnde inter Patres & populum seditione orta, Iulius Proculus, vir nobilis, in concionem processit, & iureiurando firmauit Romulum à se in colle Quirinali visum augustiore forma, cùm ad deos abiret: eundem que præcipere, vt seditionibus abstinerent, virtutem colerent: futurum vt omnium gentium domini exsisterent. Huius auctoritati creditum est: ædes in colle Quirinali Romulo constituta: ipse pro Deo cultus, & *Quirinus* est appellatus. *Hæc Sext. Aurel. Victor libro de viris illustr.*

ROmulus regnauit annos XXXVII. à quo Roma condita est, & ex Latinis Romani sunt nuncupati. Hic primum centum constituit Senatores. *Huius temporibus Syracusæ & Catina in Sicilia condita sunt. Ex Magni Aurelij Cassiodori Chronico ad Theodoricum Regem.*

NVMA II.

NVma exinde POMPILIVS, è Sabinis ortus, vir pietate & iustitia insignis, secundus à Romulo regnat: & pacatis finitimorum diis, gemini Iani templum edidit. quod aper-

tum, bella: clausum, quietem indicaret. Mox ad religionem conuersus, vt deorum timor ad mitiora truces flecteret animos, sacra instituit, sacerdotes creat, Virgines Vestales sacrat, Pontificem maximũ primus declarat: dies fastos nefastosque condidit, annum in duodecim menses diuisit. Postremò, vbi maxima cum reuerentia & suorum & finitimorum, tres & quadraginta regnasset annos, obiit. *Messala Coruin. lib. de progen. August.*

NVma Pompilius ritus sacrorum tradidit, Iano templum constituit: eiusq; portam pacatis omnibus circa populis primus clausit. Cum Dea Ægeria sibi cõgressus nocturnos esse simulans, feroces populi animos ad religionem perpulit. *Epitomator Liuij lib. 1.*

SVccessit Romulo NVMA POMPILIVS: quem Curibus Sabinis agentem, vltrò petiuêre, ob inclytam viri religionem. Ille sacra & cæremonias, omnemq; cultum deorum immortalium docuit, ille Pontifices, Augures, Salios, cæterosque per sacerdotia: annum quoq; in XII menses, fastos dies, nefastosque, descripsit. ille Ancilia atque Palladium, secreta quædam imperij pignora: Ianumque geminum, fidem pacis ac belli: in primis focum Vestæ virginibus colendum dedit: vt ad similitudinem cœlestium siderum, custos imperij flamma vigilaret. Hæc omnia quasi monitu deæ Ægeriæ; quò magis barbari acciperent. Eò denique ferocem populum redegit, vt quod vi & iniuria occupauerat imperium, religione atque iustitia gubernaret. *Hæc Florus 1. c. 1.*

Postea

POstea NVMA POMPILIVS rex creatus est: qui bellum nullum quidem gessit, sed non minùs ciuitati quàm Romulus profuit. Nam & leges Romanis, moresque constituit: qui consuetudine præliorum iam latrones ac semibarbari putabantur. Annum descripsit in x menses, priùs sine aliqua computatione confusum: & infinita Romæ sacra ac templa constituit. Morbo decessit, quadragesimo tertio imperij anno. *Hæc Eutrop 1 Breuiarij.*

POst consecrationem Romuli, cùm diu interregnum esset, & dissensiones orirentur, Numa Pompilius, Pomponis filius, Curibus oppido Sabinorum accitus, cùm addicentibus auibus Romam venisset, vt populum ferum religione molliret, sacra plurima instituit: ædem Vestæ fecit; virgines Vestales legit: Flamines tres, Dialem, Martialem, Quirinalem; Salios Martis sacerdotes, quorum primus *Præsul* vocatur, XII instituit: Pontificē Maximum creauit. Portas Iano gemino ædificauit. Annum in XII menses distribuit, additis Ianuario & Februario. Leges quoque plurimas & vtiles tulit: omnia quæ gerebat, iussu Ægeriæ nymphæ, vxoris suæ, se facere simulans Ob hanc tantam iustitiam bellum ei nemo intulit. Morbo solutus, in Ianiculo sepultus est: vbi post multos annos arcula cum libris à Terentio quodam exarata: qui libri, quia leueis quasdam sacrorum caussas continebant, ex auctoritate Patrum cremati sunt. *Sext. Aurel lib de viris illustr.*

NVMA POMPILIVS regnauit an. xlr. qui duos mēses anno addidit, Ianuarium & Februariū: cùm ante hunc x tantùm menses

apud Romanos fuissent. Capitolium quoque à fundamentis construxit. [*Cuius etiam temporibus Sibylla in Samo insignis habita est.*] *Hæc Cassiodorus in Chronico.*

TVLLVS HOSTILIVS III.

TVLLVS HOSTILIVS exinde rex tertius creatur, ad bella promptissimus, animosior Romulo. cum Albanis armorum negotium habuit, sed paucorum cruore ac fortuna finitum. nam trigeminis Horatiis Romanorũ, & trigeminis Curiatiis Albanorum res hoc fœdere committitur, vt ciuitas pro qua pugnarent qui vicissent, alteri imperaret. vicerunt Horatij, Albani sub imperio Romano fuere. Fidenates ac Veientes proinde in agrũ Romanum impetum faciunt. quibus victis ac fugatis, Metium Albanorum dictatorem, quia ex fœdere in armis accitus, proditor rem Romanam maximo in discrimine absentãdo deseruerat, Tullus quadrigis in diuersum actis alligatum discerpi, Albamq; dirui, ac omnes Albanos Romam deuehi iussit. Cœlium mõtem intra mœnia clausit, numero & potentia crescente Roma. Cum Sabinis qui patriis in sedibus T. Tatij tempore manserant, bellum graue gessit, hostemq; vicit. Demum fulminis ictu cum tota domo absumptus, anno regni tricesimo secundo interiit. *Messal. Coruin. lib. de progenie August.*

TVllus Hostilius Albanos bello petiit. Post hæc tergeminorum pugna. Horatius absolutus. Metij Sufferij supplicium. Alba diruta. Albani in ciuitatem recepti. Sabinis bellum indictum. Ad postremum fulmine Tullus absumptus est. *Epitomator Liuij lib. 1.*

Excipit

EXcipit Pompilium Numam TVLLVS HOSTILIVS, cui in honorem virtutis, regnum vltrò datum. Hic omnem militarem disciplinam, artemq; bellandi condidit. Itaq; mirum in modum exercita iuuentute prouocare ausus Albanos, grauem & diu principem populum. Sed quum pari robore frequentibus prælijs vtriq; comminuerentur, misso in compendium bello, Horatiis Curatiisq; tergeminis hinc atque inde fratribus, vtriusq; populi fata cõmissa sunt. Anceps & pulchra contentio, exituq; ipso mirabilis. tribus quippe illinc vulneratis, hinc duobus occisis, qui supererat Horatius, addito ad virtutē dolo, vt distraheret hostem, simulat fugam, singulosque, prout sequi poterant, adortus exsuperat. Sic (rarum alias decus) vnius manu parta victoria est. quam ille mox parricidio fœdauit. flentē spolia circa se sponsi quidem, sed hostis, sororem viderat: hunc tam immaturum virginis amorem vltus est ferro. Citauere leges nefas; sed abstulit virtus parricidam. & facinus intra gloriam fuit. Nec diu in fide mansit Albanus. Nam Fidenati bello missi in auxilium ex fœdere, medij inter duos exspectauere fortunam. Sed rex callidus, vbi inclinare se socios ad hostem videt, tollit animos, quasi ipse mandasset: spes inde nostris, metus hostibus. Sic fraus proditorū irrita fuit. Itaque hoste victo, ruptorem fœderis Metium Fufetium religatum inter duos currus, pernicibus equis distrahit: Albamque ipsam, quamuis parētem, æmulam tamen, diruit: cum prius omnes opes vrbis, ipsumq; populum Romam transtulisset: prorsus vt consanguinea ciuitas

non periisse, sed in suum corpus rediisse rursus videretur. *Hæc Florus 1.c.3.*

HVic successit TVLLVS HOSTILIVS: hic bella reparauit; Albanos vicit, qui ab vrbe Roma XII milliario sunt. Veientes & Fidenates, quorum alij sexto milliario absunt ab vrbe Roma, alij octauo decimo, bello superauit. Vrbem ampliauit, adiecto Cœlio monte. Cùm triginta duobus annis regnasset, fulmine ictus, cum domo sua arsit. *Eutrop. lib. 1. breuiar.*

TVLLVS Hostilius, quia bonam operam aduersum Sabinos nauauerat, rex creatus, bellum Albanis indixit; quod trigeminorum certatione finiuit: & Albam propter perfidiam ducis Metij Fufetij diruit, Albanos Romam transire iussit. Curiam Hostiliam constituit. Montem Cœliū vrbi addidit. Et dum Numam Pompilium sacrificiis imitatur, Ioui Elicio litare non potuit, fulmine ictus cum regia conflagrauit. *Sext. Aurel. lib. de viris illustr.* ¶ Quum inter Romanos & Albanos bellum fuisset exortū, ducibus Hostilio & Fufetio, placuit rem paucorum certatione finire. Erant apud Romanos trigemini Horatij, tres apud Albanos Curiatij. quibus fœdere icto concurrentibus, statim duo Romanorum ceciderunt, tres Albanorum vulnerati. Vnus Horatius, quamuis integer, quia tribus impar erat, fugam simulauit: & singulos per interualla, vt vulnerum dolor patiebatur, insequentes, interfecit. & cùm spoliis onustus rediret, sororem obuiam habuit: quæ viso palūdamento sponsi sui, qui vnus ex Curiatiis erat, flere cœpit: frater eam occidit. Quare apud Duumuiros condemna-

tus, ad populum prouocauit: vbi patriis lacrymis condonatus, ab eo expiandi gratia sub tigillum missus, quod nunc quoque viæ suppositum, *Sororium* appellatur. *Sext. Aurel. lib. 1. de viris illustr.* ¶ METIVS Fufetius dux Albanorum, cùm se inuidiosum apud ciueis videret, quòd bellum sola trigeminorum certatione finisset, vt rem corrigeret, Veientes & Fidenates aduersum Romanos incitauit. ipse ab Tullo in auxilium arcessitus, aciem in collem subduxit: vt fortunam belli experiretur ac sequeretur. Qua re Tullus intellecta, magna voce ait, suo illud iussu Metium facere. quare hostes territi victiq; sunt. Postera die Metius, cùm ad gratulandum Tullo venisset, iussu ipsius quadrigis religatus, & in diuersa distractus est. *Sext. Aurel. lib. de viris illustr.*

TVLLVS HOSTILIVS regnauit ann. XXXII. qui primus apud Romanos purpura vsus est: [*Cuius temporibus Chalcedon conditur, & Byzantium, quæ nunc Constantinopolis appellatur.*] *Cassiodorus in Chronico.*

¶ *ANCVS MARCIVS IIII.*

ANCVS MARCIVS Tullo successit, vir pace & bello clarissimus. Ad arma & religionem paratus, ad sacra primũ & templa condenda ornandaq; animum flexit. Mox quum res postularet, à sacris ad arma concitus, aduersus Latinos, qui primò in eum mouerant bella, se contulit, & Politoriũm, vnicum Latinorum præsidium expugnat ac diruit: omnesq; in oppido repertos, Romæ cohabitandos destinat. Ianiculum collem vrbi adiecit, pontem sublicium supra Tiberim fecit: tum Quiritium fos-

ſa per plana deducta, carcerem primus ſtruxit. vſque ad mare dilatati fines: vbi Tibris in æquora prorumpit, Oſtia vrbs condita, & Salinæ circumlatæ. Feretrij Iouis templum ampliatum. Deceſſit Ancus anno regni viceſimo quarto. *Meſſal Coruin. lib de progenie Auguſt.*

ANcus Martius ceremonias a Numa inſtitutas renouauit. Latinis victis, & ad ciuitatem aſcitis montem Auentinum aſſignauit. Politorium vrbem Latinorũ bello repetitam, quam Priſci Latini occupauerant, diruit. Pontem ſublicium in Tiberim fecit. Ianiculum collem vrbi addidit Fines imperij protulit. Oſtiam condidit. Regnauit annos XXXIII. legendum eſt XXIIII. *Epiromator Liuij lib. I.*

ANCVS deinde MARCIVS, nepos ex filia Pompilij pari ingenio. Hic igitur & mœnia muro amplexus eſt, & interfluentem vrbi Tiberim ponte commiſit: Oſtiamque in ipſo maris fluminiſque confinio coloniam poſuit: iam tum videlicet præſagiens animo, futurum vt totius mundi opes & commeatus illo veluti maritimo Vrbis hoſpitio reciperentur. *Florus lib. I. c. 4.*

POſt hunc ANCVS MARCIVS, Numæ ex filia nepos, ſuſcepit imperium. contra Latinos dimicauit: Auentinum montem ciuitati adiecit, & Ianiculum: apud Oſtiam ciuitatem ſupra mare ſexto decimo miliario ab vrbe Roma condidit. vigeſimo quarto anno imperij morbo periit. *Eutrop. lib. I. breuiar.*

ANCVS Marcius, Numæ Pompilij ex filia nepos, æquitate & religione auo ſimilis, Latinos bello domuit. Auentinum & Ianiculum

lium monteis vrbi addidit. Noua mœnia oppido circumdedit. Syluas ad vſum nauium publicauit. Salinarum vectigal inſtituit. Carcerem primus ædificauit. Oſtiam coloniam, maritimis commeatibus opportunam, in oſtia Tiberis deduxit. Ius fetiale, quo legati ad res repetundas vterentur, ab Æquiculis tranſtulit: quod primus fertur Rheſus excogitaſſe. His rebus intra paucos dies confectis, immatura morte præreptus, non potuit præſtare qualem promiſerat regem. *Sext. Aurel. lib. de viris illuſtr.*

ANCVS MARCIVS regnauit an. XXIII. qui ſextodecimo miliario ab vrbe Roma Oſtiam condidit. *Caſsiodorus in Chronico.*

¶ *TARQVINIVS PRIMVS,*
ſeu Priſcus V.

PRISCVS TARQVINIVS, à Tarquiniis Etruriæ profectus, exinde regnum occupat. cum Latinis is primum bellum habuit: & Appiola vrbe expugnata, ingenti præda victor rediit. ludos inſtituit: Circum erexit, aduerſus Sabinos centurias auxit: quibus induſtria ac viribus ſuperatis, arma cruēta hoſtium in Anienem flumen eiicere fecit. quæ ex Aniene in Tiberim deuecta, ſummæ victoriæ nuntium Romæ detulere. Iterum eiſdem hoſtibus ſecundo prælio attritis, Collatiam oppidum ſui iuris fecit. Romam regreſſus, inſigni gloria primus triumphat, vt quidam volunt: cum Priſcis Latinis bello orto pugnauit: quibus deuictis, pacem dedit, vi & armis oppidis captis, Corniculo, Ficulnea, Cameria, Cruſtumerio, Ameriola, Medullia, & Nomento. Demum ad ædificia publica intentus, muro lateritio cin-

euit vrbem: valles interiacentes collibus, cæteraque loca limosa, & sordibus repleta, cloacis vacuat. In Capitolio Iouis ædem, grande opus, inceptarat: tum interfectus à duobus Anci filiis, obiit anno regni tricesimoseptimo. *Messal. Coruin. lib. de progen. August.*

EO regnante Lucumo Damarati Corinthij filius à Tarquiniis, Etruriæ ciuitate, Romã venit, & in amicitiam Anci receptus, *Tarquinij* nomen ferè *cœpit, & post mortem Anci regnum excepit. Centum additis patrum numerum auxit. Latinos subegit. Circum designauit. Ludos edidit. Sabinorum bello petitus, equitum centurias ampliauit. Tentandæ scientiæ causa Attij Nauij auguris consuluisse fertur, an id, de quo cogitaret, effici posset. quod cùm ille fieri posse respondisset: iussisse eum nouacula cotem præcidere: idq; protinus ab Attio factũ. Sabinos præterea acie vicit. Vrbem muro circumdedit. Cloacas fecit. occisus est ab Anci filiis, cùm regnasset annos XXXVIII. *Epitomator Liuij lib. I.*

TARQVINIVS postea PRISCVS, quamuis transmarinæ originis, regnum vltrò petens, accipit ob industriam atq; elegantiam: quippe qui oriundus Corintho, Græcum ingenium Italicis artibus miscuisset. Hic & senatus maiestatem numero ampliauit, & centuriis tribus auxit: quamuis Attius Neuius numerum augeri prohiberet, summus augurio: quem rex in experimẽtum rogauit, fierine posset quod ipse mente conceperat. ille rem expertus augurio, posse respondit. *Atqui hoc*, inquit, *agitabam, an cotem illam secare nouacula possem.*

Augur.

Augur, *Totes ergo,* inquit, & secuit. Inde Romanis *sacer auguratus*. Neque pace Tarquinius quàm bello promptior. XII namque Tusciæ populos frequentibus armis subegit: & inde Fasces, Trabeæ, Curules, Annuli, Phaleræ, Paludamenta, Prætexta: inde quòd aurato curru quatuor equis triumphatur: togæ pictæ, tunicæque palmatæ: omnia denique decora & insignia quibus imperij dignitas eminet. *Florus l. c. 5.*

DEinde regnum PRISCVS TARQVINIVS accepit. Hic numerum Senatorum duplicauit: Circum Romę ædificauit: ludos Romanos instituit, qui ad nostrā memoriam permanent. Vicit idem etiam Sabinos, & non parum agrorum, sublatum iisdem, vrbis Romæ territorio adiunxit, primusque triumphans vrbem intrauit: muros fecit, & cloacas: Capitolium inchoauit. trigesimo octauo imperij anno per Anci filios occisus est, regis eius cui ipse successerat. *Eutrop. lib. 1. breuiar.*

LVCIVS Tarquinius Priscus, Damarati Corinthij filius, eius qui Cypseli tyrannidem fugiens, in Etruriam commigrauit: ipse Lucumo dictus, vrbe Tarquiniis profectus, Romam petiit. Aduenięti aquila pileum sustulit: & cùm altè subuolasset, reposuit. Tanaquil cōiux, auguriorum perita, regnum ei portendi intellexit. Tarquinius pecunia & industria dignitatem, atque etiam Anci regis familiaritatem consecutus est. à quo tutor liberis relictus, regnum intercepit, & ita administrauit, quasi iure adeptus fuisset. Centum Patres in Curiam legit; qui *minorum gentium* sunt appellati. E-

quitum centurias numero duplicauit: nomina mutare non potuit, Accij Nauij auguris auctoritate deterritus; qui fidem artis suæ nouacula & cote firmauit. Latinos bello domuit. Circũ maximum ædificauit. Ludos magnos instituit. De Sabinis & Priscis Latinis triumphauit. Murum lapideum vrbi circumdedit. Filium xiij. annorum, quod in prælio hostem percussisset, *prætexta & bulla* donauit: vnde hæc ingenuorũ puerorum insignia esse cœperunt. Post ab Anci liberis, immissis percussoribus, per dolum regia excitus & interfectus est. *Sext. Aurel. lib. de viris illustrib.*

TARQVINIVS PRISCVS regnauit annis XXXVII. [*Huius temporibus Massilia in Galliis condita est.*] *Cassiodorus in Chronico.*

SERVIVS TVLLIVS VI.

SERVIVS TVLLIVS post hunc rex declaratur, ex captiua & nobili femina à Corniculo oppido grauida educta, in domo Tarquinij natus, & adultus. cum Veietibus & Etruscis primum bellum sumpsit: quibus fortissimè victis, insignis gloria victor rediit. Censum primus instituit, quo & paci & bello opportuna redimerentur. In classes centuriasque populum diuisit. Domi paci tranquillæ, & foris in armis quod necesse fuerat, sollertissima statuit industria. Ciues omnes, pedites equitesque, qui arma ferre possent, in campum Martium conuenire edicto iussit; ibique exercitum instructum ordine, porco, oue, & tauro, lustrat. Inde ad posteros *Lustrum* nuncupatum: quo octoginta milia ciuium censa referuntur. Duo colles vrbi tum additi, Viminalis & Quirinalis, & Ex-

& Exquilię, vbi ipse regiam habuit. Aggere, fossa, & muro, quæ vrbi adiecerat, circumclusit. Dianæ templum condidit. Postremo à Lucio Tarquinio Prisci Tarquinij filio, & genero suo, anno regni tricesimo quarto, in vico Cyprio obtruncatur. *Messala Coruinus lib. de progenie Augusti.*

SVccessit ei *Seru. Tullius*, natus ex captiua nobili Corniculana, cui puero adhuc in cunis posito caput arsisse traditum est. Veientes atque Etruscos prælio fudit. Censum primus omnium egit. Lustrum condidit, quo censa octoginta milia esse dicuntur. Classes centuriasque descripsit. Pomœriũ protulit. Colles vrbi, Quirinalem, Viminalem, Esquilinumque adiecit. Templum Dianæ cum Latinis in Auentino fecit. Interfectus est à L. Tarquinio Prisci filio, consilio filiæ suæ Tulliæ, cùm regnasset annos XXXIIII. *Epitomator Liuij lib. 1.*

SERVIVS TVLLIVS deinceps gubernacula vrbis inuadit: nec obscuritas inhibuit, quamuis matre serua creatum. Nam ob eximiam indolem vxor Tarquinij Tanaquil liberaliter educauerat: & clarum fore, visa circa caput flamma, promiserat. Ergo inter Tarquinij mortem, adnitente regina, substitutus in locum regis quasi ad tempus, regnũ dolo partum sic egit industria, vt iure adeptus videretur. Ab hoc Populus Romanus relatus in censum, digestus in classes, curiis atque collegiis distributus. Summaque regis solertia ita est ordinata Respublica, vt omnia patrimonij, dignitatis ætatis, artium, officiorumque discrimina in tabulas referrentur, ac si maxima ciuitas minimæ

domus diligentia contineretur. *Florus 1.c.6.*

POst hunc *Seruius Tullius* suscepit imperium, genitus ex nobili fœmina, captiua tamē, & ancilla. Hic quoq; Sabinos subegit: mōtes tres, Quirinalem, Viminalem, Æsquilinum, vrbi adiunxit. fossas circum murum duxit. primus omnium censum ordinauit; qui adhuc per orbē terrarū incognitus erat. Sub eo Roma omnib. in cēsum delatis, habuit capitū LXXXXIIII. millia ciuium Romanorū cum his qui in agris erant. Occisus est XLV. imperij anno, scelere generi sui Tarquinij, filij eius regis cui ipse successerat; & filiæ suæ, quam Tarquinius habebat vxorem. *Eutropius lib.1. Breuiarij.*

SEruius Tullius, P. Corniculani & Ocrisiæ captiuæ filius, cùm in domo Tarquinij Prisci educaretur, flammæ species caput eius amplexa est. Hoc viso Tanaquil summam ei dignitatem portendi intellexit. coniugi suasit vt ita eum, vt liberos suos, educaret. cumq; adoleuisset, gener à Tarquinio assumtus est. & cùm rex occisus esset, Tanaquil ex altiore loco ad populum despiciens, ait Priscum Tarquinium graui quidem, sed non lethali vulnere accepto, petere vt interim dum conualescit, Seruio Tullio dicto audientes essent. Seruius Tullius quasi precariò regnare cœpit: sed rectè imperium administrauit. Etruscos sępe domuit: collem Quirinalem & Viminalem & Esquilias vrbi addidit: aggerem fossasque fecit. Populum in quatuor tribus distribuit: ac post plebi distribuit annonam; mensuras, pondera, classes centuriasq; constituit. Primus omnium censum

ſum ordinauit, qui adhuc per orbē terrarū incognitus erat. Latinorū populis perſuaſit, vt exēplo eorum qui Dianæ Epheſiæ ædem feciſſent, & ipſi ædem Dianæ in Auentino ædificarent. Quo facto, bos cuidam Latino miræ magnitudinis nata, & reſponſum ſomnio datum, eum populum ſummam imperij habiturum, cuius ciuis bouem illam immolaſſet. Latinus bouem in Auentinum egit, & cauſam ſacerdoti Romano expoſuit. ille, callidus, dixit priùs eum viuo flumine manus abluere debere. Latinus dum ad Tiberim deſcendit, ſacerdos bouem immolauit. Ita imperium ciuibus, ſibi gloriam facto conſilioq́; vindicauit. *Sextus Aurelius lib. de viris illuſtr.* ¶ *Seruius Tullius* filiam alteram ferocem, mitem alteram habens, cùm Tarquinij Priſci filios pari animo videret, vt omnium mentes morum diuerſitate leniret, ferocem miti, mitem feroci in matrimonium dedit. Sed mites, ſeu fortè, ſeu fraude perierunt: feroces, morum ſimilitudo coniunxit. Statim Tarquinius Superbus à Tullia incitatus: aduocato Senatu, regnum paternum repetere cœpit. Qua re audita Seruius, dum ad curiam properat, iuſſu Tarquinij gradibus deiectus; & domum refugiens, interfectus eſt. Tullia ſtatim in forum properauit, & prima coniugem regem ſalutauit: à quo iuſſa è turba decedere, cùm domum rediret, viſo patris corpore, mulionem euitantem, ſuper ipſum corpus carpentum agere præcepit: vnde vicus ille, *Sceleratus* dictus eſt. Poſtea Tullia cum coniuge in exſilium acta. *S. Aurel. lib. de viris illuſtr.*

SERVIVS TVLLIVS regnauit an. xxxIIII. qui primus censum instituit ciuium Romanorum. | *Huius temporibus apud Persas Cyrus primùm regnare cœpit.* | *Caßiodorus in Chronico.*

TARQVINIVS SECVNDVS *seu superbus* VII.

TARQVINIVS inde regnũ inuadit: qui malè partum imperium, ita contumaciter rexit, vt cognomen *Superbo* sibi vindicaret. In Patres ac Senatum sæuiens, iniussu populi, ad libitum agere omnia cœpit. occidere, carcerare, afficere supplicio, sui iuris fecit. Cum Volscis bellum habuit: quibus expugnatis, oppida Suessam & Pometiã eripuit. fraude & non bello Gabios subiugauit, & cruciatibus attriuit. Cum Æquicolis & Etruscis fœdera tenuit. Iouis templum, quod in Capitolio pater inceptauerat, maximo impendio ac labore ad culmen erexit. Demum ob Lucretiæ per vim illati stupri dedecus à Sexto Tarquinio eius filio, Iunij Bruti opera pulsus in exsulatum cum scelesta coniuge ac filiis fuga perrexit, anno regni 35. ab vrbe verò condita 244. *Messala Coruin. lib. de progenie Augusti*

POst hunc *L. Tarquinius* Superbus neque patrum neque populi iussu regnũ inuasit: quo die scelerata Tullia per patris iacentis corpus carpentum egit. Armatos circa se ad custodiam corporis sui habuit. Turnum Herdonium fraude interemit. Bellum cum Volscis gessit: & ex eorum præda templum Ioui in Capitolio fecit. Terminus & Iuuentas non addixere: quorum aræ moueri non potuerunt. Filij Sexti Tarquinij. dolo Gabios in potestatem suam redegit.

Huius

Huius filiis Delphos profectis, & consulẽtibus quis eorum regnaturus esset Romæ, dictum est eum regnaturum, qui primùm matrem osculatus esset. Quod responsum cùm ipsi aliter interpretarẽtur, Iunius Brutus, qui cum iis profectus erat, prolapsum se simulauit, & terram osculatus est, idque factum eius euentum rei comprobauit. nam, cùm impotenter se gerendo Tarquinius Superbus omnes in odium sui adduxisset; ad vltimum, propter expugnatam nocturna vi à Sexto filio eius Lucretiæ pudicitiam, quæ vocato patre ad se Tricipitino, & viro Collatino, obtestata ne inulta mors eius esset, cultro se interemit: Bruti opera maximè expulsus est, cùm regnasset annos xxv. *Epitomator Liuij lib. 1.*

POstremus omnium fuit regum TARQVINIVS cui cognomen *Superbo* ex moribus datum. Hic regnum auitum, quod à Seruio tenebatur, rapere maluit quam exspectare: immissisque in eum percussoribus, scelere partam potestatem nō melius egit, quàm acquisierat. Nec abhorrebat moribus vxor Tullia: quæ, vt virum regem salutaret, supra cruentum patrem vecta carpento, consternatos equos egit. Sed ipse in senatum cædibus, in omnes superbia (quæ crudelitate grauior est bonis) grassatus, cùm sæuitiam iam domi fatigasset, tãdem in hostes conuersus est. Sic valida oppida in Latio capta sunt, Ardea, Ocriculum, Gabij, Suessa Pometia. Tum quoque cruentus in suos. Neque enim filiũ verberare dubitauit: vt simulanti trãsfugam apud hostes, hinc fides esset: cui Gabiis, vt voluerat, recepto, atque per nuntios consulenti quid fieri vellet, eminentia forte papauerum capita vir-

gula decussit; quum per hoc interficiendos esse principes intelligi vellet. quæ superbia sic respondit. Tamen de manubiis captarum vrbiũ templum erexit: quod quum inauguraretur, cedentibus cæteris deis (mira res dictu) restitere Iuuentas & Terminus. Placuit vatibus contumacia numinum: siquidem firma omnia & æterna pollicebantur. Sed illud horrendum, quòd molientibus ædem, in fundamentis humanũ repertũ est caput: nec dubitauêre cuncti, mõstrum pulcherrimũ, imperij sedem, caputq; terrarum promittere. Tamdiu superbiam regis populus Romanus perpessus est, donec aberat libido: hanc ex liberis eius importunitatẽ tolerare non potuit: quorum cùm alter ornatissimæ fœminæ Lucretiæ stuprum intulisset, matrona dedecus ferro expiauit: imperium tum Regibus abrogatum. *Florus l. c. 7.*

L*Vcius Tarquinius Superbus*, septimus atq; vltimus regum, Volscos (quæ gens ad Campaniam euntibus non longè ab vrbe est) vicit; Gabios ciuitatem, & Suessam Pometiam subegit; cum Thuscis pacem fecit; & templum Ioui in Capitolio ædificauit. Postea Ardeam oppugnans, in octauo decimo miliario ab vrbe positam ciuitatem, imperium perdidit. Nam cùm filius eius, & ipse Tarquinius iunior, nobilissimam fœminam Lucretiam, eandem pudicissimam Collatini vxorem stuprasset, eaque de iniuria marito & patri & amicis questa fuisset, in omnium conspectu se occidit. propter quam caussam, Brutus, parens, & ipse Tarquinius, populum cõcitauit, & Tarquinio ademit imperium. mox exercitus quoq; eum, qui ciuitatem

tatē Ardeam cū ipso rege oppugnabat, reliquit: veniensque ad vrbem rex, portis clausis exclusus est. Cumq; imperasset annos viginti quinque, cum vxore & liberis suis fugit. *Eutrop. lib. 1. Breuiarij.*

TArquinius Superbus, cognomen moribus meruit. Occiso Seruio Tullio regnum sceleste occupauit: tamen bello strenuus; Latinos Sabinosq; domuit; Suessam Pometiam Volscis eripuit: Gabios per Sextum filium, simulato transfugio, in potestatem redegit: & ferias Latinas primus instituit. Ludos in Circo, & cloacam maximam fecit; vbi totius populi viribus vsus est. vnde illæ fossæ, *Quiritium* sunt dictæ. Cùm Capitolium inciperet, caput hominis inuenit: vnde cognitum est, eam vrbem caput gentium futuram: & cùm in obsidio Ardeæ filius eius Lucretiæ stuprum intulisset, cum eo in exsilium actus, ad Porsennam Etruriæ regem confugit: cuius ope regnum retinere tentauit. Pulsus, Cumas concessit: vbi per summā ignominiam reliquum vitæ tempus exegit. *Sextus Aurel. de viris illustr.*

TArquinius Superbus regnauit an. xxxv. *Huius temporibus Pythagoras physicus philosophus, clarus habetur.* Expulso autem vrbe Tarquinio, bini Consules cœperunt pro vno rege annis singulis administrare Rempublicam. *Cassiodorus in Chronico.*

ANACEPHALÆOSIS DE septem Regibus.

HÆc est prima ætas Pop. Romani, & quasi infantia; quam habuit sub regibus septē quadam fatorum industria tam variis ingenio

vt Reip. ratio & vtilitas postulabat. Nam quid Romulo ardentius? tali opus fuit, vt inuaderet regnum. Quid Numa religiosius? talem res poposcit, vt ferox populus deorum metu mitigaretur. Quid ille militiæ artifex Tullus; bellatoribus viris quam necessarius? vt acueret ratione virtutem. Quid ædificator Ancus? vt vrbem colonia extenderet, ponte iungeret, muro tueretur. Iam vero Tarquinij ornamenta & insignia quantam principi populo addiderunt ex ipso habitu dignitatem? Actus à Seruio census quid effecit nisi vt ipsa se nosceret respublica? Postremo Superbi illius importuna dominatio, nonnihil immo vel plurimum profuit. Sic enim effectum est, vt agitatus iniuriis populus cupiditate libertatis incenderetur. *Florus l.1.c.8.*

SEX. RVFI V. C. DICTATORIS magistri militum, breuiarium rerum gestarum Po. Rom. ad Valentinianum Augustum.

D. N. VALENTINIANO IMperatori, Pio, Perpetuo, semper Augusto, Sex. Rufus V. C.

Breuem fieri clementia tua libellum præcepit. Parebo libẽs; quippe cui desit facultas latiùs eloquendi: ac morem sequutus calculatorum, qui ingentes summas ære breuiori exprimunt; res gestas signabo, non eloquar. Accipe ergo quæ breuiter dicta breuiùs computentur: vt annos & ætatẽ Reipubl. ac præteriti facta temporis, non tam legere

gloriose

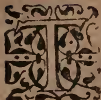
gloriose Princeps, quàm numerare videaris.
¶ Ab vrbe igitur condita in ortum perennitatis vestræ, quo prosperius factum imperium Rom. sortitus es, anni numerantur M.C.XVII. Sub Regibus, CCXLIII. sub Cõsulibus, CCCCLXVII. sub Imperatoribus, CCCCVII. Regnauerunt Romæ per annos CCXLIII. reges numero septem. Romulus, regnauit annos XXXVII. Senatores, per quinos dies singuli, annum vnum: Numa Pompilius, annos XLIII. Tullus Hostilius, annos XXXII: Ancus Marcius, annos XXIIII. Tarquinius Priscus, annos XXXVII. Seruius Tullius, annos XLIIII. Tarquinius Superbus, regno expulsus est anno XXV. *Hæc sextus Rufus.*

Sub REGIBVS septem per annos CCXLIII. non amplius quàm vsque ad portum atque Ostiam intra octauum decimum miliariũ à portis vrbis Romæ, vtpote adhuc paruæ & à pastoribus conditæ, quum finitimæ circùm ciuitates premerent, Romanum processit imperium. *Idem sextus Rufus. ibid.*

Ita Romæ regnatum est per septem reges annis ducentis quadraginta tribus, cùm adhuc Roma, vbi plurimum, vix vsque ad quintum decimum miliarium possideret.

Eutropius lib. I. breuiarij.

DE CONSVLIBVS ROMANIS.

VNC consules primùm creati sunt L. Iunius Brutus, & L. Tarquinius Collatinus. *Epitomator Liuij lib. 1.*

LIBER II.

De mutatione Reipublicæ & primis Consulibus: De Bruto: De Tarquinio Collatino: De Vindicio: Bellum aduersus Tarquinios. Lex de prouocatione ad populum: De Capitolij dedicatione: Bellum Hetruscum aduersus Porsenam: De Horatio Coclite: Mutio Scæuola: Clœlia Virgine. Bellum Latinum. Prima plebis discordia ob nexos in sacrum montem. De Menenio Agrippa: Tribuni plebis creati: Coriolana expugnatio: & de Cn. Martio Coriolano. Lex Agraria. Sp. Cassius regni damnatus: Oppia incesti. Bellũ aduersus Veientes: & de 300. Fabiis ad Cremeram cæsis. De Volscis, Æquis, Veientibus: seditionibus Appij Claudij: iudicio militari.

BRutus iureiurando populum astringit, neminem regnare Romæ passurum. Tarquinium Collatinum collegam suum propter affinitatem Tarquiniorũ suspectum, coëgit consulatu se abdicare, & ciuitate cedere. Bona regum diripi iussit. agrum Marti consecrauit, qui Campus Martius nominatus est: adolescentes nobiles, in quibus suos quoq;, & fratris filios, quia coniurauerant de recipiendis regibus, securi percussit. seruo indici, cui Vindicius nomẽ fuit, libertatem dedit: ex cuius nomine vindicta est appellata. Cùm aduersus reges, qui con-

tractis Veientium & Tarquiniorum copiis bellum intulerant, exercitum duxisset, in acie cum Arunte filio Superbi commortuus est, eumque matronæ annum luxerunt. L. Valerius consul legem de prouocatione ad populum tulit. Capitolium dedicatum est. Porsena rex Clusinorum, bello pro Tarquiniis suscepto, cùm ad Ianiculum venisset, ne Tyberim transiret, virtute Coclitis Horatij prohibitus est: qui dum alij pontem Sublicium rescindunt, solus Hetruscos sustinuit, & ponte rupto armatus se in flumen misit, & ad suos tranauit. Alterum accessit virtutis exemplum à Mutio: qui cùm ad feriẽdum Porsenam castra hostium intrasset, occiso scriba, quem regem esse putabat, comprehẽsus, impositam altaribus manum, in quibus sacrificatum erat, exuri passus est, dixitq; tales trecentos esse cõiuratos in mortem ipsius regis. quorum admiratione coactus Porsena pacis conditiones ferre, bellum omisit, acceptis obsidibus: ex quibus virgo vna Clœlia deceptis custodibus per Tyberim ad suos tranauit: & cùm reddita esset, à Porsena honorifice remissa, equestrique statua donata est. App. Claudius ex Sabinis Romam transfugit, ob hoc Claudia tribus adiecta est. Numerus tribuum ampliatus est, vt essent triginta vna Aduersus Tarquiniũ Superbum cum Latinorum exercitu bellum inferentem A. Posthumius dictator prospere pugnauit apud lacum Regillum. Plebs cùm propter nexos ob æs alienum Sacrum in montem secessisset, consilio Menenij Agrippæ à seditione reuocata est. Idem Agrippa cùm decessisset, propter paupertatem publico impendio

elatus. Tribuni plebis quinq; creati sunt. Oppidum Volscorum Corioli captum est virtute & opera Cn. Martij, qui ob hoc Coriolanus vocatus est. T. Latinus vir de plebe, cùm in visu admonitus esset vt de quibusdam religionibus ad senatum perferret, & neglexisset: amisso filio, debilis factus, posteaquam delatus ad senatum lectica eadem illa indicauerat, vsu pedum recepto domum reuersus est. Cùm Cn. Martius Coriolanus, qui in exilium pulsus, dux Volscorum factus exercitum hostium vrbi primò admouisset, & missi ad eum primùm legati, postea sacerdotes frustra deprecati essent ne bellũ patriæ inferret, Veturia mater, & Volumnia vxor impetrauerunt ab eo vt recederet. Lex Agraria primùm lata est. Sp. Cassius consularis regni crimine damnatus est, necatusq́;. Oppia virgo vestalis ob incestũ viua defossa est. Cùm vicini hostes Veientes incõmodi magis quàm graues essent, familia Fabiorum id bellum gerendum depoposcit, misitq́; in id trecentos sex armatos, qui ad Cremeram ad vnum ab hostib. cæsi sunt, vno impubere domi relicto. Res præterea aduersum Volscos, & Æquos, & Veientes, & seditiones inter patres plebemq́; continet. Appius Claudius consul, cùm aduersus Volscos contumacia exercitus malè pugnatum esset, decimum quenq; militũ fuste percussit.

LIBER III.

Seditiones agrariæ: Capitolium à seruis occupatum. Census bis actus. Bellum aduersus Æquos: Q. Cincinnatus: Tribuni plebis x: Decemuiri: Leges XII. Tabularum. De secunda vrbis discordia & Appij Claudij libidine & secessione plebis in montem Auentinum.

num. De Sabinis, Volscis, Æquis. De iudicio iniquo Romanorum inter Ardeates & Aricinos.

Seditiones de agrariis legibus factæ. Capitolium ab exulibus & seruis occupatum, cæsis iis receptum est. Census bis actus est. priore lustro censa sunt ciuium capita centum quatuor & viginti millia, CCXIIII. præter orbos, orbasque: sequenti, CXXXII. millia, CCCCXIX. Cùm aduersus Æquos res malè gesta esset, L. Quintius Cincinnatus dictator factus, cùm rure intentus rustico operi esset, ad bellum gerendum accersitus est. Is victos hostes sub iugum misit. Tribunorum plebis numerus ampliatus est, vt essent decem, XXXVI. anno à primis tribunis plebis. Petitis per legatos, & allatis Atticis legibus, ad constituendas eas proponendasq; decemuiri pro consulibus sine vllis aliis magistratibus creati, altero & trecentesimo anno quàm Roma condita erat: & vt à regibus ad consules, ita à consulibus ad decemuiros trãslatum imperium. Ij decem tabulis legum positis, cùm modestè se in honore gessissent, & ob id in alterum quoq; annum eundem esse magistratum placuisset, cùm complura impotenter fecisent, magistratum noluerunt deponere, & in tertium annum detinuerunt donec inuicto eorum imperio finem attulit libido Ap. Claudij: qui cùm in amorem virginis incidisset, summiso qui eam in seruitutem peteret, necessitatem patri eius Virginio imposuit, rapto ex taberna proxima cultro, vt filiam interimeret, cùm aliter eam tueri non posset ne in potestatem stuprum illaturi veniret. hoc tam magnæ luxuriæ exẽplo plebs incitata montem

Auentinum occupauit, coegitque decemuiros abdicare se magistratu. ex quibus Appius, & vnus collegarum, qui præcipuè pœnam meruerant, in carcerem coniecti, cæteri in exilium acti. Res præterea contra Sabinos, & Volscos, & Æquos prosperè gestas continet, & parum honestum Pop. Rom. iudicium. qui iudex inter Ardeates & Aricinos sumptus, agrum de quo ambigebatur, sibi adiudicauit.

LIBER IIII.

Tertia vrbis discordia ob connubium patrum & plebis. De Tribunis plebis. Censoribus: De agri Ardeatini restitutione & colonis in eum missis: De fame. De Sp. Melio equite regnum affectante à C. Seruilio Hala occiso: De legatis Romanis à Fidenatibus occisis: De Cornelio Cosso: Mamerco Æmilio. Fidena capta & coloni in eam missi: Bellum seruile: De Posthumio: De stipendio primo militum: De Volscis & Veientibus.

LEx de connubio patrum & plebis contentione magna, patribus repugnantibus, perlata est à tribb. pleb. Aliquot annis res populi Rom. domi militiæq; per hoc genus magistratus administratæ sunt. Item censores tunc primùm creati sunt. Ager Ardeatinus Romani populi iudicio ablatus, missis in eum colonis, restitutus est. Cùm fame Pop. Rom. laboraret, Sp. Melius eques Romanus frumẽtum populo sua impensa largitus est, & ob id factum conciliata sibi plebe, regnum affectans à C. Seruilio Hala magistro equitum iussu Quintij Cincinnati dictatoris occisus est. L. Minutius index boue aurata donatus est. Legatis Romanis à Fidenatibus occisis, quoniam ob Remp. occubuerant, statuæ in rostris positæ sunt. Cornelius Cossus tribu-

tribunus militũ, occiso Tolumnio rege Veientium, opima spolia secunda retulit. Mamercus Æmylius dictator censuræ honore, qui antea per quinquennium gerebatur, anni & sex mensium spatio finito, ob eam rem à censoribus notatus est. Fidenæ in potestatem redactæ, eoque coloni missi sunt: quibus occisis Fidenates cùm defecissent à Pop.Rom. à Mamerco Æmylio dictatore victi sunt, & Fidenæ captæ. Coniuratio seruorum oppressa est. Posthumius tribunus militum propter crudelitatem ab exercitu occisus est. Stipendium ex ærario tum primùm militibus datum est. Res præterea gestas aduersum Volscos & Veientes continet.

LIBER V.

De Veijs captis: lacu Albano: Furio Camillo: Faliscis captis: De Censoribus. Bellum Gallicum, & de Roma à Gallis capta. De Camillo: Manlio Capitolino: De Deo Loquutio.

IN obsidione Veiorum hybernacula militibus facta sunt. ea res cũ esset noua, indignationem tribunorum plebis mouit, querentium non dari plebi nec per hyemẽ militię requiem. Equites tum primùm equis suis merere cœperũt. Cùm inundatio in lacu Albano facta esset, vates qui eam rem interpretaretur, ab hostibus captus est. Furius Camillus dictator decem annos obsessos Veios cœpit, simulacrum Iunonis Romam transtulit, decimam partem prędæ Delphos Apollini misit. Idem, tribunus militum, cùm Faliscos obsideret, proditos hostium filios parentibus remisit: statimque deditione facta, Faliscorum victoriam iustitia consecutus est. Cùm alter ex censoribus, Iulius decessisset, in

locum eius M. Cornelius suffectus est. nec id postea factum est: quoniam eo lustro à Gallis Roma capta est. Furius Camillus, cùm ei dies à L. Apuleio trib. pl. dicta esset, in exilium abiit. Cùm Senones Galli Clusium obsiderent, & legati à senatu missi ad componendum inter eos & Clusinos pacem, pugnantes contra Gallos in acie Clusinorũ stetissent, hoc facto eorum concitati Senones, vrbem infesto exercitu petierunt, fusisq; ad Alliam flumen Romanis: cepere vrbem, præter Capitolium, in quod se iuuenes contulerant. maiores natu cum insignibus honorum quos quisq; gesserat, in vestibulis ædium sedentes occiderunt. & cùm per auersam partem Capitolij iam in summum euasissent, proditi clangore anserum, M. Manlij præcipuè opera deiecti sunt. coactis deinde propter famé Romanis despondere vt mille pondo auri darent, & hoc pretio finem obsidionis emerẽt: Furius Camillus dictator absens creatus, inter pendendum aurum cum exercitu venit, & Gallos post sextum mensem vrbe expulit, cęciditque. Ædes Loquutio facta, quo loco ante vrbem captam vox audita erat, aduentare Gallos. Dictum est ad Veios migrandum esse, propter incensam & dirutam vrbem. quod consilium Camillo autore discussum est. Mouit populum vocis quoque omen ex centurione auditæ, qui cùm in forum venisset, manipulariis suis dixerat: Sta miles, hìc optimè manebimus.

LIBER VI.

De Æquis, Volscis, Hetruscis: De 4. Tribubus: De Manlio Capitolino ex saxo Tarpeio deiecto. Quarta vrbis discordia: Lex de cõsulibus ex plebe etiam creandis:

dis: Lex vt ne cui plus 500. iugerib. agri liceat possidere.

RES aduersus Æquos & Volscos & Hetruscos prosperè gestas continet. Quatuor tribus additæ sunt, Stellatina, Sabbatina, Promentina. Arniensis. M. Manlius, qui Capitolium à Gallis defenderat, cum obstrictos ære alieno liberaret, nexos exolueret: crimine affectati regni damnatus, de saxo Tarpeio deiectus est. in cuius notam S. C. factum est, ne cui de Manlia gente Marco cognomen esset. C. Licinius & L. Sestius tribb. pl. legem promulgarunt, vt consules etiam ex plebe fierent, qui ex patribus creabantur. eam legem cum magna contentione repugnantibus patribus, cùm iidem tribuni plebis per quinquennium soli magistratus fuissent, pertulerunt: & primus omnium ex plebe consul L. Sextius creatus est. Lata est altera lex, ne cuiquam plus quingentis iugeribus agri liceret possidere.

LIBER VII.

De Prætore: Ædili Curuli: pestilentia: morte Camilli: Ludis scenicis: De L. & T. Manlio: De Curtio: Manlio Torquato: De 2. Tribubus: De Licinij Stolonis damnatione: De M. Valerio Coruino: De amicitia cum Carthaginiensibus: De Campanis & Samnitibus: De A. Cornelio: De P. Decio se deuouente. De Capua occupanda coniuratio, & restitutis Romæ coniuratoribus.

DVo noui magistratus adiecti sunt, prætura, & ædilitas curulis. Pestilentia ciuitas laborauit, eamque insignem fecit mors Furij Camilli. cuius remedium & finis cùm per nouas religiones quæreretur, ludi scenici tunc primùm facti sunt. Cùm dies L. Manlio dicta esset à M.

Pompeio trib.pl. propter delectum acerbè factum, & ob T. Manlium filium relegatum sine vllo crimine: adolescens ipse, cuius relegatio patri obiiciebatur, venit in cubiculum tribuni, strictoq; gladio coëgit eum in verba sua iurare, non perseueraturum se in accusatione. tunc omnia perniciosa omissa sunt. In patentem vo raginem vrbis Romæ Curtius armatus equo se præcipitauit, eaq; expleta est. Manlius adolescens qui patrem à tribunitia vexatione liberauerat, contra Gallum prouocantem aliquem ex militibus Romanis, in singulare certamen descendit, eiq; occiso torquem aureum detraxit, quem ipse postea tulit, & ex eo torquatus est nuncupatus. Duæ tribus additæ, Pontina, & Publicia. Licinius Stolo lege ab ipso lata damnatus est, quòd plus quingentorum iugerum agri possideret. M. Valerius trib. militum Gallum à quo prouocatus erat, insidente galeæ coruo, & vnguibus rostroq; infestante hostem, interemit, & ex eo Coruini nomen accepit, consulq; proximo anno creatus est ob virtutē, cùm XXIII. ageret annum. Amicitia cum Carthaginiensibus iuncta. Campani cùm vrgerentur à Samnitibus bello, auxilio aduersus eos à senatu petito, cùm id non impetrarent, vrbem atq; agros populo Romano dediderunt. ob quam causam ea quæ populi Romani facta essent, defendi bello aduersus Samnites placuit. Cùm ab A. Cornelio consule exercitus in iniquum locum deductus in magno discrimine esset, P. Decij tribuni militum opera seruatus est: qui occupato colle super id iugum in quo Samnites sederant, occasionem consuli in æquiorem

locum

locum euadẽdi dedit, ipse ab hostibus circumsessus erupit. Milites Romani qui Capuæ in præsidio erant relicti cùm de ea occupanda vrbe conspirassent, & detecto consilio, metu supplicij à Pop. Rom. defecissent, per M. Valerium Coruinum dictatorem, qui consilio suo eos à furore reuocauerat, patriæ restituti sunt.

LIBER VIII.

Latinum bellum: Campanorum defectio: Iudicium seuerum T. Manlij: De Publio & Manlio se deuouentibus: Latini in deditionem veniunt: Vestalis damnata: Ausones victi: Colonia Cales & Fregellas deducta: Veneficia punita: De Priuernatibus: Palæpolitanis: Plebs nexu creditorum liberata: De L. Papyrio, & Q. Fabio. De Samnitibus.

LAtini cum Campanis defecerunt, & missis legatis ad senatum conditionem tulerunt, vt si pacem habere vellent, alterum ex Latinis consulem facerent. Qua legatione perlata, prætor eorum Annius de Capitolio ita prolapsus est, vt exanimaretur. T. Manlius consul filium suum, quòd contra edictum pugnauerat aduersum Latinos, quamuis prospere pugnasset, securi percussit. Laborantibus Romanis, P. Decius tũc cum Manlio deuouit se pro exercitu, & concitato equo cùm in medios hostes se intulisset, interfectus morte sua Romanis victoriam restituit. Latini in deditionem venerunt. T. Manlio in vrbẽ reuerso nemo ex iuuentute obuiam processit. Minutia virgo Vestalis incesti damnata est. Ausonibus victis, in oppidum Cales colonia deducta est. Item Fregellæ coloniæ deductæ sunt. Veneficium complurium matronarum deprehensum, quarum plurimæ statim

epotis medicaminibus perierunt. Lex de veneficio tunc primùm cõſtituta eſt. Priuernatibus, cùm rebellaſſent, victis ciuitas data eſt. Palæpolitani victi bello & obſidione in deditionẽ venerũt. Q. Publio, qui eos obſederat, primum imperium prolatum, & per conſules decretus triumphus. Plebs nexu liberata eſt propter Lucij Papyrij creditoris libidinem, qui C. Publio debitori ſuo ſtuprum inferre voluerat. Cùm L. Papyrius dictator reuerſus in vrbem ab exercitu eſſet propter auſpicia repetenda, Q. Fabius magiſter equitum occaſione rei bene gerendæ inuitatus, contra edictum eius prçliatus eſt, qui proſperè aduerſus Samnites pugnauit. ob eam cauſam cùm dictator de magiſtro equitum ſupplicium ſumpturus videretur, Fabius Romam profugit: & cùm cauſa parum proficeret, populi precibus donatus eſt. Res præterea contra Samnites proſperè geſtas continet.

LIBER IX.

Clades apud Caudinas vincentibus Samnitibus. De Sp. Poſthumio: De Papyrio Curſore: De 2. Tribubus: Coloniæ duæ deductæ: Aqua Appia deducta: De Libertinorum filiis in ſenatum legendis. Bellum aduerſus Appulos, Hetruſcos, Vmbros, Marſos, Pelignos, Æquos, Samnites. De Flauio Scriba, eoq́ ædili curule. De Q. Fabij Maximi cognomine.

TItus Veturius, & Sp. Poſthumius apud Caudinas furcas deducto in locum iniquum exercitu cùm nulla ſpes euadendi eſſet, fœdere cum Samnitibus facto, & ſexcentis equitibus Romanis obſidibus datis, ita exercitum abduxerunt, vt omnes ſub iugum mitterẽtur iidemq́ue autore Sp. Poſthumio COS. qui in ſenatu

ſuaſerat

ſuaſerat vt eorum deditione, quorũ culpa tam deforme fœdus ictum erat, publica fides liberaretur, cùm duobus tribb. pl. & omnibus qui per fœdus ſpoponderant, dediti Samnitibus non ſunt recepti. nec ita multò pòſt fuſis à Papyrio Curſore Samnitibus, & ſub iugum miſſis, receptiſque ſexcentis equitibus Romanis, qui obſides dati erant, pudor prioris flagitij abolitus. Tribus duæ adiectæ ſunt, Vfentina, & Falerina. Sueſſa & Pontiæ coloniæ deductæ ſunt. App. Claudius cenſor aquam Claudiam perduxit, viam ſtrauit, quæ Appia vocata eſt: libertinorum filios in ſenatu legit. ideoq; quoniam is ordo videbatur inquinatus indignis, ſequentis anni conſules in ſenatu legendo obſeruauerunt, quemadmodum antè per proximos cenſores obſeruatum fuerat. Res præterea contra Apulos, Hetruſcos, Vmbros, Marſos, Pelignos, Æquos, & Samnites, quibus fœdus erat reſtitutum, proſperè geſtas continet. Flauius Scriba libertino patre natus, ædilis curulis fuit, per forenſem factionem creatus, quæ cùm comitia & campum turbaret, & in iis propter nimias vires dominaretur, à Q. Fabio cenſore in quatuor tribus redacta eſt, eaque res Fabio Maximo nomen dedit.

LIBER X.

Coloniæ deductæ: Marſi: Augures 9. Lex de prouocatione ad populum: Tribus duæ adiectæ. Bellum Samniticum. P. Decius deuouet ſe. Papyrius Curſor: Cenſus. Luſtrum.

COloniæ deductæ ſunt Sora, & Alba. Carſeoli Marſi in deditionẽ accepti ſunt. Collegium augurum ampliatum eſt, vt eſſent no-

uem, cùm antea quaterni fuissent. Lex de prouocatione ad populum, à Valerio consule tunc primùm lata est. Duæ tribus adiectæ sunt, Aniensis, & Terentiana. Samnitibus bellum indictum, & aduersus eos prosperè pugnatum est. Cùm aduersus Hetruscos, Vmbros, Samnites, Gallos, P. Decio & Q. Fabio ducibus pugnaretur, Romanusq; exercitus in maximo esset discrimine, P. Decius secutus exemplum patris deuouit se pro exercitu, & morte sua victoriam eius pugnæ populo Romano dedit. Papyrius Cursor Samnitium exercitum, qui iureiurando astrictus suo, quò maiore constantia virtutis in aciem descenderet, fudit. Census actus est. lustrum conditum. censa sunt ciuium capita ducenta sexagintaduo millia, & trecenta vigintiduo.

LIBER XI.

Q. Fabius Maximus Fabio Gurgiti filio legatus Samnites vicit. C. Pontius Samnitium Imperator, ductus in triumphum, securi percussus. De peste & Æsculapij signo. L. Posthumij damnatio: Fœdus quartum cum Samnitibus: Triumphi duo Curij Dentati de Samnitibus & Sabinis. Coloniæ deductæ: Triumuiri capitales: Census, Lustrum: Secessio plebis in Ianiculum. De Volsiniensibus, Lucanis & Tyrrhenis.

CVm Fabius Gurges consul malè aduersum Samnites pugnasset, & senatus de remouendo eo ab exercitu ageret, Fabius Maximus pater deprecatus hanc filij ignominiam, eo maximè senatum mouit, quòd iturum se filio legatum pollicitus est, idq; præstitit, atque eius consiliis & opera filius consul adiutus, cæsis Samni-

Samnitibus triumphauit, C. Pontium imperatorem Samnitium ductum in triumpho securi percussit. Cùm ciuitas pestilentia laboraret, missis legatis vt Æsculapij signum Romam ab Epidauro transferrent, anguem, qui se in nauem eorum contulerat, in quo ipsum numen esse constabat, deportauere: eoque in insulam Tyberis egresso, eodem loco sedes Æsculapij constituta est. L Posthumius consularis, quoniam cùm exercitui præesset, opera militum in agro suo vsus esset, damnatus est. Cum Samnitibus pacem petentibus fœdus quartò renouatum est. Curius Dentatus Consul Samnitibus cæsis, & Sabinis qui rebellauerant, victis, & in deditionem acceptis, bis in eodem magistratu triumphauit. Coloniæ deductæ sunt, Castrum, Sena, Adria. Triumuiri capitales tunc primùm creati sunt. Census actus est, lustrum conditum. censa sunt ciuium capita cclxxiii. millia. Plebs propter æs alienum, & graues & longas seditiones ad vltimum secessit in Ianiculum: vnde à Q. Hortensio dictatore deducta est, isq; in ipso magistratu decessit. Res præterea contra Volsinienses gestas continet, item aduersus Lucanos, contra quos auxilium Tyrrhenis ferre placuerat.

LIBER XII.

Victi à Gallis Romani: Bellum Tarentinum, Samniticum: Pyrrhi.

CVm legati Romanorum à Gallis Senonib. interfecti essent, bello ob id Gallis indicto, L. Cæcilius prætor cum legionib. ab iis cæsus est. Cùm à Tarentinis classis Romana direpta esset, duce, qui præerat classi, occiso, legati

ad eos à senatu, vt de iis iniuriis quererentur, missi, pulsati sunt, ob id bellum iis indictũ est.

Samnites defecerunt. Aduersus eos, & Lucanos, & Brutios, & Hetruscos aliquot prœliis à compluribus ducibus bene pugnatum est. Pyrrhus Epirotarum rex, vt auxilium ferret Tarentinis, in Italiam venit. Cùm in præsidium Rheginorum legio Cãpana cum præfecto Decio Iubellio missa esset, occisis Rheginis Rhegium occupauit.

LIBER XIII.

Pyrrhi victoria: Legatus, Cyneas: pax ei negata: Census ac lustrum: cum Pyrrho pugna dubia: Cum Carthaginiensibus quartum fœdus: De C. Fabricij magnitudine. De Hetruscis, Lucanis, Brutijs, Samnitib.

Valerius Leuinus consul parum prosperè aduersus Pyrrhum pugnauit, elephãtorum maximè inusitata facie territis militibus.

Post id prælium cùm corpora Romanorum, qui in acie ceciderant, Pyrrhus inspiceret, omnia versa in hostem inuenit, populandusque ad vrbem Romam processit. C. Fabricius missus ad eum, vt de redimendis captiuis ageret, frustra vt patriam desereret, à rege tentatus est. captiui sine pretio remissi sunt. Cyneas legatus à Pyrrho ad senatum missus petiit, vt componendæ pacis causa rex in vrbem reciperetur. de qua re cum ad frequentiorem senatum referri placuisset, App. Claudius qui propter inualitudinem oculorum iamdiu à consiliis publicis abstinuerat, venit in curiam & sentẽtia sua tenuit vt id Pyrrho negaretur. P. Domitius censor primus ex plebe lustrum condidit. censa sunt ciuium capita CCLXXVIII. millia, CCXXII. Iterum

rum aduersus Pyrrhum dubio euentu pugnatum est. Cum Carthaginiensibus quartò fœdus renouatum est. Cùm C. Fabricio consuli is qui ad eum à Pyrrho transfugerat, polliceretur se regi venenum daturum, cum indicio ad regem remissus est. Res præterea contra Hetruscos, Lucanos, & Brutios, & Samnites prosperè gestas continet.

LIBER XIIII.

Pyrrhus in Sicilia: Prodigia Romæ: Iudicium Curij Dentati. Pyrrhus Italia expulsus: Censura Fabricij: Census ac lustrum: Societas cum Ptolomæo. Vestalis damnata: Coloniæ deductæ. Carthaginiensium fœdifragium. De Lucanis, Samnitibus, Brutiis, Pyrrhi morte.

PYrrhus in Siciliam traiecit. Cùm inter alia prodigia fulmine deiectum esset in Capitolio Iouis signum, caput eius per aruspices inuẽtum est. Curius Dentatus, cùm delectum haberet, eius qui citatus non responderat, bona vendidit. Pyrrhum iterum ex Sicilia in Italiam reuersum vicit, & Italia expulit. Fabricius censor P. Cornelium Rufinum cõsularem senatu mouit, quòd decem argenti pondo facti haberet. Lustro à censoribus condito, censa sunt capita ciuium CCLXXI. millia. CCXXIIII. Cum Ptolemæo Ægypti rege societas iuncta est. Sextilia virgo Vestalis damnata incesti viua defossa est. Coloniæ deductæ sunt, Posidonia, & Consa. Carthaginiensium classis auxilio Mamertinis venit. quo facto ab iis fœdus violatum est. Res præterea contra Lucanos, Samnites & Brutios feliciter gestas, & Pyrrhi mortem continet.

LIBER XV.

Tarentinis victis, pax & libertas eis data: De legione securi percussa: Legati violati: Pax data Picentibus: Coloniæ deductæ: Argento tunc primùm vti cœpit P. Romanus. In deditionem accepti, Vmbri & Salentini: Quæstorum numerus.

VIctis Tarẽtinis pax & libertas data est. Legio Campana, quæ Rhegium occupauerat, obsessa, deditione facta, securi percussa est. Cũ legatos Apolloniatium ad senatũ missos quidam iuuenes pulsassent, dediti sunt Apolloniatibus. Picentibus victis pax data. Coloniæ deductæ, Ariminum in Piceno, Beneuentum in Samnio. Tunc primùm populus Romanus argento vti cœpit. Vmbri & Salentini victi in deditionem accepti sunt. Quæstorum numerus ampliatus est.

LIBER XVI.

Bellum Punicum primum aduersus Carthaginienses & Hieronem regem Siciliæ. Pax Hieroni data: Lustrum: Gladiatorium munus primum à Bruto in honorem patris editum. Colonia deducta: De Pœnis & Volscis.

ORigo Carthaginiensium, & primordia vrbis referuntur; contra quos & Hieronem regem Syracusanorum auxilium Mamertinis ferendum censuit senatus. Cùm de ea re inter suadentes vt id fieret dissuadentesque contentio fuisset, transgressis tum primùm mare equitibus Romanis aduersus Hieronem sæpius bene pugnatum. Petenti pax data est. Lustrum à censoribus conditum, censa sunt ciuium capita CCCLXXII. millia CCXXIIII LD. Iunius brutus munus gladiatorium in honorem defuncti

functi patris edidit primus. Colonia Esernia deducta est. Res præterea contra Pœnos & Volscos prospere gestas continet.

LIBER XVII.

Capitur per fraudem à Pœnis Cn. Cornelius Consul: Vincuntur mari Pœni à Cn. Duilio: in Sardinia à L. Cornelio: Attilius Calatinus ope M. Calpurni periculum euadit. Annibal in crucem actus à suis. Pœni in Africa victi ab Attilio Regulo.

CN. Cornelius COS. à classe Punica circumuentus, & per fraudem veluti in colloquiũ euocatus, captus est. Cn. Duilius COS. aduersus classem Pœnorum prospere pugnauit, primusq; omnium Romanorum ducum naualis victorię duxit triumphum. ob quam causam ei perpetuus honos habitus est, vt reuertenti à cœna tibicines canerent, & funale præferretur. L. Cornelius COS. in Sardinia contra Sardos & Corsos & Hannonem Pœnorum ducem feliciter pugnauit.

Attilius Calatinus COS. cùm in locum iniquum à Pœnis circunsessum temerè duxisset exercitum, M. Calpurnij tribuni militum virtute & opera euasit: qui cum trecentis militibus eruptione facta hostes in se conuertit. Annibal dux Pœnorum victa classe qui præfuerat, à militibus suis in crucem sublatus est. Attilius Regulus COS. victis nauali prælio Pœnis, in Africam traiecit.

LIBER XVIII.

Serpens immanis superatus ab Attilio: Senatus curat res Attilij Romæ: Attilius capitur à Pœnis Xantippo duce. Naufragia Romanorum: Pontifex Max. ex plebe primus. Censura in Senatu & lustro.

Attilius pacem dissuadens supplicio afficitur.

ATtilius Regulus in Africa serpentem portentosæ magnitudinis cum maxima militum clade occidit. & cùm aliquot prœliis aduersum Carthaginienses pugnasset, successorq; à senatu bellum prosperè gerenti non mitteretur idipsum per literas ad senatũ missas conquestus est. in quibus inter causas petendi successoris erat, quòd agellus eius à mercenariis deuastaretur. Quærente deinde fortuna vt magnum vtriusq; casus exemplum in Regulo proderetur, accersito à Carthaginiensibus Xantippo Lacedæmoniorum duce, victus in prælio & captus est. Res deinde à ducibus Romanis omnibus terra mariq; prosperè gestas deformauêre naufragia classium. T. Coruncanus primus ex plebe Põtifex maximus creatus est. M. Sempronius Sophus, Valerius Maximus censores cùm senatum legerent, XIII. senatu mouerũt. lustrum condiderunt: quo censa sunt ciuium capita CCCXVII. millia, CCXVII. Regulus missus à Carthaginiensibus ad senatum, vt de pace, & si eam minimè impetraret, de captiuis commutandis ageret, iureiurando astrictus est rediturum se Carthaginem, si commutari captiuos non placuisset. vtrunq; negandi autor senatui fuit: & cùm fide custodita reuersus esset, supplicio à Carthaginiensibus de eo sumpto periit.

LIBER XIX.

Victoria Cæcilij Metelli de Pœnis: Claudius Pulcher mari victus ab iisdem. Dictatorem C. Glauciam frustrà dicit. Attilius Calatinus primus dictator extra Italiam exercitum ducit. Captiuorum permutatio. Colonia

loniæ deductæ. Lustrum. Iudicium de Claudia Claudij sorore: Prætores duo creati: De Cæcilio Metello Pontifice: Aulo Posthumio Consule eodemq́; flamine Diali. Victoria C. Luctatij de Pœnis ad Ægates insulas: Pax iisdem data. De Templo Vestæ & Cæcilio Metello quædam: Tribus duæ adiectæ: Falisci rebelles, sexto die victi.

CÆcilius Metellus, rebus aduersus Pœnos prosperè gestis, speciosissimũ egit triumphum, XIII. ducibus hostium, & CXX. elephantis in eo ductis. Claudius Pulcher COS. qui contra auspicia profectus iussit immergi pullos qui cibari nolebant, infeliciter aduersus Carthaginienses classe pugnauit: & reuocatus à senatu, iussusq; dictatorem dicere, C. Glauciã dixit, sortis vltimę hominem, qui coactus abdicare se magistratu postea ludos prætextatus spectauit. Attilius Calatinus primus dictator extra Italiam exercitum duxit. Cum Pœnis captiuorum commutatio facta est. Coloniæ deductæ sunt, Fregellę, in agro Salentino Brundusium. Lustrum à censoribus conditum est. censa sunt ciuium capita CCLI. millia, CCXXII.

Claudia soror P. Claudij, qui contemptis auspiciis malè pugnauerat, à ludis diuertens, cùm turba premeretur, dixit: Vtinam frater meus viueret, iterumque classem duceret. ob eam caussam mulctata est. Duo prætores tum primùm creati sunt. Cæcilius Metellus pontifex maximus A. Posthumium consulem, quoniam idem & flamen Martialis erat, cùm ille ad bellum gerendum proficisci vellet, in vrbe tenuit, nec passus est à sacris recedere. Rebus aduersus Pœnos pluribus ducibus gestis, summam victoriæ

C. Luctatius consul victa ad Ægates insulas classe Pœnorum, finē bello imposuit. Petentib. Carthaginiensibus pax data est. Cùm templum Vestæ arderet, Cæcilius Metellus pontifex maximus ex incēdio sacra rapuit. Duæ tribus adiectæ sunt, Velina, & Esquilina. Falisci cùm rebellassent, sexto die domiti in deditionē venerūt.

LIBER XX.

Colonia deducta. Bellum Ligusticum. Sardi & Corsi victi: Vestalis damnata: Illyrij victi & de legato ab eis violato: Prætores quatuor: Galli victi: Exercitus Romanorum 300. millium. Insubres victi. Marcelli opima spolia de Viridomaro duce Insubrum. Victi Istri & Illyrij. Lustrum. Libertini in 4. tribus redacti antea dispersi: Colonia deducta.

Spoletium colonia deducta est. Aduersus Ligures tunc primùm exercitus promotus est. Sardi & Corsi cùm rebellassent, subacti sunt. Tutia virgo Vestalis incesti damnata est. Bellū Illyriis propter vnū ex legatis qui ad eos missi erant, occisum, indictum est: subactiq; in deditionem venerunt. Prætorum numerus ampliatus est, vt essent quatuor. Galli transalpini, qui in Italiam eruperant, cæsi sunt. Eo bello P. R. sociorum Latiniq; nominis CCC. millia armatorum habuisse dicitur. Exercitibus Romanis tum primùm trans Padum ductis, Galli Insubres aliquot præliis in deditionem venerūt. M. Claudius Marcellus consul, occiso Insubriū Gallorum duce Viridomaro, opima spolia retulit. Istri subacti sunt. Item Illyrij. cùm rebellassent, domiti in deditionē venerunt. Lustrum à censoribus conditum est: ex quo censa sunt ciuium capita CCLXX. millia. Libertini in

qaatuor

quatuor tribus redacti sunt: cùm antea dispersi fuissent: Esquilinam, Palatinam, Suburranam, Collinam muniuit, & circum Flaminiũ extruxit. Coloniæ deductæ sunt in agro de Gallis capto, Placentia, & Cremona.

LIBER XXI.

Bellum Punicum secundum: Annibal Saguntum capit: per Gallias in Italiam venit. vicit Romanos ad Ticinum & ad Trebiam. Cn. Cornelius Scipio in Hispania Magonem capit.

IN Italia belli Punici secundi acta narrantur: & Annibalis Pœnorum ducis contra fœdus per Iberum amnem transitus: à quo Saguntus sociorum P.R. ciuitas octauo mense capta est. de quibus iniuriis missi legati ad Carthaginienses, qui quererẽtur. & cùm satisfacere nollent: bellum iis indictum est. Annibal superato Pyrenæo saltu, per Gallias, fusis qui obsistere ei conati erant, ad Alpes venit: & laborioso per eas transitu, cùm montanos quoq; Gallos obuios aliquot præliis repulisset, descendit in Italiam: & ad Ticinum amnem Romanos equestri prælio fudit: in quo vulneratum P. Cornelium Scipionem protexit filius, qui Africani postea nomẽ accepit. iterumq; exercitu Rom. ad flumen Trebiam fuso, Annibal Apenninum per maximam militum vexationem propter vim tempestatum transiit. Cn. Cornelius Scipio in Hispania contra Pœnos prosperè pugnauit, duce hostium Magone capto.

LIBER XXII.

Annibal oculũ amittit: in Hetruriã venit. C. Flaminiũ Consulem superat ad Trasimenum. Cõste atio Romæ: Ver sacrũ votũ. Q. Fabius Maximus Di..ator

aduersus Annibalem. M Minutium temerariè pugnantem seruat. Annibal vastata Campania clausus, arte euadit & præsidia Romana fugat. Vincit ad Cannas P. Æmilium & Terentium Varronem. P. Cornelius Scipio retinet nobiles Romanos consilium de relinquenda vrbe ineuntes. Trepidatio vrbis. In Hispania res fœliciter gesta. Vestales damnata. Serui armati. Captiui non redemti. Varroni obuiam itum & gratia acta quòd de Repub. non desperasset.

ANnibal per cõtinuas vigilias in paludibus oculo amisso, venit in Hetruriam: per quas paludes quatriduo & tribus noctibus sine vlla requie iter fecit. C. Flaminius consul homo temerarius contra auspicia profectus, signis militaribus effossis, quæ tolli non poterant: & ab equo, quem cõscenderat, per caput deuolutus, insidiis ab Annibale circumuentus ad Thrasimenum lacum cum exercitu cæsus est. Sex M. quæ eruperant fide ab Maharbale data, perfidia Annibalis vincta sunt. Cùm ad nuntium cladis Romæ luctus esset, duæ matres insperatò receptis filiis, gaudio mortuæ sunt. Ob hãc cladem ex Sibyllinis libris ver sacrum votum. Cùm deinde Q. Fabius Maximus dictator aduersus Annibalem missus nollet acie cum eo confligere, ne contra ferocem tot victoriis hostem, territũ aduersis præliis militem pugnæ committeret, & opponendo se tantummodo conatus Annibalis impediret: M. Minutius magister equitũ, ferox & temerarius, criminando dictatorem tanquam timidum & segnem, effecit vt populi iussu ei imperium cùm dictatore æquaretur, diuisoq; exercitu, cùm in iniquum locum conflixisset, & in maximo discrimine legiones eius

essent.

essent, superueniente cum exercitu Fabio Maximo, ex discrimine liberatus est. quo beneficio victus, castra cum eo iunxit, & patrem eum salutauit, idemq; milites facere commilitonibus iussit. Annibal vastata Campania inter Casilinum oppidum, & Calliculam montem à Fabio clausus, sarmentis ad cornua boum alligatis, & incensis, præsidium Romanorum quod Calliculam insidebat, fugauit, & sic transgressus est saltum. idemq; Fabij Maximi dictatoris, cùm circumposita vreret, agro pepercit, vt illum tanquam proditorem suspectum faceret. Æmilio deinde Paulo & Terentio Varrone consulibus, & ducibus cum maxima clade aduersus Annibalem ad Cannas pugnatum est. cæsaq; eo prœlio Romanorum X L V. millia cum Paulo consule, & senatoribus L X X X. consularibus atq; prætoriis aut ædilitiis X X X. Post quam cladem cùm à nobilibus adolescentibus propter desperationem consilium de relinquenda Italia iniretur, P. Cornelius Scipio tribunus militum, qui postea Africanus nuncupatus est, stricto super capita deliberantium ferro, iurauit pro hoste se habiturum eum, qui in verba sua non iurasset: effecitq; vt omnes minimè relictum iri à se Italiam iureiurãdo astringerentur. Præterea trepidationem vrbis & luctum, & res in Hispania meliore euentu gestas continet. Opimia & Floronia Vestales virgines incesti damnatæ sunt. Propter paucitatem verò militum, seruorum octo M. armata sunt. Captiui, cùm potestas esset redimendi, redempti non sunt. Varroni obuiam itum est, & gratiæ actæ, quòd de Repub. non desperasset.

LIBER XXIII.

Campani ad Annibalem deficiunt. Mago legatus anulorum modium effundit. Pacem Pœni respuunt: Marcellus ad Nolam prosperè pugnat: Capuæ luxuriatus Annibalis exercitus eneruatur. Casilini fames summa. Senatus suppletur ex equitibus. Galli vincunt L. Posthumium. Cn. & P. Scipionum in Hispania victoria. Reliquiæ Cannenses in Sicilia. Societas Annibalis & Philippi Macedoniæ regis: Campani cæsi à Sempronio Graccho. T. Manlij Prætoris in Sardinia victoria. Cl. Marcelli ad Nolam de Annibale victoria: primus Romanorum spem belli meliorem dedit.

CAmpani ad Annibalem defecere. Nuntius Cannensis victoriæ Mago Carthaginē missus annulos aureos à digitis occisorum Romanorum detractos in vestibulo curiæ fudit. Quos excessisse modij mensuram traditur. post quem quidem nuntium Hanno ex Pœnis vir nobilissimus suadebat senatui Carthaginiensium, vt pacem à P.R. peterent: nec tenuit, obstrepente Barchina factione. Cl. Marcellus prætor ad Nolam eruptione aduersus Annibalem ex oppido facta, prosperè pugnauit. Exercitus Annibalis per hyberna Capuæ ita luxuriatus est, vt corporum viribus atq; animorum eneruaretur. Casilinum à Pœnis obsessum ita fame vexatum est, vt lora, & pelles scutis detractas, item mures essent, & nucibus per Vulturnum amnem à Romanis missis vixerint. Senatus ex equestri ordine hominibus C X C V I I. suppletus est. L. Posthumius prætor à Gallis cum exercitu cæsus est. Cn. & P. Scipiones in Hispania Asdrubalem vicerunt, & Hispaniam suam fecerunt.

cerunt. Reliquiæ Cannensis exercitus in Siciliam relegatæ sunt, ne recederent inde, nisi finito bello. Inter Philippum Macedonũ regem & Annibalem societas iuncta est. Sempronius Gracchus COS. Campanos cæcidit. Præterea in Sardinia feliciter à T. Manlio prętore aduersus Pœnos Sardosq; res gestas continet, à quo Asdrubal dux, & Mago, & Hanno capti. Claudius Marcellus prætor Annibalis exercitum ad Nolam prçlio fudit, & vicit, primusq; omnium tot cladibus fessis Romanis meliorem spem belli dedit.

LIBER XXIIII.

Hieronymi Syracusij ad Pœnos defectio, sæuitia, mors: Victoria T. Sempronij de Pœnis ad Beneuentum; eaq́, opera seruorum quos liberos esse iussit. Cl. Marcellus Syracusas obsidet. Philippo Macedoniæ regi bellum indictum. vincitur Philippus ad Apolloniam: mittitur in eum Valerius Prætor. Scipionum res gesta in Hispania. Syphax. Masanissa: Celtiberi in amicitiam recepti: primi Romanorum in castris mercenarij.

HIeronymus Syracusanorũ rex, cuius auus Hiero amicus P.R. fuerat, ad Carthaginiẽses defecit: & propter crudelitatẽ superbiamq; à suis interfectus est. T. Sempronius Proconsul prosperè aduersus Pœnos & Hannonem ducem ad Beneuentum pugnauit, seruorum maximè opera: quos liberos esse iussit. Cl. Marcellus COS. in Sicilia, quæ propè tota ad Pœnos defecerat, Syracusas obsedit. Philippo Macedonum regi bellum indictum est: qui ad Apolloniam nocturno prælio oppressus, fugatusq;, in Macedoniã cum propè inermi exercitu profugit. ad id bellũ gerendũ Valerius prætor missus

est Res præterea in Hispania à P. & Cn. Scipionibus aduersus Carthaginienses gestas cõtinet. Syphax rex Numidarum in amicitiam ascitus contra Masanissam regem Masæsulorum pro Carthaginiensibus pugnans, victus, in Hispaniam ad Scipionẽ cum maxima manu transiit contra Gades: vbi angusto freto Africa & Hispania dirimuntur. Celtiberi quoq; in amicitiã recepti sunt: quorum auxiliis accitis, tunc primùm mercenarium militem Romana castra habuerunt.

LIBER XXV.

P. Cornelius Scipio ædilis ante annos legitimos. Annibal Tarentum capit: Ludi Apollinares instituti. Vincitur Hanno à Q. Fuluio & App. Claudio: T. Sempronius à Magone: Centenius Penula & Cn. Fuluius Prætor ab Annibale. Capua obsessa: Syracusæ captæ à Marcello anno 3. Scipiones in Hispania profligati: sed contractis reliquiis exercitus, L. Martij equitis virtute bina hostium castra expugnata.

P. Cornelius Scipio, postea Africanus, ante legitimos annos ædilis factus est Annibal vrbem Tarentum pręter arcem per Tarentinos iuuenes, qui se noctu venatum ire simulauerãt, cepit. Ludi Apollinares ex Marcij carminibus, quibus Cannensis clades prædicta fuerat, instituti sunt. A Q. Fuluio & Ap. Claudio COSS. aduersus Hannonem Pœnorum ducẽ prosperè pugnatum est. T. Sempronius Gracchus proconsul ab hospite suo Lucano in insidias duct⁹, à Magone interemptus est. Centenius Penula, qui centurio militauerat: cùm petisset à senatu vt sibi exercitus daretur, pollicitusque esset si hoc impetrasset, de Annibale victoriã: octo M.

acceptis

acceptis militum dux factus, conflixit acie cum Annibale: qui cum exercitu eum cęcidit. Cn. Fuluius prætor male aduersus Annibalem pugnauit: in quo prælio hominum sexdecim M. ceciderunt: ipse cum equitibus C C. effugit. Capua obsessa est à Q. Fuluio, & ab Ap. Claudio COSS. Cl. Marcellus Syracusas expugnauit anno tertio: & ingentem se virum gessit. in eo tumultu vrbis captæ Archimedes intentus formis quas in puluere descripserat: interfectus est. P. & Cn. Scipiones in Hispania tot tantarumq; rerum feliciter gestarum tristem exitum tulerunt, propè cum totis exercitibus cæsi anno octauo quàm in Hispaniam iuerãt. amissaq; eius prouinciæ possessio foret, nisi L. Martij equitis Rom. virtute & industria contractis exercituum reliquiis, eiusdem hortatu bina castra hostium expugnata essent. ad XXXVII. millia cæsa: ex mille octingentis præda ingens capta. dux Martius appellatus est.

LIBER XXVI.

Annibal ad portas. Capua capta à Q. Fuluio & Appio Claudio. Senatus Campanorum securi percussus. P. Scipio P. filius in Hispania nouam Carthaginem vno die capit anno ætatis 24. De rebus Siculis. Amicitia cum Ætolis: Bellum aduersus Acarnanas & Philippum Macedonia.

ANnibal ad tertium ab vrbe Roma lapidem super Anienem castra posuit. ipse verò cũ duobus M. equitum vsq; ad portam Capenam, vt vrbis situm exploraret, obequitauit, & cùm per triduum in aciem vtrinq; exercitus omnis descendisset: certamen tempestas diremit. nam cùm in castra rediissent, statim serenitas erat.

Epitomator Liuij

Capua capta est à Q. Fuluio & App. Claudio COSS. principes Campani veneno sibi conſciuerũt mortem. Cùm ſenatus Campanorum deligatus eſſet ad palos, vt ſecuri feriretur: literas à ſenatu miſſas Q. Fuluius COS. quibus iubebatur parcere: antequam legeret, in ſinu poſuit, & lege agi iuſſit: & ſupplicium peregit. Cùm in comitiis apud populum quæreretur cui mandaretur Hiſpaniarum imperium: nullo id volente ſuſcipere, P. Scipio P. filius, qui in Hiſpania ceciderat, profeſſus eſt ſe iturum & ſuffragio populi, conſenſuq; omnium miſſus. Nouam Carthaginem vno die expugnauit, cùm ageret vigeſimum quartum annum: videreturque diuina ſtirpe creatus: quoniam & ipſe poſteaquam togam acceperat, quotidie in Capitolio erat: & in cubiculo matris eius anguis ſæpenumero viſus eſt. Res præterea in Sicilia geſtas continet, & amicitiam cum Ætolis ſanctam, bellumq; geſtum aduerſus Acarnânas & Philippum Macedonum regem.

LIBER XXVII.

Victoria Annibalis de Cn. Fuluio pretore. Cl. Marcelli de Annibale ad Numiſtronem. Annibal fugit, vincit, vincitur. Tarẽtini capti à Fabio Maximo. Victoria Scipionis de Aſdrubale ad Betulã in Hiſpania. Victoria Annibalis de Cl. Marcello & T. Quintio Criſpino Coſſ. De rebus geſtis aduerſus Achæos ac Philippum P. Sulpitio Pretore. Luſtrum triſte. victoria M. Liuij & Cl. Neronis de Aſdrubale.

CN. Fuluius prætor cum exercitu ab Annibale cæſus eſt. Meliore euentu à Cl. Marcello COS. aduerſus eundem ad Numiſtronẽ pugnatũ eſt. inde Annibal noctu receſſit. Marcellus

cellus insecutus est: & subinde cedentē pressit, donec effugeret Priore pugna Annibal superior fuit: Marcellus in sequenti. Fabius Maximus pater cōsulis Tarentinos per deditionem accepit. In Hispania ad Betulam Scipio cum Asdrubale Amilcaris conflixit, & vicit. inter alia captum puerum regalem eximiæ formæ ad auunculum Masanissam cūm donis misit. Cl. Marcellus, T. Quintius Crispinus COSS. speculandi causa egressi e castris, insidiis ab Annibale circunuenti sunt. Marcellus occisus fuit: Crispinus fugit. Res præterea à P. Sulpitio prætore aduersus Philippum & Achæos gestas continet. Lustrum à censoribus conditum est. censa sunt ciuium capita centum triginta septem millia, cētum & octo: ex quo numero apparuit quātum hominum tot præliorum aduersa fortuna pop. Rom. abstulisset. Asdrubal, qui cum exercitu nouo transcenderat Alpes, vt se Annibali coniungeret: cum militibus hominum LVI. cæsus est M. Liuij consulis ductu, non minore opera Claudij Neronis consulis: qui cùm Annibali oppositus esset, relictis castris, ita vt inimicum falleret: electa manu profectus Asdrubalem circunuenit.

LIBER XXVIII.

De rebus in Hispania gestis. De rebus ab Attalo rege Asiæ in Philippū gestis. Triumphi Liuij & Neronis varij. Vestalis damnata ob ignem extinctum. P. Scipio Hispaniā recipit: in Africam transuectus fœdus init cum Syphace. Asdrubal cum Scipione in eodem lecto: Munus gladiatorium regium Scipionis noua Carthagini. Astapanorum voluntaria mors: Scipio exercitus & Hispanicos motus sedat. Amicitiam

init cum Masanissa rege Numidarum & Gaditanis. Siciliam sortitur, cùm Africã optaret. Mago in Italia.

RES in Hispania prosperè gestæ à Scyllano Scipionis legato, & L. Scipione fratre aduersus Pœnos, à Sulpitio Procos. & ab Attalo rege Asiæ aduersus Philippum regem Macedonum pro Ætolis referuntur. Cum M. Liuio & Claudio Neroni COSS. triumphus decretus esset: Liuius, qui in prouincia sua rem gesserat, quadrigis inuectus est: Nero, qui in collegæ prouinciam, vt victoriam eius adiuuaret, venerat, equo est secutus: & in hoc habitu plus gloriæ reuerentiæq; habuit. nam & plus in bello quàm collega fecerat. Ignis in æde Vestæ negligentia virginis, quæ non custodierat, extinctus est. virgo cæsa est flagro. P. Scipio in Hispania cum Pœnis debellauit XIIII. anno eius belli, anno quinto posteaquam ierat: exclusisque in totum possessione eius hostibus, Hispaniam recepit: & à Tarracone in Africam ad Syphacem regem Numidarũ duobus nauigiis transuectus, fœdus iunxit. Asdrubal Gisgonis ibi cũ eo in eodẽ lecto accubuit. Munus gladiatoriũ in honorem patris patruiq; Carthagini Nouæ dedit, non ex gladiatoribus, sed ex iis qui aut in honorem ducis, aut ex prouocatione in certamen descendebant: in quo reguli fratres de regno ferro contenderunt. Cùm Astapa vrbs ab Romanis oppugnaretur, oppidani liberos & coniuges rogo extructo occiderunt: se insuper præcipitauerunt. Ipse Scipio dum graui morbo implicitus esset: seditionem in parte exercitus motam confirmatus discussit: rebellantesque Hispaniæ populos coegit in deditionẽ venire.

Et

Et amicitia facta est cum Masanissa rege Numidarum: qui illi quidem auxilium, si in Africam traiecisset pollicebatur. cum Gaditanis quoq; post discessum inde Magonis, cui ex Carthagine scriptum erat vt in Italiam traiiceret, Romã reuersus, consulq; creatus. Africam prouinciã petenti, contradicente Q. Fabio Maximo, Sicilia data est: permissumq; vt in Africam traiiceret: si ex Repub. esse censeret. Mago Amilcaris filius à minore Baleari insula, vbi hyemarat, in Italiam traiecit.

LIBER XXIX.

Præda Africæ à C. Lælio reportata. De Masanissa quædam. Bellum in Hispania Indibilis & Mandonij finitum. Mago cum exercitu in Liguria. Scipio Locros recipit. Pax cum Philippo facta. Idæa mater Romam deportata, (tradita Romanis per Attalum Asiæ regem) carmine Sibyllino inuento, pelli Italia alienigenam hostem ita posse. Locrenses conqueruntur Romæ de impotentia Q. Pleminij legati: & de eo iudicium. Scipio calumnia liberatus in Africam traiicit. Syphax sumta Asdrubalis Gisgonis filia, amicitiæ Scipionis renuntiat. Regnum Masanissa occupat. Ad Vticam res gesta Scipionis. Victoria Sempronij de Annibale in agro Crotoniensi. Lustrum: Censura M. Liuij et Cl. Neronis mutua, & in omnes tribus.

EX Sicilia C. Lælius in Africam à Scipione missus, ingentem prædam reportauit: & mandata Masanissæ Scipioni exposuit, conquerentis quòd non exercitum in Africam traiecisset. Bellum in Hispania finitum, victore Romano: quod Indibilis excitauerat. ipse in acie occisus: Mandonius exposcentibus Romanis à suis deditus est. Magoni, qui in Galliam & Li-

guriam ierat, ex Africa & militum ampla manus missa, & pecuniæ, quibus auxilia conduceret: præceptũq;, vt se Annibali iungeret. Scipio à Syracusis in Brutios traiecit: & Locros, pulso Punico præsidio fugatoq; Annibale, recepit. Pax cum Philippo facta est. Idæa mater deportata est Romam à Pesinunte oppido Phrygiæ, carmine in libris Sibyllinis inuento, pelli Italia alienigenam hostem posse, si mater Idæa deportata Romam esset. tradita autem est Romanis per Attalum regem Asiæ. lapis erat, quem matrem deûm incolæ dicebant. excepit P. Scipio Nasica, Cn. filius, eius qui in Hispania perierat: vir optimus à senatu iudicatus, adolescens nondum quæstorius: quoniam ita respõsum habebatur, vt numen id ab optimo viro reciperetur, consecraretur que. Locrenses legatos Romam miserunt, qui de impotentia Q. Pleminij legati quererentur, quòd pecuniam Proserpinæ abstulerat, & liberos eorum & coniuges stuprauerat. Pleminius in catenis Romam perductus, in carcere mortuus est. Cùm falsus rumor de P. Scipione proconsule, qui in Sicilia erat, in vrbem perlatus esset, tanquam luxuriaretur: missis ob hoc legatis à senatu qui explorarẽt an ea vera essent: purgatus infamia Scipio in Africam traiecit senatus permissu. Syphax accepta in matrimonium Asdrubalis Gisgonis filia, amicitiæ quam cum Scipione ipse iunxerat, renuntiauit. Masanissa rex Massulorum, dum pro Carthagine in Hispania militat, amisso patre Gala, de regno exciderat. quo per bellum sæpe repetito, aliquot præliis à Syphace rege Numidarum victus, in totum priua-

tus est: & cum ducentis equitibus exul Scipioni se iunxit: & cum eo primo statim bello Hannonem Amilcaris filium cum ampla manu interemit. Scipio aduentu Asdrubalis & Syphacis, qui propè cum centum millibus armatorum venerant, ab obsidione Vticę depulsus, hyberna communiuit. Sempronius COS. in agro Crotoniensi prosperè aduersus Annibalem pugnauit. Lustrum à censoribus cōditum est. censa sunt ciuium capita CCXV. millia. Inter censores M. Liuium & Claudium Neronem notabilis discordia fuit. nam & Claudius Liuio collegæ equum ademit, quòd à pop. Rom. damnatus, actusq; in exilium fuerat: & Liuius Claudio, quòd falsum in se testimonium dixisset. & quòd minimê bona fide secum in gratiam redisset. idem omnes tribus, extra vnam, ærarias reliquit: quòd & innocentem se damnassent, & postea consulem censoremq; fecissent.

LIBER XXX.

Victoria Scipionis in Africa, de Pœnis, Syphace & Asdrubale. De Masanissa & Sophonisba nonnulla scitu digna. Annibal ex Italia reuocatus, cùm annis XVI. in Italia fuisset. Annibal in Africa de pace cū Scipione frustra colloquitur, vincitur ab eodem. Pax Carthaginiensibus data. Mago ex agro Insubrum reuocatus in Africam, moritur. Triumphus Scipionis Romæ; Africanus dictus ac primus Imperator victa à se nomine gentis nobilitatus est.

IN Africa Scipio Carthaginienses, & eundem Syphacem Numidarum regem, Asdrubalemque pluribus præliis vicit, adiuuante Masanissa: binaque hostium castra expugnauit: in

quibus XL. millia hominum ferro igniq; consumpta sunt. Syphacem per C. Lælium cepit. Masanissa Sophonisbam vxorē Syphacis, filiā Asdrubalis, captam statim adamauit: & nuptiis factis vxorem habuit: castigatusq; à Scipione, venenū ei transmisit: quo quidem hausto illa decessit. Effectumq; est multis Scipionis victoriis, vt Carthaginienses in desperationem acti, in auxilium publicæ salutis Annibalem ex Italia reuocarent. isq; anno decimosexto Italia discedens, in Africā traiecit: tentauitq; per colloquium pacem cum Scipione componere: & cùm de cōditionibus pacis non conuenisset, acie victus est. Pax Carthaginiensibus data est petentibus. Annibal Gisgonem pacem dissuadentem, manu sua detraxit. excusata deinde temeritate facti, ipse pacē suasit. Mago bello quo in agro Insubrium cum Romanis conflixerat, vulneratus, dum in Africam per legatos reuocatus reuerteretur: ex vulnere mortuus est. Reuersus in vrbē Scipio, amplissimū nobilissimumq; egit triumphum: quem Q. Terentius Culleo senator pileatus secutus est. Scipio Africanus incertum militari prius fauore, an populari aura ita cognominatus sit, primus certè hic imperator victæ à se nomine gentis nobilitatus est.

LIBER XXXI.

Belli Macedonici causæ: P. Sulpitius Consul in Macedoniam missus prosperè pugnat. Abydenorum à Philippo obsessorum par Saguntinis exitus. Victoria L. Furij Prætoris de Gallis & Amilcare in Insubria. De bello Macedonico nonnulla. Triumphus L. Furij de Gallis.

Belli

BElli aduersus Philippum Macedoniæ regē, quod intermissum erat, repetiti causæ ferũtur hæ. Tempore initiorum duo iuuenes Acarnânes, qui non initiati erant, Athenas venerunt, & in sacrarium Cereris cum aliis pluribus suis intrauerunt. ob hoc, tanquam nefas summum commisissent, ab Atheniẽsibus cæsi sunt. Acarnânes mortibus suorum commoti, ad vindicandum illos auxilium à Philippo petierũt. Paucis mensibus post pacem Carthaginiensibus datam, quingentesimo quadragesimo anno ab Vrbe condita, cùm Atheniensium, qui obsidebantur à Philippo, legati auxilium à senatu petissent, & senatus id censuisset ferendũ, plebe, quòd tot bellorum continuus labor grauis erat, dissentiente, tenuit autoritas patrum, vt sociæ ciuitati ferri opem populus quoq; iuberet. Bellum id P. Sulpitio consuli mandatum est: qui exercitu in Macedoniam ducto, equestribus præliis cum Philippo prosperè pugnauit. Abydeni à Philippo obsessi, ad exemplum Saguntinorum suos seq; occiderunt. L. Furius prætor Gallos Insubres rebellantes, & Amilcarem Pœnum bellum in ea parte molientem, acie vicit. Amilcar eo in bello occisus est, & millia hominum XXXV. Præterea expeditiones Philippi regis, & Sulpitij cõsulis, expugnationesq; vrbium ab vtroq; factas continet. Sulpitius COS. adiuuantibus rege Attalo & Rhodiis bellum gerebat. Triumphauit de Gallis L. Furius prætor.

LIBER XXXII.

Prodigia nonnulla. T. Quintij Flaminini victoria de Philippo in amicitiam Achæi recepto. Seruorum

coniuratio de soluendis Carthaginiensibus obsidibus. Praetores sex creati. Victoria Cornelij de Insubribus. Amicitia iuncta cum Spartanis & Nabide. Victoria Macedonica.

COmplura prodigia ex diuersis regionibus nuntiata referuntur: inter quę in Macedonia in puppi longæ nauis lauream esse natam. T.Quintius Flamininus C O S.aduersus Philippum feliciter pugnauit in faucibus Epiri fugatumque coegit in regnum reuerti. Ipse Thessaliam, quæ est vicina Macedoniæ, sociis Ætolis & Athamanibus vexauit. L.Quintius Flamininus consulis frater nauali prælio, Attalo rege & Rhodiis adiuuantibus, Eubœam, & maritimam oram cepit. Achæi in amicitiam recepti sunt. Coniuratio seruorum facta de soluendis Carthaginiensibus obsidibus, oppressa est. Prętorũ numerus ampliatus est, vt seni crearentur. Cornelius C O S. Gallos Insubres prælio fudit. Cum Lacedæmoniis, & tyranno eorum Nabide amicitia iuncta est. Præterea expugnationes vrbium in Macedonia referuntur.

LIBER XXXIII.

Victoria T. Quintij Flaminini de Philippo. Clades Sempronij Tuditani in Celtiberia. Mors Attali. Pax Philippo: Libertas Graciæ data. Victoria L. Furij & Cl. Marcelli de Boiis & Insubribus. Triumphus Marcelli. Annibal profugit ad Antiochum Syriæ.

TItus Quintius Flamininus proconsul cum Philippo ad Cynoscephalas in Thessalia acie victo debellauit. L. Quintius Flamininus frater proconsulis, Acarnânes, Leucade vrbe, quæ caput est Acarnaniæ, expugnata, in deditionem

tionem accepit. C. Sēpronius Tuditanus prætor à Celtiberis cum exercitu cæsus est. Attalus à Thebis ob subitam valetudinem translatus decessit. Pax petenti Philippo, Græciæ libertas data est. L. Furius & Claudius Marcellus consules Boios & Insubres Gallos subegerūt. Marcellus triumphauit. Annibal frustra in Africa bellum molitus, & ob hoc Romanis per epistolas aduersæ factionis principum delatus, propter metum Romanorum, qui legatos ad Carthaginiensium senatum de eo miserant, profugus ad Antiochum regem Syriæ se cōtulit, bellum contra Romanos parantem.

LIBER XXXIIII.

Lex Oppia de stringendo cultu matronarum abrogata, Porcio Catone admodum dissuadente: Idem Cato citeriorem Hispaniam pacat. Spartanis & Nabide victis, pax data à T. Quintio Flaminino. Ludos tunc primum senatus à populo secretus spectauit Censorum interuentu. Colonia deducta. Triumphus Porcij Catonis de Hispania. De rebus gestis aduersus Boios & Insubres. Triumphus Flaminini triduanus. Annibalem moliri bellum aduersus Romanos legati Carthaginiensium Romanos admonent.

LEx Oppia, quam C. Oppius tribunus plebis bello Punico de stringendis cultibus matronarum tulerat, cum maxima cōtentione abrogata est: cùm Porcius Cato autor fuisset ne ea lex aboleretur. Is in Hispaniā profectus bello quod Emporiis orsus est, citeriorem Hispaniam pacauit. T. Quintius Flamininus bellum aduersus Lacedæmonios, & tyrannum eorum Nabidem prosperè gestum, data iis pace, qualē ipse voluit: liberatisq; Argis, qui sub ditione

tyranni erant, finiuit. Senatus tunc primùm ſecretus à populo ludos ſpectauit vt id fieret, Sex. Ælius Pætus, & L. Cornelius Cethegus cenſores interuenerũt cum indignatione plebis. Coloniæ pleræq; deductæ ſunt. M. Porcius Cato de Hiſpania triumphauit. Res præterea aduerſus Boios & Inſubres Gallos feliciter geſtæ referũtur. T. Quintius Flaminìnus, qui Philippum Macedonum regem, & Nabidem Lacedæmoniorum tyrannum vicerat, Græciamque omnem liberauerat: ob hanc rerum geſtarum multitudinem triduo triumphauit. Legati Carthaginienſium nuntiauerunt, Annibalem, qui ad Antiochum cõfugerat, bellum cum eo moliri. tentauerat autem per Ariſtonem Tyrium ſine literis Carthaginem miſſum ad rebellandum Pœnos concitare.

LIBER XXXV.

Colloquium P. Scipionis Africani cum Annibale. Prodigia Apparatus belli in Antiochum. Nabis deficit à Romanis. pugnans aduerſus Philopœmenem interficitur ab Ætolis. Ætoli à Romanis deficiunt & cùm Antiocho Syriæ Græciam inuadunt. De rebus in Liguria geſtis & apparatu in Antiochum.

P. Scipio Africanus legatus miſſus ad Antiochum, Epheſi cum Annibale, qui ſe Antiocho iunxerat, collocutus eſt: vt, ſi fieri poſſet, metum vitæ, quē ex pop. Rom. conceperat, eximeret. Inter alia cùm quęreret ab Annibale, quem fuiſſe maximum imperatorem Annibal crederet. reſpondit, Alexandrum Macedonum regem, quòd parua manu innumerabiles exercitus fudiſſet: quodq; vltimas oras, quas viſere

ſupra

ſupra fidem humanam eſſet, peragraſſet. quærenti deinde quem ſecundum poneret: inquit Pyrrhum: eò quòd caſtra metari docuiſſet: ad hæc neminem elegantiùs loca cepiſſe, præſidia diſpoſuiſſe, exequenti quem tertium diceret: ſemet dixit. ridens Scipio, quidnam tu diceres, ſi me, inquit, viciſſes? tunc verò, inquit, me & ante Alexādrum, & ante Pyrrhum, & ante alios poſuiſſem. Inter ea prodigia, quæ plurima fuiſſe traduntur: bouem, Cn. Domitio conſule, locutum, Roma caue tibi, refertur. Apparant in Antiochū bellum Romani. Nabis Lacedæmoniorum tyrannus incitatus ab Ætolis, qui & Philippum & Antiochū ad inferendum bellū pop. Rom. ſolicitabant, à pop. Rom. deſciuit, & bello aduerſus Philopœmenem Achæorum prætorē geſto, ab Ætolis interfectus eſt. Ætoli quoq; ab amicitia pop. Rom. defecerunt. cum quibus ſocietate iuncta Antiochus Syriæ rex cum bellum Grecię intuliſſet, complures vrbes occupauit: inter quas Chalcidem, & totam Eubœam. Res præterea in Liguribus geſtas, & apparatum belli ab Antiocho continet.

LIBER XXXVI.

M. Acilius Glabrio Antiochum Græcia expulit. Ætolos ſubegit. Scipio Naſica ædem matris Deûm dedicat. De Boiis & Gallis triumphat. De his quæ mari geſta aduerſus Antiochum.

Marcus Acilius Glabrio COS. Antiochū apud Thermopylas, Philippo rege adiuuante, victum Græcia expulit: idemq; Ætolos ſubegit. P. Cornelius Scipio Naſica COS. ædem matris deûm, quam ipſe in Palatium intulerat, vir optimus à ſenatu iudicatus, dedicauit:

idemq; Boios & Gallos victos in deditionem accepit,& de iis triumphauit. Præterea naualia certamina prospera aduersus præfectos Antiochi regis referuntur.

LIBER XXXVII.

L.Cornelius Scipio T. Scipione Africano legato & C. Lælio comite primus Romanorum ducum in Asiam traijcit. Victoria Æmylij Regilli de Antiocho ad Myonesum. Captus filius Africani ab Antiocho remissus. Triumphus Glabrionis de Antiocho. Pax Antiocho data, victo à L. Cornelio Scipione, vt omnibus prouincijs citra Taurum montem cederet. Sociorum Eumenis & Rhodiorum possessiones ampliatæ. Triumphus Regilli naualis. T. Scipio Asiaticus appellatus.

L. Cornelius Scipio COS. legato P. Scipione Africano, qui se fratris legatum futurum dixerat,si ei Græcia, & Asia prouincia decerneretur,cùm C.Lælio,qui multum in senatu poterat,ea prouincia dari videretur: profectus ad bellum aduersus Antiochum gerendum, in Asiam primus omnium Romanorum ducum traiecit. Æmylius Regillus aduersus regiam classem Antiochi feliciter pugnauit ad Myonesum.Rhodiis adiuuantibus. Filius Africani ab Antiocho captus patri remissus est. M. Acilius Glabrio de Antiocho, quem Græcia expulerat & de Ætolis triumphauit. Victo deinde Antiocho à L. Cornelio Scipione, adiuuante Eumene rege Attali Pergameni filio, pax data ea conditione , vt omnibus prouinciis citra Taurum montem cederet. Eumeni,quo iuuãte Antiochus victus erat,regnũ ampliatum:Rhodiis

diis quoq; qui & ipsi iuuerant, quædã ciuitates concessæ. Colonia deducta est Bononia. Æmylius Regillus, qui præfectos Antiochi nauali certamine vicerat, naualem triumphum duxit. L. Cornelius Scipio, qui cum Antiocho bellauerat, cognomine fratri coæquatus, Asiaticus appellatus est.

LIBER XXXVIII.

De rebus in Epiro & Ætolia gestis à M. Fuluio: in Gallogræcia à Cn. Manlio, & de Gallogræcorũ origine: Lustrum. Amicitia iuncta cum Ariarathe Cappadociæ. Triumphus Manlij. Dies dicta Scipioni Africano quasi præda Antiochi ærarium fraudasset. Iudicium euitat, in exilium voluntarium concedit. Idem penè L. Asiatico fratri eius accidit.

MArcus Fuluius COS. in Epiro Ambraciẽses obsessos, per deditionem accepit: Cephaleniam subegit: Ætolis perdomitis pacem dedit. Cn. Manlius COS. collega eius Gallogræcos, Tolistobogios Tectosagos, & Trocmos, qui Brenno duce in Asiam transierant, cùm soli citra Taurum montem minimè parerent, vicit. Eorum origo, & cum eo loca quæ tenent, occupauerantq́ue, referuntur. Exemplum quoq; virtutis & pudicitiæ in fœmina traditur: quæ cùm regis Gallogræcorum vxor fuisset, capta centurionem qui ei vim intulerat, occidit. Lustrum à censoribus conditum est, censa sunt ciuiũ capita CCLVIII. millia & CCCXXVIII. Cum Ariarathe rege Cappadociæ amicitia iuncta est. Cn. Manlius, contradicentibus decem legatis, ex quorum consilio fœdus

cum Antiocho conscripserat: de Gallogræcis, acta per se causa in senatu, triumphauit. Scipio Africanus, die ei dicta, vt quidam aiunt, à Petilio Acteo tribuno plebis, vt quidam, à Næuio, quòd præda cum Antiocho, capta ęrarium fraudasset: posteaquam is dies venit, euocatus in rostra, hac die, inquit, Quirites Carthaginem vici. & prosequente populo, Capitolium ascendit: inde, ne amplius tribunitiis iniuriis vexaretur, in voluntarium exilium Liternum concessit, incertum ibi, an Romæ defunctus. nam eius monimentum vtrobique fuit. L. Scipio Asiaticus, frater Africani, eodem peculatus crimine accusatus, damnatusq́;, cùm in vincula & carcerẽ duceretur: Tib. Sempronius Gracchus tribunus plebis, qui antea Scipionibus inimicus erat, intercessit: & ob id beneficium Africani filiam duxit. Cùm populus quæstores in bona eius publicè possidenda misisset: non modò in iis nullum vestigium pecuniæ regiæ apparuit: sed nequaquam tantum in ærarium redactum, quantæ summæ erat damnatus. collatam à cognatis & amicis innumerabilem pecuniam accipere noluit: quæ necessitati ei erat ad cultum, retenta.

LIBER XXXIX.

De Liguribus subactis. De via Flaminia: De initiis luxuriæ ab exercitu Asiatico introductis: Bacchanalia sublata. Quintius Flamininus senatu motus, & cur. Scipionis Africani mors. Item Annibalis. Item Philopœmenis. Coloniæ deductæ. De rebus in Celtiberia gestis & initiis belli Macedonici secundi.

AEmilius COS. Liguribus subactis, viam à Placentia vsq; Ariminum perductam Flaminiæ

miniæ iunxit. Initia luxurię introducta ab exercitu Asiatico referuntur. Ligures, quicunq; circa Apenninum erant, subacti sunt.

Bacchanalia sacrum Græcum, & quidem nocturnum scelerum omnium maximum seminarium, cùm ad ingentis turbæ coniurationem peruenisset: à consule inuestigatum: & multorum pœna sublatum est. A censoribus L. Valerio Flacco, & M. Porcio Catone, vir & belli & pacis artib. maximus motus est senatu L. Quintius Flamininus T. Quintij frater, eò quòd cũ Galliam prouinciam COS. obtinuerat, rogatus à Philippo Pœno, quem amabat, scorto nobili, Gallum quendam sua manu occiderat: siue, vt quidam tradiderunt, vnum damnatorum securi percusserat, rogatus à meretrice Placentina, cuius amore deperibat. Extat in eum M. Catonis oratio. Scipio Literni decessit. Et tanquam iungente fortuna circa id tempus duo funera maximorum virorum, Annibal à Prusia Bithyniæ rege, ad quem victo Antiocho confugerat, cùm dederetur Romanis, qui ad exposcendum illum T. Quintium Flamininum miserant: veneno sibi mortem consciuit. Philopœmen quoque dux Achæorum, vir maximus est à Messeniis interemptus veneno, cùm ab iis bello captus esset. Coloniæ, Pollentia & Pisaurum, & Mutina, & Parma deductæ sunt. Præterea aduersum Celtiberos prosperè gestas, & initia causasq; belli Macedonici continet. cuius origo inde venit, quòd Philippus ægrè ferebat regnum suum minui à Romanis, eò quòd cogeretur à Thracibus aliisq; locis præsidia deducere.

Epitomator Liuij

LIBER XL.

De Philippo Macedoniæ nonnulla quædam, & certamine inter eius liberos Perseum & Demetrium. De rebus in Liguria & Hispania gestis. Libri Numæ inuenti. Colonia deducta. Mortuo Philippo Perseus succedit.

CVm Philippus liberos eorum quos in vinculis nobilissimorum quidem hominum habebat, conquiri ad mortem iussisset: Theoxena pro liberis suis & sororis admodum pueris regis verita libidinem, prolatis in medium gladiis, & poculò in quo erat venenum, suasit iis vt imminens ludibrium morte effugerent: & cùm persuasisset, ipsa etiam se interemit. Certamina inter Philippi Macedoniæ regis liberos Perseum & Demetrium referuntur, & vt fraude fratris sui Demetrius confictis criminibus, inter quę accusatione parricidij, & affectati regni primùm petitus, ad vltimum, quoniam populi Romani amicus erat, veneno necatus est: regnumq; Macedonię mortuo Philippo ad Perseum deuenit. Item res in Liguribus & Hispania contra Celtiberos à compluribus feliciter gestas continet. Libri Numæ Pompilij in ágro L. Petilij scribæ sub Ianiculo à cultoribus agri, in arca lapidea clausi, & Græci & Latini, inuenti sunt: in quibus plura, quæ dissoluendarum religionum erant, prætor ad quem delati erant, cùm legisset, iurauit senatui contra rempub. esse vt legerentur, seruarenturq;: & ex S.C. in comitio exusti sunt. Colonia Aquileia deducta est. Philippus ægritudine animi confectus, quòd Demetrium filium falsis alterius filij in eundem delationibus impulsus veneno sustulisset,

sustulisset, & de pœna Persei cogitauit: voluitq; Antigonum potius amicum suum successorem regni sui relinquere: sed in hac cogitatione morte raptus est. regnum Perseus accepit.

LIBER XLI.

Ignis Vestæ extinctus. In deditionem accepti Celtiberi à Tiberio Sempronio Graccho. Vaccei & Lusitani ab A. Posthumio Albino victi: Triumphus eiusdem: Antiochus pro patre obses mortuo fratre Seleuco in regnum dimittitur: Lustrum. Lex, ne quis hæredem mulierem instituat. De rebus contra Ligures, Istros, Sardos, & Celtiberos, & initiis belli Macedonici aduersus Perseum.

IGnis in æde Vestæ extinctus est. Tib. Sempronius Gracchus proconsul Celtiberos victos in deditionem accepit: monimentumque operum suorum Gracchurim oppidum in Hispania constituit. A Posthumio Albino proconsule Vaccei ac Lusitani subacti sunt. de vtrisq; triumphauit. Antiochus Antiochi filius obses Romanis à patre datus, mortuo fratre Seleuco, qui patri defuncto successerat, in regnum Syriæ ab vrbe dimissus. Lustrum à censoribus conditum est. Censa sunt ciuium capita CCLXXIII. millia. CCXLIIII. Q. Volumnius Saxa trib. pleb. legē tulit, ne quis hæredem mulierē institueret, suasit legem M. Cato. extat oratio eius. Præterea res contra Ligures, Istros, Sardos, & Celtiberos à compluribus ducibus gestas cōtinet, & initia belli Macedonici quod Perseus Philippi filius moliebatur. miserat enim ad Carthaginieses legationem, & ab iis nocte audita erat. sed & alias Græciæ ciuitates

ſolicitabat. qui præter religionem, quòd quàm multa templa magnifica multis locis erexit, Athenis Iouis Olympij & Antiochiæ, viliſſimum regem egit.

LIBER XLII.

De Fuluio Flacco nonnulla. De Eumene Aſiæ, & bello indicto Perſeo Macedoniæ regi. De felici euentu P. Licinij Craſſi aduerſus Perſeum. Arbiter finium inter Maſaniſſam & Carthaginienſes à Senatu miſſus, Legati ad ſocios in fide continendos. Luſtrum. Victoria aduerſus Corſos & Ligures.

FVluius Flaccus cenſor templum Iunonis Laciniæ tegulis marmoreis ſpoliauit, vt ædem quam dedicauerat, tegeret. tegulæ ex S.C. reportatæ. Eumenes Aſiæ rex in ſenatu de Perſeo Macedoniæ rege queſtus eſt, cuius iniuriæ in populum Romanũ referũtur. ob quas bello ei indicto, P. Licinius Craſſus COS. cui Macedonia decreta erat, in Macedoniam tranſiit: leuibusq; expeditionibus, equeſtribus præliis in Theſſalia cum Perſeo, felici euentu pugnauit.

Inter Maſaniſſam & Carthaginiẽſes de agro fuit dies ad diſceptandum à ſenatu datus. Legati miſſi ad ciuitates ſocias, & reges rogandos vt in fide permanerent, dubitantibus Rhodiis. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. Cenſa ſunt ciuium capita CCLVII. millia. CCXXXI. Res præterea aduerſus Corſos, & Ligures proſperè geſtas continet.

LIBER XLIII.

Iudicia in prætores. Prouinciarum ſpoliatores. Victoria P. Licinij Craſſi in Græcia. Impotentia præfectorum naualium in ſocios. De rebus in Thracia, Dardania, Illyrico & Hiſpania geſtis. De M. Æmylio Lepido principe Senatus.

Præto-

PRætores nonnulli eò quòd auarè & crudeliter prouincias administrassent, damnati sunt. P. Licinius Crassus proconsul complures in Græcia vrbes expugnauit, & crudeliter diripuit. ob id captiui qui ab eo venierant, ex S. C. postea restituti sunt. A præfectis classium Romanarum multa impotenter in socios facta. Res præterea à Perseo rege in Thracia prosperè gestas continet: & victis Dardanis, & Illyrico, cuius rex erat Gentius, motus qui in Hispania ab Olonico factus erat, ipso interempto consedit. M. Æmylius Lepidus à censoribus princeps in senatu lectus.

LIBER XLIIII.

Victoriæ Q. Marci Philippi & L. Æmylij Pauli in Macedonia & de Perseo rege. Victoria Annij prætoris de Gentio rege Illyriorum. De legatis Cleopatræ & Ptolemæi aduersus Antiochum, & de Perseo.

QV. Martius Philippus per saltus penetrauit in Macedoniam: compluresque vrbes occupauit. Rhodij misère legatos Romam, minantes vt Perseo essent auxilio, nisi populus Romanus cum eo pacem atq; amicitiam coniungeret. indignè id latum. Cùm id bellum L. Æmylio Paulo sequētis anni consuli iterum mandatum esset; Paulus in concione precatus est, vt quicquid diri populo Rom. immineret, supra domum suam cōuerteretur: & in Macedoniam profectus Perseum vicit: vniuersamq; Macedoniam in potestatem redegit. antequàm confligeret, dixit exercitui, ne miraretur quòd luna nocte proxima defectura esset. Gentius quoq; rex Illyriorum, cùm rebellasset, ab Aninio præ-

tore victus venit in deditionem: & cum vxores, & liberis, & propinquis Romam missus. Ab Alexandria legati à Cleopatra & Ptolemæo regibus venerunt, querentes de Antiocho rege Syriæ, quòd is bellum inferret. Perseus solicitatis in auxilium Eumene rege Pergami, & Gẽtio rege Illyriorũ, quia is pecuniam quam promiserat, minimè dabat, ab eis relictus est.

LIBER XLV.

De Perseo capto ab Æmylio Paulo. De Popilij legatione ad Antiochum. De legationibus variorum & Rhodiorum apud Romanos. De Macedonia in prouincia formam redacta. De triumpho Pauli Æmylij, Lustrum. De Prusia Bythinia rege & Nicomede eius filio: eundem Prusiam plenum adulationis libertum se Pop. Rom. dixisse.

Perseus ab Æmylio Paulo in Samothracia captus est. Cùm Antiochus Syriæ rex Ptolemæum & Cleopatram, Ægypti reges obsideret: & missis ad eum à senatu legatis, qui iuberent ab obsidione socij regis absisteret, editisq; mandatis, consideraturum se ille quid faciendum esset, respondisset: vnus legatorum Popilius virga regem circunscripsit; iussitque antequam circulo excederet, responsum daret, qua asperitate effecit vt Antiochus bellum omitteret. Legationes gratulantium populorum ac regum in senatum admissæ, Rhodiorum, quia eo bello contra populum Romanum fuerant, exclusa postero die cùm de eo quæreretur, vt iis bellũ indiceretur, causam in senatu patriæ suæ legati egerunt, nec tanquam hostes, nec tanquam socij dimissi. Macedonia in prouinciæ formam

formã redacta est. Æmylius Paulus repugnantibus militibus suis propter minorem prędam, & contradicente Seruio Sulpitio Galba, triumphauit, & Perseum cum tribus filijs ante currum duxit. cuius triumphi lætitia, ne solida ei contingeret, duorum filiorum funeribus insignita est: quorum alterius mors, patris triumphum præcessit: alterius secuta est. Lustrum conditum est à censoribus. Censa sunt ciuium capita CCCXII. millia, DCCCV. Prusias Bithyniæ rex Romam, vt senatui gratularetur ob victoriam ex Macedonia partam, venit, & Nicomedem filium suum senatui commendauit. rex plenus adulationis libertum se populi Romani esse dicebat.

LIBER XLVI.

Eumenes Romam venit. Lex, ne cuiquam regi Romam venire liceat. Victoria de Alpinis Gallis & Liguribus. Legati Prusiæ aduersus Eumenem & Antiochum. Societas cũ Rhodijs. Lustrum. Princeps Senatus M. Æmylius Lepidus. Ptolemæus Ægipti rex restitutus. Amicitia renouata cum Ariarathe iuniore. De rebus aduersus Ligures, Corsos, Lusitanos. De morte Antiochi. De occiso eius filio. De Demetrio ei succedente in regnum. De morte L. Æmylij Pauli Macedonici, eius abstinentia. De Pomptinis paludibus à Cornelio Cethego siccatis.

EVmenes rex Romam venit: qui quia Macedonico bello se medium egerat, ne aut inimicus iudicatus videretur, si exclusus esset: aut liberatus crimine, si admitteretur: in comitio lex lata est, ne cuiquam regi Romam venire liceret. Claudius Marcellus COS. Alpinos,

Gallos, C. Sulpitius Gallus. Ligures ſubegit. Legati Pruſiæ regis conqueſti ſunt de Eumene, quòd fines ſuos popularetur: dixeruntq; eum conſpiraſſe cum Antiocho contra populum Romanum. Societas cum deprecantibus Rhodiis iuncta eſt. Luſtrum à cenſoribus conditum eſt. Cenſa eo ſunt ciuiũ capita. CCCXXVII. millia, XXII. Princeps ſenatus lectus M. Æmylius Lepidus. Ptolemæus Aegyptiorum rex à minore fratre è regno pulſus, miſſis ad eum legatis in regnum reſtitutus eſt. Ariarathe Cappadociæ rege mortuo, filius eius Ariarathes accepit regnum, & amicitiam per legatos cum populo Romano renouauit. Res præterea aduerſus Ligures, Corſos, & Luſitanos vario euentu geſtas, & motus Syriæ, mortuo Antiocho, qui filium Antiochum puerum admodum reliquerat, continet. Hunc Antiochum puerum cum Lyſia tutore Demetrius Seleuci filius, qui Romam obſes miſſus fuerat: clàm, quia minimè dimittebatur à Romanis, interemit: & ipſe in regnum receptus. L. Aemylius Paulus, qui Perſeum vicerat, mortuus: cuius tanta abſtinentia fuit, vt cùm ex Hiſpania & Macedonia maximas opes retuliſſet: vix ex auctione bonorum eius redactum ſit, vnde dos vxori eius redderetur. Pomptinæ paludes à Cornelio Cethego conſule, cui ea prouincia euenerat, ſiccatæ, agerq; ex ijs factus.

LIBER XLVII.

De multa in Cn. Tremellium Tribunũ plebis. Lex de ambitu. Luſtrum. Princeps Senatus Æmylius Lepidus. De Ptolemaeorum fœdere. De Ariarathe reſtituto. De Maſaniſſa & Carthaginienſibus. De rebus

in

in Dalmatia Liguria, & Hispania gestis. De comitijs mutatis. De legatis ad Masanissam & Carthaginienses. De prætoribus damnatis auaritiæ nomine.

CN. Tremellio trib. pleb. mulcta dicta est, quòd cum M Aemylio Lepido pontifice maximo iniuriosè contenderat. sacrorum quoque magistratuum ius potentius fuit. Lex de ambitu lata. Lustrum à censoribus conditum est. censa sunt ciuium capita. CCCXXVIII. millia, CCCXIIII. Et princeps senatus lectus Aemylius Lepidus. Inter Ptolemæos fratres, qui dissidebant, fœdus ictum, ut alter in Aegypto, alter Cyrenis regnaret. Ariarathes Cappadociæ rex consilio Demetrij regis Syriæ & viribus pulsus regno, à senatu restitutus est. Missi à senatu legati, qui inter Masanissam & Carthaginienses de agro iudicarent. C. Martius COS. aduersum Dalmatas parũ prosperè primùm, postea feliciter pugnauit. cum quibus bello confligendi causa fuit, quòd Illyricos populi Romani socios vastauerant. eandemque gentẽ Cornelius Nasica COS. domuit. Q. Opimius COS. transalpinos Ligures, qui Massiliẽsium oppida Antipolim & Nicæam vastabant, subegit. Præterea in Hispania à compluribus parum prosperè res gestas continet. Consules anno quingẽtesimo nonagesimo octauo ab vrbe cõdita, magistratum peractis comitijs, insequentisq; anni consulibus creatis, inire cœperunt. Mutandi comitia causa fuit, quòd Hispani rebellabant. Legati ad disceptandum inter Masanissam & Carthaginienses missi nuntiauerunt vim naualis materiæ se Carthagine deprehendisse. Quidam prætores à prouinciis

auaritiæ nomine accusati,& damnati sunt.

LIBER XLVIII.

Lustrum. Bellum Punicum tertium. De M. Porcij Catonis paupertate. De Andrisco Macedonia Romam misso De M. Æmylij Lepidi funere humili: Veneficij iudicia aduersus quasdam. De initijs belli Punici & consilijs super eo Romanorum. Consules à tribunis plebis in carcerem deiecti ob delectum nimis seuerum. T. Cornelius Æmylianus in Hispaniam mittitur. Victoria L. Luculli de Vacceis, Cantabris & alijs. De fortitudine Scipionis Æmyliani. Clades Seruij Sulpitij Galba in Lusitania. De belli Punici rumoribus. Theatrum à censoribus extrui locatum, auctore Publio Cornelio Nasica destructum: Fœdus ruptum à Carthaginiensibus. Victi ijdem à Masanissa nonagenario.

LVstrum à censoribus conditum est. Censa sunt ciuium capita CCCXXIIII. millia. Semina tertij belli Punici referuntur. Cùm in finibus Carthaginiensium maximus Numidarum exercitus, Archobarzane duce Syphacis nepote, diceretur esse: M. Porcius Cato suasit, vt Carthaginiensibus, qui exercitum specie cōtra Masanissam regem, sed re vera contra Romanos accitum in finibus haberent, bellum indiceretur: contradicente P. Cornelio Nasica, placuit legatos mitti Carthaginem, qui specularentur quid ageretur. Castigato senatu Carthaginiensium, quòd contra fœdus exercitum & nauales materias haberent: pacem inter Masanissam & eos facere voluerũt: Masanissa agro de quo lis erat, cedente. sed Gisgo, Amilcaris filius, homo seditiosus, qui tunc in magistratu erat: cùm senatus pariturum se iudicio legato-

rum dixisset, ita bellum aduersus Romanos suadendo concitauit, vt legatis, quo minus violarentur, fugam explicuerit.

Id nuntiantes, infestum iam senatum Carthaginiensibus, infestiorem fecerunt. M. Porcius Cato funus mortui filij in prætura, tenuissimo, vt valuit (nam pauper erat) sumptu fecit.

Andriscus, qui se Persei filium, regis quondam Macedoniæ, ingenti asseueratione mentiretur: Romam missus. M. Æmylius Lepidus, qui princeps senatus sextis iam censoribus erat lectus, antequam expiraret, præcepit filijs, lecto se strato sine linteis, sine purpura efferrent: in reliquum funus ne plus quàm æris denos consumerent. imaginũ specie, nõ sumptibus nobilitari maximorum virorum funera solere. De veneficijs quæsitum. Publia & Licinia nobiles fœminæ, quæ viros suos necasse insimulabãtur, cognita causa, cùm prætori prædes vadesq́; dedissent, cognatorum decreto necatæ sunt. Gulussa Masanissæ filius denuntiauit Carthagine delectus agi, classem comparari, & haud dubium bellum strui. Cùm Cato suaderet vt ijs bellum indiceretur: P. Cornelio Nasica dicente nihil temere faciendum, placuit decem mitti legatos exploratum. L. Licinius Lucullus, A. Posthumius Albinus COSS. cùm delectum seuerè agerent, nec quenquam gratia dimitterent: à Trib. pl. qui pro amicis suis vacationem impetrare non potuerunt, in carcerem coniecti sunt. Hispaniense bellum cùm parum prosperè aliquoties gestum ita confudisset ciuitatem Romanam, vt ne ij quidem inuenirẽtur, qui aut tribunatum exciperent, aut legati ire vellent.

P. Cornelius Æmylianus processit, & exceptu-rum militiæ genus, quodcunque imperatum esset, professus est. quo exemplo ad militandi studium omnes incitauit. L. Lucullus C O S. cui Claudius Marcellus successerat, pacasse omnes Celtiberiæ populos cùm videretur: Vacceos, Cantabros, & alias regiones, & iterum alias incognitas nationes in Hispania subegit. Ibi P. Cornelius Africanus Scipio Æmylianus, L. Pauli filius, Africani nepos, sed adoptiuus, prouocatorem barbarum Trib. mil. occidit: & in expugnatione captæ vrbis maius multo etiam periculum adiit. nam murum primus omnium transcendit. Seruius Sulpitius Galba prætor malè aduersus Lusitanos pugnauit. Cùm legati ex Africa cum Carthaginiẽsium oratoribus, & Gullussa Masanissæ filio redijssent, dicerẽtq; & exercitum & classem Carthagine deprehendisse, prorogari sententiam placuit, Catone & aliis principibus senatus suadẽtibus vt in Africam confestim transportaretur exercitus. quia verò Cornelius Nasica dicebat nondum sibi iustam causam belli videri: placuit vt bello desisteretur, si Carthaginiẽses classem exussissent, & exercitum dimisissent: si minùs, proximi cõsules de bello Punico referrent. Cùm locatum à censoribus theatrum extrueretur, P. Cornelio Nasica autore, tanquam inutile & nociturum publicis moribus, ex S.C. destructum est, populusque aliquandiu stans ludos spectauit. Carthaginiẽses tum aduersum fœdus bellum Masanissæ intulerunt. Victi ab eo nonagesimum secundum annum habente, & sine pulpamine mandere, & gustare cibum tantummodo soli-

to

to, insuper Romanum bellum meruerunt.

LIBER XLIX.

Bellum tertium Punicum autore M. Porcio Catone cœptum. Vticensium voluntaria deditio. De Ludis Tarenti factis Ioui diti. Deditio Carthaginiensium non admissa: Pacis conditiones iniquæ ijsdem proposita, belli initium fuere. Carthago oppugnatur. Lex de Lusitanis in libertatem restituendis. De bello Macedonico tertio. Andrisco seu Pseudophilippo.

TErtij Punici belli initium altero & sexcentesimo anno ab vrbe condita, intra quintum annũ quàm erat cœptum, consummatum omnino est. Inter M. Porcium Catonem, & Scipionem Nasicam, quorum alterum sapientissimum virum in ciuitate habebant, alter vir optimus à senatu iudicatus erat, diuersis certatum est sententiis, Catone suadente bellum, & vt omnino deleretur Carthago, Nasica dissuadente: placuit nihilominus, eò quòd contra fœdus naues haberent, & extra fines exercitum duxissent, quodq; socio P.R. & amico Masanissæ arma intulissent, & quòd filium eius Gulussam, qui cum legatis Romanis erat, in oppidũ minimè recepissent, bellum ijs indici. Prius quàm vllæ copiæ in naues imponerẽtur: Vticẽses legati Romam venerũt, se, suaq; omnia dedentes. Ea legatio, veluti maximũ belli omen, grata patribus, acerba Carthaginiensibus fuit. Diti patri ludi ad Tarentum ex præcepto librorum Sibyllinorum facti: qui anno primo primi Punici belli quingentesimo & altero anno ab Vrbe condita facti erant. Legati triginta Romam venerunt, per quos Carthaginienses se dedebant. Catonis sententia peruicit, vt de-

creto perstaretur: & vt consules quamprimum proficiscerentur ad bellum. Qui vbi in Africam transierunt, acceptis, quos impetrauerant, trecentis obsidibus, & armis omnibusq; instrumentis belli, siqua Carthagine erant: tunc cùm ex autoritate patrum iuberent, vt in alio loco procul à mari X. millia passuum, nec minus remoto, oppidum facerent: indignitate rei ad bellandum Carthaginienses cōpulerunt. Obsideri, oppugnariq; cœpta est Carthago à L. Marcio, M. Manlio cosulibus. In qua oppugnatione, cum neglectos ab vna parte muros duo tribuni temere cum cohortibus irrupissent, & ab oppidanis grauiter cæderētur: à Scipione Africano expliciti sunt: per quem & castellum Romanorum, quod nocte oppugnabant, paucis equitibus iuuantibus liberatū est: castrisq; quę Carthaginienses omnibus copijs pariter ab vrbe egressi oppugnabant, liberatis, is præcipuam gloriam tulit. Præterea cùm ab irrita oppugnatione Carthaginis COS. (alter enim Romam ad comitia ierat) exercitum ducere aduersus Asdrubalem vellet, qui cum altera manu iniquum saltum insederat: suasit primò consuli, ne tam iniquo loco confligeret. victus deinde complurium, qui prudentiæ eius & virtuti inuidebāt, sententiis, & ipse saltum ingressus est. cumq; sicut prædixerat, fusus fugatusque esset Romanus exercitus, & duæ cohortes ab hoste obsiderentur: cum exiguis equitum turmis in saltum reuersus liberauit eas, & incolumes reduxit. Quam virtutem eius & Cato vir promptioris multo ad vituperandum linguæ, in senatu sic prosecutus est, vt diceret, reliquos qui

in Africa militarent, vmbris militare, Scipionem vigore. & populus Rom. eo fauore illum complexus est, vt comitijs complurimæ cum tribus consulem scriberēt, cùm hoc per ætatem minimè liceret. Cum L. Scribonius Trib. pl. rogationem promulgasset, vt Lusitani qui ex fœdere populo Rom. dediti à Sergio Galba in Galliam venissent, in libertatem restituerētur: M. Cato acerrime suasit. extat oratio in annalibus eius inclusa. Q. Fuluius Nobilior etiam ab eo in senatu laceratus respondit pro Galba. ipse quoque Galba, cùm se damnari videret: complexus duos filios prætextatos, & filium Caij Sulpitij, cuius tutor erat, ita miserabiliter pro se locutus est, vt rogatio antiquaretur. extant tres orationes eius, duę: aduersùm Libonē tribunum plebis, rogationesq; eius habitas de Lusitanis: vna cōtra L. Cornelium Cethegum, in qua Lusitanos propter sese castra habentes cæsos fatetur: quòd compertum habuerit, equo atq; homine suo immolatis per speciem pacis adoriri exercitum suū in animo habuisse. Andriscus quidā vltimæ sortis homo, Persei regis se filium ferens, & mutato nomine Philippus vocatus, cùm ab vrbe Roma, quò illum Demetrius Syriæ rex ob hoc ipsum mēdacium miserat, clàm profugisset: multis ad falsam eius famā velut ad verā euntibus, contracto exercitu, totā Macedoniam aut voluntate incolentium, aut armis occupauit. Fabulam autem huiusmodi finxerat. Ex pellice se Perseo rege ortum, traditum educādum Cyrthesæ cuidā esse, vt in belli casus, quod ille cum Romanis ageret, aliquod velut semen stirpis regiæ extaret. Perseo

Epitomator Liuij.

demortuo, Adramiti se educatum vsque ad duodecimum annum ætatis patrem esse credentem, à quo educaretur: ignarum generis fuisse sui, affecto deinde eo, cùm prope vitæ finem vltimum esset, detectam tãdem originem suam: falsæq; matri libellum datum signo Persei regis signatum, quem sibi traderet, cùm ad puberem ætatem venisset: obtestationesq; vltimas adiectas, vt res in occulto ad id tempus seruaretur. pubescenti libellum tradidit, in quo relicti sibi duo thesauri à patre dicerentur. tum scientem mulierem subdititium se esse, veram stirpem ignoranti edidisse genus: atque obtestatam, ut prius quàm ad Eumenem manaret res, Perseo inimicum, excederet ijs locis, ne interficeretur. eo se exterritum, simul sperantem aliquod auxilium à Demetrio, in Syriam se contulisse: atque ibi primùm quis ipse omnino esset, palam expromere ausum.

LIBER L.

De rebus in Thessalia, Bythinia & Syria gestis. De morte Masanissæ, eiusq; liberis. Nonnulla de Charthaginiensibus. De Publio Scipione Æmyliano consule aduersus leges. Victoria Marci Æmylij in Africa. Pseudophilippus cæsus ac tandem captus.

THessalia, cùm & illam inuadere armis, atq; occupare Pseudophilippus vellet: per Romanorum legatos auxilijs Achæorum defensa est. Prusias rex Bythiniæ omnium humillimorum fautor, atque vitiorum, à Nicomede filio, adiuuante Attalo rege Pergami, occisus est. Habebat alium filium, qui pro superiore ordine dentium enatum habuisse vnum os continens dicitur. Cùm legatos ad pacem inter Nicomedem

comedem & Prusiam faciendam Romani misissent, & vnus ex ijs caput multis cicatricibus sparsum haberet, alter pedibus æger esset, tertius ingenio socors haberetur, dixit Cato eam legationem nec caput nec pedes nec cor habere. In Syria, quæ eo tempore ex stirpe generis Persei regis Macedonum inertia socordiaq; similem Prusiæ regem habebat: iacente eo in ganeo & lustris, Ammonius regnabat: per quem & amici omnes regis, & Laodice regina, & Antigonus Demetrij filius, occisi. Masanissa Numidiæ rex maior nonaginta annis vir insignis decessit. Inter cætera opera iuuenilia, quæ ad vltimum edidit, adeo etiam versus in senectam viguit, vt post sextum & octogesimum annum genuerit vnum filium. Inter tres liberos, maximum natu Mycipsam, Gulussam, & Manastabalem, qui etiam Græcis literis erat eruditus: P. Scipio Æmylianus, cùm commune eis pater regnum reliquisset, & diuidere eos arbitrio Scipionis iussisset, administrationem regni diuisit. Item Phaniç Himilconis prçfecto equitum Carthaginiẽsium, viro forti, & cuius opera præcipua Pœni vtebantur, suasit cum equitatu suo ad Romanos transire. Trium legatorum qui ad Masanissam missi fuerant, Claudius Marcellus coorta tempestate fluctibus obrutus est. Carthaginienses Asdrubalem Masanissæ nepotem, quem prætorem habebant, proditionis suspectum in curia interemerunt: quæ suspicio inde emanauit, quòd propinquus esset Gulussæ, auxilia Romanorum iuuantis. P. Scipio Æmylianus cùm ædilitatem peteret, consul à populo dictus, quoniam per X. annos

consulem fieri minimè licebat, cum maximo certamine suffragantibus plebeis, & repugnãtibus aliquantulum patribus, legibus solutus, & COS. creatus est. M. Æmylius nonnullas vrbes circumpositas Carthagini expugnauit. Pseudophilippus in Macedonia cęso cum exercitu M. Iuuentio prætore, à Q. Cæcilio victus, captusque relicta Macedonia.

LIBER LI.

Capitur Carthago à Scipione. Scipio Ludos facit. Trãsfugas & fugitiuos bestijs obijcit. De bello Achaico seu Corinthiaco ob violatos legatos.

CArthago XXIII. millia quidem passuũ in circuitu labore maximo obsessa, & per partes capta est, primùm à Mancino legato, deindè à Scipione consule, cui extra sortem prouinciæ Africa data est. Carthaginienses portu nouo, quia vetus à Scipione erat obstructus, facto, & contracta exiguo tempore ampla classe, nauali prælio infeliciter pugnauerunt. Asdrubalis quoque eorum ducis castra ad Nescntum oppidum loco difficillimo sita cum exercitu deleta sunt à Scipione: qui tandem vrbem expugnauit septingentesimo anno quàm erat condita. spoliorum maior pars Siculis, quibus ablata erant, reddita. Vltimo vrbis excidio cùm se Asdrubal Scipioni dedisset vxor eius quæ paucis antè diebus de marito minimè impetrare potuerat vt ad victorẽ transfugeret, se flagrantis in medium vrbis incendium duobus cum liberis ex arce præcipitauit. Scipio exemplo patris sui Æmylij Pauli, qui Macedoniam vicerat, ludos fecit, transfugas atque fugitiuos bestijs obiecit. Belli

Achaici

Achaici semina referuntur hæc, quòd legati P. R. ab Achaicis pulsati sunt. Corinthum missi erant, vt eas ciuitates quæ sub ditione Philippi fuerant, ab Achaico concilio secernerent.

LIBER LII.

Victoria Q. Cæcilij Metelli de Achæis ad Thermopylas. L. Mummius Corinthum, Thebas & Chalcidem diruit. Triumphat de Andrisco Metellus: De Carthagine Scipio. Victoria Viriati in Lusitania aduersus Romanos. De motibus Syriæ & Ægypti. Triumphat Mummius de Achæis.

CVm Achæis qui in auxilium Bœotios & Chalcidenses habebant, Q. Cæcilius Metellus ad Thermopylas bello conflixit: quibus victis, dux eorum Critolaus veneno sibi mortem consciuit. in cuius locum Dracus Achaici motus primus autor, ab Achæis dux creatus, ad Isthmon à L. Mummio consule victus est: qui, omni Achaia in deditionem accepta. Corinthum ex S. C. diruit, quia ibi legati Romanorum violati erant. Thebæ quoque & Chalcis quæ auxilio fuerant, dirutæ. Ipse L. Mummius se abstinentissimum virum egit: nec quicquam ex ijs opibus ornamentisque quæ prædiues Corinthus habuit, in domum eius peruenit. Q. Cæcilius Metellus de Andrisco triumphauit, P. Cornelius Africanus Scipio Æmylianus de Carthagine & Asdrubale, Viriatus primùm in Hispania ex pastore venator, & ex venatore latro, mox iusti quoque exercitus dux factus, vniuersam Lusitaniam occupauit: M. Vetilium prætorem,

ſuſo eius exercitu, cepit. poſt quem C. Plautius prætor nihilo feliciùs rem geſſit, tantumq; terrorem is hoſtis intulit, vt aduerſus eum conſulari opus eſſet & duce & exercitu. Præterea mótus Syriæ, & bella inter reges geſta referuntur. Alexander homo ignotus, & incertæ ſtirpis, occiſo (ſicut antè dictum eſt) Demetrio rege, in Syria regnabat. hunc Demetrius, Demetrij filius, qui à patre quõdam ob incertos belli caſus ablegatus in Gnidon fuerat, contempta ſocordia inertiaque eius, adiuuante Ptolemæo Ægypti rege, cuius filiam Cleopatram acceperat in matrimoniũ, bello interemit. Ptolemæus in caput grauiter vulneratus, inter curationem, dum oſſa medici terebrare contendunt, expirauit: atq; in locũ eius frater minor Ptolemæus qui Cyrenis regnabat, ſucceſſit. Demetrius ob crudelitatem quam per tormenta in ſuos exercebat, à Diodoro quodam vno ex ſubiectis, qui Alexandri filio bimulo admodum regnum aſſerebat, bello ſuperatus, Seleuciam fugit. L. Mummius de Achæis triumphauit. ſigna ærea marmoreaque, & tabulas pictas in triumpho tulit.

LIBER LIII.

Victoria de Salaſſis, de altero Pſeudophilippo: De Celtiberis & Luſitanis. Hiſtoria Romana à C. Iulio Senatore Græcè ſcripta.

APpius Claudius COS. Salaſſos, gentem alpinam, domuit. Alter Pſeudophilippus in Macedonia à L. Tremellio quæſtore cum exercitu cæſus eſt. Q. Cæcilius Metellus procõſul Celtiberos cæcîdit. A Q. Fabio proconſule pars maxima Luſitaniæ, expugnatis multis vr-

bibus

bibus, recepta est. C. Iulius senator Græcè res Romanas scripsit.

LIBER LIIII.

Victoria Q. Pompeij in Hispania. Lustrum. Macedonum querela de Syllano suo pratore: iudicio patris Syllanus damnatus. Pax cum Viriato. Mors eiusdem.

Q. Pompeius COS. in Hispania Termestinos subegit. cum eisdem quidem, & Numātinis pacem ob infirmitatem fecit. Lustrum à censoribus conditum est. Censa sunt ciuium capita CCCCXXVIII. millia CCCXLII. Cùm Macedonum legati conquestum venissent de Iunio Syllano prætore, quòd acceptis pecunijs prouinciam spoliasset, & senatus de querelis eorum vellet cognoscere: T. Manlius Torquatus, Syllani pater, petijt, impetrauitq́; vt sibi huiusmodi cognitio mandaretur. & domi causa cognita, filium condemnauit, abdicauitque: ac ne funeri quidem eius, cùm suspendio vitam finisset, interfuit, sedensque domi potestatem consultantibus ex instituto fecit. Q. Fabius proconsul, rebus in Hispania prosperè gestis, labem imposuit, pace cum Viriato æquis conditionibus facta. Viriatus à proditoribus consilio Seruilij Cepionis interemptus est, & ab exercitu eius multum imploratus, ac nobilissimè tumulatus, vir duxque maximus per quatuordecim annos, quibus cum Romanis bellum gessit, frequentiùs superior.

LIBER LV.

Iudicium insigne desertoris. Consules in carcerem coniecti à tribunis. De rebus à L. Bruto in Hispania gestis, cum reliquijs exercitus Viriati. Pacem cum

Numantinis factam senatus ratam non habet. Ab ijsdem funditur fugaturq; M. Popilius: C. Hostilius Mancinus victus ab ijsdem pacem cum eis facit ignominiosam, quam ratam esse senatus vetuit. Iunius Brutus Lusitaniam domat. De rebus in Syria gestis, & de Triphone.

P. Cornelio Nasica, cui cognomen Seraphion fuit, ab irridente Curiatio tribuno plebis impositum: & D. Iunio Bruto COSS. delectum habentibus, in conspectu tyronum res saluberrimi exempli facta est. nam C. Matienus accusatus est apud tribunos plebis, quòd exercitum in Hispania deseruisset: damnatusque sub furca diu virgis cæsus est, & sestertio nummo veniit. Tribuni plebis, qui non impetrarunt vt sibi denos quos vellent milites eximere liceret, consules in carcerem mitti iusserunt. Iunius Brutus COS. in Hispania ijs qui sub Viriato militauerant, agros oppidumque dedit, quod Valentia vocatum est. M. Popilius à Numantinis, cum quibus pacem factam senatus irritam censuerat, cum exercitu fusus fugatusque. C. Hostilio Mancino consule sacrificante, pulli ex cauea euolauerunt. conscendenti deinde in nauim, vt in Hispaniam proficisceretur, accidit audiri, Mane mane Mancine. Mancino auspicia tristia fuisse probatum est. victus enim à Numantinis, & castris exutus, cùm spes nulla seruandi exercitus esset: pacem cum eis fecit ignominiosam, quam ratam esse senatus vetuit. Triginta millia Romanorum à Numantinorum millibus quatuor victa erant. D. Iunius Lusitaniam vrbium expugnationibus vsque ad oceanum perdomuit: & cùm fluuium

fluuium Obliuionem transire nollent, raptum signifero signum ipse transtulit, & sic vt transgrederentur, persuasit. Alex. filius rex Syriæ, decem annos admodum habens, à Diodoro qui Triphon cognominabatur, tutore suo per fraudem occisus est: corruptis quidem medicis, qui eum calculi dolore consumi ad populum mentiti, dum secant illum, occiderunt.

LIBER LVI.

Victoria Bruti de Gallecijs: M. Æmylij Lepidi de Vacceis. Victoria Numantinorum de eodem. Mancinus deditur Numantinis. Lustrum. Victoria in Illyrico de Vardæis, in Thracia de Scordiscis. Bellum Numantinum vnà cum consulatu decernitur Scipioni Africano. Bellum seruile in Sicilia ortum, & à quibus.

D. Iunius Brutus in vlteriore Hispania feliciter aduersus Gallecios pugnauit. dissimili euentu M. Æmylius Lepidus proconsul aduersus Vacceos rem gessit, clademque similem Numantinæ passus est. Ad exoluendum Numantini fœderis religione populum Mancinus cùm huius rei autor fuisset, deditus Numantinis, minimè est receptus. Lustrum à censoribus conditum est. Censa sunt ciuium capita CCCXXIII. millia. Fuluius Flaccus COS. Vardæos in Illyrico subegit. M. Cæsonius prætor in Thracia cum Scordiscis prosperè pugnauit. Cùm vitio ducum bellum Numantinum non sine publico pudore duraret, delatus est vltrò Scipioni Africano

à senatu populoq; Romano consulatus: quem cùm ille capere ob legem, quæ vetabat quenquam intra decem annos iterum consulem fieri licere, minimè vellet: sicut priori consulatu, legibus solutus est. Bellum Seruile in Sicilia ortum, cùm opprimi à prætoribus minimè valuisset; C. Fuluio consuli mandatum est: cuius belli initium fuit Eunus seruus, natione Syrus, qui contracta agrestium seruorum manu & solutis ergastulis, iusti exercitus numerum impleuit. Cleon quoque alter seruus ad LXX. millia seruorum contraxit. & copijs iunctis contra pop. Rom. exercitumque eius bellum sæpenumero gesserunt.

LIBER LVII.

Scipio Africanus Numātiam obsidet, disciplinam exercitui restituit, Vacceis potitur, munera ab Antiocho sibi missa in tabulas publicas referri iubet. Numantiam arctißimè obsidet.

SCipio Africanus Numantiam obsedit: & corruptum licentia luxuriaque exercitum ad generosissimam militiæ disciplinam reuocauit. omnia enim deliciarum instrumēta recidit, duo millia scortorum à castis reiecit, militem omni die in opere habuit, & triginta dierū frumentum ad septenos vallos ferre cogebat. ægrè propter onus incedenti dicebat: Cùm gladio rectè vallare scieris, vallum ferre desinito. Alij nimirum parum habiliter scutum ferenti, scutum amplius iusto ferre iussit: neque id se reprehendere, quoniam melius scuto quàm gladio vteretur. Quem militem extra ordinem deprehendit: si Romanus esset, vitibus: si extraneus, virgis cæcidit. Iumēta quidem omnia,

ac

ne exoneraret milites, vendidit. multoties contra hostium eruptiones feliciter pugnauit. Vaccei obsessi liberis & coniugibus trucidatis, ipsi se interemerunt. Scipio amplissima munera sibi ab Antiocho rege Syriæ missa, cùm celare alijs imperatoribus regum munera mos esset, pro tribunali accepturum se esse dixit. eaque omnia referre quæstorem in publicas tabulas iussit. ex ijs viris fortibus munera se daturum. Cùm vndique Numantiam obsidione clausisset, & oppressos fame videret vrgeri: hostes qui pabulatum exierant, vetuit interimi: quòd diceret velociùs eos absumpturos frumentum quod haberent, si plures quidem fuissent.

LIBER LVIII.

Lex agraria à Tiberio Sempronio Gracchho lata, vt ne quis ex publico agro plus quàm decem iugera possideret. Lex agraria altera eiusdem. Attalus Rex Pergami hæredem Pop. Romanum reliquit. Idem interficitur, auctore P. Cornelio Nasica. De bello seruili in Sicilia.

Tib. Sempronius Gracchus tribunus plebis cùm agrariam legem ferret aduersus voluntatem senatus, & equestris ordinis, ne quis ex publico agro plus quàm decem iugera possideret, in eum furorem exarsit, vt M. Octauio collegæ causam diuersæ partis defendenti, potestatem lege lata abrogaret: seque & fratrem Gracchum, & Ap. Claudium socerum triumuiros ad diuidundum agrum crearet. Promulgauit & aliam legem agrariam: qua si quis latiùs agrum patefaceret, vt ijdem omninò triumuiri iudicarent, quà publicus ager, quà priuatus

esset. Deinde cùm minus agri esset, quàm quod diuidi posset: sine offensa etiam plebis, quoniam eos ad cupiditatem ampla modò sperandi incitauerat, legem se promulgaturum ostendit ob id, vt ijs qui Sempronia lege agrum accipere deberent, pecunia quæ regis Attali fuisset, diuideretur. Hæredem autem popul. Rom. reliquerat Attalus rex Pergami, Eumenis filius. Tot indignitatbus commotus grauiter senatus, ante omnes C. Antonius COS. qui cùm in senatu in Gracchum perorasset: raptus ab eo ad populum, delatusque plebi, rursus in eum pro rostris concionatus est. Cùm iterum tribunus plebis creari vellet Gracchus, autore P. Cornelio Nasica in Capitolio à primatibus occisus est, ictus primùm fragmentis subselliorum: & inter alios qui in eadem seditione occisi erant, insepultus est in flumen proiectus. Res præterea in Sicilia vario euentu aduersum fugitiuos gestas continet.

LIBER LIX.

Scipio Numantiam capit, delet & de ea triumphat. Fugitiui in Sicilia debellati. P. Licinius Crassus, idemq́ Pontifex Maximus, quod nunquam antea, extra Italiam profectus, ab Aristonico victus & interemtus: Aristonicus à Perpenna in deditionem acceptus. Cẽsores primi ex plebe. Lustrum. Lex Censoria, vt omnes cogerentur vxorem ducere, liberorum creandorum causa. De C. Atrinio Labeone, & Carbone tribunis plebis nonnulla. De bellis Antiochi Syriæ, & Phraatis Parthorum regis. De Ptolemæo Euergete, & Cleopatra. De seditionibus

bus triumuirorum Flacci, Gracchi, & Carbonis: de agro diuidundo: de morte Scipionis Africani. De rebus contra Lapidas malè ac feliciter gestis.

NVmantini fame maximè coacti, ipsi se per vices trucidauerunt. Captam vrbem Scipio Africanus deleuit, & de ea triumphauit quartodecimo anno post Carthaginem deletam. P. Attilius COS. in Sicilia cum fugitiuis debellauit. Aristonicus regis Eumenis filius Asiam occupauit, cùm testamento Attali regis legata populo Romano, libera esse deberet. Aduersus eum P. Licinius Crassus COS. cùm idem pontifex maximus esset, quod nunquam antea factum erat, extra Italiam profectus, prælio victus, & interemptus est. M. Perpenna COS. victum Aristonicum in deditionem accepit. Q. Pompeius & Q. Metellus tunc primùm vterque ex plebe censores facti. Lustrum à censoribus est conditum. Censa sunt capita CCCXIII. millia. DCCCXXIII. præter pupillos & viduas. Q. Metellus censor censuit, vt ducere vxores omnes omnino cogerentur liberorum creandorum causa. extat oratio eius, quam Augustus Cæsar cùm de maritandis ordinibus ageret, velut eo tempore scriptam in senatu recitauit. C. Attinius Labeo tribunus plebis. Q. Metellum censorem, à quo in senatu legendo præteritus erat, de saxo deiici iussit: quod ne fieret, cæteri tribuni plebis auxilio quàm maximè fuerunt. Cùm Carbo tribunus plebis rogationem tulisset, vt eundem tribunum plebis, quoties quidem vellet, creari liceret: rogationem eius P. Africanus

grauissima oratione dissuasit, in qua dixit Tib. Gracchum iure cæsum videri. Gracchus contrà suasit rogationem, sed Scipio renuit. Bella inter Antiochum regem Syriæ, & Phraatem Parthorum regem gesta, nec magis quietæ res Ægypti referuntur. Ptolemæus Euergetes cognominatus, ob nimiam suam crudelitatem suis inuisus, incensa à populo regia, clàm Cyprum profugit. & cùm sorori eius Cleopatræ, quam (eius virgine filia per vim cōpressa, & in matrimonium ducta) repudiauerat, regnum à populo datum esset: infensus, filium quem ex illa habebat, in Cypro occidit, caputque eius & manus & pedes matri misit. Seditiones à triūuiris, Fuluio Flacco, C. Graccho, & C. Carbone de agro diuidundo creatis excitatæ. quibus cùm P. Scipio Africanus aduersaretur, fortisq; ac validus pridie domum se recepisset, mortuus in cubiculo inuentus est. Suspecta fuit, tãquam venenum ei dedisset Sempronia vxor: hinc maximè, quòd soror esset Gracchorum cum quibus simultas Africano fuerat. de morte tamen eius nulla quæstio acta quo defuncto, seditiones triumuirales acriùs exarserunt. C. Sempronius COS. contra Iapidas primò rem malè gessit, mox victoria cladē acceptam emēdauit, virtute D. Iunij Bruti, eius qui Lusitaniam subegerat.

LIBER LX.

Victoria de Sardis, & transalpinis Liguribus. De Fregellanis. De pestilentia Africæ à multitudine locustarum. Lustrum. Lex C. Gracchi agraria, vt semisse & triente frumentum plebi daretur, vt equester ordo

ordo bis tantum virium in senatu haberet: Colonia ab eo deducta: & quidem vna in solo diruta Carthaginis. De rebus gestis Q. Metelli aduersus Baleares. De motibus Syriæ, & Demetrio à Cleopatra interempto.

AVrelius COS. Sardos subegit. Fuluius Flaccus primus omnium Transalpinos Ligures bello domuit, missus in auxilium Massiliensibus aduersus Falanios Gallos, qui populabantur fines Massiliensium. L. Opimius prætor Fregellanos qui defecerant, in deditionem accepit, Fregellas diruit. Pestilentia in Africa à maxima multitudine locustarum, & deinde necatarum strage fuisse traditur. Lustrum à censoribus conditum est. Censa sunt ciuium capita CCCXC. milliaȝ DCCXXXVI. C. Gracchus, Tyberij frater, tribunus plebis eloquentior quàm frater, perniciosas aliquas leges tulit: inter quas frumentariam, vt semisse & triente frumentum plebi daretur: alteram legem agrariam, quam frater eius tulerat: tertiam, qua equestrem ordinem cum senatu consentientem corruperat (trecenti senatores erant, sexcenti equites) vt trecentis senatoribus admiscerentur: id est, vt equester ordo bis tantum virium in senatu haberet, & continuato in alterum annum tribunatu, legibus agrarijs latis effecit, vt complures coloniæ in Italia deducerentur, & vna in solo dirutæ Carthaginis, quò ipse triumuir creatus coloniam deduxit. Præterea res à Q. Metello consule aduersus Baleares gestas continet, quos Græci Gymnesias appellant, quia æstatem nudi exigant. Baleares à teli missu appel-

lati, vel à Baleo Herculis comite ibi relicto tunc, cùm Hercules ad Geryonem nauigaret. Motus quoque Syriæ referuntur, in quibus Cleopatra Demetrium virum suum, & Seleucum filium, multum indignata quòd occiso patre eius à se, iniussu suo diadema sumpsisset, interemit.

LIBER LXI.

Victa Saluiorum gens: Colonia Aqua Sextia condita; pugna aduersus Allobroges. Hedui socij populi Romani. Mors C. Gracchi. Victoria aduersus Allobroges & Bituitum Aruernorum regem: De eo, & Congentiato filio nonnulla. Allobroges in deditionem accepti. Accusatio L. Opimij quòd indemnatos ciues in carcerem coniecisset.

Caius Sextius proconsul victa Saluiorum gente, coloniam Aquas Sextias condidit, ob aquarum copiam & calidis & frigidis fontibus, atque à nomine suo ita appellatas. Cn. Domitius proconsul contra Allobroges ad oppidum Vindalium multùm feliciter pugnauit. Quibus bellum inferendi causa fuit, quòd Teutomalium Saluiorum regem fugientem recepissent, & omni ope iuuissent: quodque Heduorum agros, sociorum populi Romani vastauissent. C. Gracchus seditioso tribunatu acto, cùm Auentinum armata quoque multitudine occupauisset, à L. Opimio consule, ex S. C. vocato ad arma populo, pulsus interemptus est, & cum eo Fuluius Flaccus socius eiusdem. Q. Fabius Maximus COS. Pauli nepos, aduersus Allobroges, & Bituitum Aruernorum regem feliciter

liciter pugnauit. Ex Bituiti exercitu cæsa millia hominum centum viginti. & cùm ipse ad satisfaciendum senatui Romam profectus esset, Albæ custodiendus datus est, quia contra pacem videbatur vt in Galliam remitteretur: decretum quoque est, vt Congentiatus filius eius comprehensus Romam mitteretur. Allobroges in deditionem accepti. L. Opimius accusatus apud populum à Q. Decio tribuno plebis, quòd indemnatos ciues in carcerem coniecisset, liberatus est.

LIBER LXII.

Victoria de Sarnijs gente Alpina. Mors Micipsæ, & de Iugurtha ab eo adoptato. Dalmatæ obsessi. Iugurthæ motus aduersus fratres. Senatu moti duo & triginta. Motus Syriæ.

CN. Martius COS. Sarnios gentem alpinam expugnauit. Micipsa Numidarum rex mortuus, regnum tribus filijs reliquit, Adherbali, Hyempsali, & Iugurthæ fratris filio, quem in filium adoptauerat. L. Cæcilius Metellus Dalmatas obsedit. Iugurtha Hyempsalem fratrem bello petijt, quem victum interemit: Adherbalem regno expulit, qui à senatu restitutus est. L. Cæcilius Metellus, Cn. Domitius Oenobarbus censores, duos & triginta senatu amouerunt. Præterea motus Syriæ regum continet.

LIBER LXIII.

Catonis pugna infelix in Thracia aduersus Scordiscos. Lustrum. Vestales duæ incesti damnatæ. A Cimbris Illyricum populantibus Papyrius Carbo fusus. Victoria Liuij Drusi de Scordiscis gente Gallica in Thracia.

Epitomator Liuij

CAto Porcius COS. in Thracia malè aduersus Scordiscos pugnauit. Lustrum à censoribus conditum est. Censa sunt ciuium capita CCCXCIIII.millia,CCCXXXVI. Æmylia, Licinia, & Martia virgines Vestales incesti damnatæ sunt. idque incestum quemadmodum commissum, deprehensum, & iudicatum sit, refertur. Cimbri gens vaga populabundi in Illyricum venerunt. ab ijs Papyrius Carbo COS. cum exercitu fusus est. Liuius Drusus COS. aduersus Scordiscos gentē à Gallis oriundam in Thracia feliciter pugnauit, magnumque honorem tulit.

LIBER LXIIII.

De rebus Iugurthæ aduersus Adherbalem fratrem. Pax cum eodem iniussu populi & senatus facta à Calpurnio Bestia: Fide publica euocatus, Romam venit; postea clam profugit. Vincitur ab eo Paulus Posthumius. Pax à Posthumio cum eodem facta, à senatu minimè seruata.

ADherbal bello petitus à Iugurtha, & in oppido Cirta obsessus, contra denuntiationem senatus ab eo occisus est. Ob hoc ipsi Iugurthæ bellum indictum. idque etiam Calpurnius Bestia COS. gerere iussus, pacem cum Iugurtha iniussu populi & senatus fecit. Iugurtha fide publica euocatus ad indicandum consiliorum autores, quòd multos pecunia in senatu corrupisse dicebatur, Romam venit: & propter cædem admissam in regulum quendam nomine Massiuam, qui regnum eius populo Romano inuisi appetebat, interfectum, Romæ cùm periclitaretur, causam capitis dicere

cere iussus, clàm profugit, & discedens vrbe fertur dixisse: O vrbem venalem, & citò perituram, si emptorem inuenerit. A. Posthumius legatus infeliciter prælio aduersus Iugurtham gesto conflixit: pacemque etiam multum ignominiosam adiecit, quam quidem minimè esse seruandam senatus censuit.

LIBER LXV.

Victoria de Iugurtha Q. Cæcilij Metelli. Pugna aduersus Cimbros M. Iunij Syllani: aduersus Thracas M. Minutij. Victoria Tigurinorum de L. Cassio.

Q. Cæcilius Metellus COS. duobus prælijs Iugurtham fudit, & vniuersam Numidiam vastauit. M. Iunius Syllanus COS. aduersum Cimbros infeliciter pugnauit, legatis Cimbrorum sedem & agros, in quibus considerent, postulantibus senatus negauit. M. Minutius proconsul contra Thracas feliciter quidem pugnauit. L. Cassius COS. à Tigurinis Gallis pago Heluetiorum qui à ciuitate secesserant, in finibus Allobrogum cum exercitu cæsus est. milites qui ex ea clade superauerant, obsidibus datis, & dimidia rerum omnium parte, vt incolumes dimitterentur, cum hostibus pacti sunt.

LIBER LXVI.

Iugurtha victus à C. Mario, eidem traditus à Boccho Maurorum rege.

IVgurtha pulsus à C. Mario ex Numidia, auxilio Bocchi Maurorum regis adiutus est. & cæsis prælio Bocchi quoque copijs, nolente

Boccho, bellum infeliciter susceptum diutius sustinere, vinctus ab eo & traditus Mario est: in qua re præcipua opera L. Cornelij Syllæ quæstoris Marij fuit.

LIBER LXVII.

Victoria Cimbrorum de Aurelio Scauro, de C. Manlio & Q. Seruilio Cepione: damnati Cepionis bona, publicata, eidem imperium abrogatum, quòd eius temeritate clades ea accepta. Triumphus Marij de Iugurtha eiusq; filijs. Iugurtha in carcere necatus. Consulatus plures Marij. Pontificatus Cn. Domitij. Cimbri vastatis circa Rhodanum agris & Pyrenæum in Hispaniam transgressi, à Celtiberis fugati; reuersi in Galliam Teutonis se coniungunt.

AVrelius Scaurus legatus consulis à Cimbris fuso exercitu captus est. & cùm in consilium ab ijs euocatus deterreret eos ne Alpes transirent Italiam petituri, eò quòd diceret Romanos vinci minimè posse, à Bolo rege feroce iuuene occisus est. Ab ijsdem hostibus C. Manlius & Q. Seruilius Cepio proconsules victi prælio, castrisque binis exuti sunt. octoginta millia militum occisa, calonum ac lixarum quadraginta millia. Secundùm populi Romani iussionem, Cepionis, cuius temeritate clades accepta erat, damnati bona publicata sunt, primoque post regem Tarquinium imperium ei abrogatum. In triumpho C. Marii ductus ante currum eius Iugurtha cum duobus filijs, & in carcere necatus. Marius triumphali veste in senatum venit, quod nemo ante eum fecerat, eique propter Cimbrici belli metum continuatus per complures

plures annos magiſtratus eſt. conſulatu ſecundo & tertio abſens COS. creatus, quartum conſulatum diſſimulanter captans conſecutus eſt. Cn. Domitius pontifex maximus populi ſuffragio creatus eſt. Cimbri, vaſtatis omnibus quæ circa Rhodanum & Pyrenæum ſunt, per ſaltum in Hiſpaniam tranſgreſſi, ibique multa loca populati, à Celtiberis fugati ſunt: reuerſique in Galliam, bellicoſis quidem ſe Teutonis coniunxerunt.

LIBER LXVIII.

Victoria de prædonibus in Sicilia Antonij. De Teutonis & Ambronibus C. Marij. Cimbri in Italia: vincuntur à C. Mario: cæſis 140. millibus, captis 60. Triumphus Marij de Cimbris. Parricidium P. Malleoli punitum, nouo ſupplicij genere. De Ancilijs cum ſtrepitu motis oſtentum, prodigium. De Syria motibus.

ANtonius prætor in Sicilia maritimos prædones perſecutus eſt. C. Marius COS. ſumma vi oppugnata à Teutonis & Ambronibus caſtra defendit. duobus deinde prælijs circa Aquas Sextias eos hoſtes deleuit: in quibus cæſa traduntur hoſtium ducenta millia, capta nonaginta. Marius abſens quintùm COS. creatus eſt. triumphum oblatum, donec Cimbros vinceret, diſtulit. Cimbri repulſo ab Alpibus fugatoque Q. Catulo proconſule, qui fauces Alpium obſederat, & ad flumen Atheſim caſtellum editum inſederat, reliqueratque: vbi virtute ſua explicata fugientem proconſulem exercitumq;

profecuti, in Italiam traieciſſent, iunctis eiuſdem Catuli & C. Marij exercitibus, prælio victi ſunt ab eis, in quo cæſa traduntur hominum centum quadraginta millia, capta ſexaginta. Marius totius ciuitatis conſenſu receptus, pro duobus triumphis qui offerebantur, vno contentus fuit. Primores ciuitatis, qui aliquantulum vt nouo homini ad tantos honores euecto, inuiderant, conſeruatam ab eo Rempublicam fatebantur. P. Malleolus, matre interempta, primus omnium inſutus culleo in mare præcipitatus eſt. Ancilia cum ſtrepitu mota eſſe, antequam Cimbricum bellum conſummaretur, referuntur. Bella præterea inter Syriæ reges continet.

LIBER LXIX.

Cn. Apuleij Saturnini turbulētus tribunatus: Lex agraria ab eodem lata. Exilium voluntarium Rhodi Metelli Numidici. De Mario nonnulla. Saturninus C. Memmium conſulatus candidatum interimit. Idem mox interficitur cum Glaucia prætore. Metellus ab exilio reductus. Seruile bellum in Sicilia confectum à M. Aquilio.

CN. Apuleius Saturninus, adiuuante C. Mario, & per milites occiſo A. Numio competitore, tribunus plebis per vim creatus, non minùs violenter tribunatum, quàm petierat, geſſit. & cùm legem agrariam per vim tuliſſet, Metello Numidico, eò quòd in eam minimè iuraſſet, diem dixit. qui cùm à bonis ciuibus defenderetur, ne cauſa malorum certaminum eſſet, in voluntarium exilium Rhodum profectus eſt. ibiq; legēdo, & audiēdis magnis

viris vacabat. Profectò C. Marius seditionis autor, qui sextum quidem consulatum per tribus sparsa pecunia emerat, aqua & igni interdixit. Idem Apuleius Saturninus tribunus plebis C. Memmium candidatum cõsulatus petitorem, quem maximè aduersarium actionibus suis timebat, interemit. quibus reb. concitato quamplurimum senatu, in eius causam & C. Marius homo mutabilis, & varij consilij ingeniiq;, qui semper secundam fortunã transierat, cùm eum tueri minimè posset, oppressus armis cum Glaucia prętore, & aliis eiusdem furoris sociis, bello quodam interfectus est. Q. Cæcilius Metellus ab exilio ingenti totius fauore ciuitatis reductus est. M. Aquilius COS. in Sicilia bellum Seruile concitatum confecit.

LIBER LXX.

Repetundarum absolutus M. Aquilius, M. Antonio pro eo perorante. De rebus in Celtiberia feliciter gestis à Didio. Ptolemaus Appion Rex Cyrenarum hæredem Populum Romanum relinquit. Ariobarzanes Cappadociæ restitutus à Sylla. Parthorum legati à rege Arsace missi amicitiam Pop. Romani petunt. Exilium iniustum P. Rutilij equitibus iudicibus inuisi, quòd à publicanorum iniuriis Asiam defendisset. De rebus aduersus Thracas infeliciter gestis à C. Geminio. De iudiciis ab equitibus ad senatum transferendis: de motibus Syriæ.

CVm M. Aquilius de pecuniis repetundis causam diceret, ipse rogare iudices noluit. M. Antonius qui pro eo perorabat, tunicam à pectore eius discidit, vt honestas cicatrices ostenderet: quibus conspectis indubitanter absolutus est. Cicero eius rei solus autor. Didius

proconsul aduersum Celtiberos feliciter pugnauit. Ptolemæus Cyrenarum rex, cui cognomentum Apionis fuit, mortuus hæredem populum Romanũ reliquit. & eius regni ciuitates. senatus liberas esse iussit. Ariobarzanes in regnum Cappadociæ à L. Cornelio Sylla reductus est. Parthorum legati à rege Arsace missi ad Syllam venerũt, vt amicitiam à populo Romano peterent. P. Rutilius vir summæ innocentiæ, qui legatus C. Marij proconsulis à publicanorum iniuriis Asiam defenderat, inuisus equestri ordini, penes quem iudicia erant, repetundarum damnatus in exilium missus est. C. Geminius prætor contra Thracas infeliciter pugnauit. Senatus cùm impotentiam equestris ordinis in iudiciis exercẽdis ferre nollet, omni vi niti cœpit vt ad se iudicia transferrentur, sustinente causam eius M. Liuio Druso tribuno plebis, qui vt vires sibi acquireret, perniciosa spe largitionis plebem concitauit. Præterea motus Syriæ regum continet.

LIBER LXXI.

Drusus socios & Italicos populos spe ciuitatis Romanæ sollicitat. Leges agrarias & frumentarias fert: Item legem iudicialem vt æqua parte iudicia penes magistratum & equestrem ordinem essent. Ciuitas socijs nõ præstatur: inde bellũ sociale. Drusus occiditur.

MArcus Liuius Drusus tribunus plebis vt maioribus viribus senatus causam susceptam tueretur, socios & Italicos populos spe ciuitatis Romanæ solicitauit: iisq; adiuuantibus per vim legibus agrariis frumentariisque latis, legem quoque iudicialem tulit, vt æqua

parte.

parte iudicia penes senatum & equestrem ordinem essent. Cùm deinde promissa sociis ciuitas præstari non posset: irati Italici defectionē cœperunt agitare. eorum coitus, cōiurationes, orationesque in conciliis principum referuntur. propter quæ Liuius Drusus etiam senatui inuisus factus, velut socialis belli autor, incertum à quo, domi occisus est.

LIBER LXXII.

Italici deficiunt. Q. Seruilium proconsulem in oppido Asculo cum omnibus ibi ciuibus occidunt. Saga populus sumit. Seruius Galba eorum furores euadit. Iidem vrbes obsident. Auxilia ab externis missa.

ITalici populi defecerunt, Picentes, Vestini, Marsi, Peligni, Marrucini, Lucani, Samnites: initio belli à Picētibus moto. Q. Seruilius proconsul in oppido Asculo cum omnibus ciuib. Romanis qui in eo oppido erant, occisus est. saga populus sumpsit. Seruius Galba à Lucanis comprehensus, vnius fœminæ opera, ad quam diuertebatur, captiuitate exemptus est. Esernia & Alba coloniæ ab Italicis obsessę sunt. Auxilia demum Latini nominis, externarumq; gentium missa populo Romano, & expeditiones inuicem, vrbiumq; expugnationes referuntur.

LIBER LXXIII.

De rebus gestis aduersus Samnites, Marsos, Pelignos, Marrucinos, Saluios, vt infeliciter, ita prosperè. Saga ob victoriam posita.

L. Cæsar C O S. malè aduersus Samnites pugnauit. Nola colonia in potestatē Samnitium cum L. Posthumio prætore venit, qui interemptus est. Complures populi ad hostes defecerunt. Cùm P. Rutilius C O S. parū prosperè

contra Marſos pugnaſſet,& in prçlio cecidiſſet: C.Marius legatus eius meliore quidem euentu cum hoſtibus conflixit. Ser. Sulpitius Pelignos fugit. Q. Cepio legatus Rutilij cùm obſeſſus proſperè in hoſtes erupiſſet, & ob eum ſucceſſum æquatum ei cum C.Mario eſſet imperium: temerarius factus,& circumuentus inſidiis, fuſo exercitu cecidit. L.Cęſar C O S. feliciter contra Samnites pugnauit. ob eam victoriam Romæ ſaga poſita ſunt. & vt varia belli fortuna eſſet, Eſernia colonia cum M. Marcello in poteſtatem Samnitium venit. Sed & C. Marius prælio Marſos fudit, Hirnio Aſinio prætore Marrucinorum occiſo. C. Cæcilius in Gallia tranſalpina Saluios rebellantes vicit.

LIBER LXXIIII.

Picentes fuſi à Cn. Pompeio; ob id prætexta aliaq; magiſtratuum ornamenta inſignia ſumpta. Pugna dubia aduerſus Marſos C. Mary. Libertini tum primum militant. Victoria de Vmbris & Marſis. Nicomedes & Ariobarzanes in regna reducti. Marſi victi à Pompeio. De ciuitate ære alieno oppreſſa, & inde motibus. De Thracibus in Macedonia.

CN. Pompeius Picentes prælio fudit, & obſedit. propter quam victoriam Romæ prætextæ aliaq; magiſtratuum ornamenta inſignia ſumpta ſunt. C.Marius cũ Marſis dubio euentu pugnauit. Libertini tum primùm militare cœperunt. Aurelius Plotius legatus Vmbros, L. Porcius prætor Marſos, cùm vterq; populus defeciſſet, prælio vicerunt. Nicomedes in Bithyniæ, Ariobarzanes in Cappadociæ, regna reducti ſunt. Cn. Pompeius C O S. Marſos acie vicit. Cùm ære alieno oppreſſa eſſet ciuitas: A. Sempronius

pronius Asellus prætor, quoniam secundùm debitores ius dicebat: ab iis qui fœnerabãtur, in foro occisus est. Præterea incursiones Thracum in Macedoniam, populationesq; cõtinet.

LIBER LXXV.

De rebus gestis aduersus Marsos, Samnites & Hirpinos, à Posthumio Albino, Sulpitio, L. Cornelio Sylla, Cn. Pompeio. L. Portio, Cosconio & Luceio.

A. Posthumius Albinus legatus in obsidione castrorum hostilium cecidit. Sulpitius legatus cùm classi præesset, infamis crimine proditionis ab exercitu suo interfectus. L. Cornelius Sylla legatus Samnites prælio vicit, & bina castra eorum expugnauit. Cn. Pompeius Vestinos in deditionẽ accepit. L. Porcius COS. rebus prosperè gestis. fusisq; aliquoties Marsis, dum castra eorum expugnat, cecidit. Ea res hostibus victoriam eius prælij dedit. Cosconius & Luceius Samnites acie vicerunt, Marium Egnatium nobilissimũ hostium ducem occiderunt, compluraq; eorum oppida in deditionem acceperunt. L. Sylla Hirpinos domuit, Samnites multis præliis fudit, aliquot populos recepit: quantisq; rarò quisquam ante consulatum rebus gestis, ad petitionem consulatus Romam est profectus.

LIBER LXXVI.

De rebus gestis aduersus Lucanos, Marruoinos, Vestinos, Pelignos, Asculanos, Italicos ab A. Gabinio, Sulpitio, Cn. Pompeio, L. Murena & Cæcilio Pinna. Ariobarzanes & Nicomedes regnis pulsi à Mithridate Ponti. De Thracibus in Macedonia.

A. Gabinius legatus, rebus aduersum Lucanos prosperè gestis, multis oppidis expu-

gnatis,in obſidione caſtrorũ hoſtilium cecidit.
Sulpitius legatus Marrucinos excîdit, vniuerſamq; eam regionem recepit. Cn. Pompeius proconſul Veſtinos & Pelignos in deditionem accepit. Marſi quoque à L. Muræna & Cæcilio Pinna legatis aliquot præliis fracti pacem petierunt. Aſculum à Cn. Pompeio captum eſt, cæſis à Mamerco Æmylio legato Italicis. Silo Popedius dux Marſorum autor huius rei in prælio cecidit. Ariobarzanes Cappadociæ, Nicomedes Bithyniæ regno à Mithridate Ponti rege pulſi ſunt. Præterea incurſiones Thracum in Macedoniam continet.

LIBER LXXVII.

Sylla, C. Marij & P. Sulpitij pernicioſas leges promulgantis factionem vrbe expellit, ſtatum ciuitatis ordinat, colonias deducit. Mithridates Bithyniam & Cappadociam occupat, Phrygiam intrat pulſo Aquilio legato.

CVm P. Sulpitius tribunus plebis autore C. Mario pernicioſas leges promulgaſſet, vt exules reuocarentur, & noui ciues libertinique diſtribuerentur in tribus, & vt Marius aduerſus Mithridatem Ponti regem dux crearetur & aduerſantibus COSS. Q. Pompeio & L. Syllæ vim intuliſſet, occiſoq; Pompei conſulis filio, genero Syllæ: L. Sylla COS. cum exercitu in vrbem venit, & aduerſus factionem Sulpitij & Marij in ipſa vrbe pugnauit, eamq; expulit. ex quo duodecim à ſenatu hoſtes, inter quos C. Marius pater & filius. iudicati ſunt. P. Sulpitius cùm in quadam villa lateret, indicio ſerui ſui retractus & occiſus eſt. ſeruus, vt pręmium promiſſi indicij haberet, manumiſſus eſt, & ob ſcelus

lus domini proditi de saxo deiectus est. C. Marius filius in Africam traiecit. C. Marius pater cùm in paludibus Minturnensium lateret, extractus est ab oppidanis. & cùm ad occidendū eum missus seruus natione Gallus maiestate tanti viri perterritus recessisset, impositus publicè in nauim delatus est in Africam. L. Sylla ciuitatis statum ordinauit, exinde colonias deduxit. Q. Pompeius C O S. ad capiendum à Cn. Pompeio proconsule exercitum profectus, con filio eius occisus est. Mithridates Ponti rex Bithynia & Cappadocia occupatis, & pulso Aquilio legato, Phrygiam prouinciam populi Romani cum ingenti exercitu intrauit.

LIBER LXXVIII.

Mithridates Asiam occupat. Duces Romanos in vincula conicit. Ciues Romani in Asia eius iussu trucidati: Rhodum frustra obsidet: Athenas & alias ciuitates occupat.

Mithridates Asiam occupauit, Q. Oppium proconsulem, item Aquilium legatum in vincula coniecit: iussúq; eius quicquid ciuium Romanorum in Asia fuit, vno die trucidatum est. vrbem Rhodum, quæ sola in fide permanserat, oppugnauit: & aliquot præliis naualibus victus recessit. Archelaus præfectus regis in Græciam cum exercitu venit, Athenas occupauit. Prçterea trepidationē vrbium, insularumq;, aliis ad Mithridatem, aliis ad populum Romanum ciuitates suas trahentibus, continet.

LIBER LXXIX.

Cinna ob perniciosas leges pulsus vrbe, coniunctis cū C. Mario copiis vrbem obsidet, in pugna fratres duo per ignorantiam concurrunt, cùm victor mortuum

ſpoliaret, agnito fratre, rogo ei extructo ſupra rogum ſe transfodit, & eodem igni cõſumtus. Sertorius & Carbo vrbẽ circumſidunt. Marius Oſtiã expugnat & diripit.

CОrnelius Cinna cùm pernicioſas leges per vim ferret, pulſus vrbe à Cn. Octauio collega cum Sextio tribuno plebis, imperioque ei abrogato, corruptum Ap. Claudij exercitum in poteſtatem ſuam redegit, & bellum vrbi intulit, accerſito C. Mario cum aliis exulibus ex Africa. in quo bello duo fratres, alter ex Pompeij exercitu, alter ex Cinnæ, ignorantes concurrerunt. & cùm victor mortuum ſpoliaret, agnito fratre ingenti lamentatione edita, rogo ei extructo ipſe ſupra rogum ſe transfodit, & eodem igni conſumptus eſt. Et cùm opprimi inter initia potuiſſet: Cn. Pompeij fraude, qui vtranq; partem fouẽdo, vires Cinnæ dedit, nec niſi profligatis optimatium rebus auxilium tulit, & conſulis ſegnitie confirmati Cinna & Marius, quatuor exercitibus, quorum duo Q. Sertorio & Carboni dati ſunt, vrbem circunſederunt. Oſtiam coloniam Marius expugnauit, & crudeliter diripuit.

LIBER LXXX.

Ciuitas Italicis data. Samnites Cinnæ & Mario ſe coniungunt, ab his Plancius cum exercitu cæditur. Cinna & Marius in vrbem recepti, captam cædibus & rapinis vaſtant, nobilibus aduerſæ partis trucidatis, in iis M. Antonio & C. Cæſare. Craſſus filius interficitur: Pater gladio ſe transfigit. Citra comitia Cinna & Marius conſules. Marius ſenatorem de ſaxo deiici iubet: moritur.

ITalicis populis à ſenatu ciuitas data eſt. Samnites, qui ſoli arma recipiebant: Cinnæ & Mario

Mario se coniunxerunt. ab iis Plancius cum exercitu cæsus est. Cinna & Marius cum Carbone & Sertorio Ianiculum occupauerunt, & fugati ab Octauio consule recesserũt. Marius Antium quidem, & Ariciam, & Lauinium colonias deuastauit. Cùm nulla omnino spes esset optimatibus resistẽdi propter segnitiem & perfidiam & ducum & militũ,qui corrupti aut pugnare nolebant, aut ad diuersas partes transibant: Cinna & Marius in vrbem recepti sunt: qui velut captam eam cædibus & rapinis vastarunt, Cn. Octauio consule occiso, & omnibus aduersæ partis nobilibus trucidatis, inter quos M. Antonio eloquentissimo viro,& C. Cæsare, quorum capita in rostris posita. Crassus filius ab equitibus Fimbrię interemptus. pater Crassus, ne quid indignum virtute sua pateretur, gladio se transfixit. Et citra vlla comitia consules in sequentem annum seipsos renuntiauerunt. eodem die quo magistratum inierant, Marius Sex.Licinium senatorem de saxo deiici iussit,editisq́; multis sceleribus, Idibus Ianuariis decessit: vir,cuius si examinentur cum virtutibus vitia, haud facile sit dictu,vtrum bello melior,an pace perniciosior fuerit. adeò quam Rempubl. armatus seruauit,eam primò togat⁹ omni genere fraudis, postremò armis euertit.

LIBER LXXXI.

Sylla Athenis expugnatis libertatem reddit. Magnesia defensa. Thraces in Macedonia.

LVcius Sylla Athenas, quas Archelaus præfectus Mithridatis occuparat, circunsedit, & cum maximo labore expugnauit: vrbi libertatem,& ciuibus quæ habuerant,reddidit. Ma-

gnesia, quæ sola in Asia ciuitas in fide manserat summa virtute aduersus Mithridatem defensa est. Præterea à Thracibus in Macedonia gesta continet.

LIBER LXXXII.

Syllæ ingentes victoriæ aduersus Mithridatem terra mariq́;. C. Fimbria L. Valerium Flaccum successorē sibi missum interfecit & imperium in se transfert. Mithridatis victoriæ in Asia. Thracum incursiones in Macedonia.

SYlla copias regis, quæ Macedonia occupata in Thessaliam venerant, prælio vicit, cæsis hostium C. millibus. castris quoq; expugnatis. reuocato deinde bello, iterum exercitum eius fudit, ac deleuit. Archelaus cum classe regia Syllæ se tradidit. L. Valerius Flaccus COS. collega Cinnæ missus vt Syllæ succederet, propter auaritiam inuisus exercitui suo à C. Fimbria legato ipsius, vltimæ audaciæ homine, occisus est. & imperium ad Fimbriam translatum. Præterea expugnatæ in Asia vrbes à Mithridate, & crudeliter direpta prouincia, incursionesq́ue Thracum in Macedonia referuntur.

LIBER LXXXIII.

C. Fimbria Pergamum capit, Ilium delet, Asiæ partem recipit. Sylla Thracas cædit. Pacis cum Sylla mentio. Cinnæ mors. Carbo consulatum solus gerit. Pax Syllæ cum Mithridate. Fimbria interficitur.

C. Fimbria in Asia fusis aliquot copiis Mithridatis, vrbem Pergamum cepit, obsessumq́; regem nō abfuit multum quin caperet. vrbem Ilion, quæ se potestati Syllæ reseruabat, expugnauit, ac deleuit, & magnam partem Asię recepit. Sylla multis præliis Thracas cæcidit.

Cùm

Cùm L. Cinna, & Cn. Papyrius Carbo à se ipsis consules per biennium creati, bellum contra Syllam pararent: effectum quidē est per L. Valerium Flaccum principem senatus, qui orationem in senatu habuit, & per eos qui concordiæ studebant, vt legati ad Syllam de pace mitterētur. Cinna ab exercitu suo, quem inuitum cogebat naues conscendere, & aduersus Syllam proficisci, interemptus est. consulatum Carbo solus gessit. Sylla cùm in Asiam traiecisset, pacem cum Mithridate fecit ita, vt his cederet prouinciis, Asia, Bithynia, Cappadocia. Fimbria desertus ab exercitu qui ad Syllam transierat, ipse se percussit, impetrauitq; à seruo præbens ceruicem, vt eum omnino interficeret.

LIBER LXXXIIII.

Sylla ciues à Cinna pulsos restitui petit, quod Cinna non admittit, obsides ab oppidis Italiæ contra Syllam frustra exigit: ciuibus nouis suffragium datum. Senatusconsultum vt omnes vbiq; exercitus dimittantur. Libertini in quinque & 30. tribus distributi. Belli apparatus contra Syllam.

SYlla legatis qui à senatu missi erant, futurū se in potestate senatus respōdit, si ciues qui à Cinna pulsi ad se confugerant, restituerentur. quæ conditio cùm iusta senatui videretur, per Carbonem, factionemq; eius, cui bellum videbatur vtilius, ne conueniret, effectum est. Idem Carbo, cùm ab omnibus oppidis Italiæ obsides exigere vellet, vt fidem illorum contra Syllam obligaret, consensu senatus prohibitus. Nouis ciuibus S.C. suffragium datum est.

Q. Metellus Pius, qui partes optimatium sequutus erat, cùm in Africa bellum moliretur,

à C.Fabio prætore pulsus est. senatusq; consultum per factionem Carbonis & Marianarum partium factum est, vt omnes vbique exercitus dimitterentur. Libertini in quinq; & triginta tribus distributi sunt. Pręterea belli apparatum contra Syllam, quod plurimum excitabatur, continet.

LIBER LXXXV.

Sylla victoria in Italia.

SYlla in Italiam cum exercitu traiecit, missisq; legatis qui de pace agerent, & à consule Cn.Carbone, & C. Norbano violatis, eundē Norbanum prælio vicit. Et cùm L. Scipionis alterius consulis, cum quo per omnia id egerat, vt pacem iungeret, nec potuerat, castra oppugnaturus esset, vniuersus exercitus consulis solicitatus per emissos à Sylla milites, signa ad Syllam transtulit: Scipio, cùm interimi posset, dimissus est. Cn.Pōpeius, Cn.F. eius qui Asculum ceperat, cōscripto quidem voluntariorum exercitu, cum tribus legionibus ad Syllam venerat, ad quem se nobilitas omnis conferebat, ita vt deserta vrbe ad castra veniretur.

Pręterea expeditiones per vniuersam Italiam vtriusq; partis ducum referuntur.

LIBER LXXXVI.

C. Marius in Africa propter crudelitatē & auaritiam in prætorio viuus exustus. Sylla per legatū Sardiniam occupat: Italicos populos sibi adiungit. L. Damasius prætor voluntate Marij Senatum & omnem nobilitatem in vrbe trucidat, ac inter cæteros Q. Mutium Scæuolam Pontificem Maximum. Bellum aduersus Mithridatem renouatum à L. Muræna.

Cum

CVm C. Marius, C. Marij filius COS. ante annos XX. per vim creatus esset, C. Fabius in Africa propter crudelitatem & auaritiam in prætorio suo viuus exustus est. L. Philippus legatus Syllæ Sardiniam, Q. Antonio prætore pulso & occiso, occupauit. Sylla cum Italicis populis, ne timeretur ab iis velut erepturus ciuitatem, & suffragij ius nuper datum, fœdus percusſit. itemq; ox fiducia iam certæ victoriæ litigatores, à quibus adhibebãtur vadimonia, Romam deferre iussit. Cùm à patte diuersa vrbs adhuc teneretur, L. Damasipus prætor ex voluntate C. Marij cõsulis, cùm senatum contraxisset, omnem quæ in vrbe erat, nobilitatem trucidauit: ex cuius quidem numero Q. Mutius Scæuola pontifex maximus fugiens in vestibulo ædis Vestæ occisus est. Præterea bellum à L. Murena aduersus Mithridatem in Asia ronouatum continet.

LIBER LXXXVII.

Victoria Syllæ & legatorum eius. Sylla Romam capit.

SYlla C. Marium exercitu eius fuso deletoq; ad Sacriportum, in oppido Præneste obsedit, vrbem Romam ex inimicorum manibus recepit, Marium erumpere tentantem repulit. Præterea res à legatis eius eadem vbiq; fortuna partium gestas continet.

LIBER LXXXVIII.

Sylla Carbonem Italia expellit, Samnites debellat, Romam & vniuersam Italiam crudelitate, quanta in nullo hominum fuit, inquinat.

SYlla Carbonem, exercitu eius ad Clusium, ad Fauentiam, Fidentiamq; cæso, Italia ex-

pulit: cum Samnitibus, qui soli Italicorum populorum nondum arma deposuerant, iuxta vrbem Romam ante portam Collinam debellauit: recuperataq; Rep. pulcherrimam victoriã, crudelitate, quanta in nullo homine vnquam fuit, inquinauit. Octo M. deditorum in via publica trucidauit: tabulã proscriptionis posuit: vrbem, & vniuersam Italiam cædibus repleuit: inter quos omnes Prænestinos inermes interimi iussit. Marium senatorij ordinis virum cruribus brachiisq; fractis, auribus præsectis, & effossis oculis necauit. C. Marius Præneste obsessus à Lucretio Afella, Syllanarum partium viro, cùm per cuniculum captaret euadere, septus ab exercitu mortem sibi consciuit. in ipso cuniculo, cùm sentiret se euadere minimè posse, cũ Pontio Telesino fugæ comite stricto vtrinque gladio concurrit. quem cùm occidisset, saucius à seruo impetrauit, vt se occideret.

LIBER LXXXIX.

L. Bruti & Cn. Carbonis mors. Sylla dictator. Primus Romanorum cum facibus 24. procedit. Statum Reipubl. mutat. Cn. Pompeij victoria in Africa, eques natus annos 24. quod nemini vnquam: ex Africa triumphat. Cn. Norbanus seipsum interimit. vt & Metellus, à Bastia vxore non admissus, quod proscriptus esset. De rebus Syllæ in Italia gestis, & 47. eius legionibus. De Mitylenis in Asia captis.

L. Brutus à Cn. Papyrio Carbone, qui Corcyram appulerat, missus naue piscatoria Lilybæum, vt exploraret an ibi Pompeius esset, & circumuentus à nauibus quas Pompeius miserat, in se mucrone verso ad transtrum nauis obnixus, corporis pondere occubuit. Cn. Pompeius

peius in Siciliam cum imperio à senatu missus, Cn. Carbonem, qui flens muliebriter mortem tulit, captũ occidit. Sylla dictator factus, quod nemo quidem vnquam fecerat, cum fascibus XXIIII. processit, rebusq́; nouis Reip. statum confirmauit: tribunorũ plebis potestatem minuit: & omne ius legum ferendarum ademit: Pontificum augurumq́; collegium ampliauit, vt essent quindecim: senatum ex equestri ordine suppleuit: proscriptorum liberis ius petendorum honorum eripuit, & bona eorum vendidit. ex quibus primò multa rapuit, redactum est sestertiûm ter millies quingentiesq́;. Lucretium Asellam consulatum contra voluntatem suam petere ausum iussit interimi in foro: & cùm indignè ferret pop. Rom. concione vocata se iussisse dixit.

Cn. Pompeius in Africa Cn. Domitium proscriptum, & Hieram regem Numidarum bellũ molientes victos interemit: & IIII. & XX. annos natus adhuc eques Romanus, quod quidem nemini cõtigerat, ex Africa triumphauit. Cn. Norbanus consularis proscriptus in vrbe Rhodo, cùm comprehenderetur, se ipse interemit. Metellus ex proscriptis vnus clàm capite adoperto ad posticum ædis Bastiæ vxoris cùm accessisset, admissus minimè est, quia illũ proscriptum diceret. itaq; se transfodit, & sanguine suo fores respersit. Sylla Nolam in Samnio recepit. XLVII. legiones in agros captos deduxit, & eos iis diuisit. Volaterras, quod oppidum adhuc in armis erat, obsessum in deditionem accepit. Mitylenæ quoq; in Asia, quæ sola vrbs post victum Mithridatem arma retinebat, expugnatæ, dirutæq́; sunt.

LIBER XC.

Sylla in campo Martio sepelitur. M. Lepidus acta Syllæ rescindere conatus moritur. M. Bruti mors. Bellũ Q. Sertorij in Hispania. De rebus gestis in Cilicia.

SYlla decessit, honosq; ei à senatu habitus est, vt in campo Martio sepeliretur. M. Lepidus cùm acta Syllæ tentaret rescindere, bellũ excitauit: & à Q. Catulo collega Italia pulsus est, & in Sardinia frustra bellum molitus periit: M. Brutus, qui Cisalpinam Galliam tenebat, à Cn. Pompeio occisus est. Q. Sertorius proscriptus in vlteriore Hispania ingens bellũ excitauit, L. Manlius proconsul, & M. Antonius legatus ab Hirtuleio quæstore prælio victi sunt. Præterea à P. Seruilio proconsule aduersus Cilicas res gestas continet.

LIBER XCI.

De bello Sertoriano & Thracico.

CN. Pompeius cùm adhuc quæstor esset, cum imperio consulari aduersus Sertoriũ missus est. Sertorius aliquot vrbes expugnauit, plurimasq; ciuitates in potestatem suam redegit. Ap. Claudius proconsul Thracas pluribus præliis vicit. Q. Metellus proconsul L. Hirtuleium quæstorem Sertorij omni cum exercitu cæcidit.

LIBER XCII.

De bello Sertoriano & in Thracia aduersus Dardanos.

CN. Pompeius adhuc dubio euentu cum Sertorio pugnauit, ita vt singula ex vtraq; parte cornua vicerint. Q. Sertorius Metellum & Perpennam cum duobus exercitibus prẹlio fudit. cuius victoriæ partem cupiens auferre Pom-

Pompeius, parum proſperè pugnauit. obſeſſus deinde Calagurij Sertorius aſſiduis eruptionibus non leuiora damna obſidentibus tulit. Præterea à Curione proconſule in Thracia res geſtas aduerſus Dardanos, & Q. Sertorij multa crudelia in ſuos facta continet, qui plurimos amicorum & ſecum proſcriptorum crimine proditionis inſimulatos interemit.

LIBER XCIII.

Iſauri & piratæ in Cilicia victi. Nicomedes Bithyniam teſtamento Romanis reliquit. Bithynia in formam prouinciæ redacta. Mithridates fœdere cum Sertorio icto bellũ Romanis infert. De bello Sertoriano.

P. Seruilius proconſul in Cilicia Iſauros domuit, & aliquot vrbes piratarum expugnauit. Nicomedes Bithyniæ rex moriens pop. Rom. fecit hæredem, regnumq; eius in prouinciæ formam redactum eſt. Mithridates fœdere cum Sertorio icto, bellum populo Rom. intulit. Apparatus deinde regiarum copiarum pedeſtrium naualiumque, & occupata Bithynia. M. Aurelius Cotta COS. ad Chalcedonẽ prælio à rege victus eſt; rexque à Pompeio & Metello victus. & vt contra Sertorium egerunt, qui omnibus belli militiæq; artibus par fuit: quos etiã ab obſidione Calagurij oppidi depulſos coegit diuerſas regiones petere, Metellum vlteriorem Hiſpaniam, Pompeium Galliam.

LIBER XCIIII.

Victoria aduerſus Mithridatem L. Luculli & Deiotari: aduerſus Sertorium Pompeij.

L. Lucullus COS. aduerſus Mithridatem equeſtribus præliis feliciter pugnauit. &

expeditiones aliquot prosperas fecit, poscentesq; pugnam milites à seditione inhibuit. Deiotarus Gallogræciæ tetrarches præfectos Mithridatis bellum in Phrygia mouentes cęcidit. Præterea res à Pompeio in Hispania contra Sertorium prosperè gestas continet.

LIBER XCV.

Victoria de Dardanis in Thracia C. Curionis. Bellum Spartaci & seruorum in Italia. Victoria de Mithridate L. Luculli.

C. Curio proconsul Dardanos in Thracia domuit. Quatuor & septuaginta gladiatores Capuæ ex ludo Lentuli profugerunt, & congregata seruorum & ergastulorum multitudine, Chryso & Spartaco ducibus, bello excitato, Claudium Pulchrum legatum, & P. Vorenum prætorem prælio vicerunt. L. Lucullus proconsul ad Cyzicum vrbem exercitum Mithridatis fame ferroq; deleuit, pulsumq; à Bithynia regem variis belli ac naufragiorum casibus fractum coegit in Pontum profugere.

LIBER XCVI.

Pugna varia aduersus Spartacum. Sertorius in conuiuio interficitur anno ducatus sui octauo. Imperium ad Marium translatum, quem Cn. Pompeius captum interimit, & Hispanias recipit. Victoria Spartaci.

Q. Arius prętor Chrysum fugitiuorum ducem cum viginti millib. hominum cæcidit. C. Lentulus COS. malè aduersus Spartacum pugnauit. Ab eodē L. Gellius & Q. Arius prætor acie victi sunt. Sertorius à M. Antonio & M. Perpenna, & aliis coniuratis in conuiuio interfectus est, octauo ducatus sui anno. magnus dux, & aduersus duos imperatores Pompeium

peium & Metellum sæpe par, vt frequentiùs victor, ad vltimum desertus & proditus. Imperium partium ad Marium trãslatum est: quem Cn. Pompeius victum captumq; interemit, ac recepit Hispanias decimo ferè anno quàm cœptum erat bellum. C. Cassius proconsul, Cn. Manlius prætor malè aduersus Spartacum pugnauerunt, idque bellum M. Crasso prætori mandatum est.

LIBER XCVII.

Victoria de fugitiuis & Spartaco. Clades M. Antonij in Creta: Victoria M. Luculli de Thracibus, L. Luculli de Mithridate. Tribunitia potestas restituta. Iudicia ad equites translata. Mithridatis fuga ad Tigranem.

M. Crassus prætor primùm cum parte fugitiuorum, quæ ex Gallis Germanisque constabat, feliciter pugnauit, cęsis inimicorum XXXV. millibus, & duce eorũ Granico. Cum Spartaco dein debellauit, cæsis cum ipso millibus quadraginta M. Antonius prætor bellum aduersus Cretenses parum prosperè gestum morte sua finiuit. M. Lucullus proconsul Thracas subegit. L. Lucullus in Ponto aduersus Mithridatem feliciter pugnauit, cæsis hostium ámplius quam LX. millibus. M. Crassus & Cn. Pompeius COSS. facti sunt. sicut Pompeius, antequam quęsturam gereret, ex equite Romano. Tribunitiam potestatem restituerunt. Iudicia quoq; per M. Aurelium Cottam prætorem ad equites Romanos translata sunt. Mithridates desperatione rerum suarum coactus ad Tigranem Armeniæ regem confugit.

LIBER XCVIII.

Mithridatis filius à L. Lucullo in amicitiam receptus. Censura aspera Lentuli & Gellij. Lustrum. Victoria Metelli aduersus piratas. Templum Capitolinũ à Catulio refectum & dedicatum. De rebus in Armenia aduersus Mithridatem & Tigranem: Q. Metello aduersus Cretenses.

LAchares filius Mithridatis, Bosphori rex à L. Lucullo in amicitiã receptus est. C. Lentulus & L. Gellius censores asperam censuram egerunt, IIII & LX. senatu motis. à quibus lustrum conditum est. Censa sunt ciuium capita CCCCL. millia. L. Metellus prætor in Cilicia aduersum piratas prospere rem gessit.

Templum Iouis in Capitolio, quod incẽdio consumptum erat, refectum à Q. Catulo dedicatum est. L. Lucullus in Armenia Mithridatẽ, & Tigranem, & immensas vtriusq; regis copias multis certaminibus fudit. Q. Metellus proconsul bello sibi aduersum Cretenses mandato, Cydoniam vrbem obsedit. C. Triarius legatus Luculli aduersus Mithridatem parum prospere pugnauit. Lucullum, ne persequeretur Mithridatem ac Tigranem, summamq; victoriæ imponeret, seditio militũ tenuit, qui sequi nolebant: quia legiones Valerianæ, impleta à se stipendia dicentes, Lucullum reliquerunt.

LIBER XCIX.

Victoriæ Q. Metelli in Creta insula. Lex Roscij vt equitibus Romanis in Theatro 14. gradus proximi assignarentur. Piraticum bellũ Pompeij quadragesimo die confici. De rebus gestis Q. Metelli aduersus Cretenses, & mutuis eius & Pompeij querelis.

Q. Metel-

Q. Metellus proconsul Gnoson,& Lyctum & Cydoniam, & alias plurimas ciuitates expugnauit. L. Roscius Trib. pleb. legem tulit, vt equitibus Romanis in theatro quatuordecim gradus proximi assignarentur. Cn. Pompeius lege ad populum lata persequi piratas iussus, qui commercium annonæ intercluserãt, intra quadragesimum diem toto mari eos expulit, belloq; cum iis in Cilicia confecto, acceptis in deditionem piratis, agros & vrbes dedit. Preterea res à Q. Metello aduersus Cretenses continet: & epistolas Metelli & Cn. Pompeij inuicem missas. queritur Metellus gloriam rerum à se gestarum à Pompeio sublatam præteriri, qui in Cretam miserit legatum suum ad accipiendas vrbium deditiones. Pompeius Romæ rationem reddit hoc se facere debuisse.

LIBER C.

Mithridaticum bellum Pompeio mandatum: Cretensibus domitis leges fert Q. Metellus. Amicitiam cum Phraate Parthorum Pompeius renouat: Mithridatem vincit. De bello inter Phraatem & Tigranem, item inter Tigranem patrem & filium.

C. Manlius tribunus plebis indignatione maxima nobilitatis legem tulit, vt Pompeio bellum Mithridaticum mandaretur. Concio eius bona. Q. Metellus domitis Cretensib. liberæ in id tempus insulę leges tulit. Cn. Pompeius ad gerẽdum bellum aduersus Mithridatem profectus, cum rege Parthorum Phraate amicitiam renouauit: equestri prælio Mithridatem vicit. Præterea bellum inter Phraatem regem Parthorum, & Tigranem Armeniorum

regem, ac demum inter filium Tigranem patremq; gestum continet.

LIBER CI.

Pompeius noctu Mithridatem vincit, Tigranem in deditionem accipit, Syriam, Phœniciam & Ciliciam ei adimit, Armeniam concedit. Coniuratio in Consules à nonnullis de ambitu damnatis. Victoria Pompeij insignes. Mithridatis fuga.

CN. Pompeius Mithridatem nocturno prælio victũ coegit Bosphoron profugere: Tigranem in deditionem accepit, eiq; ademptis Syria, Phœnicia, & Cilicia, regnum Armeniæ restituit. Coniuratio eorum qui in petitione consulatus ambitus damnati erant, facta de interficiendis COS S. oppressa est. Cn. Pompeius cùm Mithridatem persequeretur, in vltimas ignotasq; gentes penetrauit: Iberos, Albanos, qui transitum minime dabant, prælio vicit. Præterea fugam Mithridatis per Colchos, Heniochosq;, & res ab eo in Bosphoro gestas cõtinet.

LIBER CII.

Pompeius Pontum in prouinciæ formam redigit. Mithridates à Pharnace filio obsessus. Mors Mithridatis. Iudæa subacta à Pompeio, Hierosolyma capta. Coniuratio Catilinæ detecta.

CN. Pompeius in prouinciæ formam Pontum redegit. Pharnaces filius Mithridatis bellum patri intulit. ab eo Mithridates obsessus in regia, cùm veneno sumpto parum profecisset ad mortem: à milite Gallo, nomine Bithoco, à quo vt iuuaretur petierat, interfectus est. Cn. Pompeius Iudæos subegit. fanum eorũ Hierosolyma inuiolatũ ante id tempus, cepit.

L. Catilina bis repulsam in petitione consulatus passus, cum Lentulo prætore & Cethego & pluribus coniurauit de cæde consulum & senatus, incendiis vrbis, opprimenda Republ. exercitu quoq; in Hetruria comparato. Ea coniuratio industria M. Tullij Ciceronis eruta est. Catilina vrbe pulso, de reliquis coniuratis omnino sumptum supplicium est.

LIBER CIII.

Catilina à C. Antonio cum exercitu cæsus. P. Clodij absolutio indigna. Allobroges domiti. Claudius ad plebem transit. Lusitani subacti à C. Cæsare. Conspiratio Pompeij, Crassi, Cæsaris in Rempub. Leges agrariæ à Cæsare latæ. Clades C. Antonij in Thracia. Exilium Ciceronis. Heluetij domiti à Cæsare. De situ Galliæ. Triũphus Pompeij. Idẽ Magnus cõsalutatur.

Catilina à C. Antonio proconsule cum exercitu cæsus. P. Clodius accusatus, quòd in mulieris habitu sacrarium in quod virum intrare nefas est, intrasset: cumq; vxorem Metelli Pontificis stuprauisset, absolutus. Cn. Potitius prætor Allobroges qui rebellauerant, ad Solonem domuit. P. Clodius ad plebem transiit. C. Cæsar Lusitanos subegit: eoq; consulatus candidato, & captante Rempubl. inuadere, conspiratio inter tres principes ciuitatis facta est, Cn. Pompeium, M. Crassum, & C. Cæsarem. Leges agrariæ à Cæsare consule cum maxima contentione, inuito senatu & altero consule M. Bibulo, latæ sunt. C. Antonius proconsul in Thracia parum prosperè rem gessit. M. Cicero lege à P. Clodio tribuno plebis lata, quia indemnatos ciues necauisset, in exilium missus est. Cæsar in prouinciam Galliam profectus,

Heluetios, gentem vagam, domuit, quæ sedem quærens per prouinciam Cæsaris Narbonem iter facere volebat. Præterea situm Galliarum continet. Pompeius de liberis Mithridatis, Tigrane & Tigranis filio triumphauit. Magnusq; à tota concione consalutatus est.

LIBER CIIII.

De situ & moribus Germaniæ. Germanos Gallia Cæsar expellit. Cicero ab exilio reductus. Annona cura Pompeio mandata per quinquennium. Victoria Cæsaris in Belgio. Cyprus in prouinciæ formam redacta: Regia eius pecunia publicata: M. Catoni eius rei administratio data. Ptolemæus Ægypti à suis pulsus Romam venit. Victoria Cæsaris de Venetis in Gallia. Victoria legatorum eius.

PRima pars libri situm Germaniæ moresq; continet. C. Cæsar contra Germanos, qui Ariouisto duce in Galliam descenderant, cùm exercitum duceret, rogatus ab Heduis & Sequanis, quorum ager possidebatur: trepidationem militum propter metum nouorum hostiũ ortam, allocutione exercitus inhibuit, & victos prælio Germanos Gallia expulit. M. Cicero, Pompeio inter alios orante, & T. Annio Milone tribuno pl. ingenti gaudio senatus ac vniuersæ Italiç ab exilio reductus est. Cn. Pompeio per quinquennium annonæ cura mandata est. Cæsar Ambianos, Suessiones, Viromanduos, Atrebates, Belgarum populos, quorum quidẽ maxima multitudo erat, prælio victos in deditionem accepit: ac deinde cõtra Neruios vnam harum ciuitatum cum maximo discrimine pugnauit, eamq; gentem deleuit, quæ bellum gessit, donec ex sexaginta millibus armatorũ tre-

centi

centi superessent, ex nonaginta quinq; senatoribus tres tantummodò euaderent. Lege lata de redigenda in prouinciæ formam Cypro, & publicanda pecunia regia, M. Catoni administratio eiusdem rei mandata est. Ptolemæus Ægypti rex ob iniurias quas patiebantur, à suis regno pulsus Romam venit. C. Cæsar gentem oceano iunctam, Venetos. nauali prælio vicit. Præterea à legatis eius eadem fortuna res gestas continet.

LIBER CV.

De M. Catone tria notatu digna. Ptolemeus à Gabinio reductus. Cæsar victis in Gallia Germanis Rhenũ transcendit, proximam partem Germaniæ domat, in Britanniã traijcit: Insulæ partem in potestatẽ redigit.

CVm M. Catonis tribuni plebis intercessionibus comitia tollerentur, senatus vestem mutauit. M. Cato in petitione præturæ prælato Vatinio repulsam tulit. idem cùm legem impediret qua prouinciæ consulares in quinquennium, Pompeio Hispaniæ, Crasso Syria & Parthicum bellum, Cæsari Gallia & Germania dabantur, à C. Trebonio tribuno plebis legis autore in vincula ductus est. A. Gabinius proconsul Ptolemæum in regnum reduxit Ægypti, reiecto Archelao, quem sibi regem asciuerant. Cæsar, victis Germanis, & in Gallia cæsis, Rhenum transcendit, proximã partẽ Germanię domuit, ac deinde oceano in Britãniam parũ prosperè tempestatib. aduersis traiecit : iterumq; parũ feliciùs, maximaq; hominũ multitudine cęsa, reliquã partem insulę in potestatẽ redegit.

LIBER CVI.

Iulia Cæsaris filia vxor Pompeij, in campo Martio

sepulta. Gallorum & Ambiorigis ducis Eburonum victoria de Romanis, & circa Treuiros. M. Crassi mors in Parthia.

IVlia Cæsaris filia, Pompeij vxor, decessit, honosq; maximus ei à populo habitus est, vt in campo Martio sepeliretur. Gallorum multi populi, Ambiorige duce Eburonum, defecerunt: à quibus Cotta & T. Aurunculeius legati Cæsaris insidiis circumuēti, cum exercitu cui præerant, cæsi sunt: & cùm aliarum quoq; legionum castra oppugnata maximo labore defensa essent, interque eos, qui in Treuiris præerat, Q. Cicero. ab ipso Cæsare hostes prælio fusi sunt. M. Crassus bellum Parthis illaturus Euphratē fluuium transiuit: victusq; prælio in quo & filius eius cecidit, cùm reliquias exercitus in collem recepisset, euocatus in colloquium ab hostibus vt de pace acturus, quorum dux erat Surenas, comprehensus, & nequid viuus pateretur, repugnans interemptus est, & ita periit.

LIBER CVII.

Victoria Cæsaris in Treuiris, Eburonibus & de rege Ambiorige. Claudius à Milone interfectus. Pompeius Consul factus absens & solus, quod nemini vnquam contigit. Milo in exiliū actus. Cæsaris absentis ratio in petitione consulatus habetur, cōtradicente M. Catone. Victoria Cæsaris de Vercingentorige Aruerno: De Auarico Biturigū Gergouia Aruernorū captis.

C. Cæsar Treuiris in Gallia victis, iterum in Germaniam transit, nulloq; ibi inuento hoste, reuersus in Galliam, Eburones, & alias ciuitates quæ conspirauerant, vicit, & regem Ambiorigem in fuga persecutus. P. Clodij à T. Annio Milone, candidato consulatus, Appia

via ad

via ad Bouillas occisi corpus plebs in curia cremauit. Cùm seditiones inter candidatos consulatus, Hypseum, Scipionem, & Milonem essent, qui armis ac vi contendebant: ad comprimēdas eas Cn. Pompeius legatus à senatu consul tertiùm factus est, absens & solus, quod nemini vnquam contigit. Quæstione decreta de morte P. Clodij, Milo iudicio damnatus in exilium actus est. Lex dicta est, vt ratio absentis Cæsaris in petitione consulatus haberetur, inuito & contradicente M. Catone. Præterea res gestas à C. Cæsare aduersum Gallos, qui propè vniuersi Vercingentorige Aruerno duce defecerunt, & laboriosas obsidiones vrbium continet: inter quas Auarici Biturigum, Gergouiæ Aruernorum.

LIBER CVIII.

Victoria Cæsaris de Gallis ad Alexiam. C. Cassij de Parthis. Secunda Catonis repulsa in Consulatu. Victoria Cæsaris de Bellouacis & alijs Galliæ populis. Cōtentiones de successore Cæsari mittendo. De rebus gestis in Syria à M. Bibulo.

C. Cæsar Gallos ad Alexiam vicit, omnesq; Galliæ ciuitates quæ in armis fuerant, in deditionē accepit. C. Cassius quæstor M. Crassi, Parthos qui in Syriam transcenderant, cęcîdit. In petitione consulatus M. Cato repulsam tulit, creatis COSS. Ser. Sulpitio, & M. Marcello. C. Cæsar Bellouacos cum aliis Gallorum populis domuit. Præterea cōtentiones inter COSS. de successore C. Cæsari mittendo, agente in senatu M. Marcello consule vt Cæsar ad petitionem consulatus veniret, cùm is, lege lata in id tempus consulatus, prouincias obtinere deberet; resq; à M. Bibulo gestas in Syria continet.

DE CONSVLIBVS EX *Messalæ Coruini libro de progenie Augusti ad Augustum.*

DEpulsis regibus, sub *Cōsulibus* annuo imperio iura Romana fuêre. Senatus, vt solidum corpus, immutabile erat; Consules, velut membra: Senatus, consilium, & rerum deliberatio; Consules ad consulta peragenda parati. *Dictatoris* imperium, quod cæteros magistratus excedebat, ad terrorem cunctorum, tum quum res Romana in extremis periculis nutare cerneretur, creabatur, summæ potentiæ vnicum robur. Inde ob truculentissimas inter patricios ac plebeios seditiones, plebs armata, maximo cum terrore nobilium, in Auentinum, &, vt aliis placet, in Sacrum collem secesserat: nec inde abduci potuit, donec ad fauorem sui, *Tribuni plebeij* primùm crearentur. Mox ad *Decemuiros* res venit. nam Decemuiros creari placuit, qui sine alio magistratu, annuo imperio reipublicæ præessent. Anno ab vrbe condita vno & trecentesimo, hoc imperiũ in Appio Claudio, atrocissimi ingenij viro, desinere voluit eiusdem obstinata perfidia: ob cuius scelestæ libidinis nefas violandæ Virginiæ virginis pudicissimæ, se abdicare magistratu Decemuiri coacti sunt. Tum ad consules res redierat. Verùm paulò pòst, Tribunis plebis auctoribus, seditione vt aliàs orta, inter cætera obtinuêre plebeij, vt & *Tribunos militares* haberent, sicut & Plebeios. Sed hi promiscuè vel pa-

tricij: vel plebeij esse poterant; qui aliquando consulare gessere imperium. Sed demum Consules regnum obtinuêre; quorum fasces adusque Iulij Cæsaris patris patruiq; tui, principatum defluxere, expletis ab vrbe condita annis septingentis decem. Sub quorum magistratuū, consulum, dictatorum, & tribunorum militarium ductu per quadringentos quadraginta & septem annos, omnis Italia viribus armorum subacta est, simul & alpes Cottiæ, Pœninæ, & Graiæ atq; Romanæ, cum Alpinis populis, ipsis in rupibus duratis, in ditionē conuenere. Africa ter victa, primo & secundo & tertio bello Punico inæstimabili vulnere vtrimq; accepto, Romano imperio tandem parta: Sicilia, Sardinia, Baleares, Creta, insulæ obtentæ. Numidia victo Iugurtha in potestatem redacta. Hispaniā, genus armorum ferox, nostrorum, nec sine Romano cruore, subiugauêre arma. Celtiberi, Cantabri, Astures, Lusitani, Numantia, omnisque Gallæcia, flexere ceruicem. Gallia atq; Britannia nouem annorum Iulij Cæsaris labor fuere; tributariæ demum factæ. Post hæc Illyria, Istria, Liburni, & Dalmatæ obsecundauêre perdomiti. Proinde in Græciam transitus fuit. qua perdomita, Epirus, Thessalia, & Achaia, paruere mandatis. Ter Macedonia cum regibus suis debellata & in prouinciæ formam demum redacta, Thraces, sæuissimos omnium; Propontidem & Thracium Bosphorum cum ipso Byzātio, virtus Romana superatos reddidit. Hinc ad Danubium Rhenumq; tuis auspiciis victoriosissime Principum, penetratum, & vtriusq; fluminis vtramq; ripam tuæ industriæ subiuga-

Messala Coruinus

nêre vires. Dux Germaniæ, inferior ac ſuperior, tibi vnico ceſſere. Norici, Pannonij, Sueui, Marcomanni, Daci, Mœſi, ceterę́q; nationes ad Arcton, ſuperati. Europa in extremis finium ſuorum per te vndiq; exterrita, & armis concuſſa. In Aſiam iam antè peruentum fuerat; & victo Antiocho potentiſſimo Syriæ rege, victo Mithridate, Syria, Phœnix, Cteſiphon, Babylonia, Iudæa, Palæſtina, Arabia, Cilicia, & omne Ponti regnum, cum ipſa minore Aſia, in qua Phrygia, Lydia, Bithynia, Paphlagonia, Iſauria, & Cappadocia regiones continentur, mandatis obtemperauêre. Ceſſit & vtraque Armenia armis attrita. Meſopotamia inter Tigridem & Euphratem ſanguine Parthorum ac Perſarum crebro cruenta multiplici bello, demum Romano paruit. Diuerſis temporibus cum Perſis & Parthis aſſiduè pugnatum; & vtrimque cladibus acceptis, Romanus ſuperior fuit, & obſtantibus imperauit, Ad Arcton Colchi, Hiberi, Albani, Scythæ, Aſſyrij, Caſpij, cum Amazonibus ſuis, ductu noſtrorum ducum ſubiugati ſunt. Ægyptiorum reges vltrò in amicitia & fœdere ſteterunt. Cyrene ac tota Libya & Mauritania, exſtincto Iuba, obſequentes fuêre. Indi ex ipſo extremo Oriente poſtremò ad te glorioſiſſime Principum, in extremo Occidente tum bella gerentem, legationem miſêre, ad obſequia ſe paratos profitentes, vt nonnihil te imperante haud ſupereſſet indomitum. Æternum vale tui ſeculi perenne ac immortale decus, Cæſar Auguſte.

DE CON-

DE CONSVLIBVS EX L. Flori libris Historiarum.

De mutatione Reipubl. CAP. IX.

IGitur Bruto Collatinoq; ducibus & auctoribus, quibus vltionē sui moriens matrona mādauerat, populus Romanus ad vindicādum libertatis ac pudicitiæ decus quodam quasi instinctu deorum concitus, regem repentè destituit, bona diripit, agrum Marti suo consecrat; imperium in eosdem libertatis suæ vindices transfert; mutato tamen & iudice, & nomine. quippe ex perpetuo annuum placuit; ex singulari, duplex; ne potestas solitudine vel mora corrumperetur. *Consulesq;* appellauit pro regibus; vt consulere se ciuibus suis debere meminissent. Tantumque libertatis nouę gaudium incesserat, vt vix mutati status fidem caperent; alterumq; ex consulibus, tantùm ob nomen & genus regiū, fascibus abrogatis, vrbe dimitterent. Itaq; substitutus Valerius Poplicola, ex summo studio annixus est ad augendā liberi populi maiestatem. Nam & fasces ei pro libera concione submisit, & ius prouocationis aduersus ipsos dedit. Et ne specie arcis offenderet, eminentes ędes suas in plana submisit. Brutus vero fauori ciuium etiam domus suæ clade & parricidio velificatus est. quippe cùm studere reuocandis in vrbē regibus liberos suos comperisset, protraxit in forum, & concione media virgis cęcidit & securi percussit. vt plane publicus parens in locū liberorū adoptasse sibi pop. Rom. videretur Liber iam hinc Po. Ro. prima

L. Florus lib. I.

aduersus exteros arma pro libertate corripuit; mox pro finibus; deinde pro sociis; tum pro gloria, & imperio; lacessentibus assiduè vsquequaq; finitimis: quippe cùm patrij soli gleba nulla esset, sed statim hostile pomœrium; mediusq; inter Latium & Tuscos quasi in quodã biuio collocatus, omnibus portis in hostem incurreret; donec quasi contagione quadam per singulos itum est, & proximis quibusque correptis totam Italiam sub se redigeret.

Bellum Etruscum & cum rege Porsena.

CAP. X.

PVlsis ex vrbe regibus, prima pro libertate arma corripuit. Nam Porsena rex Etruscorum, ingentibus copiis aderat, & Tarquinios manu reducebat. Hunc tamen, quamuis & armis & fame vrgeret, occupatoq; Ianiculo ipsis vrbis faucibus incubaret, sustinuit, repulit: nouissimè etiam tanta admiratione perculit, vt superior vltrò cum pænè victis amicitiæ fœdera feriret. Tunc illa Romana pericula atq; miracula, Horatius, Mucius, Clœlia: quæ nisi in annalibus forent, hodie fabulæ viderentur. Quippe Horatius Cocles, postquam hostes vndique instantes solus submouere non poterat, ponte reciso transnatat Tiberim, nec arma dimittit. Mucius Scæuula, regem per insidias in castris eius aggreditur: sed vbi frustratum circa purpuratum eius ictum tuetur, ardentibus focis iniicit manum, terroremq; geminat dolo. *Vt scias*, inquit, *quem virum effugeris, idem trecenti iurauimus*: cùm interim (immane dictu) hic interritus, ille trepidaret, tamquam manus regis arderet. Sic quidem viri. Sed ne qui sexus à

laude

laude cessaret, ecce & virginum virtus. Vna ex obsidibus regi data, elapsa custodiam, Clœlia, per patrium flumen equitabat. Et rex quidem, tot tantisque virtutum territus monitis, valere liberosque esse iussit: Tarquinij tamdiu dimicauerunt, donec Aruntem filium regis, manu sua Brutus occidit, superque ipso mutuo vulnere expirauit; plane quasi adulterum ad inferos vsque sequeretur.

Bellum Latinum. CAP. XI.

LAtini quoque Tarquinios asserebant ęmulatione & inuidia; vt populus qui foris dominabatur, saltem domi seruiret. Igitur omne Latium, Mamilio Tusculano duce, quasi in regis vltionem tollit animos. Apud Regilli lacum dimicatur, diu Marte vario: donec Postumius ipse dictator signum in hostes iaculatus est, (nouum & insigne commentum) vti peteretur cursu. Cossus equitum magister, exuere frenos imperauit; & hoc nouum; quò acrius incurrerent. Ea demum atrocitas fuit prælij, vt interfuisse spectaculo deos fama tradiderit, duos in candidis equis Castorem atque Pollucem nemo dubitarit. Itaque & Imperator veneratus est; pactusque victoriam, templa promisit, & reddidit planè quasi commilitonibus deis stipendium. Hactenus pro libertate Mox de finibus cum eisdem Latinis assiduè & sine intermissione pugnatũ est. Sora (quis credat?) & Algidum terrori fuerunt; Satricum atque Corniculum prouinciæ. De Veiis & Bouillis, pudet; sed triumphauimus. Tibur, nunc suburbanum, & æstiuæ Præneste deliciæ, nuncupatis in Capitolio votis petebantur. Idem tunc

Fæsulæ, quod Taphræ nuper: idem nemus Aricinum quod Hercynius saltus; Fregellæ, quod Gessoriacum; Tiberis, quod Euphrates. Coriolos quoq; prò pudor victos adeo gloriæ fuisse, vt captum oppidum C. Marcius *Coriolanus* quasi Numantiam aut Africam nomini indueret. Exstant & parta de Antio spolia, quæ C. Mænius in suggestu fori, capta hostium classe suffixit: si tamen illa classis: nam sex fuere rostratæ. Sed hic numerus illis initiis nauale bellum fuit. Peruicacissimi tamen Latinorum Æqui & Volsci fuere, & quotidiani, vt sic dixerim, hostes. Sed hos præcipuè L. Quinctius domuit, ille dictator ab aratro; qui obsessa ac penè iam capta L. Minutij consulis castra, egregia virtute seruauit. Medium erat forte tempus sementis, quum patricium virum innixum aratro suo lictor in ipso opere deprehendit. Inde in aciem profectus, ne quid à rustici operis imitatione cessaret, victos more pecudum sub iugum misit. Sic expeditione finita, redijt ad boues rursus triumphalis agricola. Fides numinum, quâ velocitate! intra XVI dies cœptū peractumq; prorsus est bellum: vt festinasse dictator ad relictum opus videretur.

Bellum cum Etruscis, Faliscis, & Fidenatibus.

CAP. XII.

Assidui verò & anniuersarij hostes ab Etruria fuere Veientes; adeo vt extraordinariam manum aduersus eos promiserit, priuatumque gesserit bellum gens vna Fabiorum, satis superque idonea clade. Cæsi apud Creme-

ram trecenti & sex, patricius exercitus: & *scelerato* signatur nomine quæ proficiscentes in prælium porta dimisit. Sed ea clades ingentibus expiata victorijs, postquam per alios atque alios duces robustissima capta sunt oppida; vario quidem euentu. Falisci se sponte dediderunt: cremati suo igne Fidenates: rapti funditus deletique Veientes. Faliscis, quum obsiderentur, mira visa est fides Imperatoris; nec immeritò; quod ludimagistrum vrbis proditorem; cum his quos adduxerat pueris, vinctum sibi vltrò remisisset. Eam namque Furius Camillus, vir sanctus & sapiens, sciebat *veram esse victoriam*, quæ salua fide & integra dignitate pararetur. Fidenæ, quia pares non erant ferro, ad terrorem mouendum facibus armatæ, & discoloribus serpentum in modum vittis, furiali more processerant: sed habitus ille feralis, euersionis omen fuit. Veientium quanta res fuerit, indicat decennis obsidio. Tunc primum hiematum sub pellibus, taxata stipendio hiberna; adactus miles sua spontè iureiurando, nisi capta vrbe non remeare. Spolia de Larte Tolumnio rege ad Færetrium reportata. Denique non scalis, nec irruptione, sed cuniculo & subterraneis dolis peractum vrbis excidium. Ea denique visa est prædæ magnitudo, vt eius decimæ Apollini Pythio mitterentur, vniuersusque populus Romanus ad direptionem vrbis vocaretur. Hoc tunc Veientes fuere; nunc fuisse quis meminit? quæ reliquiæ? quodque vestigium? Laborat annalium fides vt Veios fuisse credamus.

Bellum Gallicum. CAP. XIII.

HInc ſiue inuidia deûm, ſiue fato, rapidiſſimus procurrentis imperij curſus, parumper Gallorum Senonum incurſione ſupprimitur. quod tempus populo Romano neſcio vtrũ clade funeſtius fuerit, an virtutis experimentis ſpecioſius. Ea certè fuit vis calamitatis, vt in experimentum illatam putem diuinitus; ſcire volentibus immortalibus diis, an Romana virtus imperium orbis mereretur. Galli Senones, gens natura ferox, moribus incondita, adhoc ipſa corporum mole perinde ac armis ingentibus, adeo omni genere terribilis fuit, vt planè nata ad hominum interitum, vrbium ſtragem, videretur. Hi quondam ab vltimis terrarum oris, cùm cingerentur omnia Oceano, ingenti agmine profecti, cùm iam media vaſtaſſent, poſitis inter Alpes & Padum ſedibus, ne his quidem contenti, per Italiam vagabantur. Tum Cluſium oppidum obſidebant. Pro ſociis ac fœderatis popul. Romanus interuenit. Miſſi ex more legati. Sed quod ius apud barbaros? Ferocius agunt: mouent exinde certamen. Conuerſis igitur à Cluſio, Romamque venientibus, ad Aliam flumen cum exercitu Fabius conſul occurrit. Non Cremerę fœdior clades. Itaq; hunc diem faſtis Roma mandauit. Fuſo exercitu, iam mœnibus vrbis appropinquabant. Erant nulla prę ſidia. Tum igitur, aut numquam aliàs, apparuit vera illa Romana virtus. Quamprimum maiores natu ampliſſimis vſi honoribus, in forum coeunt. ibi deuouente pontifice, di s ſe Manibus conſecrant: ſtatimque in ſuas quiſque ædes regreſſi, ſicut in trabeis erant, & am-

ampliſſimo

plissimo cultu, in curulibus sellis sese posuerunt; vt, cùm venisset hostis, in sua dignitate morerentur. Pontifices & Flamines, quidquid religiosissimi in templis erat, partim in dolijs defossa terra recondunt, partim imposita plaustris secum auferunt. Virgines simul ex sacerdotio Vestæ, nudo pede fugientia sacra comitãtur. tum excepisse fugientes vnus è plebe fertur L. Albinius, qui depositis vxore & filijs, virgines in plaustrum recepit. Adeo tum quoque in vltimis, *religio publica*, priuatis affectibus antecellebat. Iuuentus verò, quam satis constat vix mille hominum fuisse, duce Manlio arcem Capitolini montis insedit; obtestata ipsum quasi præsentem Iouem, vt quemadmodum ipsi ad defendendum templum eius concurrissent, ita ille virtutem eorum numine suo tueretur. Aderant interim Galli; apertamque vrbem primò trepidi, ne qui subesset dolus: mox vbi solitudinem vident, pari clamore & impetu inuadunt. Patentes passim domos adeunt: vbi sedentes in curulibus sellis prætextatos senes velut Deos Geniosque venerati; mox eosdem postquam esse homines liquebat, alioqui nihil respondere dignantes, pari vecordia mactant; facesque tectis inijciunt; & totam vrbem igne, ferro, manibus, solo exæquant. Septem mensibus barbari (quis crederet?) circa montem vnũ pependerunt; nec diebus modò, sed noctibus quoque omnia experti. quos tandem Manlius nocte subeuntes, clangore anseris excitatus, à summa rupe deiecit: & vt spem hostibus demeret, quamquam in summa fama, tamen ad spẽ fiduciæ panes ab arce iaculatus est. & state

Florus lib. 1. S 3.

quodam die per medias hostium custodias Fabium Pontificem ab arce demisit, qui solemne sacrum in Quirinali monte conficeret. atq; ille per media hostium tela incolumis *religionis auxilio* rediit, propitiosque deos renunciauit. Nouissimè, cùm iam obsidio sua barbaros fatigasset, mille pondo auri recessum suum venditantes; idq; ipsum per insolētiam. cùm ad iniqua pondera addito adhuc gladio, superbè, *va victis*, increparent, subitò aggressus à tergo Camillus adeo cęcidit, vt omnia incendiorum vestigia, Gallici sanguinis inundatione deleret. Agere gratias dijs immortalibus ipso tantę cladis nomine libet. Pastorum casas ignis ille; & flāma, paupertatē Romuli abscondit. Incēdium illud quid egit aliud, nisi vt destinata hominum ac deorū domicilio ciuitas, non deleta, no obruta, sed expiata potius & illustrata videatur? Igitur post assertam à Manlio, restitutam à Camillo vrbem, acriùs etiam vehementiusque in finitimos resurrexit. Ac primum omnium illam ipsam Gallicā gentem non cōtentus mœnibus expulisse, cùm per Italiam naufragia sua latiùs traheret, sic persecutus est duce Camillo, vt hodie nulla Senonum vestigia supersint. Semel apud Anienem trucidati, cū singulari certamine Mālius aureum torquē barbaro inter spolia dedetraxit. inde *Torquati*. Iterum in Pontino agro, cū in simili pugna M. Valerius insequēte Gallo, sacra alite adiutus, retulit spolia; & inde *Coruini*. Necnō tamen post aliquot annos, omnes reliquias eorum in Etruria ad lacum Vadimonis Dolabella deleuit; ne quis exstaret in ea gente, qui incensam à se Romam vrbem gloriaretur.

Bellum

Bellum Latinum CAP. XIIII.

COnuerſus à Gallis in Latinos, Mālio Torquato, Decio Mure cōſulibus, ſemper quidem æmulatione imperij & magiſtratuum infeſtos, tum verò contemptu vrbis incenſæ, cùm ius ciuitatis, partem imperij ac magiſtratuum poſcerēt pari imperio, atq; iam amplius quàm congredi auderent. quo tempore quis ceſſiſſe hoſtem mirabitur? cùm alter conſulum filium ſuum, quia cōtra imperium pugnauerat, quãuis victorem, occiderit; quaſi plus in imperio eſſet, quam in victoria: alter, quaſi monitu deorum capite velato, primam ante aciem dijs Manibus ſe deuouerit; vt in cōfertiſſima ſe hoſtium tela iaculatus, nouum ad victoriam iter ſanguinis ſui ſemita aperiret.

Bellum Sabinum. CAP. XV.

A Latinis aggreſſus eſt gentem Sabinorum; qui immemores factæ ſub Tito Tatio affinitatis, quodam contagio belli ſe Latinis adiunxerant. Sed Curio Dentato conſule, omnem eum tractum qua Nar ambit, fonteſque Velini, Adriatico tenus mari, igne ferroque vaſtauit. qua victoria tantum hominum, tantum agrorum redactum in poteſtatem, vt in vtro plus eſſet, nec ipſe poſſet æſtimare qui vicerat.

Bellum Samniticum. CAP. XVI.

PRecibus deinde Cāpaniæ motus, nō pro ſe, ſed quod eſt ſpecioſius, pro ſocijs Samnitas inuadit. Erat fœdus cum vtriſque percuſſum: ſed hoc Campani ſanctius & prius, omnium ſuorum deditione fecerant. Sic ergo Romanus bellum Samniticum, tãquam ſibi geſſit.

Omnium non modo Italia, sed toto orbe terrarum pulcherrima Campaniæ plaga est. nil mollius cælo: deniq; bis floribus vernat. nihil vberius solo: ideo Liberi Cererisque certamen dicitur. nihil hospitalius mari. hic illi nobiles portus, Caieta, Misenus, & tepentes fontibus Baiæ, Lucrinus & Auernus, quędam maris otia. hic amicti vitibus montes, Gaurus, Falernus, Massicus; & pulcherrimus omnium Vesuuius, Ætnæi ignis imitator. Vrbes ad mare, Formiæ, Cumæ, Puteoli, Neapolis, Herculaneum, Pompeij; & ipsa caput vrbium Capua, quondam inter tres maximas, Romam, Carthaginemque numerata. Pro hac vrbe, ijs regionibus, populus Romanus Samnitas inuasit; gẽtem, si opulentiam quæras, aureis & argẽteis armis discolori veste vsque ad ambitum armatam: si insidiarum fallaciam, saltibus ferè & montium fraude grassantem: si rabiem ac furorem, sacratis legibus, humanisque hostijs in exitium vrbis agitatam: si pertinaciam, sexies rupto fœdere, cladibusque ipsis animosiorem. Hos tamen quinquaginta annis per Fabios & Papirios patres, eorumq; liberos, ita subegit ac domuit, ita ruinas ipsas vrbium diruit, vt hodie Samnium in ipso Samnio requiratur, nec facilè appareat materia quatuor & viginti triumphorum. Maximè tamẽ nota & illustris ex hac gente clades apud Caudinas furcas, Veturio Postumioque consulibus, acccepta est. Clauso enim per insidias intra eum saltum exercitu, vnda non posset euadere, stupens occasione tanta dux hostium Pontius, Herẽnium patrem consuluit: & ille mitteretq; omnes, vel occide-

ret, sapienter vt senior suaserat. Hic armis exutos mittere sub iugum maluit; vt nec amici forent beneficio. & post flagitium hostes magis. Itaque & consules statim magnificè voluntaria deditione turpitudinem fœderis dirimunt; & vltionem flagitans miles Papirio duce (horribile dictu) subiectis ensibus per ipsam viam ante pugnam furit; & in congressu arsisse omnium oculos, hostis auctor fuit: nec priùs finis cædibus datus, quàm iugum & hostibus & duci capto reposuerunt.

Bellum Etruscum & Samniticum.

CAP. XVII.

HActenus populus Romanus bellum cum singulis gentium: mox aceruatim: tamen sic quoque par omnibus. Etruscorum XII. populi in id tempus incitati, antiquissimus Italiæ populus Samnitium, & reliqui in excidium Romani nominis repentè coniurant. Erat terror ingens tot simul tantorumq; populorum. A latere Etruria infesta, quatuor agminũ signa volitabant. Ciminius interim saltus in medio, ante inuius planè, quasi Caledonius vel Hercynius, adeo tunc terrori erat, vt senatus consuli denuntiaret, ne tantum periculi ingredi auderet. Sed nihil horum terruit ducem, quin fratre præmisso exploraret accessus. Ille per noctem pastorio habitu speculatus omnia, refert. Tum sic Fabius Maximus periculosissimum bellum, periculo explicauit. Nam subitò inconditos atque palantes aggressus est; captisque superioribus iugis, in subiectos suo more detonuit. Ea namque species fuit illius belli, quasi in Terrigenas è cælo ac nubibus tela

mitterentur. nec incruenta tamen illa victoria. nam oppressus in sinu vallis alter consulum Decius, more patrio deuotum dijs Manibus obtulit caput; solemnemque familiæ suæ consecrationem in victoriæ pretium redegit.

Bellum Tarentinum, & cum Pyrrho rege.
CAP. XVIII.

SEquitur bellum Tarẽtinum; vnum quidem titulo & nomine, sed victoria multiplex. Hoc enim Campanos, Apulos, atque Lucanos, & caput belli Tarẽtinos; idem totam Italiam, & cum istis omnibus Pyrrhum clarissimũ Græciæ regem, vna veluti ruina pariter inuoluit; vt eodem tempore & Italiam consummaret, & transmarinos triumphos auspicaretur. Tarentus etiam, Lacedæmoniorum opus Calabriæ quondam & Apuliæ totiusque Lucaniæ caput, tum magnitudine & muris, portuque nobili, tum mirabili situ. quippe in ipsis Adriatici maris faucibus posita, in oras nostras, Istriam, Illyricum, Epirum, Achaiam, Africam, Siciliam, vela dimittit. Imminet portui ad prospectum maris positum vrbis theatrum; quod quidem caussa miserę ciuitati fuit omnium suarum calamitatum. Ludos fortè celebrabant, quum remigantes litori Romanas classes inde vident: atque hostem rati, emicant, sine discrimine insultant: qui autem, aut vnde Romani, nec satis norant. Aderat sine mora querelam ferens legatio. hanc quoque fœdius per obscęnam turpemq; dictu contumeliam violãt. Exhinc bellum: sed apparatus horribilis; cùm tot simul populi pro Tarentinis consurgerẽt: omnibusq; vehementior Pyrrhus; qui semigræcam ex La-

cedæmonijs

cedæmoniis conditoribus ciuitatem vindicaturus, cum totius viribus Epiri, Thessaliæ, Macedoniæ, incognitisque in id tempus elephantis, mari, terra, viris, equis, armis, addito insuper ferarum terrore, veniebat. Apud Heracleam, & Campaniæ fluuium Sirim, Læuino consule, prima pugna: quæ tam atrox fuit, vt Ferentanę turmæ præfectus Obsidius, inuectus in regem, turbauerit, coegeritque proiectis insignibus prælio excedere. Actum erat nisi elephanti cōuersi in spectaculum belli procurrissent: quorum tum magnitudine, tum deformitate & nouo colore simul ac stridore consternati equi; cùm incognitas sibi belluas amplius quàm erant suspicarentur, fugam stragemque latè dederunt. In Apulia deinde apud Asculum melius dimicatum est, Fabricio Æmilioque Coss. Iam quippe belluarum terror exoleuerat, & C. Minucius quartæ legionis hastatus, vnius proboscide abscissa, mori posse belluas ostenderat. Itaque & in ipsas pila congesta sunt: & in turres vibratæ faces, tota hostium agmina ardentibus ruinis operuerunt: nec alius cladi finis fuit, quàm nox dirimeret, postremusque fugientium ipse rex à satellitibus humero saucius in armis suis referretur. In Lucania suprema pugna sub Aurusinis, quos vocant, campis, ducibus iisdem qui superius. Et tunc toti victoriæ exitum, quem datura virtus fuit, casus dedit. Nam productis in primam aciem rursus elephantis, vnum ex his pullum adacti in caput teli grauis ictus auertit: qui cùm per stragem suorum percurrens stridore quereretur, mater agnouit, & quasi vindicatura exsiluit:

Florus lib. 1.

tum omnia circa quasi hostilia graui timore permiscuit. ac sic eædem feræ, quæ primam victoriam abstulerant, secundam parem fecerãt, tertiam sine controuersia tradidere. Nec verò tantùm armis, & in campis, sed consilijs quoque & domi intra vrbem cum rege Pyrrho dimicatum est. Quippe post primam victoriam rex callidus, intellecta virtute Romana, statim desperauit armis, seq; ad dolos contulit. Nam interemtos cremauit, captiuosque indulgenter habuit, & sine pretio restituit. Missisq; deinde legatis in vrbem, omni modo adnixus est vt in amicitiam reciperetur. Sed bello & pace, foris & domi, omnem in partem Romana virtus tum se probauit: nec alia magis quàm Tarentina victoria ostendit populi Romani fortitudinem, senatus sapientiam, ducum magnanimitatem. Quinam illi fuerunt viri, quos ab elephantis primo prælio obrutos accipimus? omnium vulnera in pectore, quidam hostibus suis immortui; omnium in manibus enses, & relictæ in vultibus minæ: & in ipsa morte ira viuebat. Quod adeo Pyrrhus miratus est, vt diceret; *O quam facile erat, orbis imperium occupare, aut mihi Romanis militibus, aut me rege Romanis!* Quæ autem eorum qui superfuerunt, in reparando exercitu festinatio? cùm Pyrrhus, *Video me*, inquit, *plane Herculis sidere procreatum; cui quasi ab angue Lernæo tot cæsa hostium capita de sanguine suo renascuntur.* Qui autem ille senatus fuit? cùm perorante Appio Cæco, pulsi cum muneribus suis ab vrbe legati, interroganti regi suo quid de hostium sede sentirent, *Vrbem templum sibi visum; senatũ, regum esse consessum confiterentur.*

Quales-

Quales porrò ipsi duces vel in castris? cùm medicum venale regis Pyrrhi caput afferentem Curius remisit, Fabricius oblatam sibi à rege imperij partem repudiauit. vel in pace? cùm Curius fictilia sua Samnitico præferret auro: Fabricius decem pondo argenti facti circa Rufinum consularem virum, quasi luxuriam, censoria grauitate damnaret. Quis ergo miretur his moribus, virtute, militia, victorem popul. Romanum fuisse? vnoque bello Tarentino intra quadriēnium maximam partem Italiæ fortissimas gentes, opulentissimas vrbes, vberrimasque regiones in deditionem redegisse? Aut quid adeo fidem superet, quàm si principia belli cum exitu conferantur? Victor primo prælio Pyrrhus, totam trementem Italiam, Cāpaniam, Lirim, Fregellasque populatus prope captam vrbem à Prænestina arce prospexit, & à vigesimo lapide oculos trepidæ ciuitatis fumo ac puluere impleuit. Eodem postea bis exuto castris, bis saucio, & in Græciam suam trās mare ac terras fugato, pax & quies, & tanta adeo de opulentissimis tot gentibus spolia, vt victoriam suam Roma non caperet. Nec enim temere vllus pulchrior in vrbem aut speciosior triumphus intrauit; cùm ante hunc diem nihil nisi pecora Volscorum, greges Sabinorum, carpenta Gallorum, fracta Samnitium arma vidisset. Tum si captiuos aspiceres, Molossi, Thessali, Macedones; Bruttius, Apulus, atque Lucanus: si pompas; aurum, purpura, signa, tabulæ, Tarentinæque deliciæ. Sed nihil libentius populus Romanus aspexit, quàm illas quas timuerat cum turribus suis belluas; quæ, nō sine

Florus lib. 1.

ſenſu captiuitatis, ſummiſſis ceruicibus victores equos ſequebantur.

Bellum Picenum. CAP. XIX.

OMnis mox Italia pacem habuit. Qui enim poſt Tarentum auderent? niſi quod vltro perſequi ſocios hoſtium placuit. Domiti hinc Picentes, & caput gentis Aſculum P. Sempronio duce; qui tremente inter prælium campo, Tellurem deam promiſſa æde placauit.

Bellum Sallentinum. CAP. XX.

SAllentini Picentibus additi, caputq; regionis Brunduſium cum inclyto portu, M. Atilio duce. Et in hoc certamine, victoriæ pretium templum ſibi paſtoria Pales vltrò popoſcit.

Bellum Vulſinienſe. CAP. XXI.

POſtremi Italicorum in fide manſere Vulſinij, opulentiſſimi Etruſcorum; implorantes opem aduerſus ſeruos quondam ſuos; qui libertatem à dominis datam, in ipſos erexerant, tranſlataque in ſe Republ. dominabantur. Sed hi quoque duce Fabio Gurgite pœnas dederunt.

De ſeditionibus. CAP. XXII.

HÆc eſt ſecunda ætas populi Romani, & quaſi adoleſcentia; qua maximè viruit, & quodam flore virtutis exarſit, ac ferbuit. Ita, quæ inerat, quædam adhuc ex paſtoribus feritas, quiddam ſpirabat indomitum. Inde eſt quòd exercitus Poſtumium Imperatorem, infitiantem quas promiſerat prædas, facta in caſtris ſeditione lapidauit: Quòd ſub Appio Claudio noluit vincere hoſtem, cùm poſſet: Quòd duce Volerone detrectantibus plerisque militiam, fracti conſulis faſces. Inde quod cla-

nissimos principes quod aduersarentur voluntati suæ exsulatione multauit; vt Coriolanum colere agros iubentem: nec minus ille ferociter iniuriam armis vindicasset; nisi quod iam inferentem signa filium mater Veturia lacrymis suis exarmauit. vt ipsum Camillum, quòd iniquè inter plebem & exercitū diuisisse Veientem prædam videretur. Sed hic melior obsessis in capta vrbe cōsuluit: & mox supplices de hoste Gallo vindicauit. Cū senatu quoq; de æquo bonoq; certatum est: adeo vt relictis sedibus, solitudinem & interitū patriæ suæ minarētur.

Prima Vrbis discordia. CAP. XXIII.

PRima discordia ob impotentiam fœneratorum; quibus in terga quoque seruiliter sæuientibus, in Sacrum montem plebs armata secessit; ægreque, nec nisi Tribunos plebis impetrasset, Menenij Agrippæ facundi & sapientis viri auctoritate reuocata est. Exstat orationis antiquæ satis efficax ad concordiam fabula; qua dissensisse inter se quondam humanos artus dicitur, quòd omnibus opere fungentibus, solus venter immunis ageret: deinde moribundos à seiunctione redisse in gratiam, quando sensissent quòd eius opera redactis in sanguinem cibis irrigarentur.

Secunda Vrbis discordia. CAP. XXIIII.

SEcundam in vrbe media decēuiratus libido conflauit. Allatas à Græcia leges, decem principes lecti, iubente populo conscripserant: ordinataq; erat in duodecim tabulis tota iustitia: cùm tamē traditos fasces regio quodā furore retinebāt. Ante cæteros Appius Claudius eò insolentiæ elatus est, vt ingenuā virginē stupro

destinaret; oblitus & Lucretiæ, & regum, & iuris quod ipse composuerat. Itaque cùm oppressam iudicio filiam, trahi in seruitutem videret Virginius pater, nihil cunctatus, in medio foro manu sua interfecit; admotisque signis commilitonum, totam eam dominationem obsessam armis, in carcerem & catenas ab Auentino monte detraxit.

Tertia Vrbis discordia. CAP. XXV.

TErtiam seditionem excitauit matrimoniorum dignitas, vt plebeij cum patricijs iungerentur. qui tumultus in monte Ianiculo, duce Canuleio Tribuno plebis, exarsit.

Quarta Vrbis discordia. CAP. XXVI.

QVartam honorũ cupido; vt plebeij quoq; magistratus crearentur. Fabius Ambustus duarum pater, alteram Sulpicio patricij sanguinis dederat, alterã plebeio Stoloni. qui, quòd vxor eius ad lictoriæ virgæ sonum ignotum penatibus suis expauerat, & à sorore satis insolenter irrisa esset, iniuriam non tulit. Itaq; nactus tribunatum, honorum & magistratuum consortium quamuis inuito senatui extorsit. Verùm in his ipsis seditionibus principem populum non immeritò suspexeris: siquidem nunc libertatem, nunc pudicitiam; tum natalium dignitatem, honorum decora & insignia vindicauit. Interque omnia hæc nullius acrior custos, quàm libertatis fuit: nullaq; in pretium eius potuit largitione corrumpi; cùm, vt in magno, & indies maiore populo, interim perniciosi ciues existerent, Sp. Cassium Agraria lege, Mælium largitione suspectum regiæ dominationis, præsenti morte multauit. Ac de

Spurio

Spurio quidem supplicium pater ipsius sumpsit: hunc Quinctij Dictatoris imperio in medio foro Magister equitum Seruilius Ahala confodit. Manlium verò, Capitolij vindicem, quia plerosque debitorum liberauerat, altiùs se & inciuiliùs efferentem, ab illa quam defenderat arce deiecit. Talis domi ac foris, talis pace belloque populus Romanus, fretum illud adolescentiæ, id est, secundam imperij ætatem, habuit; in qua totam inter Alpes fretumque Italiam armis subegit.

L. FLORI HISTORIARVM

LIBER II.

CAPVT I.

DOmita subactaque Italia, populus Romanus propè quingẽtesimum annum agẽs; cùm bona fide adoleuisset; si quod est robur, si qua iuuentas; tum ille verè robustus & iuuenis, & par orbi terrarũ esse cœpit. Itaque (mirum, & incredibile dictu) qui propè quingentis annis domi luctatus est, (adeo difficile fuerat dare Italiæ caput) his CC. annis qui sequũtur, Africam, Europam, Asiã, totum deniq; orbem terrarum, bellis victorijsque peragrauit.

Primum bellum Punicum. CAP. II.

IGitur victor Italiæ populus, cùm à terra fretum vsque venisset, more ignis, qui obuias populatus incendio siluas, interueniente flumine abrumpitur paulisper substitit. Mox cùm videret opulentissimam in proximo prædam,

quodammodo Italiæ ſuæ abſciſſam,& quaſi reuulſam; adeo cupiditate eius exarſit,vt quatenus nec mole iungi nec pontibus poſſet, armis belloque iungenda, & ad continentem ſuam reuocanda bello videretur. Sed ecce,vltrò ipſis viam pandētibus fatis,nec occaſio defuit,cùm de Pœnorum impotentia, fœderata Siciliæ ciuitas Meſſana quereretur. Affectabat enim vt Romanus,ita Pœnus Siciliam: & eodem tempore paribus vterq; votis ac viribus, imperium orbis agitabat Igitur ſpecie quidem ſocios iuuandi; re ac autem ſollicitante præda, (quamquam territatet nouitas rei;tanta tamen in virtute fiducia eſt) ille rudis, ille paſtorius populus,vterque terreſtris,oſtendit,*nihil intereſſe virtutis, equis an nauibus, terra an mari dimicaretur*. Appio Claudio cōſule prīmùm fretum ingreſſus eſt fabuloſis infame monſtris,æſtuque violentum. ſed adeo non eſt exterritus quin ipſam illam ruentis æſtus violētiam pro munere amplecteretur: ſtatimque ac ſine mora Hieronem Syracuſanum regem tanta celeritate vicit, vt ipſe ille ſe prius victum quàm hoſtem videret, fateretur. Duilio Cornelioque conſulibus, etiam mari congredi auſus eſt. Tum quidem ipſa velocitas claſſis comparatæ victoriæ auſpicium fuit. intra enim ſexageſimū diem quàm cæſa ſilua fuerat,C L X. nauium claſſis in ancoris ſtetit:vt non arte factæ,ſed quodam munere deorum conuerſæ in naues atque mutatę arbores viderentur. Prælij verò fama mirabilis,cùm illas celeres volucresque hoſtium naues, hæ graues tardæq; comprehenderent. Longè illis plus nauticæ artis, detorquere remos,& ludificari

cari fuga rostra Iniectæ enim ferreæ manus, machinæque aliæ, ante certamen multum ab hoste derisæ: coactique hostes quasi in solido decernere. Victor ergo ad Liparas, mersa & fugata hostium classe, primum illum maritimum egit triumphum. Cuius quod gaudium fuit? cùm Duilius Imperator, non contentus vnius diei triumpho, per vitam omnem, vbi à cœna rediret, prælucere funalia, & præcinere sibi tibias iussit; quasi quotidie triumpharet. Pro tanta victoria leue huius prælij damnum fuit. Alter cõsulum interceptus, Cn. Cornelius Asina; qui simulato colloquio euocatus atque ita oppressus fuit, perfidiæ Punicæ documentum. Calatino dictatore, fere omnia præsidia Pœnorum Agrigento, Drepano, Panormo, Eryce, Lilybæo detraxit. Trepidatum est semel circa Camarinensium saltum: sed eximia virtute Calpurnij Flammæ tribuni militum, euasimus; qui lecta C C C. manu, infestum & insessum ab hostibus tumulũ occupauit adeoq; moratus hostes, dum exercitus omnis euaderet. ac sic pulcherrimo exitu, Thermopylarum & Leonidæ famam adæquauit hoc illustrior noster, quòd expeditioni tantæ superfuit & superuixit; licet nihil scripserit sanguine. L. Cornelio Scipione cùm iam Sicilia suburbana esset populi Romani prouincia, serpente latiùs bello in Sardiniam, annexamque ei Corsicam transit; vbi & sic Caralæ vrbis excidio incolas terruit, adeoq; omneis terra mariq; Pœnos expugnauit, vt iam victoriæ nihil nisi Africa ipsa restaret. M. Atilio Regulo duce ia[illegible] A[illegible]ric[illegible] nauigabat bellũ. nec deerãt qui ipso Punici maris

Florus lib. 2.

nomine ac terrore deficerent, augente insuper Tribuno Mannio metũ: in quem, nisi paruisset, securi districta Imperator, metu mortis nauigãdi fecit audaciam: mox ventis remisque properatum est: tantusque terror hostici aduentus Pœnis fuit, vt apertis pænè portis Carthago caperetur. Belli prima præmiũ fuit ciuitas Clypea. prima enim à Punico litore quasi arx & specula procurrit: & hæc, & C C C. amplius castella vastata sunt. Nec cum hominibus modò, sed cum monstris quoque dimicatum est; cùm quasi in vindictam Africæ nata miræ magnitudinis serpens, posita apud Bagradam castra vexaret. Sed omnium victor Regulus, cùm terrorem nominis sui latè circũtulisset, cumq; magnam vim iuuentutis, ducesque ipsos aut cæcidisset, aut haberet in vinculis, classemque ingenti præda onustam, & triumpho grauem, in vrbem præmisisset, etiam ipsam caput belli Carthaginem vrgebat obsidione, ipsisque portis inhærebat. Hic paulum circumacta fortuna est; tantùm, vt plura essent Romanę virtutis insignia, cuius ferè magnitudo calamitatibus approbatur. Nam conuersis ad externa auxilia hostibus, cùm Xanthippum illis ducem Lacedæmon misisset, à viro militiæ peritissimo vincimur; cum fœda clade, Romanisque vsu incognita, viuus in manus hostium venit fortissimus Imperator. Sed ille quidem par tantæ calamitati fuit. Nam nec Punico carcere fractus est, nec legatione suscepta. Quippe diuersa quàm hostes mandauerant, censuit, ne pax fieret, nec commutatio captiuorum reciperetur: Sed nec illo voluntario ad hostes suos reditu,

nec

nec vltimo siue carceris seu crucis supplicio, deformata maiestas: immò his omnibus admirabilior. Quid aliud quàm victus de victoribus; atque etiam *quia Carthago non cesserat, de fortuna triumphauit?* Populus autem Romanus, multò acrior infestiorque pro vltione Reguli, quàm pro victoria fuit. Metello igitur consule, spirantibus altiùs Pœnis & reuerso in Siciliam bello, apud Panormum sic hostes cæcidit, vt ne amplius ea in insula concitaretur. Argumentum ingentis victoriæ, centum circiter elephantorum captiuitas; sic quoque magna præda, si gregem illum non bello, sed venatione cepisset. P. Claudio consule, non ab hostibus, sed à dijs ipsis superatus est, quorum auspicia contemserat; ibi statim classe demersa, vbi ille præcipitari pullos iusserat, quòd pugnare ab his vetaretur. M. Fabio Buteone consule, classem hostium, in Africo mari apud Ægimurum iam in Italiam vltrò nauigantem, cæcidit. quantus ô tum triumphus tempestate intercidit! cùm opulenta præda classis aduersis acta ventis, naufragio suo Africam & Syrtes, omnium imperia gentium, insularum litora impleuit. Magna clades; sed non sine aliqua principis populi dignitate; intercepta tempestate victoria, & triumphum periisse naufragio. Et tamen cùm Punicæ prædæ omnibus promōtorijs insulisq; allisæ fluitarēt, populus Romanus triumphauit Lutatio Catulo consule, tandem bello finis impositus apud insulas quibus nomen *Ægates*: nec maior alia in mari pugna. quippe commeatibus, exercitu, propugnaculis, armis grauis hostium classis; & in eis quasi tota Car-

Florus lib. 2.

thago. quod ipſum exitio fuit. Romana claſſis prompta, leuis, expedita, & quodam genere caſtrenſis, ad ſimilitudinē pugnæ equeſtris, ſic remis quaſi habenis agebatur; & in hos vel in illos ictus mobilia roſtra, ſpeciē viuētiū pręferebant. Itaq; momēto tēporis laceratę hoſtiū rates, totū inter Siciliā Sardiniamq; pelagus naufragio ſuo operuerunt. Tāta deniq; fuit illa victoria, vt de excidēdis hoſtiū mœnibus nō quęreretur. Superuacuū viſum eſt in arcē murosq; ſæuire, cùm iam in mari eſſet delcta Carthago.

Bellum Liguſtinum. CAP. III.

PEracto Punico bello, ſecuta eſt breuis ſanè & quaſi ad recipiendū ſpiritū requies: argumētumq; pacis, & bona fide ceſſantiū armorū, tūc primùm poſt Numā clauſa fuit porta Iani: ſed ſtatim ac ſine mora patuit. Quippe iam Ligures, iam Inſubres Galli, necnon & Illyrici laceſſebant. ſic de-ſub Alpibus, id eſt de-ſub ipſis Italiæ faucibus, *gentes deo quodam aſſiduè incitante, ne rubiginem ac ſitum ſcilicet arma ſentirent:* deniq; ita quotidiani & quaſi domeſtici hoſtes tirocinia militū imbuebant, nec aliter vtraq; gente, quàm quaſi cote quadā, popul. Romanus ferrū ſuæ virtutis acuebat. LIGVRES imis Alpiū iugis adhærentes, inter Varū & Macram flumē, implicitos dumis ſilueſtribus, maior aliquanto labor erat inuenire, quàm vincere. Tutum locis & fuga, durum atque velox genus, ex occaſione magis latrocinia, quàm bella faciebat. Itaque cùm diu multumque eluderent, ſaltu, viis, latebris, Decreates, Oxybij, Euburiates, Ingauni; tandē Fuluius latebras eorū ignibus ſepſit, Bæbius in plana deduxit: Poſtumius ita exarmauit,

uit, vt vix reliquerit ferrũ quo terra coleretur.

Bellum Gallicum. CAP. IIII.

GAllis Insubribus, & his accolis Alpiũ; animi ferarum, corpora plus quàm humana erãt. Sed experimẽto deprehensum est, quòd sicut primus impetus eis maior quàm virorũ est, ita sequẽs minor quã fœminarũ. Alpina corpora humẽti cęlo educata, habẽt quiddã simile cũ niuibus suis; quę mox vt caluere pugna, statim in sudorẽ eunt, & leui motu, quasi sole laxãtur. Hi sæpe & aliàs sed Britomaro duce, non priùs soluturos se balteo, quã Capitoliũ ascẽdissent, iurauerant. Factũ est. Victos enim Æmylius in Capitolio discinxit. Mox Astrionico duce vouere de nostrorum militum præda Marti suo torquem. Intercepit Iupiter votum. nam de torquibus eorum aureum tropæũ Ioui Flaminius erexit. Virdumaro rege Romana arma Vulcano promiserant: aliorsum vota ceciderunt. Occiso enim rege Marcellus tertia post Romulum patrem Feretrio Ioui opima suspendit.

Bellum Illyricum. CAP. V.

ILlyrici seu Liburni sub extremis Alpiũ radicibus agunt, inter Arsiam Titiumq; flumẽ, lõgissimè per totum Adriatici maris litus effusi. Hi regnante Teuta muliere, populationibus nõ contenti, licẽtiæ scelus addiderunt. Legatos quippe nostros, ob ea quæ deliquerãt, iure agẽtes; nec gladio quidem, sed vt victimas, securi percutiũt; præfectos nauiũ igne cõburũt; idq;, quò indignius foret, mulier imperabat. Itaque Cn. Fuluio Cẽtumalo duce latè dominantur. Strictæ in principium colla secures, legatorum Manibus litauere.

Florus lib. 2. t 4

Bellum Punicum secundum. CAP. VI.

POst primum Punicum bellũ vix quadriennis requies. Ecce alterum bellũ, minus quidem spatio: (nec enim amplius quàm octo & decem annos habet) sed adeo cladium atrocitate terribilius, vt si quis cõferat damna vtriusque populi, similior victo sit populus qui vicerat. Pudebat nobilem populum, ablato mari, raptis insulis, dare tributa, quæ iubere consueuerat. Hinc vltionem puer Annibal ad aram patri iurauerat: nec remorabatur. Igitur in caussam belli Saguntus deleta est; vetus Hispaniæ ciuitas & opulenta, fideique erga Romanos magnum quidem, sed triste monumentum: quam in libertate communi fœdere exceptam Annibal caussas nouorum motuum quærens, & suis, & ipsorum manibus euertit, vt Italiã sibi rupto fœdere aperiret. Sũma fœderum Romanis religio est. Itaque ad auditum sociæ ciuitatis obsidium, memores icti cũ Pœnis quoque fœderis, non statim ad arma procurrunt, dum priùs more legitimo queri malunt. Interim iam nouem mensibus fessi fame, machinis, ferro, & igne, versa denique in rabiem fide, immanem in foro excitãt rogum; tum desuper se suosque cum omnibus opibus suis, ferro & igni corrumpunt. Huius tãtæ cladis auctor Annibal poscitur. Tergiuersantibus Pœnis, dux legationis Romanorum *Quæ*, inquit, *mora est?* Fabius *In hoc ego sinu bellum affero, & pacem: vtrum eligitis, vtrum placet, sumite.* Cumq; succlamatum esset, vtrum vellet daret, *Bellum igitur*, inquit, *accipite.* & excusso in media curia togæ gremio, non sine horrore, quasi planè sinu bellum ferret;

ret; effudit. Similis exitus belli initio fuit. Nam quasi has inferias sibi Sagũtinorum vltimæ diræ in illo publico parricidio incendioque mandassent, ita Manibus eorum, vastatione Italiæ, captiuitate Africæ, ducum & regũ qui id gessere bellum, exitio, parentatum est. Igitur vbi semel se in Hispania mouit illa grauis & luctuosa Punici belli vis atque tempestas, destinatumq; Romanis iam diu fulmẽ, Saguntino igne conflauit, statim quodã impetu rapta, medias perfregit Alpes, & in Italiam ab illis fabulosæ altitudinis niuibus, velut cælo missa descendit. Ac primi quidem impetus turbo inter Padum & Ticinũ valido statim fragore detonuit. Tunc Scipione duce fusus exercitus: saucius & ipse venisset in hostium manus Imperator, nisi protectum patrem prætextatus admodum filius ab ipsa morte rapuisset. Et hic erit Scipio, qui in exitium Africæ crescit, cognomen ex malis eius habiturus. Ticino Trebia succedit. Hìc secunda belli Punici procella desęuit Sempronio consule. Tunc callidissimi hostes, frigidum & niualẽ nacti diem, cùm se ignibus priùs oleoq; fouissent, horribile dictu, homines à meridie & sole venientes, nostra nos hieme vicerunt. Trasimenus lacus tertium fulmen Annibalis, Imperatore Flaminio. ibi quoque ars noua Punicæ fraudis. Quippe nebula lacus, palustribusque virgultis tectus eques, terga subitò pugnantium inuasit. Nec de dijs possumus queri. Imminentem quippe temerario duci cladem prædixerant insidentia signis examina, & aquilæ prodire nolentes, & commissam aciem secutus ingens terræ tremor: nisi illum horrorem

ſoli, equitum virorumque diſcurſus, & mota vehementiùs arma fecerunt. Quartum, id eſt pene vltimum, vulnus imperij, Cannæ, ignobilis Apuliæ vicus ſed magnitudine cladis emerſit, & XL. millium cæde parta nobilitas. Ibi in exitium infelicis exercitus, dux, terra, cælum, dies, tota denique rerum natura conſenſit. Siquidem non contentus ſimulatis transfugis Annibal, qui mox terga pugnantium ceciderunt, inſuper callidiſſimus Imperator, patentibus in campis, obſeruato loci ingenio, quòd & ſol ibi acerrimus, & plurimus puluis, & Eurus ab Oriente ſemper quaſi ad conſtitutum flaret; ita inſtruxit aciem, vt Romanis aduerſus hæc omnia obuerſis ſecundum cælum tenens, vento, puluere, ſole pugnaret. Itaque duo maximi exercitus cæſi ad hoſtium ſatietatem, donec Annibal diceret militi ſuo, *Parce ferro.* Ducum effugit alter, alter occiſus eſt: dubium vter maiore animo. Paullum puduit; Varro non deſperauit. Documenta cladis, cruentus aliquamdiu Aufidus: pōs de cadaueribus iuſſu ducis factus in torrente Gello: modij duo annulorum Carthaginem miſſi, dignitasque equeſtris taxata menſura. Dubium deinde non erat, quin vltimum illum diem habitura fuerit Roma, quintumque intra diem epulari Annibal in Capitolio potuerit, ſi (quod Pœnum illum dixiſſe Maharbalē Bomilcaris ferunt) Annibal, quemadmodum ſciret vincere, ſic vti victoria ſciſſet. Tum quidem illum (vt dici vulgò ſolet) aut fatum vrbis imperaturæ, aut ipſius mens mala, & auerſi à Carthagine dij, in diuerſum abſtulerūt: cùm victoria poſſet vti, frui maluit; relictaque

Roma,

Roma, Campaniam Tarentumque peragrare; vbi mox & ipse & exercitus ardor elanguit; adeo vt verum dictum sit, Capuam Annibali Cannas fuisse: siquidem inuictum Alpibus, indomitum armis, Campaniæ (quis crederet?) soles, & tepentes fontibus Baiæ, subegerunt. Interim respirare Romanus, & quasi ab inferis emergere. Arma non erant; detracta sunt templis: deerat iuuentus; in sacramentum militiæ liberata seruitia. egebant ærario; opes suas libens senatus in medium protulit; nec, præter quod in bullis, cingulis, atque annulis erat, quidquam sibi auri reliquere. Eques secutus exēplum; imitatæque equitem tribus: deniq; vix suffecere tabulæ, vix scribarum manus, Læuino Marcelloq; consulibus, cùm priuatæ opes in publicum deferrentur. Quid autem in eligēdis magistratibus? quæ centuriarum sapientia? cùm iuniores à senioribus consilium de creandis consulibus petiuêre. Quippe aduersus hostem toties victorem, tam callidum, non virtute tantùm, sed suis etiam pugnare consilijs oportebat. Prima redeuntis & (vt sic dixerim) reuiuiscentis imperij spes Fabius fuit; qui nouam de Annibale victoriam commentus est, non velle pugnare. Hinc illi cognomen nouum, & Reipubl. salutare, *Cunctator*. Hinc illud ex populo, vt *imperij scutum* vocaretur. Itaque per Samnium totum, per Falernos Gauranosq; saltus, sic macerauit Annibalem, vt qui frangi virtute non poterat, mora comminueretur. Inde Claudio Marcello duce etiam congredi ausus est: comminus venit, & pepulit è Cāpania sua, & ab obsidione Nolæ vrbis excussit

Florus lib. 2.

Ausus & Sempronio Graccho duce per Lucaniam sequi,& premere terga cedentis:quamuis tūc (ô pudor) manu seruili pugnaret:nam hucusque tot mala compulerant. sed libertate donati, fecerant de seruitute Romanos. O horribilem in tot aduersis fiduciam! ô singularem animū ac spiritum populi Romani! tam arctis afflictisque rebus, cùm de Italia sua dubitaret, ausus est tamen in diuersa respicere: cumque hostes in iugulo per Campaniam Apuliamque volitarent, mediamque iam de Italia Africam facerent,eodem tempore & hunc sustinebat, & in Siciliam,Sardiniam, Hispaniam, diuersa per terrarum orbem arma mittebat. *Sicilia*, mandata Marcello; nec diu restitit. Tota enim insula in vna vrbe superata est. Grande illud, & ante id tempus inuictum caput *Syracusæ*, quāuis Archimedis ingenio defenderentur, aliquando cesserunt. Longè illi triplex murus, totidemque arces, portus ille marmoreus, & fons celebratus Arethusæ, quid hactenus profuere, nisi vt pulchritudini victæ vrbis parceretur. *Sardiniam* Gracchus arripuit. nihil illi gentium feritas,*Insanorumq́;* (nam sic vocantur) immanitas montium profuere.Sæuitum in vrbes, vrbemque vrbium Caralim;vt gens contumax, vilisque mortis,saltem desiderio patrij soli domaretur. In *Hispaniam* missi Cnæus & Publius Scipiones, pænè totam Pœnis eripuerant; sed insidijs Punicæ fraudis oppressi, rursus amiserunt: magnis quidem illi prælijs, cùm Punicas opes cæcidissent; sed Punicæ insidiæ alterum ferro, castra metantem; alterum, cùm euasisset in turrim, cinctum facibus oppresserunt.

Igitur

Igitur in vltionem patris ac patrui missus cum exercitu Scipio, cui tam grande de Africa cognomen fata decreuerant, bellatricem illam viris armisque nobilem Hispaniam, illam seminariam hostilis exercitus, illam Annibalis eruditricem, (incredibile dictu) totam à Pyrenæis montibus in Herculis columnas & Oceanum recuperauit; nescias citiùs, an faciliùs: quàm velociter, quatuor anni fatentur: quàm facilè, vel vna ciuitas probat. eodem quippe quo obsessa est die, capta est; omenque Africanæ victoriæ fuit, quòd tam facilè victa est Hispana Carthago. Certùm est tamen, ad profligandam prouinciam maximè profecisse singularem ducis sanctitatem: quippe qui captiuos pueros puellasque præcipuæ pulchritudinis barbaris restituerit; ne in conspectum quidem suum passus adduci; ne quid de virginitatis integritate delibasse saltem vel oculis videretur. Hęc inter diuersa terrarum populus Romanus: nec ideo tamen Italiæ visceribus inhærentem summouere poterat Annibalem. Pleraque ad hostem defecerant; & dux acerrimus contra Romanos Italicis quoque viribus vtebatur. Iam tamen eum plerisque oppidis & regionibus excusseramus. Iam Tarentus ad nos redierat: iam & Capua, sedes & domus & patria altera Annibalis, tenebatur: cuius amissio tantum Pœno duci dolorem dedit, vt inde totis viribus in Romam conuerteretur. O populum dignum orbis imperio, dignum omnium fauore, & admiratione hominum ac deorum. Compulsus ad vltimos metus, ab incepto non destitit; & de sua vrbe sollicitus, Capuam tamē non

Florus lib. 2.

omisit; sed parte exercitus sub Appio consule relicta, parte Flaccum in vrbem secuta, absens simul præsensque pugnabat. Quid ergo miramur, mouenti castra à tertio lapide Annibali, iterum ipsos deos, deos inquam (nec fateri pudebit) restitisse? tanta enim ad singulos illius motus vis imbrium effusa est, tanta ventorum violentia coorta, vt diuinitus hostem summoueri, non à cælo, sed ab vrbis ipsius mœnibus & Capitolio videretur. Itaque fugit & cessit, & in vltimum se Italiæ recepit sinum, cùm vrbem tantum non adortam reliquisset. Parua res dictu, sed ad magnanimitatem populi Romani probandam satis efficax, quòd illis ipsis quibus obsidebatur diebus, ager quem Annibal castris insederat, venalis Romę fuit, hastęq; subiectus inuenit emtorem. Voluit Annibal contrà fiduciam imitari; subiecitque argentarias vrbis tabernas; nec sector inuentus est: vt scias etiam præsagia fatis fuisse. Nihil actum erat tanta virtute, tanto fauore etiam deorum. siquidem ab Hispania Asdrubal frater Annibalis, cum exercitu nouo, nouis viribus, noua belli mole veniebat. Actum erat proculdubio, si vir ille se cum fratre iūxisset. sed hunc quoq; castra metantem Claudius Nero cum Liuio Salinatore debellat. Nero in vltimos Italiæ angulos summouerat Annibalē: Liuius in diuersissimam partem, id est, in ipsas nascentis Italiæ fauces, signa conuerterat; tanto, id est, omni, quâ longissima Italia, solo interiacente. Quo consilio, qua celeritate consules castra coniunxerint, inopinantemque hostem collatis signis compresserint, neque id fieri Annibal senserit,
difficile

difficile dictu est. certè Annibal, re cognita, cùm proiectum fratris caput ad sua castra vidisset, *Agnosco*, inquit, *infelicitatem Carthaginis*. Hæc fuit illius viri, non sine præsagio quodam fati imminentis, prima confessio. Iam certum erat, Annibalem etiam ipsius confessione posse vinci. Sed tot rerum prosperarum fiducia plenus pop. Rom. magni æstimabat asperrimum hostē in sua Africa debellare. Duce igitur Scipione in ipsam Africam tota mole conuersus, imitari cœpit Annibalem, & Italiæ suæ clades in Africa vindicare. Quas ille (dij boni) Asdrubalis copias, quos Syphacis exercitus fudit? Quæ quantaque vtriusque castra facibus illatis vna nocte deleuit? Dunique iam non à tertio lapide, sed ipsas Carthaginis portas obsidione quatiebat. Sic factum est vt inhærentem atque incubantem Italiæ extorqueret Annibalem. Non fuit maior sub imperio Romano dies, quàm ille, cùm duo omnium & antea & postea ducum maximi, ille Italiæ, hic Hispaniæ victor, collatis cominus signis direxere aciem. Sed & colloquium fuit inter ipsos de legibus pacis. Steterūt diu mutua admiratione defixi: vbi de pace nō cōuênit, signa cecinere. Cōstat vtriusq; cōfessione, nec meliùs instrui aciem, nec acriùs potuisse pugnari. hoc Scipio de Annibalis, Annibal de Scipionis exercitu prædicauerunt. Sed tamē Annibal cessit, præmiumq; victoriæ Africa fuit, & secutus Africam statim terrarū orbis.

Bellum Macedonicum primum, siue Philippicum.

CAP. VII

POst Carthaginem vinci neminē puduit. Secutæ sunt statim Africā gentes, Macedonia,

Græcia, Syria, cæteraque omnia, quodam quasi æstu & torrente fortunæ Sed primi omnium Macedones; affectator quondam imperij populus. Itaque quamuis tunc Philippus regno præsideret, Romani tamen dimicare sibi cum rege Alexandro videbantur. *Macedonicum bellum* nomine amplius quàm exspectatione gentis fuit. Caussa cœpit à fœdere Philippi, quo rex iam pridem dominantem in Italia Annibalem sibi sociauerat: postea creuit, implorātibus Athenis auxilium contra regis iniurias, cùm ille vltra ius victoriæ, in templa, aras & sepulcra ipsa sæuiret. Placuit senatui opem tantis ferre supplicibus. quippe iam gentium reges, duces, populi, nationes, præsidia sibi ab hac vrbe petebant. Primò igitur, Læuino consule, populus Romanus Ionium mare ingressus, tota Græciæ litora veluti triumphāti classe peragrauit. Spolia quippe Siciliæ, Hispaniæ, Sardiniæ, Africæ præferebat. Et manifestā victoriā, nata in prætoria puppe laurus pollicebatur. Aderat spontè in auxilium Attalus rex Pergamenorum: aderāt Rhodij, nauticus populus; quibus à mari, consul à terris omnia equis virisque quatiebat. Bis victus rex, bis fugatus, bis exutus castris; cùm tamen nihil terribilius Macedonibus fuit ipso vulnerum aspectu, quæ non spiculis, neque sagittis, nec vllo Græculo ferro; sed ingentibus pilis, nec minoribus adacta gladijs, vltra morem patebant. Enimuerò Flaminino duce, inuios antea Chaonum montes, Pindumque amnem per abrupta vadentem, & ipsa Macedoniæ claustra penetrauimus. Introisse, victoria fuit. Nam postea numquam ausus congredi

rex,

rex, ad tumulos quos *Cynoscephalas* vocant, vno, ac ne hoc quidem iusto prælio opprimitur. & illi quidem consul pacem dedit, regnumque concessit. Mox, ne quid esset hostile, Thebas, & Eubœam, & grassantem sub Nabide suo Lacedæmona compescuit. Græciæ verò veterem statum reddidit, vt legibus viueret suis, & auita libertate frueretur. Quæ gaudia, quæ vociferationes fuerunt? cùm hoc forte Nemeæ in theatro Quinquennalibus ludis à præcone caneretur, quo certauere plausu? quid florum in consulem profuderunt? Et iterum iterumq; præconem repetere illam vocem iubebant, qua libertas Achaię pronuntiabatur: nec aliter illa consulari sententia, quàm modulatissimo aliquo tibiarum aut fidium cantu, fruebantur.

Bellum Syriacum regis Antiochi.

CAP. VIII.

MAcedoniam statim & regem Philippum Antiochus excepit, quodam casu; quasi industria sic adgubernante fortuna; vt, quemadmodum ab Africa in Europam, sic ab Europa in Asiam, vltrò se suggerentibus causis, imperium procederet, & cum terrarum orbis situ, ipse ordo victoriarum nauigaret. Non aliud formidolosius fama bellum fuit: quippe cùm Persas & Orientem, Xerxem atque Darium cogitarent. quando perfossi inuij montes, quando velis opertum mare nuntiaretur. Adhoc cœlestes minæ territabant, cũ humore continuo Cumanus Apollo sudaret. Sed hic fauentis Asiæ suæ numinis timor erat. Nec sanè viris, opibus, armisque quidquam copiosius Syria: sed in manus tam ignaui regis inciderat: vt nihil fuerit

in Antiocho ſpecioſius, quàm quod à Romanis victus eſt. Impulere regem in id bellum, illinc, Thoas Ætoliæ princeps, inhonoratam apud Romanos querens aduerſus Macedones militiæ ſuæ ſocietatem: hinc, Annibal, qui in Africa victus, profugus, & pacis impatiens, hoſtem pop. Rom. toto orbe quærebat. Et quod illud fuiſſet periculum, ſi ſe conſiliis eius rex tradidiſſet? id eſt, ſi Aſiæ viribus vſus fuiſſet miſer Annibal? Sed rex, ſuis opibus & nomine regio fretus, ſatis habuit bellum mouere. Europa iam dubio procul, iure ad Romanos pertinebat. Hic *Lyſimachiam*, vrbem in littore Thracio poſitam à maioribus ſuis, Antiochus vt hæreditario iure repoſcebat. Hoc velut ſidere *Aſiatici belli* mota tempeſtas, & maximus regum cõuentus, fortiter indictò bellò, quum ingenti ſtrepitu ac tumultu mouiſſet ex Aſia, occupatis ſtatim inſulis, Græciæque littoribus, otia & luxus tanquam victor agitabat. *Eubœam* inſulã, continenti adhærentem, tenui freto, reciprocantibus aquis Euripus abſcidit. Hic ille poſitis aureis ſericisq; tentoriis, ſub ipſo freti murmure, cùm inter fluenta tibiis fidibusq; concineret, collatis vndique, quamuis per hyemem, roſis, ne non aliquo ducem genere agere videretur, virginum puerorumq; delectus habebat. Talem ergo regem, iam ſua luxuria debellatũ, populus Rom. M. Acilio Glabrione conſule in inſula aggreſſus, ipſo ſtatim aduentus ſui nuntio coegit ab inſula fugere. Tam præcipitem apud Thermopylas aſſecutus locum, CCC. Laconum ſpecioſa cæde memorandum, ne ibi quidem fiducia loci reſiſtentem, mari ac terra

cedere

cedere coëgit. Statim & è vestigio itur in *Asiã.* Classis regia Polyxenidi Annibaliq; commissa: nam rex prælium nec spectare poterat. Igitur duce Æmilio Regillo, à remigantibus Rhodis tota laceratur. Ne sibi placeant Athenę; in Antiocho vicimus Xerxem, in Æmilio Themistoclem æquauimus, Ephesiis Salamina pensauimus. Tum consule Scipione, cui frater ille modò victor Carthaginis Africanus, voluntaria legatione aderat, debellari regem placet: & iam toto cesserat mari: sed nos imus vlterius. Mæandrum ad amnem, montemq; Sipylũm, castra ponuntur. Hic rex incredibile dictu quibus auxiliis, quibus copiis consederat. Trecenta millia peditum; equitum falcatorumq; curruum nõ minor numerus. Elephantis adhoc immensæ magnitudinis, auro, purpura, argento, & suo ebore fulgentibus, aciẽ vtrimq; vallauerat Sed hæc omnia præpedita magnitudine sua; adhoc imbre, qui subitò superfusus, mira felicitate Persicos arcus corruperat. Primùm trepidatio, mox fuga, dehinc triumphus fuerunt. Victo & supplici pacem atq; partem regni dari placuit; eò libentiùs, quòd tam facilè cessisset.

Bellum Ætolicum, CAP. IX.

SYriaco bello successit, vt debebat, Ætolicũ. Victo quippe Antiocho, Romanus faces Asiatici belli persequebatur. Ergo Fuluio Nobiliori mandata vltio est. Hic protinus caput gentis Ambraciam, regiam Pyrrhi, machinis quatit, secuta deditio est. Aderant Ætolórum precibus Attici, Rhodij: & meminieramus auxilij: sic placuit ignoscere. Serpsit tamen latiùs in proximos bellum, omnemque late Ce-

phalleniam, Xacynthon; & quidquid insularũ in eo mari inter Ceraunios montes, iugumque Maleum, Ætolici belli accessio fuerunt.

Bellum Istricum. CAP. X.

ISTRI sequuntur Ætolos. quippe bellãtes eos nuper adiuuerant: & initia pugnæ prospera hosti fuerunt; eademq; exitij causa. Nam cùm A. Manlij castra cepissent, opimæq; prædæ incubarent, epulantes ac ludibundos plerosq;, ac vbi essent, præ poculis nescientes, C. Claudius Pulcher inuadit. sic cum sanguine & spiritu malè partam remouere victoriam. Ipse rex Æpulo equo impositus, cùm subinde crapula & capitis errore lapsaret, captum sese vix & ægrè postquam experrectus est, didicit.

Bellum Gallogræcum. CAP. XI.

GALLOGRÆCIAM quoque Syriaci belli ruina conuoluit. fuerant inter auxilia regis Antiochi. An fuissent, cupidus triumphi Manlius an eos visos simulauerit, dubium est: certè negatus est victori triumphus, quia causam belli non approbauit senatus. Cæterum gens Gallogræcorum, sicut ipsum nomen indicio est, mixta & adulterata est: reliquiæ Gallorum, quibus Brenno duce vastauerãt Græciam; mox Orientem sequuti, in media Asiæ parte etiam sedere. Itaq; vt frugum semina mutato solo degenerant, sic illa genuina feritas eorum, Asiatica amœnitate mollita est. Duobus itaque præliis fusi fugatiq; sunt: quamuis sub aduẽtu hostis, relictis sedibus, in altissimos se mõtes recepissent, quos Tolistobogij Tectosagæq; iam insederant. Vtriq; fundis sagittisq; acti, in perpetuam se pacem dediderunt. Sed alligati miraculo

culo quodam fuere, cùm catenas morsibus & ore tentassent, cùm offocandas inuicem fauces præbuissent. Nam Ortiagontis regis vxor à centurione stuprum passa, memorabili exemplo custodiam euasit, reuulsumq; militis caput ad maritum suum retulit.

Bellum Macedonicum secundum, siue Persicum. CAP. XII.

DVm aliæ aliæque gentes Syriaci belli sequuntur ruinam, *Macedonia* se rursus erexit. Fortissimum populum memoria & recordatio suæ nobilitatis agitabat: & successerat Philippo filius *Perses*; qui semel in perpetuum victam esse Macedoniam, non putabat ex gentis dignitate. multò vehementiùs sub hoc Macedones quàm sub patre consurgunt: quippe Thracas in vires suas traxerant. atque ita industria Macedonum, viribus Thracum, disciplinã Macedonicam temperauere. Accessit his consilium ducis, qui situm regionũ suarum de summo speculatus Æmo, positis per abrupta castris, ita Macedoniam suam armis ferroq; vallauerat, vt non reliquisse aditum nisi à cælo venturis hostibus videretur. Nam Q. Marcio Philippo consule eam prouinciam ingressus populus Romanus, exploratis diligenter accessibus, per Astrudem paludem, per acerbos dubiosq; tumulos & illa quæ volucribus quoq; videbantur inuia, accessit: regemque securum, & nihil tale metuẽtem, subita belli irruptione terruit: cuius tanta trepidatio fuit, vt pecuniam omnẽ in mare iusserit mergi, ne periret; classem cremari, ne incenderetur. Paulo consule cùm maiora & crebra essent imposita pręsidia, per alias

Bellum Illyricum. CAP. XIII.

MAcedonici belli contagio traxit *Illyrios.* Ipsi quidem, vt Romanum à tergo distrin gerent, à Perse rege conducti pecunia militauere. Sine mora ab Anicio proprætore subiguntur. Scodram caput gentis delesse sufficit. Statim sequuta deditio est. Denique hoc bellum antè finitum est, quàm geri Romæ nuntiaretur.

Bellum Macedonicum tertium cum Andrisco. CAP. XIIII.

QVodam fato, quasi ita conuenisset inter Pœnos & Macedonas, vt tertiò quoque vincerentur, eodem tempore vtriq; arma mouere. Sed prior iugum excutit Macedo, aliquanto quàm ante grauior dum contemnitur. Caussa belli propè erubescenda: quippe regnum pariter & bellum vir vltimæ sortis Andriscus inuaserat; dubium liber an seruus, mercenarius certè: sed quia vulgo Philippus, ex similitudine oris, *Pseudophilippus* vocabatur; regiam formã, regium nomen, animo quoq; regio impleuit. Igitur dum hęc ipsa contemnit populus Romanus, Iuuentio prætore contentus, virum non Macedonicis modò, sed Thraciæ quoque auxiliis ingentibus validum, temere tentauit: inuictusq;, non à veris regibus, sed ab illo imaginario & scenico rege superatur: sed prætore Metello, amissum cum legione prætorem plenissimè vltus est. Nam & Macedoniam seruitute multauit, & ducem belli deditum ab eo ad quem confugerat, Thraciæ regulo, in vrbem in catenis reduxit; hoc quoque illi in malis suis

indulgente fortuna, vt de eo populus Romanus quasi de vero rege triumpharet.

Bellum Punicum tertium. CAP. XV.

TErtium cum Africa bellum, & tempore exiguum fuit (nam quadriennio patratum est) & in comparatione priorum, minimum labore. Non enim tam cum viris, quàm cum ipsa vrbe pugnatum est: sed planè maximo euentu: quippe eo tandem Carthago finita est. Atq; si quis trium temporum momenta consideret, primo commissum est bellum, profligatum secundo, tertio verò cōfectum est. Sed huius causa belli, quòd contra fœderis legem aduersus Numidas quidem semel parasset classem & exercitum, frequens autem Massinissæ fines territaret. sed huic bono socioq; regi fauebatur. Cùm bellum sederet, de belli fine tractatū est. Cato, inexpiabili odio, delendam esse Carthaginem; & cùm de alio consuleretur, pronnntiabat Scipio Nasica seruandam, ne metu ablato æmulæ vrbis, luxuriari felicitas vrbis inciperet. Medium senatus elegit, vt vrbs tantùm loco moueretur. Nihil enim speciosius videbatur, quàm esse Carthaginem quæ non timeretur. Igitur Manilio Censorinoque consulibus, populus Romanus aggressus Carthaginem, spe pacis iniecta, traditam à volētibus classem sub ipso ore vrbis incendit. Tum euocatis principibus, si salui esse vellent, vt migrarent finibus, imperatum. Quod pro rei atrocitate adeo mouit iras, vt extrema mallent. Comploratum igitur publicè statim, & pari voce clamatum est *Ad arma:* seditq; sententia, quoquo modo rebellandum: non quia spes vlla iam superesset,

sed

ſed quia patriam ſuam mallent hoſtium quàm ſuis manibus euerti. Qui rebellantum fuerit furor, vel hinc intelligi poteſt, quòd in vſum nouæ claſſis tecta domusque reſciderunt & in armorum officinis aurum & argentum pro ęre ferroq; conflatum eſt; in tormentorum vincula matronæ crines ſuos contulerunt. Mancino deinde conſule, terra mariq; feruebat obſidio. Operis portus nudatus, & primus, & ſequens iam murus; cùm tantùm Byrſa, quod nomen arci fuit, quaſi altera ciuitas reſiſtebat. Quamuis profligato vrbis excidio, tamen fatale Africæ nomen Scipionum videbatur. Igitur in aliũ Scipionem conuerſa reſpub. finem belli repoſcebat. Hunc Paullo Macedonico procreatum, Africani illius magni filius in decus gentis aſſumſerat; hoc ſcilicet fato, vt quã vrbem concuſſerat auus, nepos eius euerteret. Sed quammaximè mortiferi eſſe morſus ſolent morientium beſtiarum, ſic plus negotij fuit cum ſemiruta Carthagine, quàm integra. Compulſis in vnam arcem hoſtibus, portum quoque maris Romanus obſederat. Illi alterum ibi portum ab alia vrbis parte foderunt; nec vt fugerent; ſed quà nemo illos nec euadere poſſe credebat, inde quaſi enata ſubitò claſſis erupit. Tum interim iam diebus, iam noctibus, noua aliqua moles, noua machina, noua perditorum hominum manus, quaſi ex obruto incendio ſubita de cineribus flamma prodibat. Deploratis nouiſſimè rebus, quadraginta ſe millia virorum dediderũt, quod minus credas, duce Aſdrubale Quantò fortius fœmina & vxor ducis? quæ comprehenſis duobus liberis, à culmine ſe do-

Florus lib. 2.

mus in medium misit incendium; imitata reginam quæ Carthaginem condidit. Quanta vrbs deleta sit; vt de cæteris taceam, vel ignium mora probari potest: quippe per continuos decem & septem dies vix potuit incendium extingui, quod domibus ac templis suis sponte hostes immiserant; vt quatenus vrbs eripi Romanis non poterat triumphis, arderet.

Bellum Achaicum. CAP. XVI.

QVasi sæculum illud euersionibus vrbium curreret, ita Carthaginis ruinam statim *Corinthus* excepit, Achaiæ caput, Græciæ decus, inter duo maria Ionium & Ægæum quasi spectaculo exposita. Hæc (facinus indignum) ante oppressa est quàm in numerum certorum hostium referretur. Critolaus causa belli; qui libertate à Romanis data aduersus ipsos vsus est; Legatosq; Romanos dubium an & manu, certè oratione violauit. Igitur Metello ordinãti tum maximè Macedoniam, mandata est vltio; & hinc *Achaicum bellum.* ac primam Critolai manum Metellus consul per patentes Elidis campos toto cæcidit Alpheo. Et vno prælio peractum erat bellum: iam & vrbem ipsam terrebat obsidio: sed fato rerum, cùm Metellus dimicasset, ad victoriam Mummius venit. Hic alterius ducis dignitate exercitũ sub ipsis Isthmi faucibus fudit, geminosq; portus sanguine infecit. Tandem ab incolis deserta ciuitas, direpta primùm, deinde tuba præcinente deleta est. Quid signorum, quid vestium, quidve tabularum raptum, incensum atq; proiectum est? Quantas opes & abstulerit & cremauerit, hinc scias, quòd quidquid Corinthij æris toto orbe

laudatur,

laudatur, incendio superfuisse comperimus. Nam & æris notam pretiosiorem ipsa opulentissimæ vrbis fecit iniuria; quia incendio permistis plurimis statuis atq; simulacris, æris, auri, argentiq; venæ in commune fluxere.

Res in Hispania gesta, CAP. XVII.

VT Carthaginem Corinthus, ita Corinthũ Numantia sequuta est. nec deinde toto orbe quidquam intactum armis fuit. Post illa duo clarissima vrbium incendia, latè atque passim, nec per vices, sed simul pariter quasi vnum vndique bellum fuit; prorsus vt illæ vrbes quasi agitantibus ventis diffudisse quædam belli incendia toto orbe viderentur. *Hispaniæ* numquã animus fuit aduersus nos vniuersæ consurgere; numquam conferre vires suas libuit, neque aut imperium experiri, aut libertatẽ tueri suam publicè. Alioquin ita vndiq; mari Pyrenæoque vallata est, vt ingenio situs ne adiri quidem potuerit. Sed ante à Romanis obsessa est, quàm seipsa cognosceret: & sola omnium prouinciarum vires suas, postquam victa est, intellexit. In hac propè ducentos per annos dimicatum est, à primis Scipionibus in Cæsarem Augustũ: non continuè nec cohærenter, sed prout causæ lacessierant. Nec cum Hispanis initio, sed cum Pœnis in Hispania. Inde contagio & series causasque bellorum. Prima per Pyrenæum iugum signa Romana P. & Cn. Scipiones intulerunt, præliisque ingentibus Annonem & Asdrubalem fratrem Annibalis ceciderunt: raptaque erat impetu Hispania, nisi fortissimi viri in ipsa sua victoria oppressi Punica fraude cecidissent, terra mariq; victores. Igitur quasi nouam

integramq; prouinciam vltor patris & patrui Scipio ille mox Africanus inuasit. Isq; statim capta Carthagine,& aliis vrbibus,non contentus Pœnos expulisse, stipendiariam nobis prouinciam fecit, omnemq; citra vltraq; Iberum subiecit imperio: primusq; Romanorum ducum,victor ad Gades & Oceani oram peruenit. *Plus est prouinciam retinere,quàm facere.* Itaq; per partes iam huc,iam illuc missi duces; qui ferocissimas,& ad id temporis liberas gentes, ideo impatientes iugi, multo labore, nec incruentis certaminibus,seruire docuerunt. Cato ille Censorius *Celtiberos*, id est,robur Hispaniæ, aliquot prœliis fregit. Gracchus, pater ille Gracchorũ, eosdem C & L vrbium euersione multauit. Metellus ille,cui ex Macedonia cognomẽ, meruerat *Celtibericus* fieri,cùm & Contrebiam memorabili cepisset exemplo, & Nertobrigis,maiore gloria pepercit. Lucullus Turdulos atque Vaccæos; de quibus Scipio ille posterior, singulari certamine cùm à rege fuisset ꝓuocatus, opima retulerat.Decimus Brutus aliquanto latius Gallæcos, atq; omnes Gallæciæ populos, formidatumq; militibus flumen Obliuionis: peragratoq; victor Oceani litore, non prius signa conuertit,quàm cadentem in maria solem, obrutumq; aquis ignem, non sine quodam sacrilegij metu & horrore deprehendit. Sed tota certaminum moles cum Lusitanis fuit & Numantinis; nec immeritò: quippe solis gẽtium Hispaniæ duces contigerunt. Fuisset & cum omnibus Celtiberis; nisi dux illius motus,initio belli oppressus esset, summus vir astutia & audacia,si res cessisset,Solondicus; qui hastam

argea-

argenteam quatiens, velut cælo missam, vaticinanti similis, omnium in se mētes cōuerterat. Sed cùm pari temeritate sub nocte castra consulis adisset, iuxta tentorium ipsum pilo vigilis exceptus est. Cæterùm Lusitanos *Viriathus* erexit, vir calliditatis acerrimæ; qui ex venatore latro, ex latrone subitò dux atq; imperator, &, si fortuna cessisset, Hispaniæ Romulus, nō contentus libertatem suorum defendere, per quatuordecim annos omnia citra vltraq; Iberum & Tagum igni ferroq; populatus, castra etiam prætorum & præsidum aggressus, Claudium Vnimanum pænè ad internecionem exercitus cecidisset, insignia trabeis & fascibus nostris, quæ ceperat, in montibus suis tropæa fixisset: tandem eum Fabius Maximus consul oppresserat. Sed à successore Seruilio Cæpione violata victoria est: quippe qui conficiendæ rei cupidus, fractum ducem, & extrema deditionis agitantem, per fraudem & insidias & domesticos percussores aggressus, hanc hosti gloriam dedit, vt videretur aliter vinci non potuisse.

Bellum Numantinum. CAP. XVIII.

NVmantia, quantum Carthaginis, Capuæ, Corinthi opibus inferior, ita virtutis nomine & honore par omnibus, summumq; si viros æstimes, Hispaniæ decus: quippe quæ sine muro, sine turribus, modicè edito in tumulo apud flumen Durium sita, quatuor millibus Celtiberorum, XL. millium exercitum, per annos XIIII. sola sustinuit: nec sustinuit modò, sed sæuius aliquanto perculit; pudendisq; fœderibus affecit. Nouissimè cùm inuictam esse constaret, opus quoq; eo fuit qui Carthaginem

Florus lib. 2.

euerterat. Non temere, si fateri licet, vllius caussa belli iniustior. Segidenses socios & consanguineos, Romanorum manibus elapsos, exceperant; habita pro eis deprecatio nihil valuit; cùm se ab omni bellorum contagione remouerent, in legitimi fœderis pretium iussi arma deponere. Hoc sic à barbaris acceptum, quasi manus abscinderentur. Itaq; statim, Megara viro fortissimo duce, ad arma conuersi, Pompeiũ prælio aggressi; fœdus tamen maluerunt, cùm debellare potuissent. Hostilium deinde Mancinum aggressi sunt. hunc quoq; assiduis cędibus ita subegerunt, vt ne oculos quidem aut vocem Numantini viri quisquam sustineret: tamen cum hoc quoq; fœdus maluere, cōtenti armorum manubiis, cùm ad internecionem sæuire potuissent. Sed non minus Numantini quàm Caudini illius fœderis flagrans ignominia ac pudore populus Romanus, dedecus quidem præsentis flagitij, deditione Mancini expiauit: cæterum duce Scipione, Carthaginis incendiis ad excidia vrbium imbuto, tandem etiam in vltionem excanduit. Sed tunc acrius in castris, quàm in campo: nostro cum milite quàm cum Numantino præliandum fuit. Quippe assiduis & iniustis, & seruilibus maximè operibus attriti, ferre plenius vallum, qui arma nescirent; luto inquinari, qui sanguine nollent, iubebantur. Ad hoc scorta, calones, sarcinę nisi ad vsum necessarię, amputãtur, *Tanti esse exercitum, quanti Imperatorem*, vere proditum est. Sic redacto in disciplinam milite, commissa acies: quodque nemo visurum se vmquam sperauerat, factum est, vt fugientes Numantinos quisque videret.

Dedere-

Dedere etiam sese volebant, si toleranda viris imperarentur. Sed cùm Scipio veram vellet, & sine exceptione victoriam, eò necessitatum compulsi, primùm, vt destinata morte in prælium ruerent, cùm sese prius epulis, quasi inferiis impleuissent, carnis semicrudæ & celiæ: sic vocant indigenæ ex frumento potionem. Intellectum ab imperatore consilium. itaque non est permissa pugna morituris; cùm fossa, atque lorica, quatuorque castris circumdatos, fame premeret, ab duce orantes prælium, vt, tamquam viros occideret. Sed vbi non impetrabant, placuit eruptio. sic conserta manu plurimi occisi; & cùm vrgeret fames, aliquantisper inde vixere. Nouissimè consilium fugæ sedit: sed hoc quoque ruptis equorum cingulis vxores ademere, summo scelere per amorem. Itaq; etiam exitu deplorato, in vltimã rabiem furoremque conuersi, postremo mori hoc genere destinarunt: Duces suos, seque, patriamque, ferro, & veneno, subiectoq; vndique igne, peremerunt. Macte esse fortissimam & meo iudicio beatissimam in ipsis malis ciuitatem asseruit, cùm fide socios; populum orbis terrarum viribus fultum, sua manu ætate tam longa sustinuit. Nouissimè maximo duce oppressa ciuitas, nullum de se gaudium hosti reliquit. Vnus enim vir Numantinus non fuit qui in catenis duceretur: præda, vt de pauperibus, nulla: arma ipsi cremauerant. Triumphus fuit tantùm de nomine.

Anacephalæosis. CAP. XIX.

HActenus populus Rom. pulcher, egregius, pius sanctus atque magnificus. Reliqua

Florus lib. 2.

fæcula,vt grandia æquè,ita vel magis turbida & fœda, crefcentibus cum ipfa magnitudine imperij vitiis: adeo vt fi quis hanc tertiam eius ætatem tranfmarinam, quam ducentorum annorum fecimus, diuidat, centum hos priores, quibus Africam,Macedoniam,Siciliam,Hifpaniam domuit, aureos (ficut poëtæ canunt) iure meritoq; fateatur: centum fequentes, ferreos plane & cruentos,& fi quid immanius: quippe qui Iugurthinis,Cimbricis, Mithridaticis, Parthicis bellis,Gallicis atq; Germanicis, quibus cęlum ipfum gloria afcendit; Gracchanas.Drufianasque cædes; adhæc,feruilia bella mifcuerunt; &,ne quid turpitudini defit, gladiatoria. deniq;,in fe ipfe conuerfus, Marianis atq; Syllanis, nouiffimè Pompeij & Cæfaris manibus, quafi per rabiem, & furorem, & nefas, femet ipfe lacerauit. Quæ etfi inuoluta inter fe funt omnia atque confufa,tamen quò melius appareant; fimul & ne fcelera virtutibus obftrepãt, feparatim proferentur. Vriufq;,vt cœpimus,iufta illa memorabimus & pia cum exteris gentibus bella; vt magnitudo crefcentis in dies imperij appareat. tum ad illa ciuium fcelera, turpesq; & impias pugnas reuertemur.

Bellum Afiaticum cum Ariftonico.

CAP. XX.

VIcta ad occafum Hifpania, populus Romanus ad oriẽtem pacem agebat; nec pacem modò; fed inufitata & incognita quadam felicitate, relictæ regiis hæreditatibus opes,& tota in fimul regna veniebãt. Attalus rex Pergamenorum, regis Eumenis filius, focij quondam commilitonisq; noftri,teftamentum reliquit;

Populus

Populus Romanus bonorum meorum heres esto. In bonis regis hæc fuerunt. Addita igitur hæreditate, prouinciam populus Romanus non quidem bello, nec armis, sed (quod est æquius) testamenti iure retinebat. Sed hanc difficile dictu est vtrum faciliùs amiserit populus Romanus, an recuperauerit. Aristonicus, regij sanguinis ferox iuuenis, vrbes regibus parêre consuetas, partim facilè sollicitat; paucas resistētes, Myndum, Samon, Colophonem, vi recepit. Crassi quoq; proconsulis cęcidit exercitum, ipsumq; cepit. Sed ille, memor & familiæ & Romani nominis, custodem sui barbarum virgula excæcat; in exitium sui, quod volebat, ita concitat. Mox à Perperna domitus & captus, & per deditionem in vinculis habitus. M. Aquillius Asiatici belli reliquias confecit, mixtis (nefas) veneno fontibus ad deditionem quarundam vrbium, quæ res vt maturam, ita infamem fecit victoriam: quippe cùm contra fas deûm, moresq; maiorum, medicaminibus impuris in id tempus sacrosancta Romana arma violasset.

L. FLORI HISTORIARVM LIBER III.

Bellum Iugurthinum. CAP. I.

HÆc ad Orientem. Sed non ad Meridionalem plagam eadem quies. Quis speraret post Carthaginem aliquod in Africa bellum? Atqui non leuiter se Numidia cōcussit; & fuit in Iugurtha, quod post Annibalem timeretur. Quippe rex callidissimus populum

Hieron. lib. 3.

Romanum armis inclytum, & inuictū opibus, aggressus est, & citra spem omnium fortuna cessit, vt rex fraude præcipuus, fraude caperetur. Hic auo Massinisa, & Micipsa patre per adoptionem, cùm interficere fratres statuisset, agitatus regni cupiditate; nec illos magis quam senatum populumque Romanum, quorum in fide & cliētela regnum erat, metueret: primum scelus mandat insidiis: potitusq; Hiempsalis capite, cùm se in Adherbalem conuertisset, isq; Romam profugisset, missa per legatos pecunia traxit in sententiam suam senatum. Et hæc fuit de nobis eius prima victoria. Missos deinde qui regnum inter illum Adherbalemq; diuiderēt, similiter aggressus, cùm in Scauro ipsos Romani imperij mores expugnasset, inchoatum nefas perfecit audaciùs Sed *diu non latent scelera*, corruptæ nefas legationis erupit; placuitque bello persequi parricidam. Primus in Numidiam Calpurnius Bestia consul immittitur. sed rex præmonitus, fortius aduersus Romanos aurum esse, quàm ferrum, pacem emit. Cuius flagitij reus cùm interueniente publica fide à senatu accerseretur, pari audacia & venit, & competitorem imperij Massinisæ nepotem Massiuam, immisso percussore confecit. Hæc altera contra regem fuit causa bellandi. Igitur sequens vltio mandatur Albino. Sed huius quoq; (pro dedecus) ita corrupit exercitum, vt voluntaria nostrorum fuga vinceret Numida, castrisq; potiretur: addito etiam turpi fœdere in pretium salutis; quem, quod prius emerat, dimisit exercitum. Eodem tempore in vltionem non tam imperij Romani, quam pudoris,

Metellus

Metellus aſſurgit ; qui callidiſſimè hoſtem nunc precibus, nunc minis, iam ſimulata, iam quaſi vera fuga eludentem, artibus ſuis aggreſſus eſt. Agrorum atq; vicorum populatione nō contentus, in ipſa Numidiæ capita impetum fecit: & Zamam quidem fruſtra diu voluit; cęterum Thalam, grauem armis theſauroq; regis diripuit. Tūc vrbibus exutum regem, & iam finium ſuorum regnique fugitiuum per Mauros atque Getuliam ſequebatur. Poſtremò Marius, auctis admodum copiis, cùm pro obſcuritate generis ſui capite cenſos ſacramento adegiſſet, iam fuſum & ſaucium regem adortus non facilius tamen vicit, quàm ſi integrum & recentem. Hic & vrbem Herculi conditam Capſam, in media Africa ſitam, anguibus arenisq; vallatam, mira quadam felicitate ſuperauit; & ſaxeo inditam monti Mulucham vrbem, per Ligurem aditu arduo inacceſſoque penetrauit. mox non ipſum modo, ſed Bocchum quoque Mauritaniæ regem, iure ſanguinis Numidam vindicantem, apud oppidum Cirtam grauiter cæcidit. Qui vbi diffiſus rebus ſuis, alienę cladis acceſſio ne fieret, timet, pretium fœderis atque amicitiæ regem facit. Sic fraudulentiſſimus regum, fraude ſoceri ſui in inſidias deductus eſt, & Sullæ in manum traditus. Tandemq; opertum catenis Iugurtham in triumpho populus Romanus aſpexit: ſed ille quoq;, quamuis victus & vinctus, vidit vrbem, quam venalem, & quandoque perituram, ſi habuiſſet emtorem, fruſtra cecinerat. Tamen vt venalis fuiſſet, habuit emtorem, & cùm ille non euaſerit, certum erit eam non eſſe perituram.

Florus lib. 3.

Bellum Allobrogicum. CAP. II.

SIc ad Meridiem populus Romanus. Multo atrocius & multipliciter magis & à Septentrione ſeuitum. nihil hac plaga infeſtius. atrox cælum, peruicaci ingenio. Omni igitur tractu violentus hoſtis à dextris atq; læuis, & medio Septentrionis erupit. Prima trans Alpes arma noſtra ſenſere *Salyi*, cùm de incurſionibus eorum fidiſſima atq; amiciſſima ciuitas *Maſſilia* quereretur: *Allobroges* deinde, & *Aruerni*; cùm aduerſus eos ſimiles Æduorum querelæ, opem & auxilium noſtrum flagitarent. Varus victoriæ teſtis, Iſaraq;, & Vindelicus amnis, & impiger fluminum Rhodanus. Maximus barbaris terror elephanti fuêre, immanitati gentium pares. Nil tam conſpicuum in triumpho, quàm rex ipſe Bituitus diſcoloribus in armis, argenteoq; carpento; qualis pugnauerat. Vtriuſque victoriæ quod quantumq; gaudium fuerit, vel hinc exiſtimari poteſt, quod & Domitius Ænobarbus, & Fabius Maximus, ipſis quibus dimicauerant in locis, ſaxeas erexere turres, & deſuper exornata armis hoſtilibus *tropæa* fixere: cùm hic mos inuſitatus fuerit noſtris. Numquam enim populus Romanus hoſtibus domitis ſuam victoriam exprobrauit.

Bellum Cimbricum, Teutonicum, ac Tigurinum. CAP. III.

CImbri; *Teutones* atq; *Tigurini*, ab extrêmis Galliæ profugi, cùm terras eorum inundaſſet Oceanus nouas ſedes toto orbe quærebant, excluſique Gallia & Hiſpania, cùm in Italiam demigrarent miſerunt legatos in caſtra Silani; inde ad Senatum; petentes vt Martius populus aliquid

aliquid sibi terræ daret quasi stipendium: cæterum, vt vellet, manibus atque armis suis vteretur. Sed quas daret terras populus Romanus, agrariis legibus inter se dimicaturus? Repulsi igitur, quod nequiuerant precibus, armis petere constituunt. Sed nec primum impetum barbarorum Silanus, nec secundum Manilius, nec tertium Cæpio sustinere potuerunt. omnes fugati, exuti castris. Actum erat; nisi Marius illi sæculo contigisset. Ille quoque non ausus congredi statim, militem tenuit in castris: donec inuicta illa rabies, & impetus, quem pro virtute barbari habent, consenesceret. Recessere igitur increpantes, & (tanta erat capiendæ vrbis fiducia) cõsulentes si quid ad vxores suas mandarent. Nec segnius quàm minati fuerant, tripartito agmine per Alpes, id est claustra Italię, ferebantur. Marius, mira statim velocitate occupatis compendiis, præuenit hostem; prioresque Teutonas sub ipsis Alpium radicibus assequutus, in loco quem *Aquas Sextias* vocant, quo (fides numinum) prælio oppressit! Vallem fluuiumque medium hostes tenebant; nostris aquarum nulla copia. consultóne id egerit Imperator, an errorem in consilium verterit, dubium certè necessitate aucta virtus, causa victoriæ fuit. Nam flagitante aquam exercitu, *Viri*, inquit, *estis: en illic habetis*. Itaque tanto ardore pugnatum est, eaq; cędes hostium fuit, vt victor Romanus de cruento flumine non plus aquæ biberit, quàm sanguinis barbarorum. certè rex ipse Teutobocchus, quaternos senosq; equos transilire solitus, vix vnum, cùm fugeret, ascendit; proximoque in saltu comprensus, insigne

Florus lib. 3.

ſpectaculum triumphi fuit: quippe vir proceritatis eximię, ſuper tropæa ipſa eminebat. Sublatis igitur funditus Teutonis, in CIMBROS conuertitur. Hi iam (quis crederet?) per hyemem, quæ altiùs Alpes leuat, Tridentinis iugis in Italiam prouoluti ruina deſcenderant, Ateſim flumen non ponte, nec nauibus, ſed quadam ſtoliditate barbarica, primùm corporibus aggreſſi; poſtquam retinere amnem manibus & clypeis fruſtra tentauerant, ingeſta obrutum ſylua tranſiluere: &, ſi ſtatim infeſto agmine vrbem petiſſent, grande diſcrimen eſſet: ſed in *Venetia*, quo ferè tractu Italia molliſſima eſt. ipſa ſoli cæliq; clementia robur elanguit. Ad hoc panis vſu, carnisq; coctæ, & dulcedine vini mitigatos Marius in tempore aggreſſus eſt. Iam diem pugnæ à Mario Imperatore petierunt; & ſic proximum dedit. In patentiſſimo, quem *Caudium* vocant, campo concurrêre: millia inde C X L. ceciderunt; hinc, tertio minus. per totum diem conciditur barbarus. Iſti quoq; imperator addiderat virtuti dolum; ſecutus Annibalem, artemq; Cannarũ. Primum nebuloſum nactus diem, vt hoſti inopinatus occurreret: tum ventoſum quoq;, vt puluis in oculos & ora ferretur: tum acie conuerſa in Orientem, vt quod ex captiuis mox cognitum eſt, ex ſplendore galearum, ac repercuſſu, quaſi ardere cælum videretur. Nec minor cum vxoribus eorum pugna, quàm cum ipſis fuit; cùm obiectis vndiq; plauſtris atque carpentis, altæ deſuper, quaſi è turribus, lanceis, contisq; pugnarent. Perinde ſpecioſa mors earum fuit, quã pugna. Nam cùm miſſa ad Marium legatione, libertatem ac ſacerdotium non impetraſſent,

(nec fas erat) suffocatis elisisq; passim infantibus suis, aut mutuis concidêre vulneribus, aut vinculo è crinibus suis facto, ab arboribus iugisq; plaustrorum pependerunt. Beleus rex, in acie dimicans, impigrè, nec inultus occubuit. Tertia TIGVRINORVM manus, quę quasi in subsidio Noricos insederat Alpium tumulos, in diuersa lapsi, fuga ignobili & latrociniis euanuit. Hunc tam lætum, tamq; felicem liberatæ Italiæ, assertiq; imperij nuntium, non per homines, vt solebat, populus Rom. accepit; sed per ipsos (si credere fas est) deos. Quippe eodẽ die quo gesta res est, visi p̱ æde Castoris & Pollucis iuuenes laureati prętori litteras dare; frequensq; in spectaculo rumor victorię Cimbricę feliciter dixit. Quo quid admirabilius, quidque insignius fieri potest? Quippe, velut elata montibus suis Roma, spectaculo belli interesset, quod in gladiatorio munere fieri solet, vno eodemque momento cùm in acie Cimbri occumberent, populus in vrbe plaudebat.

Bellum Thracium. CAP. IIII.

POst Macedonas (si diis placet) *Thraces* rebellabant, ipsi quondam tributarii Macedonũ: nec in proximas modò prouincias contenti incurrere, Thessaliam atq; Dalmatiam, in Adriaticum mare vsque venerunt: eoq; fine contenti, quasi interueniente natura, contorta in ipsas aquas telà miserunt. Nihil interim per id omne tempus residuum crudelitatis fuit in captiuos sæuientibus. Litare diis sanguinem humanum, bibere in ossibus capitũ, & huiuscemodi ludibrio fœdare mortem tam igni quã fumo: partus quoque grauidarũ extorquere tormẽtis.

Sæuissimi omnium Thracum *Scordisci* fuere: sed calliditas quoq; ad robur accesserat. Syluarum & montium situs cum ingenio consentiebat. Itaq; non fusus modò ab his, aut fugatus, sed (simile prodigio) omnino totus interceptus exercitus quem duxerat Cato. Didius vagos, & libera populatione diffusos, intra suam repulit Thraciam. Drusus vlterius egit; & vetuit transire Danubium. Minucius toto vastauit Hebro; multis quidem amissis, dum per perfidum glacie flumen equitatur. Piso Rhodopen Caucasumque penetrauit. Curio Daciâ tenus venit; sed tenebras saltuum expauit. Appius in Sarmatas vsque peruenit. Lucullus ad terminum gentium Tanaim, lacumq; Mæotim. Nec aliter cruentissimi hostium quàm suis moribus domiti: quippe in captiuos igne ferroq; sæuitum est. Sed nihil barbaris atrocius visum est, quàm quod abscissis manibus relicti, viuere superstites pœnæ suæ videbantur.

Bellum Mithridaticum. CAP. V.

Ponticæ gentes ad Septentrionem in mare sinistrum iacent; à Pontico cognominatæ mari. Harum gentium atque regionum rex antiquissimus Atheas, post Artabazes, à septem Persis oriũdus. Inde Mithridates, omnium longè maximus. quippe cũ quatuor Pyrrho, XVII. anni Annibali suffecerint, ille per quadraginta annos restitit; donec tribus ingentibus bellis subactus, felicitate Sullæ, virtute Luculli, magnitudine Pompeij cõsumeretur. Causam quidem illius belli prætenderat apud Cassium legatum, attrectari terminos suos à Nicomede Bithynico. Cæterùm elatus animis ingentibus,

Asiæ

Asiæ totius,&,si posset, Europæ cupiditate flagrabat. Spem ac fiduciam dabant nostra vitia. Quippe cùm ciuilibus bellis disiungeremur, inuitabat occasio; nudumque imperij latus ostendebant procul Marius, Sulla, Sertorius. Inter hæc Reipubl. vulnera, & hos tumultus, repente quasi captato tempore, in lassos simul atque districtos subitus turbo Pontici belli ab vltima veluti specula Septentrionis erupit. Primus statim impetus belli, Bithyniam rapuit. Asia deinde pari terrore correpta est. Nec cunctanter ad regem ab vrbibus nostris populisq; descitum est. Aderat, instabat; sæuitia quasi virtute vtebatur. Nam quid atrocius vno eius edicto, cùm omnes qui in Asia forent Romanæ ciuitatis homines, interfici iussit? Tum quidē domus, templa, & aræ, humana omnia atq; diuina iura violata sunt. Sed hic terror Asiæ, Europam quoque regi aperiebat. Itaq; missis Archelao Neoptolemoq; præfectis, excepta Rhodo, quæ pro nobis firmiùs stetit cæteris, Cyclades, Delos Eubœa & ipsum Grecię decus Athenæ, tenebantur. Italiam iam ipsamque vrbem Romam regius terror afflabàt. Itaq; L. Sulla festinat, vir armis optimus: pariq; violētia ruentem vlterius hostē, manu quadam quasi ipsius, repulit. Primumq; Athenas, vrbem (quis crederet?) frugum parentem, obsidione ac fame ad humanos cibos compulit: mox subruto Piræi portu, sex quoq; & amplius muris, postquā domuerat ingratissimos, vt ipse dixit, hominū, in honorem tamen mortuorum, sacris suis famæq; donauit. Mox, cùm Eubœa atq; Bœotia præsidia regis dispulisset, omneis copias, vno

Pontico mari aggressa tempestas, tam fœda strage lacerauit, vt naualis belli instar efficeret; planè quasi Lucullus quodam cum fluctibus procellisq; commercio, debellādum tradidisse regem ventis videretur. Attritæ iam omnes validissimi regni vires erant: sed animus malis augebatur. Itaque conuersus ad proximas gentes, totum penè Orientem ac Septentrionem ruina sua inuoluit. Iberi, Caspij, Albani, & vtręque sollicitabantur Armeniæ; perque omnia & decus & nomen & titulos Pompeio sua fortuna quærebat. Qui vbi nouis motibus ardere Asiam videt, aliosq; ex aliis prodire reges, nihil cunctandum ratus, priusquam inter se gentium robora coirent, statim ponte nauibus facto omnium ante se primus transit Euphratem; regemq; fugientē media nactus Armenia (quanta felicitas viri!) vno prælio confecit. Nocturna ea dimicatio fuit, & luna in partibus: quippe quasi commilitans, cùm à tergo hostibus, à facie Romanis se præbuisset, Pontici per errorem longiùs cadentes vmbras suas quasi hostium corpora petebant. Et Mithridates quidem nocte illa debellat⁹ est. Nihil enim postea valuit; quamquam omnia expertus, more anguium, qui obtrito capite, postremùm cauda minātur. Quippe cùm effugisset hostem, Colchos, Ciliciæ quoq; littora, & Campaniam nostram, subito aduentu terrere voluit. mox subruto Pyręi portu, Colchis tenus iungere Bosphoron: inde per Thraciam, Macedoniam & Græciam transilire; sic Italiam nec opinato inuadere tantum cogitauit. Nam per defectionem ciuium, Pharnacisq; filij scelere prævẽtus, malè tentatum

Florus lib. 3.

veneno ſpiritum ferro expulit. Cn. interim Magnus, rebelles Aſiæ reliquias ſequens, per diuerſa gentium terrarumq; volitabat. Nam ſub Orientem ſequutus Armenios, captis ipſo capite gentis Artaxatis, ſupplicem iuſſit regnare Tigranem. At in Séptẽtrionem Scythicum iter tamquam in mari ſtellis ſequutus, Colchos cæcidit; ignouit Iberiæ; pepercit Albanis; regem Colchorum Orodem, poſitis etiam ſub ipſo Caucaſo caſtris, iuſſit in plana deſcendere; Artocen, qui Iberis imperabat, & obſides liberos dare. Orodem etiam remuneratus eſt, vltro ab Albania ſua lectulum aureum & alia dona mittentem. Necnon & in Meridiem verſo agmine, Libanum Syriæ, Damaſcumq; tranſgreſſus, per nemora illa odorata, per thuris & balſami ſyluas, Romana ſigna circumtulit. Arabes, ſi quid imperaret, præſto fuere. Hieroſolyma defendere tentauere Iudæi: verùm hæc quoq; & intrauit, & vidit illud grande impiæ gentis arcanum patens ſub aureo vti cælo. Diſſidentibuſque de regno fratribus, arbiter factus, regnare iuſſit Hyrcanũ: Ariſtobulo, quia renuebat eam rem, catenas dedit. Sic Põpeio duce populus Rom. totam, quà latiſſima eſt, Aſiam peruagatus, quã extremam imperij habebat prouinciam, mediam fecit. Exceptis quippe Parthis, qui fœdus maluerunt; & Indis, qui adhuc nos non nouerant; omnis Aſia inter rubrum mare & Caſpium & Oceanum, Pompeianis domita vel oppreſſa ſignis tenebatur.

Bellum Piraticum. CAP. VI.

INterim dum populus Rom. per diuerſa terrarum diſtractus eſt, Cilices inuaſerant maria;

ria; sublatisq́; commerciis, rupto fœdere generis humani, sic maria bello quasi tempestate præcluserant. Audaciam perditis furiosisq́; latronibus dabat inquieta Mithridaticis præliis Asia; dum sub alieni belli tumultu, exteriq́ue regis inuidia, impunè grassantur: ac primùm duce Isidoro, contenti proximo mari, Cretam inter atq; Cyrenas, Pirçum & Achaiam, sinumq́ue Maleum; quem à spoliis *aureum* ipsi vocauere, latrocinabantur. Missusq́; in eos P. Seruilius, quamuis leues & fugaces Myoparonas, graui & Martia classe turbaret; non incruenta victoria superat. Sed nec mari submouisse contentus, validissimas vrbes eorum & diutina prçda abundantes, Phaselim & Olympon, euertit; Isauronq́; ipsam arcem Ciliciæ: vnde conscius sibi magni laboris, *Isaurici* cognomen adamauit. Non ideo tamen tot cladibus domiti, terra se continere potuerunt: sed, vt quædam animalia, quibus aquam terramq́ue incolendi gemina natura est, sub ipso hostis recessu, impatientes soli, in aquas suas resiluerunt; & aliquanto latius quàm prius. Sic ille quoque antè felix, dignus nunc victoria Pompeius visus est; & Mithridaticæ prouinciæ facta accessio. Ille, dispersam toto mari pestem semel & in perpetuum volens exstinguere, diuino quodam apparatu aggressus est. Quippe cùm classibus suis & socialib. Rhodiorum abundaret, plurib. legatis atq; prçfectis vtraq; Ponti & Oceani ora cõplexus est. Gellius, Tusco mari impositus; Plotius, Siculo: Gratillius Ligustinum sinum, M. Pomponius Gallicum obsedit; Torquatus Balearicum; Tiberius Nero Gaditanum fretum.

Florus lib. 3

qua primum maris nostri limen aperitur: Lentulus Libycum, Marcellinus Ægyptium, Pompeij iuuenes Adriaticum, Varro Terentius Ægæum & Ponticum, & Pamphylium Metellus, Asiaticum Cæpio; ipsas Propontidis fauces Porcius Cato sic obditis nauibus, quasi portam obseruauit. Sic per omnis ęquoris portus, sinus, latebras, recessus, promontoria, freta, peninsulas, quidquid piratarum fuit, quadam indagine inclusum & oppressum est. Ipse Pompeius in originem fontemq; belli Ciliciam versus est. Nec hostes detrectauere certamen, non ex fiducia; sed, quia oppressi erant, ausi videbantur: sed nihil tamen amplius, quàm vt ad primum ictum concurrerent. Mox vbi circumfusa vndique rostra viderunt, abiectis statim telis remisque, plausu vndique pari (quod supplicantium signum fuit) vitam petiuerunt. Non alia tam incruenta victoria vsi vmquam sumus; sed nec fidelior in posterum reperta gens vlla est. Idq; prospectum singulari consilio ducis; qui maritimum genus à cõspectu longè remouit maris, & mediterraneis agris quasi obligauit: eodemque tempore & vsum maris nauibus recuperauit. & terræ homines suos reddidit. Quid priùs in hac mirere victoria? velocitatem, quòd X L. die parta est? an felicitatem, quòd ne vna quidem nauis amissa est? an verò perpetuitatem, quod amplius piratæ non fuerunt?

Bellum Creticum CAP. VII.

CReticum bellum, si vera volumus noscere, nos fecimus, sola vincendi nobilem insulam cupiditate. Fauisse Mithridati videbatur: hoc placuit armis vindicare. Primus inuasit insulam

ſulam M. Antonius, cum ingenti quidem victoriæ ſpe atq; fiducia; adeo vt plureis catenas in nauibus quàm arma portaret. Dedit itaq; pœnas vecordiæ. nam pleraſque naues intercepere hoſtes, captiuaque corpora religata velis ac funibus pependere; ac ſic velificantes triumphantium in modum Cretes portibus ſuis adremigauerunt. Metellus deinde totam inſulam igni ferroq́; populatus, intra caſtella & vrbes redegit, & Gnoſon, & Erythræam, & (vt Græci dicere ſolent) vrbium matrem Cydonam: adeoque ſæuè in captiuos conſulebatur vt veneno ſe pleriq; conficerent, alij deditionem ſuam ad Pompeium abſentem mitterent. Et cum ille res in Aſia gerens, eo quoq; præfectum miſiſſet Octauium, in aliena prouincia irriſus fuit, eoq́; infeſtiùs Metellus in hoſtes ius victoris exercuit, victisque Laſthene & Panare Cydonæ ducibus victor rediit: nec quidquam amplius tamen de tam famoſa victoria, quam cognomen *Creticum* reportauit.

Bellum Balearicum. CAP. VIII.

QVatenus Metelli Macedonici domus bellicis nominibus aſſueuerat, altero ex liberis eius Cretico facto, mora non fuit quin alter quoque *Balearicus* vocaretur. *Baleares* per idem tempus inſulæ, piratica rabie corruperãt maria. Homines feros atque ſylueſtres mireris auſos à ſcopulis ſuis ſaltē maria proſpicere. Aſcēdêre etiam inconditas rates, & prænauigantes ſubinde inopinato impetu terruere. Sed cum venientem ab alto Romanam claſſem proſpexiſſent, prædam putantes auſi etiam occurrere, & primo impetu, ingenti lapidum ſaxorumq́;

L. Florus lib. 3.

nimbo classem operuêre. tribus quisque fundis prælatur. Certos esse quis miretur ictus; cùm hæc sola genti arma sint, id vnum ab infantia studium? cibum puer à matre non accipit, nisi quem ipsa monstrante percussit. Sed non diu lapidatione Romanos terruêre. Postquam cominus ventum est, expertiq; rostra, & pila venientia, pecudum in morem clamore sublato petierunt fuga littora; delapsique in proximos tumulos, quærendi fuerunt vt vincerentur. *

Expeditio in Cypron. CAP. IX.

ADerat fatum insularum. Igitur & *Cypros* recepta sine bello. Insulam veteribus diuitiis abundantem, & ob hoc Veneri sacram, Ptolemæus regebat: & diuitiarum tanta erat fama, (nec falsò) vt victor gentium populus. & donare regna consuetus, P. Clodio Tribuno plebis duce, socij viuiq; regis confiscationem mandauerit. Et ille quidem ad rei famam veneno fata præcepit: cæterùm Porcius Cato Cyprias opes Liburnis per Tiberinum ostium inuexit: quæ res latiùs ærarium populi Romani quàm vllus triumphus impleuit.

Bellum Gallicum. CAP. X.

ASia Pompeij manibus subacta, reliqua quæ restabant in Europa, fortuna in Cæsarem transtulit. Restabant autem immanissimi gentium *Galli*, atque *Germani*: & quamuis in toto orbe diuisa, tamē qui vinceret, habuit *Britannia*. Primus Galliæ motus, ab *Heluetiis* cœpit; qui Rhodanum inter & Rhenum siti, non sufficientibus terris, venêre sedes petitum, incensis mœnibus suis. hoc sacramentū fuit, ne redirēt. Sed petito tēpore ad deliberandū, cùm inter moras

Cæſar Rhodani pōte reſciſſo abſtuliſſet fugam, ſtatim bellicoſiſſimam gentem ſic in ſedes ſuas quaſi greges in ſtabula paſtor, deduxit. Sequens longè cruentior pugna *Belgarum*; quippe pro libertate pugnantium. Hic cùm multa Romanorum militum inſignia, tum illud egregium ipſius ducis, quòd nutante in fugam exercitu, rapto fugientis è manu ſcuto, in primam volitans aciem, manu prælium reſtituit. Inde cum *Venetis* etiam nauale bellum: ſed maior cum Oceano quàm cum ipſis nauibus rixa. Quippe illæ, rudes & informes, & ſtatim naufragæ, roſtra ſenſiſſent: ſed hærebat in vadis pugna, cùm æſtibus ſolitis cum ipſo certamine ſubductus Oceanus intercedere bello videretur. Illæ quoque acceſſere diuerſitates pro gentium locorumque natura. *Aquitani*, callidum genus, in ſpeluncas ſe recipiebant: iuſſit includi. *Morini* dilabebantur in ſiluas: iuſſit incendi. Nemo tantùm feroces dixerit Gallos; fraudibus agūt. Induciomarus *Treuiros*, Ambiorix conuocauit *Eburones*: vtrique abſente Cæſare coniuratione facta inuenere legatos. Sed ille fortiter à T. Labieno ſummotus eſt, relatumque regis caput: hic, inſidijs in valle diſpoſitis dolo perculit. itaque & caſtra direpta ſunt, & aurum ablatum. Cottā cū Titurio Sabino legato ibi amiſimus. Nec vlla de rege mox vltio: quippe perpetua trans Rhenum fuga latuit. Nec Rhenus ergo immunis: nec enim fas erat vt liber eſſet receptator hoſtium atque defenſor: ſed prima cōtra *Germanos* illius pugna, iuſtiſſimis quidem ex cauſſis. Sequani enim de incurſionibus eorum querebātur. Quæ Ariouiſti regis ſuperbia?

Cùm legati dicerent, *Veni ad Cæsarem: Quis autem est Cæsar?* &, *Si vult, veniat*, inquit. &, *Quid ad illum quid agat nostra Germania? num ego me interpono Romanis?* Itaque tantus gentis nouæ terror in castris, vt testamēta passim & in principijs scriberentur. Sed illa immania corpora quò erant maiora, eò magis gladijs ferroque patuerunt. Qui calor in prælīādo militum fuerit, nullo magis exprimi potest, quàm quòd elatis super caput scutis cùm se veluti testudine barbarus tegeret, super ipsa Romani scuta salierunt, & inde in iugulos gladijs descendebāt. Iterum vbi de Germanis *Menapij* querebantur; hic verò iam Cæsar vltra Mosam nauali ponte transgreditur, ipsúmque Rhenum, & Hercynijs hostē quærit in syluis. Sed in saltus & paludes genus omne diffugerat. tātum pauoris incussit intra ripā subito Romāna vis. Nec semel Rhenus, sed iterum quoque, & quidem pōte facto, penetratus est. Sed maior aliquanto trepidatio: quippe cum Rhenum suum sic ponte quasi iugo captum viderent, fuga rursus in syluas ac paludes: & quod acerbissimum Cæsari fuit, non fuêre qui vincerentur. Omnibus terra marique captis, respexit Oceanum; & quasi hic Romanis orbis non sufficeret, alterū cogitauit. Classe igitur comparata, *Britanniam* petit. In Britanniam transit mira celeritate, quippe cùm tertia vigilia Morino soluisset à portu, minus quàm medio die insulam ingressus est. Plena erant tumultu hostico litora, & trepidantium ad conspectum rei nouæ carpenta volitabant, itaque trepidatio pro victoria fuit: arma & obsides accepit à trepidis. & vlterius isset, nisi improbam

classem

classem naufragio castigasset Oceanus. Reuersus igitur in Galliam, classe maiore, auctisque copijs, in eundem rursus Oceanum, eosdemq; rursus Britanos Calidonias sequutus in syluas, vnum quoque è regibus Cauelianum in vincula dedit. Contentus his, (non enim prouinciis, sed nomini studebatur) cū maiore quàm priùs præda reuectus est, ipso quoque Oceano tranquillo magis & propitio; quasi imparem se fateretur. Sed maxima omnium eademque nouissima coniuratio fuit Galliarum, cùm omnes pariter *Aruernos* atque *Biturigas, Carnutas* simul, *Sequanosq;* cōtraxit ille corpore, armis, spirituq; terribilis, & nomine etiam quasi terrori composito, Vercingentorix: ille festis diebus & comitialibus, cùm frequentissimos in lucis haberet, ferocibus dictis ad ius pristinum libertatis erexit. Aberat tunc Cæsar, Rauennæ delectum agens; & hyeme creuerant Alpes sic interclusum putabant iter. Sed ille qualis erat ad nuntium rei felicissimæ temeritatis? Per inuios ad id tempus montium tumulos, per intactas vias & niues, expedita manu emensus, occupat Galliam: ex distantibus hibernis castra contraxit; & antè in media Gallia fuit, quam ab vltima timeretur. Tum ipse capita belli aggressus, vrbes *Anaricum* cū quadraginta millibus propugnantium sustulit. *Alesiam*, ducentorū quinquaginta millium iuuentute subnixam, flammis adæquauit. Circa *Gergouiam* Aruernorum tota belli moles fuit quippe quam cū LXXX. millia muro, & arce & abruptis defenderent, maximam ciuitatem vallo sudibus, & fossa, inductoque fossæ flumine, adhoc decem & octo

castellis, ingentique quasi lorica circumdatam, primùm fame domuit: mox audẽtem eruptiones, in vallo gladijs sudibusque concidit: nouissimè in deditionem redegit. Ipse ille rex, maximum victoriæ decus, supplex cùm in castra venisset, tum & phaleras, & sua arma ante Cæsaris genua proiecit. *Habes*; inquit: *Fortem virum vir fortissime vicisti.*

Bellum Parthicum. *CAP. XI.*

DVm Gallos per Cæsarem in Septentrione debellat, interim ad Orientem graue vulnus à Parthis populus Romanus accipit. Nec de fortuna queri possumus. caret solatio clades. Aduersa & dijs & hominibus cupiditas consulis Crassi, dum Parthico inhiat auro, vndecim strage legionum, & ipsius capite multata est; quod tribunus plebis Metellus exeuntem ducem hostilibus diris deuouerat: & cùm Zeugma transisset exercitus, rapta subitis signa turbinibus hausit Euphrates: & cùm apud Nicephorum castra posuisset, missi ab Orode rege legati denuntiauêre, percussorum cum Pompeio fœderum, cum Syllaque, meminisset. Regijs inhians ille thesauris, nihil ne imaginario quidem iure, sed Seleuciæ se responsurum esse respondit. Itaque dij fœderum vltores, nec insidijs nec virtuti hostium defuerunt. Iam primum qui solus & subuehere commeatus, & munire poterat, à tergo relictus Euphrates. tum simulato transfugæ cuidam Mazaræ Syro creditur, cùm in mediam camporum vastitatem eodem duce ductus exercitus, vndique hosti exponeretur. Itaque vixdum venerat Carras, cùm vndique præfecti regis Sillaces & Surena ostendêre

ostendêre signa auro sericeisq; vexillis vibrantia. Tum sine mora circumfusi vndique equitatus, in modum grandinis atque nimborum densa tela pariter fuderunt. Sic miserabili strage deletus exercitus: ipse in colloquium sollicitatus, signo dato viuus in hostium manus incidisset, nisi tribunis reluctantibus, fugam ducis barbari ferro occupassent. Sic quoque relatum caput ludibrio hosti fuit. Filium ducis penè in conspectu patris eisdem telis operuêre. Reliquiæ infelicis exercitus, quò quemque rapuit fuga, in Armeniam, Ciliciam, Syriamque distractæ, vix nuntium cladis retulerunt. Caput eius recisum cum dextra manu, ad regem reportatum, ludibrio fuit; neque indigno. Aurũ enim liquidum in rictum oris infusum est; vt cuius animus arserat auri cupiditate, eius etiã mortuum & exsangue corpus auro vteretur.

Anacephalæosis. *CAP. XII.*

HÆc est illa tertia ętas populi Romani trãsmarina; qua Italia progredi ausus, orbe, toto arma circumtulit. Cuius ætatis superiores centum anni, sancti, pij, & (vt diximus) aurei; sine flagitio, sine scelere, dum sincera adhuc & innoxia pastoriæ illius sectæ integritas, dumq; Pœnorum hostium imminens metus, disciplinam veterem continebat. Postremi centum, quos à Carthaginis, Corinthi, Numantiæque excidijs, & Attali regis Asiatica hereditate deduximus in Cæsarem & Pompeium, secutumq; hos, de quo dicemus, Augustum, vt claritate rerum bellicarum magnifici, ita domesticis cladibus miseri & erubescendi. Quippe sicut Galliam, Thraciam, Ciliciam, Cappadociam vber-

letia, paritura mox egestatem? *Hæc* Catilinam hostem patriæ suæ impegit. Denique illa ipsa *principatus & dominandi cupido*, vnde, nisi ex nimijs opibus venit? Atqui hæc Cæsarem atque Pōpeium furialibus in exitium reipublicæ facibus armauit. Hos igitur populi Romani omnes domesticos motus, separatos ab externis iustisque bellis, ex ordine prosequemur.

De legibus Gracchanis. CAP. XIII.

SEditionum omnium caussas *Tribunicia potestas* excitauit; quæ specie quidem plebis tuendæ, cuius in auxilium comparata est; re autem dominationem sibi acquirens, studium populi ac fauorem agrariis, frumentarijs, iudiciarijs legibus aucupabatur. Inerat omnibus species æquitatis. Quid enim tam iustum, quàm recipere plebem ius suum à Patribus? ne populus gentium victor, orbisque possessor, extorris aris ac focis ageret? Quid tam æquum, quàm inopem populum viuere ex ærario suo? Quid ad ius libertatis æquandæ magis efficax, quàm vt senatu regente prouincias, ordinis equestris auctoritas saltem iudiciorum regno, niteretur? Sed hæc ipsa in perniciem redibant, & misera respublica in exitium suum merces erat. nam & à senatu in equitem translata iudiciorum potestas, vectigalia, id est, imperij patrimonium supprimebat: & emtio frumenti, ipsos reipublicæ neruos exhauriebat, ærarium. Reduci plebs in agros vnde poterat sine possidentium euersione, qui ipsi pars populi erant? & tamen relictas sibi à maioribus sedes ætate quasi iure hereditario possidebant.

Florus lib. 3. Y 4

ceretur; iamque nimius, & potens altero tribunatu, secunda plebe volitaret; obrogare auso legibus suis Minucio tribuno, fretus comitum manu, fatale familiæ suæ Capitolium inuasit. Inde proximorum cæde pulsus, cùm se in Auẽtinum recepisset, inde quoque obuia senatus manu, ab Opimio consule oppressus est. Insultatum quoque mortis reliquijs; & illud sacrosanctum caput Tribuni plebis, percussoribus auro pensatum est.

Seditio Appuleiana. CAP. XVI.

Nihilominus Appuleius Saturninus Gracchanas asserere leges non destitit. Tãtum animorum viro Marius dabat; qui nobilitati semper inimicus, consulatu suo præterea confisus, occiso palam in comitijs A. Nonio competitore Tribunatus, subrogare conatus est in eius locum C. Gracchum, hominem sine tribu, sine nomine: sed subdito titulo, in familiam ipse se adoptat. Cùm tot tantisque ludibrijs exsultaret impunè, rogandis Gracchorum legibus ita vehementer incubuit, vt senatum quoque cogeret in verba sua iurare, cùm abnuentibus aqua & igni interdicturum se minaretur. Vnus tamen exstitit qui mallet exsilium. Igitur post Metelli fugam omni nobilitate perculsa, cùm iam tertiùm dominaretur, eò vesanię progressus est, vt Consularia quoque comitia noua cæde turbaret. Quippe vt satellitem furoris sui Glauciam, consulem faceret; C. Memmium competitorem interfici iussit: & in eo tumultu regem ex satellitibus suis se appellatum lætus accepit. Tum verò iam conspiratione senatus, ipso quoque iam Mario consule, quia tueri non

poterat, aduerso, directæ in foro acies: repulsus inde in Capitolium inuasit. Sed cùm abruptis fistulis obsideretur, senatuique per legatos pœnitentiæ fidem faceret, ab arce degressus cum ducibus factionis receptus in curiam est. Ibi eum, facta irruptione, populus fustibus saxisq; coopertum in ipsa quoque morte lacerauit.

Drusiana seditio. CAP. XVII.

POstremò Liuius Drusus nõ tribunatus modò viribus, sed ipsius etiam senatus auctoritate, totiusque Italiæ consensu, easdem leges asserere conatus, dum aliud captat ex alio, tantum conflauit incendium, vt nec prima illius flamma posset sustineri; & subita morte correptus, hereditarium in posteros suos bellum propagaret. Iudiciaria lege C. Gracchus diuiserat populum Romanum, & bicipitem ex vna fecerat ciuitatem. Equites Romani, tanta potestate subnixi, vt qui fata fortunasq; Patrum, vitasque principum haberent in manu, interceptis vectigalibus, peculabãtur suo iure Rempublicam. Senatus exsilio Metelli, damnatione Rutilij debilitatus, omne decus maiestatis amiserat. In hoc statu rerum pares opibus, animis, dignitate: (vnde & nata Liuio Druso æmulatio accesserat) equitem Seruilius Cæpio, senatum Liuius Drusus asserere: signa & aquilæ & vexilla aderant. Ceterum sic vrbe in vna, quasi in binis castris dissidebatur. prior Cæpio in senatum impetu facto, reos ambitus Scaurũ & Philippum principes nobilitatis elegit. His vt motibus resisteret Drusus, plebẽ ad se Gracchanis legibus; eisdem socios ad plebem spe ciuitatis erexit. Exstat vox ipsius, *nihil se ad lar-*

gitionem

gionem ulli reliquisse, nisi si quis aut cœnũ diuidere vellet, aut cælum. Aderat promulgandi dies, cùm subitò tanta vis hominum vndiq; apparuit, vt hostium aduentu obsessa ciuitas videretur. Ausus tamen obrogare de legibus consul Philippus. Sed apprehensum faucibus viator non antè dimisit quàm sanguis & in ora & in oculos redundaret. Sic per vim latæ iussęque leges. Sed pretiũ rogationis statim socij flagitauere; cùm interim imparẽ Drusum, ægrumq; rerũ temere motarum, matura, vt in tali discrimine, mors abstulit: nec ideo minus socij promissa Drusi à populo Romano reposcere armis desierunt.

Bellum Sociale. CAP. XVIII.

BEllum quod aduersus socios gestum est, *Sociale bellum* vocetur licet; vt extenuemus inuidiam: si verum tamẽ volumus, illud *ciuile bellum* fuit. quippe cùm populus Romanus Etruscos, Latinos, Sabinosque miscuerit, & vnum ex omnibus sanguinem ducat, corpus fecit ex membris, & ex omnibus vnus est. Nec minore flagitio socij intra Italiam, quàm intra vrbem ciues rebellabant. Itaque cùm ius ciuitatis, quam viribus auxerant, socij iustissimè postularẽt, ad quam spem eos cupidine dominationis Drusus erexerat: postquam ille domestico scelere oppressus est, eadem fax quæ illum cremauit, socios in arma & in expugnationem vrbis accẽdit. Quid hac clade tristius? quid calamitosius? cùm omne Latium, atque Picenum, Etruria omnis atq; Campania, postremò Italia contra matrem ac parentem suam Vrbem consurgerẽt? cùm omne robur fortissimorum fidelissimorumq; sociorum, sub suis quisque signis

Florus lib. 3.

haberent municipalia illa prodigia? Popedius Marſos & Latinos, Afranius Vmbros, totus ſenatus & conſules Samnium, Lucaniam Teleſinus; cùm regum & gentium arbiter populus, ipſum ſe regere non poſſet, vt victrix Aſiæ Europæque, à Corfinio, Roma peteretur. Primum fuit belli in Albano monte conſilium, vt feſto die Latinarum, Sext. Iulius Cæſar, & L. Marcius Philippus conſules, inter ſacras & aras immolarentur. Poſtquam id nefas proditione diſcuſſum eſt, Aſculo furor omnis erupit, in ipſa quidem ludorum frequentia trucidatis, qui tum aderant ab vrbe, legatis. Hoc fuit impij belli ſacramentum. Inde iam paſſim ab omni parte Italiæ, duce & auctore belli diſcurſante Popedio, diuerſa per populos & vrbes ſigna cecinere. Nec Annibalis nec Pyrrhi fuit tanta vaſtatio. Ecce Ocriculum, ecce Grumentum, ecce Fæſulæ, ecce Carſeoli; reſeratę Nuceriæ, & Picẽtes, cædibus, ferro & igne vaſtantur. Fuſæ Rutilij copiæ, fuſæ Cæpionis. Nam ipſe Iulius Cæſar exercitu amiſſo, cùm in vrbẽ cruẽtus referretur, miſerabili funere mediã etiam vrbem peruiam fecit. Sed *magna populi Romani fortuna*, & ſemper in malis maior, totis denuo viribus inſurrexit: aggreſſiq; ſinguli populos, Cato diſcutit Etruſcos, Gabinius Marſos, Carbo Lucanos, Sylla Samnites: Strabo verò Põpeius, omnia flammis ferroq; populatus, nõ priùs finem cædiũ fecit, quàm Aſculi euerſione, Manibus tot exercituũ cõſularium, direptarumq; vrbiũ dijs litaretur.

Bellum Seruile. CAP. XIX.

VTcumque, etſi cum ſocijs, (nefas) cum liberis tamen & ingenuis dimicatum eſt.

Quis æquo animo ferat in principe gētium populo bella seruorum? Primum *seruile bellum* inter initia vrbis, Herdonio Sabino duce, in ipsa vrbe tentatum est; cùm occupata Tribunicijs seditionibus ciuitate, Capitoliū obsessum est, & à consule captum. Sed hic tumultus magis fuit quàm bellum. Mox imperio per diuersa terrarū occupato, quis crederet Siciliam multò cruentiùs seruili, quàm Punico bello, esse vastatam? Terra frugū ferax, & quodāmodo suburbana prouincia, latifundijs ciuium Latinorum tenebatur. Hîc ad cultum agri frequentia ergastula, catenatique cultores materiam bello præbuere. Syrus quidam, nomine Eunus (magnitudo cladium facit vt meminerimus) fanatico furore simulato, dum Syriæ deæ cæremonias iactat, ad libertatem & arma seruos quasi numinum imperio concitauit. idque vt diuinitus fieri probaret, in ore abdita nuce, quam sulphure & igne stipauerat, leuiter inspirans, flammam inter verba fundebat. Hoc miraculo primùm duo millia ex obuijs, mox iure belli refractis ergastulis, quadraginta amplius milliū fecit exercitum. regijsq; ne quid malis deesset, decoratus insignibus, castella, oppida, vicos, miserabili direptione vastauit. Quin illud quoque in vltimum belli dedecus; capta sunt castra prætorum; nec nominare ipsos pudet, castra Manilij, Lētuli, Pisonis, Hypsæi. Itaque qui per fugitiuarios retrahi debuissent, prætorios duces, profugos prælio, ipsi sequebantur. Tandem P. Rupilio Imperatore supplicium de eis sumptum est. Hic enim victos, & apud Ennam nouissimè obsessos, cùm fame quasi pestilētia

Florus lib. 3.

consumsisset, reliquias latronum compedibus, catenisq; religauit, crucibusq; puniuit. Fuitq; de seruis ouatione contentus, ne dignitatem triumphi seruili inscriptione violaret. Vixdum respirauerat insula, cùm statim à seruis & à Syro reditur ad Cilicem. *Athenio* pastor, interfecto domino, familiam ergastulo liberatam sub signis ordinat. Ipse veste purpurea, argenteoq; baculo, & regium in morem fronte redimita, non minorem quàm ille fanaticus prior cõflat exercitum: acriusque multò, quasi & illum vindicaret, vicos, castella, oppida diripiens, in dominos, in seruos infestiùs, quasi in transfugas, sæuiebat. Ab hoc quoque prætorij exercitus cæsi, capta Seruilij castra, capta Luculli. Sed Aquillius P. Rupilij vsus exemplo, interclusum hostem commeatibus ad extrema compulit, comminutasque copias armis, fame facilè deleuit: dedidissentq; se, nisi suppliciorum metu voluntariam mortem prætulissent. Ac ne de duce quidem supplicium exigi potuit, quãuis in manus venerit. quippe, dum circa ad deprehendendum eum multitudo contendit, inter rixantium manus præda lacerata est.

Bellum Spartacium. CAP. XX.

ENimuero seruilium armorum dedecus feras. nam & ipsi per fortunam in omnia obnoxij, tamen quasi secundum hominum genus sunt, & in bona libertatis nostræ adoptantur. Bellum *Spartaco* duce concitatum, quo nomine appellem nescio: quippe cùm serui militauerint, gladiatores imperauerint; illi infimæ sortis homines; hi pessimam auxêre ludibrio calamitatem. Spartacus, Crixus, & Oenomaus,

effracto Lentuli ludo, cum septuaginta aut amplius eiusdem fortunæ viris eruperunt Capua: seruisque ad vexillum & ad auxilium vocatis, cùm statim decem amplius millia coissent hominum, non modò effugisse contenti, iam vindicari etiam volebāt. Prima velut ara viris mōs Vesuuius placuit. ibi cùm etiam obsiderentur à Clodio Glabro, per fauces caui montis vitigineis delapsi vinculis, ad imas eius descēdêre radices; & exitu inuio nihil tale opinantis ducis subito impetu castra rapuere. Inde alia castra deinceps Thoram, totamq; peruagātur Cāpaniam Nec villarum atq; vicorum vastatione contēti, Nolam, atque Nuceriam, Thurios atq; Metapontum terribili strage populantur. Affluentibus in diem copijs, cùm iam esset iustus exercitus, è viminibus pecudumque tegmentis inconditos sibi clypeos; & ferro ergastulorū recocto, gladios ac tela fecerūt. ac, ne quod decus iusto deesset exercitui, domitis obuijs gregibus paratur equitatus; captaq; de prætoribus insignia & fasces ad ducem detulere. Nec abnuit ille de stipendiario Thrace miles, de milite desertor; inde latro, deinde in honore virium gladiator: qui defunctorum quoque prælio ducum funera Imperatoris celebrauit exsequijs, captiuosq; circa rogum iussit armis depugnare; quasi planè expiaturus omne præteritum dedecus, si de gladiatore munerator fuisset. Inde iam consulares quoque aggressus, in Apennino Lentuli exercitum cęcidit, apud Mutinam C. Caßij castra deleuit. Quibus elatus victorijs, de inuadenda vrbe Romana, quod satis est turpitudini nostræ, deliberauit. Tādem etiā totis

Florus lib. 3.

imperij viribus contra myrmillonem consurgitur, pudoremq; Romanum Licinius Crassus asseruit: à quo pulsi fugatiq; (pudet dicere) hostes, in extrema Italiæ confugerunt. Ibi circa Bruttium angulum inclusi, cùm fugam in Siciliam pararent, neque nauigia suppeterent: ratesque ex cratibus, & dolia connexa virgultis in rapidissimo freto frustra experirentur, tandem eruptione facta, dignam viris obiere mortem; & quod sub gladiatore duce oportuit, sine missione pugnatum est. Spartacus ipse in primo agmine fortissimè dimicās quasi Imperator occisus est.

Bellum ciuile Marianum. C A P. XXI.

HOc deerat vnū populi Romani malis, iam vt ipse intra se parricidiale bellum domi stringeret, & in vrbe media ac foro quasi arena ciues cum ciuibus suis gladiatorio more concurrerent. Æquiore animo vtcumque ferrem, si plebeij duces, aut si nobiles, mali saltem, ducatum sceleri præbuissent. Cùm verò (prò facinus! qui viri? qui imperatores?) decora & ornamenta sæculi sui Marius & Sylla, pessimo facinori suam etiam dignitatem præbuerunt, tribus, vt sic dixerim, sideribus agitatum est: primo, & leui & modico, tumultu maiore quàm bello, intra ipsos armorum duces subsistente sæuitia: mox atrociùs & cruentiùs, per totius viscera senatus grassante victoria. Vltimum, nō ciuicam modo, sed hostilem quoque rabiem supergressum est, cùm armorum furor totius Italiæ viribus niteretur, eousque odijs sæuientibus, donec deessent qui occiderētur. Initium & caussa belli, inexplebilis *honorum* Marij, *fames*, dum

dum decretam Sullæ prouinciam Sulpicia lege sollicitat. Sed impatiens iniuriæ statim Sulla legiones circumegit; dilatoque Mithridate, Esquilina Collinaque porta, geminum agmen vrbi infudit. Vnde cùm subitò Sulpitius & Albinouanus obiecissent cateruas, sudesque & saxa vndique à mœnibus ac tela iacerentur; ipse quoque iaculatus, incendio viam fecit, arcemque Capitolij, quæ Pœnos quoque, Gallos etiam Senonas euaserat, quasi captiuam victor insedit. Tum ex senatusconsulto, aduersarijs hostibus iudicatis, in præsentẽ tribunum, aliosq; diuersæ factionis iure sæuitum est. Marium, seruilis fuga exemit, imò fortuna alteri bello reseruauit. Cornelio Cinna, Cn Octauio cõsulibus, malè obrutum resurrexit incẽdium; & quidem ab ipsorum discordia, cùm de reuocandis quos senatus hostes iudicauerat, ad populum referretur. Cincta quidem gladijs concione, sed vincentibus quibus pax & quies potior, profugus patria sua Cinna cõfugit ad partes: redit ab Africa Marius clade maior: siquidem carcer, catenæ, fuga, exsilium, horrificauerant dignitatem. Itaque ad nomen tanti viri latè concurritur: seruitia (prò nefas) & ergastula armantur; & facilè inuenit exercitum miser Imperator. Itaque vi patriam reposcens, vnde vi fuerat expulsus, poterat videri iure agere, nisi caussam suam sæuitia corrumperet. Sed cũ dijs hominibusque infestus rediret, statim primo impetu cliens & alumna Vrbis Ostia, nefanda strage diripitur: mox in vrbẽ quadruplici agmine intratur: diuisere copias Cinna, Marius, Carbo, Sertorius. Hic postquam manus omnis

Florus lib. 3.

Octauij depulsa Ianiculo est,statim in principū cædem signo dato, aliquantò sæuiùs quàm aut in Punica aut in Cimbrica vrbe sæuitur.Octauij consulis caput pro Rostris exponitur; Antonij cōsularis,in Marij ipsius mensis. Cæsar & Fimbria in penatibus domorum suarū trucidātur; Crassi, pater & filius, in mutuo alter alterius aspectu. Bæbium atq; Numitorium per mediū forum vnci traxere carnificum.Catulus se ignis haustu ludibrio hostium exemit. Merula flamē Dialis,in Capitolio,Iouis ipsius oculos,venarū cruore respersit. Ancharius ipso vidente Mario confossus est; quia fatalem illam scilicet manum non porrexerat salutanti. Hæc tot senatus funera intra Calendas & Idus Ianuarij mensis septima illa Marij purpura dedit. Quid futurum fuit, si annum consularis implesset? Scipione Norbanoque consulibus, tertius ille turbo ciuilis insaniæ toto furore detonuit, quippe cùm hinc VII. legiones, inde quingentæ cohortes starent in armis, inde ab Asia cum victore exercitu Sulla properaret. Et sanè cùm tam ferus in Sullanos Marius fuisset,quāta sæuitia opus erat vt Sulla de Mario vindicaretur? Primum apud Capuam sub amne Vulturno signa concurrunt: & ibi statim Norbāni fusus exercitus;statim omnes Scipionis copiæ, ostentata spe pacis, oppressæ. Tum Marius iuuenis & Carbo consules,quasi desperata victoria,ne inulti perirent, sanguine senatus sibi parentabant: obsessaque curia, sic de senatu quasi de carcere, qui iugularentur, educti. Quid funerum in foro, in circo, in patentibus templis? Namque Q. Mucius Scæuola pontifex,

Vestales

Vestales amplexus aras, tantum non eodem igne sepelitur. Lamponius atque Telesinus, Samnitium duces, atrociùs Pyrrho & Annibale Campaniam Etruriamque populantur, & sub specie partium se vindicant. Apud Sacriportum Collinamq; portam debellatæ omnes hostium copiæ: ibi Marius, hîc Telesinus oppressi. Nec idem tamen cædium, qui belli finis fuit. Stricti enim & in pace gladij, animaduersumque in eos qui se sponte dediderant. Non minus est quòd apud Sacriportũ & apud Collinam portam septuaginta amplius millia Sulla concidit. bellum erat. quattuor millia deditorũ inermium ciuiũ, in villa publica interfici iussit. isti tot in pace non plures sunt: quis autem illos potest cõputare, quos in vrbe passim quisquis voluit occidit? donec admonẽte Furfidio, *viuere aliquos debere, vt essent quibus imperarent*; proposita est ingens illa tabula, & ex ipso equestris ordinis flore ac senatus duo millia electi qui mori iuberentur. Noui generis edictum. Piget post hæc referre ludibrio habita fata Carbonis, fata Sorani prætoris, atque Venuleij; Bæbium sine ferro ritu ferarum inter manus laceratũ; Marium, ducis ipsius fratrem, apud Catuli sepulcrum, oculis, manibus, cruribusq; defossis, seruatum aliquandiu, vt per singula membra moreretur. Positis singulorũ hominũ ferè pœnis, municipia Italię splẽdidissima sub hasta venierũt, Spoletiũ, Interamniũ, Prænelte, Fluẽtia. nã Sulmonẽ, vetus oppidũ, sociũ atq; amicum, (facinus indignũ) nondũ expugnatum, vt obsides iure belli, & modo morte damnati duci iubentur, sic damnatã ciuitatẽ iussit Sulla deleri.

Florus lib. 3.

Bellum Sertorianum. CAP. XXII.

BEllum Sertorianum quid aliud quàm Sullanæ proſcriptionis hereditas fuit? hoſtile potius, an ciuile dixerim, neſcio: quippe quod Luſitani Celtiberique Romano geſſerint duce. Exſul & profugus feralis illius tabulæ, vir ſummæ quidem, ſed calamitoſæ virtutis, malis ſuis maria terraſque permiſcuit; & in Africa iam & Balearibus inſulis fortunam expertus, miſſuſque in Oceanum, Fortunatas inſulas penetrauit: tandem Hiſpaniam armauit; vbi viro cum viris facilè conuênit: nec aliàs magis apparuit Hiſpani militis vigor, quàm Romano duce. Quamquam ille non cōtentus Hiſpania, ad Mithridatem quoque Ponticoſque reſpexit, regemque claſſe iuuit. Et quid futurum fuit ſatis tanto hoſti? Vno imperatore reſiſtere res Romana nō potuit; additus Metello Cn. Pompeius. hi copias viri diu & ancipiti ſemper acie attriuere: nec tamen priùs bello quàm ſuorum ſcelere & inſidijs exſtinctus eſt. Copias eius propè tota Hiſpania perſequuti, diu & ancipiti ſemper acie dimicauerunt. Prima per legatos certamina habita; cùm hinc Domitius & Thorius, inde Herculeij præluderent: mox his apud Segouiam, illis apud Anam flumen oppreſſis, ipſi duces cominus inuicem experti, apud Lauronem atque Sucronem æquauere clades. Tum illis ad populationem agrorum, his ad vrbium excidia conuerſis, miſera inter Romanos duces Hiſpania diſcordiæ pœnas dabat; dônec oppreſſo domeſtica fraude Sertorio, victo deditoque Perperna, ipſæ quóque in Romanam fidem venêre vrbes; Oſca, Termes, Tutia, Valētia,

Auxima,

Auxima, & in fame nihil non experta Calaguris. Sic recepta in pacem Hispania, victores duces externum id magis quàm ciuile bellum videri voluerunt, vt triumpharent.

Bellum ciuile sub Lepido. CAP. XXIII.

MArco Lepido, Quincto Catulo cõsulibus, ciuile bellum pænè citiùs oppressum est quàm inciperet. Sed quãtum lateque fax illius motus ab ipso Sullę rogo exarsit! Cupidus nãq; rerum nouarum per insolentiam Lepidus, acta tanti viri rescindere parabat; nec immeritò; si tamen posset sine magna clade Reip. Nam cùm iure belli Sulla dictator proscripsisset inimicos; qui supererãt, reuocãte Lepido, quid aliud quàm ad bellum vocabantur? cumque damnatorum ciuium bona addicente Sulla, quamuis malè capta, iure tamẽ, repetitio eorum proculdubio labefactabat compositam ciuitatem. Expediebat ergo quasi ægræ sauciæque Reipublicæ, requiescere quomodocumque, ne vulnera curatione ipsa rescinderentur. Ergo cùm turbidis concionibus velut classico ciuitatem terruisset, profectus in Etruriã arma inde & exercitum vrbi admouerat. Sed iam Miluium pontem, collemque Ianiculum, Lutatius Catulus, Cn Pompeius, Sullanę dominationis duces atque signiferi, alio exercitu insederant. A quibus primo statim impetu retrò pulsus, hostisq; à senatu iudicatus, incruenta fuga in Etruriam, inde Sardiniam recessit: ibique morbo & pœnitentia interiit. Victores, quod non temere aliàs in ciuilibus bellis, pace contenti fuerunt.

Florus lib. 3. y 3

L. FLORI HISTORIARVM
LIBER IIII.

Bellum Catilinarium. CAP. I.

ATILINAM luxuria primùm, tum hinc conflata egestas rei familiaris; simul occasio, quòd in extremis finibus mundi arma Romana peregrinabantur, in nefaria cõsilia opprimendæ patriæ suæ compulere, senatum confodere, consules trucidare, distringere incẽdijs vrbem, diripere ærarium, totam deníque rempublicam funditus tollere, & quidquid nec Annibal videretur optasse. Quibus id nefas socijs aggressus est? Ipse patricius; sed hoc minus est. Curij, Porcij, Sullæ, Cethegi, Autronij, Varginteij, atque Longini, quæ familiæ? quæ senatus insignia? Lentulus quoque tunc maximè prætor. hos omnes immanissimi facinoris satellites habuit. Additum est pignus cõiurationis, sanguis humanus, quem circumlatum pateris bibêre: summum nefas, nisi amplius esset propter quod biberunt. Actum erat de pulcherrimo imperio, nisi illa coniuratio in Ciceronem & Antonium consules incidisset; quorum alter industria rem patefecit, alter manu oppressit. Tanti sceleris indicium per Fuluiam emersit, vilissimũ scortum, sed parricidij innocens. Tum cõsul habito senatu, in præsentem parricidã, in pręsentem reũ Cicero perorauit, sed non amplius profectum, quàm vt hostis euaderet, seq; palàm professo incendium suum restincturum ruina minaretur. Et ille quidem ad præparatum à Manlio in Etruria exercitum proficiscitur,

proficiſcitur,ſigna illaturus vrbi: Lentulus, deſtinatum familiæ ſuæ Sibyllinis verſibus regnū ſibi vaticinans, ad præſtitutum à Catilina diem vrbe tota viros, faces, tela diſponit: nec ciuili conſpiratione contentus, legatis Allobrogum, qui tum fortè aderant, in arma ſollicitatis. Et iſſet vltra Alpes furor, niſi altera proditione Vulturcij, prætoris literæ tenerentur. Statim Ciceronis imperio iniecta eſt barbaris manus: palàm prætor in ſenatu conuincitur. De ſupplicio agentibus, Cæſar parcendum dignitati, Cato animaduertendum pro ſcelere cenſebat. Quam ſententiam ſequutis omnibus, in carcere parricidæ ſtrangulantur. Quamuis parte coniurationis oppreſſa, tamen ab incepto Catilina non deſtitit: ſed infeſtis ab Etruria ſignis patriam petens, obuio Antonij exercitu opprimitur. Quàm atrociter dimicatum ſit, exitus docuit. Nemo hoſtium bello ſuperfuit: quem quiſque in pugnādo ceperat locum, eum amiſſa anima corpore tegebat. Catilina longè à ſuis inter hoſtium cadauera repertus eſt; pulcherrima morte, ſi pro patria ſic concidiſſet.

DE CONSVLIBVS ROMANIS EX SEXTO RVFO viro conſulari ad Valentinianum.

Onſules deinde fuerunt à Bruto & Publicola in Pāſam & Hirtium numero DCCCLXVII. præter eos qui in eundem annum ſorte aliqua ſunt ſubrogati, per annos

CCCCLXVII. Quadraginta nouem annis Romæ consules defuerunt: sub Decemuiris, annis duobus; sub Tribunis militum, annis XLIII. Sine Magistratibus Roma fuit annis IIII. IMPERATORES ab Octauiano Cæsare Augusto vsque ad Iouianum fuerũt numero XLIIII, per annos CCCCVII. Sub his igitur tribus imperandi generibus, hoc est, Regio, Consulari, & Imperatorio, quãtum Roma profecerit, breuiter intimabo. SVB CONSVLIBVS, inter quos nonnumquam & Dictatores fuerunt, per annos simul CCCCLXVII. vsque trans Padum Italia occupata est. Africa subacta, Hispaniæ accesserunt; Galliæ & Britanniæ tributariæ factæ sunt. Inde Illyrici, Istrij, Liburni, Dalmatæ, domiti sunt. Ad Achaiam transitum est. Macedones subacti. Cum Dardanis, Mœsis & Thracibus bellatum est: etiam ad Danubium vsque peruẽtum. In Asia, expulso Antiocho, primum pedem posuere Romani. Mithridate victo, Põti regnũm occupatum; & Armenia minor, quam idem tenuerat, armis obtenta est. In Mesopotamiam Rom. peruenit exercitus. Cum Parthis fœdus initum est. Contra Corduenos ac Saracenos & Arabas bellatum est. Iudæa omnis victa est. Cilicia & Syria, in potestatem populi Romani venerunt. Ægypti reges fœderati erãt. SVB IMPERATORIBVS verò per annos quadringentos septẽ, quũ diuersa Reipub. fortuna multi Principes imperarint, accesserũt tamen Romano orbi. Alpes maritimæ, Alpes Cottiæ, Rhætiæ Noricæ. Pannoniæ, Mœsiæ; & omnis ora Danubij in prouinciam est redacta: Pontus omnis, Armenia minor, Oriens totus

cum

cum Meſopotamia, ac Syrijs, Arabia & Ægypto, ſub imperij Romani iura tranſiuit. Quo autem ordine ſingulas prouincias Romana Reſpublica aſſecuta ſit, ita oſtenditur infrà. Prima *prouinciarum Sicilia* facta eſt. Eam victo Hierone Siculorum rege, Marcellus cõſul obtinuit. Deinde à prætoribus recta eſt; poſtea commiſſa eſt pręſidibus: nunc à conſularibus adminiſtratur. *Sardiniam* & *Corſicam* Metellus vicit: qui & triumphauit de Sardis, qui rebellauere ſæpe. Iuncta adminiſtratio harum inſularum fuerat: pòſt quęlibet ſuos Pręstores habuit: nunc ſingulæ à ſuis præſidibus reguntur. In *Aphricam* pro defenſione Siculorum Romana trãſmiſſa ſunt ſigna. Ter Aphrica rebellauit: ad extremum deleta per P. Scipionem Carthagine, prouincia facta eſt: nunc ſub Proconſulibus agit. *Numidia* ab amicis regibus tenebatur: ſed Iugurthæ, ob necatos Adherbalem & Hiempſalem Micipſæ regis filios, bellum indictum eſt: & eo per Metellum conſulem attrito, per Marium capto, in populi Romani poteſtatem Numidia peruenit. *Mauritaniæ* à Boccho rege obtentæ ſunt. Sed ſubacta omni Africa, Mauros Iuba rex tenebat; qui in cauſſa belli ciuilis, à Iulio Cæſare victus, mortem ſibi propria manu conſciuit. Ita Mauritaniæ noſtræ eſſe cœperunt: ac per omnem Africam ſex prouinciæ factæ ſunt. ipſa vbi Carthago eſt proconſularis; Numidia, conſularis; Byzacium, conſularis; Tripolis, & Mauritaniæ duæ, hoc eſt, Sitifenſis & Cæſarienſis, ſunt Præſidales. *Hiſpanis* primum auxilium aduerſus Afros per Scipiones tulimus. Rebellantes Luſitanos in Hiſpania per D. Brutum obti-

nuimus.& vsq; Gades ad Oceanum mare peruenimus. Postea ad Hispanos tumultuantes D. Iunius Silanus cum exercitu missus, eos vicit. Celtiberi in Hispania sæpe rebellauere:sed misso minore Africano, cum excidio Numantiæ subacti sunt. Omnes penè Hispaniæ occasione belli Sertoriani, per Metellum & Pompeium in deditionem acceptæ sunt:postea prorogato in quinquennium imperio, à Pompeio perdomitæ sunt. Ad extremũ quoque ab Octauiano Cęsare Augusto,Cantabri & Astures,qui freti montibus resistebant, deleti sunt. Ac per omnes Hispanias sex sunt nũc prouinciæ; Tarraconensis,Carthaginensis,Lusitania,Gallęcia, Bætica. Trans fretum etiam in solo terræ Africæ,prouincia Hispaniarum est,quę Tingitanica Mauritania cognominatur.Ex his Bętica & Lusitania, Consulares; cæteræ, Præsidales sunt. Cum *Gallis* grauissima bella populus Romanus habuit. Galli enim etiam illam partem Italiæ in qua nunc Mediolanum est,vsque ad Rubiconem fluuium tenebant; in tãtum viribus freti, vt Romam ipsam bello peterent; & cæsis exercitibus Romanis apud Alliã fluuium, mœnia vrbis intrarent, Capitoliumque obsiderent.ad cuius arcem sexcenti nobilissimi Senatores cõfugerant; qui mille auri pondo se ab obsidione redemerunt.Postea Gallos victores remeantes, Camillus, qui in exsilio erat, collecta de agris multitudine, oppressit; aurum & signa quæ Galli ceperant, reportauit. Cum Gallis multi Consules, Prætores ac Dictatores,euentu vario confllixerunt. Marius Gallos de Italia expulit: & transscensis Alpibus, feliciter aduersus eos pugnauit.

pugnauit. Ceterum C. Cæsar cum decem legionibus, quæ quaterna millia militum Italorum habuerunt, per annos octo, ab Alpibus ad Rhenum vsque Gallias subegit: cum barbaris vltra Rhenũ positis conflixit: in Britanniã transiuit; decimo anno Gallias & Britannias tributarias fecit. Sunt in Gallia cum Aquitania & Britannijs prouinciæ octodecim: Alpes maritimæ, prouincia Narbonensis, Viennensis, Nouempopulana, Aquitaniæ duæ, Lugdunenses duæ, Alpes Graiæ, Maxima Sequanorum, Germaniæ duæ, Belgicæ duæ: in Britannia, Maxima Cæsariensis, Flauia, Britannia prima, Britannia secunda.

Illyricum ab ora maritima paulatim aggressi sumus. Læuinus consul Hadriaticum atque Ionium mare primus ingressus, maritimas obtinuit ciuitates. *Creta* per Metellum procõsulem, qui *Creticus* dictus est, prouincia facta est. *Græcis* in fidem nostram confugientibus, ad Achaiam accessimus. Athenienses, aduersus Philippum Macedonum regem auxilium nostrum petierunt. Libera diu sub amicitijs nostris Achaia fuit: ad extremum legatis Romanorum apud Corinthum violatis, per L. Mummium proconsulem capta Corintho, Achaia omnis obtenta est. *Epirotæ*, qui aliquando cum rege Pyrrho, etiam ad Italiam transire præsumpserant, victi: atque *Thessali* simul cum Achiuorum & Macedonum regionibus nobis accesserunt. *Macedonia* ter rebellauit; sub Philippo, sub Perseo, sub Pseudophilippo. Philippum Flamininus, Perseum Paulus, Pseudophilippum Metellus oppressit: quorum triumphis Macedonia quoque

populo Romano adiuncta est. *Illyricos*, quia Macedonibus auxilium tulerant, ex eadem occasione per L. Anicium Prætorem vicimus, & eos cum rege Gẽtio in deditionem accepimus. *Dardanos* & *Mœsios* Curio proconsul subegit; & primus Romanorum ducum ad Danubium vsque peruenit. Sub Iulio & Octauiano Cæsaribus per Alpes Iulias iter factum est: *Alpinis* omnibus victis, *Noricorum* prouinciæ accesserunt. Bathone Pannoniorum rege subacto, in ditionem nostram *Pannoniæ* venerunt. Amantinis inter Sauum & Drauum prostratis, regio Sauensis ac secundorum Pannoniorum loca obtenta sunt. *Marcomanni* & *Quadi*, de locis Valeriæ, quæ sunt inter Danubium & Drauum, pulsi sunt; & limes inter Romanos ac barbaros ab Augusta Vindelicûm per Noricum, Pannonias ac Mœsias, est constitutus. Traianus *Dacos* sub rege Decibalo vicit; & Daciam trans Danubium in solo barbarico prouinciam fecit; quæ in circuitu decies centena millia passuum habuit. sed sub Gallieno Imperatore amissa est; & per Aurelianum, translatis exinde Romanis, duæ Daciæ in regionibus Mœsiæ ac Dardaniæ factæ sunt. Prouincias habet *Illyricus* septem & decem: Noricorum duas, Pannoniarum duas, Valeriam, Sauiam, Dalmatiam, Mœsiam Daciarum duas. Et in diœcesi *Macedoniæ* sunt septem; Macedonia, Thessalia, Achaia, Epiri duę, Pręualis & Creta. In *Thracias* Macedonici belli occasione transcursum est. Sæuissimi omnium gentium Thraces fuerunt. In Thraciæ regionibus Scordisci habitauerunt, pariter crudeles & callidi, de quorum sęuitia multa fabulosè memorantur,

cantur, quòd hostijs captiuorum dijs suis aliquādo litauerunt, atque sanguinem humanum in ossibus capitum potare sunt soliti. Sæpe per eos Romanus est cæsus exercitus. M. Didius vagantes Thracas repressit: M. Drusus intra fines proprios continuit: M. Minucius in Hebri fluminis glacie vastauit: Per Appium Claudium proconsulem, hi qui Rhodopen incolebant, victi sunt: Europæ maritimas vrbes antea Romana classis obtinuit. M. Lucullus per Thracias cum Bessis primus conflixit; ipsamque caput gētis Thraciam vicit. Hemimontanos subegit: Eumolpiadam, quæ nūc Philippopolis dicitur; Vscudamam, quæ modò Adrianopolis nominatur, in ditionem nostram redegit; Calyben cepit. Supra Pontum positas ciuitates occupauit, Apolloniam, Callatim, Phthinopolim, Tomos, Istrum: ad Danubium vsque perueniens, Romana Scythis arma mōstrauit. In ditionem Reipub. sex Thraciarum prouinciæ sunt acquisitæ; Thracia, Hæmimons, Mœsia inferior, Scythia, Rhodope, Europa; in qua nunc secundæ arces Romani orbis sunt cōstitutæ, Constantinopolis. Nunc Eoas partes totumq; orientē, ac positas sub vicino sole prouincias, qui auctores sceptris tuis parauerint, explicabo; quò studium clementiæ tuæ; quod in ijsdem propagādis habes, amplius excitetur. *Asia* societate Attali regis nota Romanis est; eamque Attali testamento relictam hereditario iure possidemus: Ne quid tamen popul. Rom. non viribus partum haberet, armis per nos ab Antiocho Syriarum rege maximo est vindicata. Eadem occasione etiam *Lydia*, sedes antiqua regnorū;

Sextus Rufus.

Caria, Hellespontus, ac *Phrygia*, in potestatem populi Romani, iuncta deditione peruenerunt. *Rhodijs* & *Insularum populis*, primùm infestissimis, pòst fidelissimis auxiliatoribus vsi sumus. Ita Rhodus, & Insulæ primùm liberæ agebant: postea in consuetudinem parendi, Romanis clementer prouocantibus, peruenerunt: & sub Vespasiano principe *Insularum prouincia* facta est. *Pamphyliam, Lyciam, Phrygiam, Pisidiam, Cariam, Isauriam* Seruilius proconsul ad bellum piratarum missus, obtinuit. *Bithyniam* defuncti regis Nicomedis testamento sumus assequuti. *Gallograciam*, id est *Gallatiam*, (sunt enim, vt & nomen sonat, è Gallis Galatæ) quòd Antiocho contra Romanos auxilium præbuissent, inuasimus. Manlius proconsul Galatas persequutus est; & confugientes partim in Olympum, partim in Magabam montem, qui nunc Modiacus dicitur, de arduis eos in plana detrusit: victosque in perpetuam pacem redegit. Postea Galatiam Deiotarus Tetrarches nobis permittētibus tenuit. Ad extremum sub Octauiano Cæsare Augusto Galatia in formam prouinciæ redacta est. Eam primus Lollius propraetor administrauit. *Cappadoces* primò societatem nostram sub Ariarathe rege per legatos petiuerunt: posteaque Ariobarzanes rex Cappadocum à Mithridate expulsus, Romanorum armis restitutus est; semperque in auxilia nostra fuêre Cappadoces; & ita maiestatem coluere Romanam, vt in honorem Augusti Cæsaris Mazaca ciuitas Cappadociæ maxima, Cæsarea nuncuparetur. Postremò quum sub Imperatore Claudio Cæsare Archelaus rex Cappadocum

docum Romam venisset, ibique diu detentus occubuisset, in prouinciæ speciem Cappadocia migrauit. *Pontus*, per Pompeium victo Mithridate rege Pontico, formam prouinciæ accepit. *Paphlagoniam* Pylæmenes rex amicus pop. Rom. tenuit. Sæpe ex ea pulsus, regno à nobis est restitutus: quo mortuo, prouincia Paphlagonibus imposita est. Vltra iuga *Tauri* montis, quemadmodum Romana perrexerit possessio, consequenti locorum magis quàm temporum seruata digestione, monstrabitur. Antiochus Syriæ rex potentissimus, bellum formidabile populo Romano intulit. Trecenta millia armatorum habuit: falcatis etiã curribus ac elephantis aciem instruxit. à Scipione cõsule, fratre Scipionis Africani, in Asia apud Magnesiã victus, pace accepta, intra Taurũ montẽ regnare permissus est. Eius filij sub clientela populi Romani regnum Syriæ retinuerunt; quibus defunctis, Syriarum prouincijs potiti sumus. *Cilices* & *Isauros*, qui se piratis & prædonibus maritimis iunxerant, Seruilius proconsul ad prædonum bellum missus, subegit, & viã per Taurum montem primus instituit; isque de Cilicibus & Isauris triumphauit, atque *Isauricus* est cognominatus. *Cyprus*, famosa diuitijs, paupertatem populi Romani, vt occuparetur, sollicitauit. Eam rex fœderatus Ptolemæus regebat: sed tanta fuit penuria ærarij Romani, & tam ingens fama opum Cypriarum, vt lege lata per P. Claudium trib. pl. Cyprus confiscari iuberetur. Quo accepto nuntio, rex Cyprius venenum sumpsit; quò vitam priùs quàm diuitias amitteret. Cato Cyprias opes Romam nauibus

aduexit: ita vt ius eius insulæ auariùs magis quàm iustiùs simus assecuti. *Cyrenas* cum cæteris ciuitatibus *Libyæ Pentapolis*, Ptolemæi antiquioris liberalitate accepimus. *Libyam* supremi Apionis regis arbitrio sumus assequuti. *Ægyptus* omnis, sub amicis regibus fuerat: sed victa cũ Antonio Cleopatra, prouinciæ formã Octauiani Cæsaris Augusti temporibus accepit. & primùm apud Alexandrinos Cornelius Gallus Romanus iudex administrauit. Per cõfinia *Armeniarum* primùm sub L. Lucullo Romana trans Taurum signa trãsmissa sunt. Phylarchi *Saracenorum* in Osroena superati cessere. In *Mesopotamia* ab eodem Lucullo Nisibis capta est. Postea per Pompeium eadem loca armis obtenta sunt. *Syria Phœnices* bello à Tigrane Armeniorum rege recepta est. *Arabes* & *Iudæi* in Palæstina victi sunt. Ad extremum sub *Traiano* principe, regi maioris Armeniæ diadema sublatum est: & per Traianum *Armenia*, *Mesopotamia*, *Aßyria* & *Arabia*, prouinciæ factæ sunt; ac limes orientalis supra ripam fluminis Trigidis constitutus est. Sed *Hadrianus*, qui successit Traiano, inuidens gloriæ Traiani, sponte sua Armeniam, Mesopotamiam & Assyriam reddidit: ac medium inter Persas & Romanos Eufratem esse voluit. Sed postea sub *Antoninis duobus, Marco & Vero, & Seuero, Pertinace*, cæterisque principibus Romanis, qui aduersus Parthos euẽtu vario dimicauerunt, quater amissa, quater recepta Mesopotamia est. Ac *Diocletiani* temporibus, victis prima congressione Romanis, secundo autem cõflictu superato rege Narseo, vxore eius ac filiabus captis, & cum summa

pudicitiæ

pudicitiæ custodia reseruatis, pace facta, Mesopotamia est restituta: & supra ripam Tigridis limes est refirmatus; ita vt quinque gentium trans Tigridem constitutarum ditionem assequeremur: quæ conditio fœderis in tempus Diui Constantij conseruata durauit. Scio nunc, inclyte princeps, quò tua pergat intentio. Requiris profectò, quoties *Babylonia* & Romanorum arma collata sint, & quibus vicibus sagittis pila contenderint. breuiter euentus enumerabo bellorum. Furto hostes in paucis inuenies esse lętatos; vera autem virtute semper Romanos probabis exstitisse victores. Primùm à L. Sylla proconsule Arsaces rex *Parthorum* missa legatione amicitiam Pop. Rom. rogauit, ac meruit. L. Lucullus Mithridatem regno Ponti exutum ad Armeniam persequutus est. Tigranem Armeniorũ regẽ cum VII. millibus C C C C C. clibanariis, & centum viginti millibus sagittariorum, ipse cum X V I I I. millibus Romanorũ vicit. Tigranocertam maximam Armenię ciuitatem expugnauit. Madenam optimam Armeniorum regionem obtinuit: per Melitenam ad Mesopotamiam descendit: Nisibim cum fratre regis cœpit. Tendere in Persas paratus, successorem accepit. Cn. Pompeius expertę felicitatis ad Mithridaticum bellum missus, Mithridatẽ in Armenia minore nocte aggressus, prælio superauit: cæsis duobus & quadraginta millibus hostium, castra eius inuasit. Mithridates enim cum vxore & duobus comitibus in Bosphoros fugit: ibi desperatione rerum suarum, venenũ hausit: & quum parum ageret vis veneni, à milite suo vt ferro percuteretur impetrauit. Pom-

peius auxiliatorem Mithridatis Tigranem Armeniorum regem persequutus est: ille se ei oblato diademate apud Artaxata dedidit. Receptæ sunt ab eo Mesopotamia, Syriæ, & aliquanta pars Phœnices; atq; intra Armeniam maiorem regnare permissus est. Idē Pompeius Bosphoranis & Colchis Aristarchum regem imposuit: cum Albanis conflixit. Orœsi Albanorum regi ter victo pacem dedit. Iberiam cum Arthoce rege in deditionem accepit: Saracenos & Arabas vicit. Iudæa capta Hierosolymam obtinuit. Cum Persis fœdus fecit. Rediens, apud Antiochiam, Daphnensem lucum, delectatus loci amœnitate & aquarum abundantia, addito nemore consecrauit. M. Crassus consul aduersus Parthos rebellantes missus est. Is cùm pacē missa à Parthis legatione rogaretur, apud Ctesiphontem responsurum se ait: apud Zeumam traiecit Euphratem; & à transfuga quodam Abgaro inductus, ad ignotam camporum solitudinem descendit: ibi vndique circumuallantibus sagittariorum agminibus cum Sillace & Surena præfectis regiis, est cinctus exercitus, & vi telorum obrutus. ipse Crassus quum ad colloquiū sollicitatus viuus penè capi potuisset, repugnantibus tribunis euaserat: & dum fugam petit, occisus est. caput eius cum dextera manu resectum ad regem perlatum est: atq; ita ludibrio habitum, vt faucibus eius, aurum liquefactum infunderetur: scilicet vt qui ardens cupiditate prædandi, pacem regi dare rogatus abnuerat, etiā mortui eius reliquias auri flamma combureret. L. Cassius quæstor Crassi, vir strenuus, reliquias fusi collegit exercitus.

Contra

Contra Persas in Syriam irrumpentes, ter cum summa admiratione conflixit, eosq; trans Euphratē redactos vastauit. Parthi Labieno duce (qui Pompeianarum partium fuerat, & victus ad Persas refugerat) in Syriam irruperunt, ac totam prouinciam occupauerunt. Sed P. Ventidius Bassus Parthos, qui ducente Labieno Syriam inuaserant, occurrens in Tauro monte, cum paucis fugauit, Labienū occidit, persequutus est Parthos, & ad internecionem strauit: qua congressione Parthorum regis filium eadē die qua Crassus victus fuerat, occidit: ne aliquando Romani ducis mors inulta relinqueretur. Ventidius de Parthis primus triumphauit. M. Antonius *Mediam* ingressus, quæ nunc Medena appellatur, bellum Parthis intulit, & primis eos præliis vicit. verùm pòst duabus legionibus amissis, cùm fame, pestilentia, tempestatibusque premeretur; vix per Armeniam Parthis insequentibus reuocauit exercitum; tanto per momenta temporum terrore perculsus, vt à gladiatore suo percuti postularet, ne viuus veniret in hostium potestatem.

DE CONSVLIBVS ROMANIS EX Eutropij Breuiario Romanæ Historiæ ad Valentem Augustum.

HInc CONSVLES cœpere pro vno rege duo hac causa creari; vt si vnus malus esse voluisset, alter eum, habens potestatē similem, coërceret. Et placuit, ne imperium longiùs quā annum vnum haberent: ne per diuturnitatem potestatis insolentiores redderentur, sed ciuiles semper essent, qui se post annum scirent futuros esse priuatos. Fuerunt igitur anno primo,

expulsis regibus Coss. Lucius Iunius Brutus, (qui maximè egerat vt Tarquinius pelleretur) & Tarquinius Collatinus, maritus Lucretiæ. sed Tarquinio Collatino statim sublata dignitas est. placuerat enim, ne quisquam in vrbe maneret, qui Tarquinius vocaretur. Ergo accepto omni patrimonio suo, ex vrbe migrauit. & loco ipsius factus est Valerius Publicola Cos. Commouit tamen bellum vrbi Romæ rex Tarquinius, qui fuerat expulsus: & collectis multis gentibus, vt in regnum posset restitui, dimicauit. In prima pugna Brutus consul & Aruns Tarquinij filius inuicem se occiderunt. Romani tamen ex ea pugna victores recesserunt. Brutum Romanæ matronæ defensorem pudicitiæ suæ, quasi communem patrem per annum luxerunt. Valerius Publicola Spurium Lucretiũ Tricipitinum collegam sibi fecit, Lucretiæ patrem: quo, morbo mortuo, iterum Horatium Puluillum collegam sibi sumpsit. Ita primus annus quinq; cõsules habuit: cùm Tarquinius Collatinus vrbe cessisset propter nomen, Brutus prælio perisset, Sp. Lucretius morbo mortuus esset. Secundo quoque anno iterum Tarquinius, vt reciperetur in regnum, bellum Romanis intulit, auxilium ei ferente Porsena Tusciæ rege: & Romam penè cepit. Verùm tum quoque victus est. Tertio anno post reges exactos, Tarquinius cùm suscipi non posset in regnum, neq; ei Porsena, qui pacem cum Romanis fecerat, auxiliũ præstaret, Tusculum se contulit, quæ ciuitas non longe ab vrbe est: atque ibi per quatuordecim annos priuatus cum vxore persenuit. Quarto anno post reges exactos, cùm

cùm Sabini Romanis bellum intulissent, victi sunt; & de his est triumphatum. Quinto anno, Lucius Valerius ille Bruti collega, & IIII. consul, fataliter mortuus est; adeo pauper factus vt collatis à populo nummis, sumptum habuerit sepulturæ; quem matronæ, sicut Brutum, annum luxerunt.

Nono anno post reges exactos, cùm gener Tarquinij, ad iniuriam soceri vindicandam ingentem collegisset exercitum, noua Romæ dignitas est creata; quæ DICTATVRA appellatur, maior quàm Consulatus. Eodem anno etiam MAGISTER EQVITVM factus est, qui Dictatori obsequeretur. neq; quidquam similius potest dici, quàm dictatura antiqua huic imperij potestati, quam nunc tranquillitas vestra habet: maximè cùm Augustus quoq; Octauianus, de quo postea dicemus; & ante eum Caius Cæsar, sub dictaturæ nomine atque honore regnauerint. Dictator autem Romę primus fuit Largius: magister equitum primus, Spurius Cassius.

Sexto decimo anno post reges exactos, seditionem populus Romæ fecit; tamquam à Senatu atq; Consulibus premeretur. Tum & ipse sibi TRIBVNOS PLEBIS, quasi proprios iudices & defensores, creauit, per quos contra Senatum & Consules tutus esse posset.

Sequenti anno VOLSCI contra Romanos bellum reparauerunt: & victi acie, etiam Coriolos ciuitatem, quam habebant optimam, perdiderunt.

Octauodecimo anno postquam reges eiecti erant, expulsus ex vrbe Quintus Marcius dux

Romanorum, qui Coriolos ceperat Volſcorum ciuitatem, ad ipſos Volſcos contendit iratus, & auxilia contra Romanos accepit, Romanos ſæpe vicit: vſq; ad quintum milliarium vrbis acceſſit; oppugnaturus etiam patriam ſuam, legatis, qui pacem petebant, repudiatis; niſi ad eum mater Veturia & vxor Volumnia ex vrbe veniſſent: quarum fletu & deprecatione ſuperatus remouit exercitum. Atque hic ſecundus poſt Tarquinium fuit, qui dux contra patriam ſuam eſſet.

Cæſone Fabio & Tito Virginio COSS. trecenti nobiles homines, qui ex Fabia familia erant, contra *Veientes* bellum ſoli ſuſceperunt, promittentes ſenatui & populo per ſe omne certamē implendum. Itaq; profecti omnes nobiles, & qui ſinguli magnorū exercituū duces eſſe deberent, in prælio conciderunt. Vnus omnino ſuperfuit ex tanta familia; qui propter ætatem puerilem duci nō potuerat ad pugnam. Poſt hæc *cenſus* in vrbe habitus eſt, & inuenta ſunt ciuium capitum CXIX. millia.

Sequenti anno, cùm in Algido monte, ab vrbe duodecimo fermè milliario, Romanus obſideretur exercitus, Lucius Quintius Cincinnatus Dictator eſt factus: qui agrum quatuor iugerum poſſidens, manibus ſuis colebat. Is, cùm in opere & arans eſſet inuentus, ſudore deterſo, togam prætextam accepit: & cæſis hoſtibus, liberauit exercitum.

Anno CCC. & altero ab vrbe condita, imperiū cōſulare ceſſauit; & pro duobus COSS. decem facti ſunt, qui ſummam poteſtatem haberent, **DECEMVIRI** nominati: ſed cùm

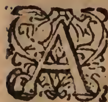
primo

primo anno bene egissent, secundo vnus ex iis Appius Claudius, Virginij cuiusdam, qui honestis iam stipendiis contra Latinos in monte Algido militabat, filiam virginem corrumpere voluit: quam pater occidit, ne stuprum à Decemuiro sustineret: & regressus ad milites, mouit tumultum. Sublata est Decemuiris potestas; ipsiq; damnati sunt.

Anno trecentesimo decimoquinto ab vrbe condita, *Fidenates* contra Romanos rebellauerunt Auxilium præstabant his Veientes, & rex Veientium Tolumnius: quæ ambæ ciuitates tam vicinæ vrbi sunt, vt Fidenæ, VII. Veientes, XVIII. milliario absint. Coniunxerunt se his & Volsci. sed M. Æmilio dictatore, & Lucio Quintio Cincinnato magistro equitũ, victi, etiã regem perdiderunt: Fidenæ captæ, & excisæ. Post XX. inde annos, *Veientani* rebellauerunt. Dictator contra ipsos missus est Furius Camillus: qui primùm eos vicit acie; mox etiam ciuitatem diu obsidens cepit, antiquissimam, Italiæq; ditissimam. Post eam cepit & *Faliscos*, non minùs nobilem ciuitatem. Sed commota est ei inuidia; quasi prædam malè diuisisset: damnatusq; ob eam causam, & expulsus ciuitate est. Statim *Galli Senones* ad vrbem venerunt; & victos Romanos XI. milliario ab vrbe Roma, apud flumen Alliam sequuti, etiam vrbem occupauerunt; neq; defendi quidquã nisi Capitolium potuit. quod cùm diu obsedissent, & iam Romani fame laborarent, à Camillo, qui in vicina ciuitate exsulabat, Gallis superuentum est, grauissimeq; victi sunt. postea tamen, accepto etiam auro, ne Capitolium obsiderent,

recesserunt: sed sequutus eos Camillus, ita cæcidit, vt & aurum quod his datum fuerat, & omnia quæ ceperant militaria signa, reuocaret. Ita tertiò triumphans, vrbem ingressus est, & appellatus SECVNDVS ROMVLVS; quasi & ipse patriæ conditor.

EVTROPII BREVIARII LIBER II.

Nno CCCLXV. ab vrbe condita, post captam autem primo, dignitates mutatæ sunt: & pro duobus COSS. facti TRIBVNI MILITARES, consulari potestate. Hinc iam cœpit Romana res crescere. Nam Camillus eo anno *Volscorum ciuitatem*, quæ per LXX. annos bellum gesserat, vicit; & *Æquorum vrbem*, & Sutrinorum: atq; omnes, deletis eorum exercitibus, occupauit; & tres simul triumphos egit.

Titus etiam Quintius Cincinnatus Prænestinos, qui vsq; ad vrbis Romæ portas cum bello venerant, persequutus, ad flumen Alliam vicit: & ciuitates quę sub ipsis agebant, Romanis adiunxit: ipsum Præneste aggressus, in deditionem accepit: quæ omnia ab eo gesta sunt viginti diebus, triumphusq; ipsi decretus.

Verùm dignitas TRIBVNORVM MILITARIVM non diu perseuerauit. Nam post aliquantum nullos placuit fieri: & quadriennium ita in vrbe fluxit, vt potestates ibi maiores non essent. Resumpserunt tamen tribuni militares consulari potestate iterum dignitatem,

gnitatem, & triennio perseuerauerunt. Rursus COSS. facti.

Lucio Genucio, & Quinto Seruilio COSS. mortuus est Camillus: honor ei secundus post Romulum delatus est.

Titus Quintius Dictator aduersus Gallos, qui in Italiam venerant, missus est. Hi ab vrbe quarto milliario trans Anienem fluuium consederant. Nobilissimus de senatoribus Titus Manlius, prouocantem Gallum ad singulare certamen, cõgressus occidit: & sublato torque aureo, colloq; suo imposito, in perpetuum *Torquati* sibi & posteris cognomen accepit. Galli fugati sunt: mox per Caium Sulpitium Dictatorem etiam victi. Non multò pòst à Caio Marcio *Tusci* victi sunt; VII. millia captiuorum ex his in triumphum ducti.

Census iterum habitus est. Et cùm Latini qui à Romanis subacti erant, milites præstare nollent, ex Romanis tãtùm tyrones lecti sunt, factæq; legiones decem; qui modus sexaginta vel amplius armatorum millia efficiebat. paruis adhuc Romanis rebus, tanta tamen in re militari virtus erat. Quæ cùm profectæ essent aduersus Gallos duce Lucio Furio Camillo, quidam ex Gallis vnum è Romanis, qui esset optimus, prouocauit. tum se Marcus Valerius tribunus militum obtulit: & cùm processisset armatus, coruus ei supra dextrum brachium sedit. mox commissa aduersus Gallum pugna, idem coruus alis & vnguibus Galli oculos verberauit, ne rectum posset aspicere: ita vt à tribuno Valerio interfectus, nõ solùm victoriam ei, sed etiam nomen dederit. nam postea idem

Coruinus est dictus. ac propter hoc meritum, annorum trium & viginti, C O S. est factus.

Latini qui noluerunt milites dare, hoc quoque à Romanis exigere cœperunt, vt vnus Consul, ex eorum; alter, ex Romanorum populo crearetur. Quod cùm esset negatum, bellum contra eos susceptum est, & ingenti pugna superati sunt: ac de his perdomitis triumphatum est. Statuæ C O S S. ob meritum victoriæ in rostris positæ sunt.

Iam Romani potẽtes esse cœperunt. bellum enim in centesimo & tricesimo ferè milliario ab vrbe apud *Samnites* gerebatur, q̃ medij sunt inter Picenum, Campaniam & Apuliam. L. Papirius Cursor cum honore dictatoris ad id bellum profectus est: qui, cùm Romam rediisset, Q. Fabio Maximo, magistro equitum, quem apud exercitum reliquit, præcepit, ne se absente pugnaret. Ille, occasione reperta, felicissimè dimicauit, & Samnites deleuit. ob quam rem à dictatore capitis damnatus, quòd se vetante pugnasset, ingenti fauore militum & populi liberatus est: tanta Papirio seditione commota, vt penè ipse interficeretur. Postea Samnites, Romanos, Tito Veturio & Spurio Posthumio C O S S. ingenti dedecore vicerunt, & sub iugum miserunt. Pax tamen à senatu & populo soluta est, quæ cum ipsis propter necessitatem facta fuerat. Postea Samnites victi sunt à L. Papirio consule: septem millia eorum sub iugum missa. Papirius de Samnitibus triumphauit. Eo tempore Appius Claudius Censor aquã Claudiam induxit, & viam Appiam strauit. Samnites reparato bello, Q. Fabium Maximum vicerunt,

runt, tribus millibus hominum occisis. Postea cùm pater ei Fabius Maximus legatus datus fuisset, & Samnites vicit, & plurima eorum oppida cepit. Deinde P. Cornelius Rufinus, Manius Curius Dentatus, ambo COSS. contra Samnites missi, ingentibus prœliis eos confecere. Tum bellum cum Samnitibus per annos nouem & XL actum sustulerunt. neq; vllus hostis fuit intra Italiam, qui Romanam virtutem magis fatigauerit.

Interiectis aliquot annis, iterum se Gallorũ copiæ contra Romanos Tuscis Samnitibusque iunxerunt: sed cùm Romam tenderent, à Cn. Cornelio Dolabella COS. deletæ sunt.

Eodem tempore *Tarentinis*, qui iam in vltima Italia sunt, bellum indictum est; quia legatis Romanorum iniuriam fecissent. Hi Pyrrhum Epiri regem contra Romanos in auxilium poposcerunt; qui ex genere Achillis originem trahebat. is mox ad Italiam venit. Tumq; primùm Romani cum *transmarino hoste* dimicauerunt. Missus est contra eum consul P. Valerius Læuinus: qui cùm exploratores Pyrrhi cepisset, iussit eos per castra duci, ostendi omnem exercitum, tumq; dimitti, vt renuntiarent Pyrrho, quæcumque à Romanis agerentur. Commissa mox pugna, cùm iam Pyrrhus fugeret, elephantorum auxilio vicit: quos incognitos Romani expauerunt. sed nox prælio finem dedit. Læuinus tamẽ per noctem fugit, Pyrrhus Romanos mille octingentos cepit, eosque summo honore tractauit; occisos sepeliuit. quos cùm aduerso vulnere & truci vultu, etiam mortuos iacêre vidisset, tulisse ad cœlum manus dicitur,

cum hac voce; Se totius orbis dominum esse potuisse, si tales sibi milites contigissent.

Postea Pyrrhus iunctis sibi Samnitibus, Lucanis, Brutiisq; Romam perrexit, omnia ferro igneq; vastauit. Campaniam depopulatus est; atq; ad Præneste venit, milliario ab vrbe octauodecimo. Mox terrore exercitus, qui eum cum Consule sequebatur, in Campaniam se recepit. Legati ad Pyrrhũ de redimendis captiuis missi, ab eo honorificè suscepti sunt. captiuos sine pretio Romam misit. Vnum ex legatis Romanorum Fabriciũ sic admiratus est, vt cùm eum pauperem esse cognouisset, quarta parte regni promissa, sollicitare voluerit, vt ad se transiret: contemptusque à Fabricio est. Quare cùm Pyrrhus ingenti Romanorum admiratione teneretur, legatum misit, qui pacem æquis conditionibus peteret, præcipuum virum Cineam nomine; ita vt Pyrrhus partem Italiæ, quam iam armis occupauerat, obtineret. Pax displicuit; remãdatumq; Pyrrho à Senatu est eum cũ Romanis, nisi ex Italia recessisset, pacem habere non posse. Tum Romani iusserunt captiuos omnes, quos Pyrrhus reddiderat, infames haberi, qui se armis defendere potuissent; nec antè eos ad veterem statum reuerti, quàm sibi notorum hostium occisorũ spolia retulissent. Ita legatus Pyrrhi reuersus est. à quo cùm quæreret Pyrrhus, qualem Romam comperisset, Cineas dixit, regum se patriam vidisse: scilicet tales illic fore omnes, qualis vnus Pyrrhus apud Epirum & reliquam Græciam putaretur. Missi sunt contra Pyrrhum duces P. Sulpitius, & Decius Mus C O S S. Certamine cõmisso, Pyrrhus

vulne-

vulneratus est, elephanti interfecti, XX. millia cæsa hostium; & ex Romanis tantùm quinque millia. Pyrrhus Tarentum fugatus. Interiecto anno, contra Pyrrhum Fabricius est missus; qui prius inter legatos sollicitari nō poterat, quarta parte regni promissa. Tum, cùm vicina castra ipse & rex haberent, medicus Pyrrhi ad eum nocte venit, promittens veneno Pyrrhum occisurum, si sibi aliquid polliceretur; quem Fabricius vinctum reduci iussit ad dominum, Pyrrhoq; dici, quæ contra caput eius medicus spopondisset. Tunc rex admiratus cum dixisse fertur; *Ille est Fabricius, qui difficiliùs ab honestate quàm Sol à cursu suo auerti potest.* Tum rex in Siciliam profectus est. Fabricius, victis Samnitibus & Lucanis, triumphauit. COSS. deinde Manius, Curius Dentatus, & Cornelius Lentulus, aduersum Pyrrhum missi sunt. & Curius contra eum pugnauit, exercitum eius cæcidit, ipsum Tarentum fugauit, castra cepit. Ea die cæsa tum hostium XXIII. millia. Curius Dentatus in consulatu triumphauit. Primus Romā elephantos quatuor duxit. Pyrrhus etiā à Tarento mox recessit, & apud Argos Græciæ ciuitatem occisus est.

Caio Fabricio Luscino, C. Claudio Cinna COSS. anno vrbis conditæ CCCCLXI. legati Alexandrini à Ptolemęo missi Romam venêre; & à Romanis amicitiam, quam petierant obtinuerunt.

Quintio Gulone, C. Fabio Pictore COSS. *Picentes,* bellum commouere; & ab insequentibus COSS. Publio Sempronio, Appio Claudio, victi sunt: & de his triumphatum est. Con-

Eutropius

ditæ à Romanis ciuitates; Ariminum in Gallia, & Beneuentum in Samnio.

Marco Attilio Regulo, Lucio Iunio Libone COSS. *Salentinis* in Apulia bellum indictum est: captiq; sunt cum ciuitate simul Brundusini, & de his iterum triumphatum est.

Anno CCCCLXXVIII. cùm iam clarum vrbis Romæ nomen esset; arma tamē extra Italiam mota non fuerant. Vt igitur cognosceretur, quæ copiæ Romanorum essent, census est habitus: inuēta sunt ciuium capita CCXCII. millia, CCCXXXIIII. quamquam à cōdita vrbe numquam bella cessassent. Et contra *Afros* bellum susceptū est primum, Appio Claudio, Quinto Fuluio COSS. In Sicilia contra eos pugnatum est; & Appius Claudius de Afris & rege Siciliæ Hierone triumphauit.

In sequenti anno, Valerio Marco & Octacilio COSS. in *Sicilia* à Romanis res magnæ gestæ sunt. Taurominitani, Catanēses, & præterea quinquaginta ciuitates, in fidem acceptæ sunt. Tertio anno in Sicilia contra Hieronem regem Siculorum bellum paratum est. Is cum omni nobilitate Syracusanorum pacem à Romanis impetrauit, deditq; argenti talenta ducenta. Afri in Sicilia victi sunt, & de his secundò Romæ triumphatum est.

Quinto anno belli Punici, quod cōtra Afros gerebatur, primùm Romani, Caio Duillio & Cnæo Cornelio Asina COSS. in mari dimicauerūt, paratis nauib. rostratis, quas *Liburnas* vocant. Consul Cornelius fraude deceptus est. Duillius, commisso prælio, Carthaginiensium ducem vicit, XXXI. naues cepit, quatuordecim

eum mersit, septem millia hostium cepit, tria millia occidit: neq; vlla victoria Romanis gratior fuit, quòd inuicti terra, iam etiam mari plurimum possent. Caio Aquilio Floro, Lucio Scipione COSS. Scipio *Corsicam* & *Sardiniam* vicit: multa millia inde captiuorum abduxit, triumphauit.

L. Manlio Volsone, M. Attilio Regulo COSS. bellum in *Africam* translatum est: contra Hamilcarem Carthaginensium ducem, in mari pugnatum, victusq; est. nam perditis LXIIII. nauibus, retrò se recepit: Romani XXII. amiserunt, sed cùm in Africam transissent, primam Clypeam Africæ ciuitatem in deditionem acceperunt. Consules vsq; ad Carthaginem processerunt; multisque vastatis oppidis, Manlius victor Romam rediit, & XXVII. millia captiuorum reduxit. Attilius Regulus in Africa remansit. Is contra Afros aciem instruxit; contra tres Carthaginiensium duces dimicans, victor fuit: XVIII. millia hostium cæcidit, quinque millia cum VIII. elephantis cepit: septuaginta tres ciuitates in fidē accepit. Tum victi Carthaginenses, pacem à Romanis petierūt, quam cùm Regulus nollet nisi durissimis conditionibus dare, Afri auxilium à Lacedæmoniis petierunt: & duce Xanthippo, qui à Lacedæmoniis missus fuerat, Romanorū dux Regulus victus est vltima pernicie. nam duo millia hominum tantùm ex omni Romano exercitu remanserunt, quindecim millia cum imperatore Regulo capta sunt, XXX. millia occisa; Regulus ipse in catenas coniectus.

M. Æmilio Paulo, Seruio Fuluio Nobiliore

Eutropius.

COSS. ambo Romani consules ad Africam profecti sunt, cum trecentarum nauium classe; primùm Afros nauali certamine superant. Æmilius consul centum & quatuor naues hostiũ demersit, triginta cum pugnatoribus cepit; quindecim millia hostium aut occidit, aut cepit; militem suum ingenti præda ditauit. Et subacta Africa tum fuisset, nisi quòd tanta fames erat, vt diutius exspectare exercitus non posset. Consules cum victrice classe redeuntes, circa Siciliam naufragium passi sunt: & tanta tempestas fuit, vt ex quadringentis sexaginta quatuor nauibus, octoginta seruari vix potuerint. Neque vllo tempore tanta maritima tempestas audita est. Romani tamen statim ducentas naues reparauerunt, neq; in aliquo animus his infractus fuit.

Cnæus Seruilius Cepio, & C. Sempronius Blæsus COSS. cum ducentis sexaginta nauibus ad Africam profecti sunt: aliquot ciuitates ceperunt: prædam ingentem reducentes, naufragium passi sunt. Itaq; cùm continuæ calamitates Romanis displicerent, decreuit Senatus, vt à maritimis pręliis recederetur, & tantùm sexaginta naues ad præsidium Italiæ saluæ essent.

Lucio Cæcilio Metello, Caio Furio Pacilo COSS. Metellus in Sicilia Afrorum ducem cum CXXX. elephantis, & magnis copiis venientem superauit. XX. millia hostium cæcidit, sex & XX. elephantos cepit, reliquos errantes per Numidas, quos in auxilium habebat, collegit, & Romam deduxit ingenti pompa; cùm CXXX. elephãtorum numerus omnia itinera compleret.

compleret. Post hæc mala Carthaginenses Regulum ducem, quem ceperant, petierunt, vt Romam proficisceretur, & pacem à Romanis obtineret, ac permutationẽ captiuorum faceret. Ille Romam cùm venisset, inductus in Senatũ, nihil quasi Romanus egit; dixitq; se ex illa die qua in potestatem Afrorum venisset, Romanum esse desiisse. itaq; & vxorem à complexu remouit, & Romanis suasit ne pax cum Pœnis fieret. Illos enim, fractos tot casibus, spem nullam habere; se tanti non esse, vt tot millia captiuorum propter vnum se, & senem, & paucos qui ex Romanis capti fuerant, redderentur. Itaque obtinuit. nam Afros pacem petentes nullus admisit. ipse Carthaginem rediit; offerentibusq; Romanis, vt eum Romæ tenerent, negauit se in ea vrbe mansurum, in qua, postquam Afris seruierat, dignitatem honesti ciuis habere nõ posset. Regressus igitur ad Africam, omnibus suppliciis exstinctus est. P. Claudio Pulchro, C. Iunio COSS. Claudius contra auspicia pugnauit, & à Carthaginensibus victus est. Nam ex ducentis & viginti nauibus, cum triginta fugit: XC. cum pugnatoribus captæ sunt, demersæ cęteræ, viginti millia capta. Alius quoq; cõsul classem naufragio amisit, exercitũ tamen saluum habuit; quia vicina littora erãt.

Caio Luctatio Catulo, Aulo Posthumio Albino COSS. anno belli Punici XXIII. Catulo bellum contra Afros commissum est. Profectus est cum CCC. nauibus in Siciliam. Afri contra ipsum CCCC. parauerunt. Luctatius Catulus nauem æger ascẽdit: vulneratus enim in pugna superiore fuerat. Contra Lilybæum

ciuitatem Siciliæ pugnatum est ingenti virtute Romanorum. nam LXXIII. Carthaginensiũ naues captæ sunt, CXXV. demersæ; XXXII. millia hostium capta, XIII. occisa: infinitum auri argentiq; pondus in potestatem Romanorum redactum. Ex classe Romana duodecim naues demersę. pugnatum est VI. idus Martias, statim Carthaginenses pacem petierunt: tributaq; iis pax: captiui Romanorum, qui teneban tur à Carthaginẽsibus, redditi sunt. Etiam Carthaginenses petierunt, vt redimi eos captiuos liceret, quos ex Afris Romani tenebant. Senatus iussit sine pretio dari eos qui in publica custodia essent: qui autem à priuatis tenerentur, vt pretio dominis reddito, Carthaginem redirent; atque id pretium ex fisco magis quàm à Carthaginensibus solueretur.

Quintus Luctatius, Aulus Manlius, COSS. creati bellum Faliscis intulerunt: quæ ciuitas Italiæ opulenta quondam fuit: quod ambo COSS. intra sex dies quàm venerant, transegerunt, XV. millibus hostium cæsis, cæteris pace concessa; agro tamen ex medietate sublato.

EVTROPII BREVIARII LIBER III.

Inito igitur Punico bello, quod per XXII. annos contractum est, Romani iam clarissima gloria noti, legatos ad Ptolemæum Ægypti regem miserunt; auxilia promittentes, quia rex Syriæ Antiochus ei bellum intulerat. Ille gratias Romanis egit, auxilia non acce-

accepit: iam enim fuerat pugna transacta. Eodem tempore potentissimus rex Siciliæ Hiero, Romam venit ad ludos spectandos; & ducenta millia modiorum tritici populo dono dedit.

L. Cornelio Lentulo, Fuluio Flacco COSS. quibus Hiero Romam venerat, etiam contra *Ligures* intra Italiam bellum gestum est, & de his triumphatum. Carthaginenses tum bella reparare tentabant, Sardinienses, qui ex conditione pacis Romanis parêre debebāt, ad rebellandum impellentes. Venit tamen legatio Carthaginensium Romam, & pacem impetrauit.

Tito Manlio Torquato, Caio Attilio Balbo COSS. de *Sardis* triumphatum est: & pace omnibus locis facta, Romani nullum bellum habuerunt. quod his post Romam cōditam semel tantùm Numa Pompilio regnante contigerat.

Lucius Posthumius Albinus, Cnæus Fuluius Centumalus COSS. bellum cōtra *Illyrios* gesserunt: & multis ciuitatibus captis, etiam reges in deditionem acceperunt; ac tum primùm de Illyriis triumphatum est.

Lucio Æmilio COS. ingentes *Gallorum* copiæ Alpes transierunt: sed pro Romanis tota Italia consensit; traditumq; est Fabio historico, qui ei bello interfuit, DCCC. millia hominum parata ad id bellū fuisse: sed res per COS. tantùm prosperè gesta est. XL. millia hostium interfecta sunt, & triumphus Æmilio decretus.

Aliquot deinde annis pòst contra Gallos intra Italiam pugnatum est. finitumque est bellum Marco Claudio Marcello, Cnæo Cornelio Scipione COSS. Tunc Marcellus cum parua manu equitum dimicauit, & regem Gallorum,

Viridomarum nomine,manu sua occidit.Postea cum collega suo ingentes copias Gallorum peremit; Mediolanum expugnauit; grandem prędã Romã pertulit:ac triumphans Marcellus spolia Galli stipiti imposita humeris suis vexit.

M Minucio, P.Cornelio COSS.*Istris* bellum illatum est: quia latrocinati naues Romanorũ fuerant, quæ frumenta exhibebant: perdomitiq; sunt omnes.Eódem añọ BELLVM PVNICVM SECVNDVM Romanis illatum est per Annibalem Carthaginensium ducem: qui Saguntum Hispaniæ ciuitatem, Romanis amicam, oppugnare aggressus est, agens vicesimum ætatis annum; copiis congregatis CL. millibus peditum, & XX. millibus equitum. Huic Romani per legatos denuntiauerunt, vt bello abstineret. Is legatos admittere noluit. Romani etiam Carthaginem miserunt,vt mandaretur Annibali, ne bellum contra socios populi Romani gereret. sed dura respõsa à Carthaginẽsibus reddita. Saguntini interea fame victi sunt; captiq; ab Annibale, vltimis pœnis afficiuntur Tum Publius Cornelius Scipio cum exercitu in Hispaniam profectus est, Tiberius Sempronius in Siciliam: bellum Carthaginensibus indictum est. Annibal,relicto in Hispania fratre Asdrubale,Pyrenæum transit; Alpes,adhuc in ea parte inuias, sibi patefecit. Traditur ad Italiam LXXX.millia peditum,& XX.millia equitum, septem & triginta elephantes adduxisse.Interea multi Ligures & Galli Annibali se iunxerunt.Sempronius Gracchus,cognito ad Italiam Annibalis aduentu,è Sicilia exercitum Ariminum traiecit. Publius Cornelius Scipio

Scipio Annibali primus occurrit : commisso prælio fugatis suis,ipse vulneratus in castra rediit. Sempronius Gracchus & ipse conflixit apud Trebiam amnem.is quoq; vincitur. Annibali multi se in Italia dediderunt. Indè ad Tusciam veniens Annibal, Flaminio consuli occurrit; ipsum Flaminium interemit: Romanorum vigintiquinq; millia cæsa sunt ; cæteri diffugerunt.Missus aduersus Annibalem postea à Romanis Quintus Fabius Maximus. Is eum, differendo pugnam, ab impetu fregit : mox inuenta occasione vicit.

Quingentesimo & quadragesimo anno à cõdita vrbe,Lucius Æmilius, P.Terentius Varro, contra Annibalem mittuntur, Fabioq; succedũt : qui Fabius ambos COSS.monuit,vt Annibalem callidum & impatientem ducem non aliter vincerent, quàm prælium differendo. verùm cùm impatientia Varronis COS. contradicente consule altero, apud vicum qui *Cannæ* appellatur, in Apulia pugnatum esset, ambo COSS. ab Annibale vincuntur. In ea pugna tria millia Afrorum pereunt, magna pars de exercitu Annibalis sauciatur: nullo tamen Punico bello Romani grauiùs accepti sunt. periit enim in eo Æmilius Paulus consul.Consulares & Prętorij *XX*.Senatores capti aut occisi.*XXX*. nobiliores viri,CCC. militum XL. millia ; equitum tria millia & quingenti.in quibus malis nemo tamen Romanorum pacis mentionẽ habere dignatus est. Serui,quod numquam antè, manumissi, & milites facti sunt. Post eam pugnam multæ Italiæ ciuitates quæ Romanis paruerant,se ad Annibalem transtulerunt. An-

nibal Romanis obtulit, vt captiuos redimerẽt: responsumq́; est à Senatu, eos ciues nõ esse necessarios, qui, cùm armati essent, capi potuissẽt. Ille omnes postea variis suppliciis interfecit; & tres modios aureorum annulorum Carthaginem misit; quos è manibus equitum Romanorum, Senatorum, & militum, detraxerat. Interea in Hispania, vbi frater Annibalis Asdrubal remanserat cum magno exercitu, vt eam totam Afris subigeret, à duobus Scipionibus Romanis ducibus vincitur; perditq́; in pugna XXXV. millia hominum. ex his capiuntur X. millia, occiduntur XXV. Mittuntur ei à Carthaginensibus ad reparandas vires XII. millia peditum, IIII. millia equitum, XX. elephanti.

Anno quarto postquam in Italiam Annibal venit, Marcus Claudius Marcellus COS. apud Nolam. ciuitatem Campaniæ, contra Annibalem bene pugnauit. Annibal multas ciuitates Romanorũ per Apuliam, Calabriam, & Brutios occupauit: quo tempore etiam rex Macedoniæ *Philippus* ad eum legatos misit, promittens auxilia cõtra Romanos; sub hac cõditione, vt deletis Romanis, ipse quoq; contra Græcos ab Annibale auxilia acciperet. Captis igitur legatis Philippi, & re cognita, Romani in Macedoniam Marcum Valerium Læuinum ire iusserunt; in Sardiniam Titum Manlium Torquatum proconsulem: nam etiam ea sollicitata ab Annibale, Romanos deseruerat. Ita vno tẽpore quatuor locis pugnabatur; in Italia, cõtra Annibalem; in Hispania, contra fratrem eius Asdrubalem; in Macedonia, contra Philippum; in Sardinia contra Sardos, & alterum Asdruba-

lem Carthaginēſem. Is à Tito Manlio proconſule,qui ad Sardiniam miſſus fuerat, viuus eſt captus ; occiſa cum eo X I I. millia, capti mille quingēti ; & à Romanis Sardinia ſubacta. Manlius victor captiuos & Aſdrubalē Romā reportauit. Interea etiam Philippus à Læuino in Macedonia vincitur, & in Hiſpania à Scipionibus Aſdrubal, & Mago tertius frater Annibalis.

Decimo anno poſtquam Annibal in Italiam venerat, P. Sulpitio, Cnęo Fuluio C O S S. Annibal vſq; ad quartum milliarium vrbis acceſſit. equites eius vſq; ad portas. mox cōſulum metu, cum exercitu venientium, Annibal ad Campaniam ſe recepit. In Hiſpania à fratre Aſdrubale ambo Scipiones, qui per multos annos victores fuerant, interficiuntur : exercitus tamen integer remanſit : caſu enim magis quàm virtute erant decepti. quo tempore etiam à conſule Marcello Siciliæ magna pars capta eſt, quam tenere Afri cœperant : & nobiliſſima ex vrbe Syracuſana prędà ingens Romā perlata eſt. Læuinus in Macedonia cum Philippo & multis Græciæ populis, & rege Aſiæ Attalo, amicitiam fecit : & ad Siciliā profectus, Annonem quendam Afrorum ducem apud Agrigentum ciuitatem cum ipſo oppido cepit, eumque Romam cum captiuis nobilibus miſit ; X L. ciuitates in deditionem accepit, X X V I. expugnauit. ita omni Sicilia recepta, Macedonia fracta, cum ingenti gloria Romam regreſſus eſt. Annibal in Italia Cnæum Fuluium conſulem ſubitò aggreſſus, cum octo millibus hominum interfecit. Interea ad Hiſpanias, vbi occiſis duob. Scipionibus nullus Romanus dux erat,

Publius Cornelius Scipio mittitur, filius Publij Scipionis, qui ibidem bellum gesserat, annos natus quatuor & XX. vir Romanorum omniũ & sua ætate, & posteriori tempore ferè primus. Is Carthaginem Hispaniæ capit; in qua omne aurum & argentum, & belli apparatum Afri habebant: nobilissimos quoque obsides, quos ab Hispanis acceperat: Magonem etiam fratrẽ Annibalis ibidem capit; quem Romam cum aliis mittit. Romæ ingẽs lætitia post hunc nuntium fuit. Scipio Hispanorum obsides parentibus reddidit. quare omnes ferè Hispani ad eum vno animo transierunt. Post quæ Asdrubalem Annibalis fratrem, victum fugat, & prædam maximam capit.

Interea in Italia COS. Q. Fabius Maximus Tarentum recepit; in qua ingentes copiæ Annibalis erant: & ibi etiam ducem Annibalis Carthalonem occidit, XXV. millia captiuorũ vendidit; prædam militibus dispertiuit, pecuniam hominum venditorum ad fiscum retulit. Tum multę ciuitates Romanorum, quę ad Annibalem transierant priùs, rursus se Fabio Maximo reddiderunt, In sequenti anno Scipio in Hispania egregias res egit. & per se, & per fratrem suum Lucium Scipionem; LXX. ciuitates recepit. In Italia tamen malè pugnatum est. Nam Claudius Marcellus COS. ab Annibale occisus est.

Tertio anno postquam Scipio ad Hispaniam profectus fuerat, rursus res inclytas gerit: regem Hispaniarum magno prælio victum, in amicitiam accepit, & primus omnium à victo obsides non poposcit.

Desperans

Desperans Annibal Hispanias cōtra Scipionem diutius posse retineri, fratrem suum Asdrubalem ad Italiā cum omnibus copiis euocauit Is veniens eodem itinere quo etiam Annibal venerat, à consulibus Appio Claudio Nerone, & Marco Liuio Salinatore, apud Senam Piceni ciuitatem, in insidias cōpositas incidit: strenuè tamen pugnans occisus est; ingentes eius copię captæ aut interfectæ sunt; magnum pondus auri atq; argenti Romam relatum. Post hæc Annibal diffidere iam de belli cœpit euentu, & Romanis ingens animus accessit. Itaque & ipsi euocauerunt ex Hispania Publium Cornelium Scipionem. Is Romam cum ingenti gloria venit.

Quinto Cæcilio, Lucio Valerio coss. omnes ciuitates quæ in Brutiis ab Annibale tenebantur, Romanis se tradiderunt.

Anno XIIII. postquam in Italiam Annibal venerat, Scipio, qui multa bene in Hispania egerat, consul est factus, & in Africam missus: cui viro diuinum quiddam inesse existimabatur; adeo vt putaretur etiam cum numinibus habere sermonē. Is in Africa contra Annonem ducem Afrorum pugnat, exercitum eius interficit. Secundo prælio castra cepit, cum quatuor millibus & quingentis militibus; XI. millibus occisis Syphacem Numidæ regem, qui se Afris cōiunxerat, capit, & castra eius inuadit. Syphax cum nobilissimis Numidis, & infinitis spoliis, ab Scipione Romam mittitur. qua re audita, omnis ferè Italia Annibalem deserit; ipse à Carthaginensibus in Africam redire iubetur, quam Scipio vastabat.

Ita anno XVII. ab Annibale Italia liberata est: quam flens dicitur reliquisse. Legati Carthaginensium pacem à Scipione petierunt: ab eo ad Senatum Romam missi sunt: XLV. dies his induciæ datæ sunt, quousque Romam ire & regredi possent: XXX. millia pondo argenti ab his accepta sunt. Senatus ex arbitrio Scipionis pacem iussit cum Carthaginēsibus fieri. Scipio his conditionibus dedit, ne amplius quàm XXX. naues haberēt, quingenta millia pondo argenti darent, captiuos & perfugas redderent.

Interim Annibale veniente ad Africam, pax turbata est, multa hostilia ab Afris facta sunt: legati tamē eorum ex vrbe venientes, à Romanis capti sunt, & iubente Scipione dimissi. Annibal quoq; frequentibus præliis victus à Scipione, petit etiam ipse pacem. Cùm ventum esset ad colloquium, iisdem cōditionibus data est, quibus priùs: addita quingentis millibus pondo argenti, C. millia librarum propter nouam perfidiam. Carthaginensibus conditiones displicuerunt, iusseruntq; Annibalem pugnare. Infertur à Scipione, & Masinissa, alio rege Numidarum, qui amicitiam cum Scipione fecerat, Carthagini bellum. Annibal tres exploratores ad Scipionis castra misit: quos captos Scipio circumduci per castra iussit, ostendique eis totum exercitum; mox etiam prandiū dari, dimittiq; , vt renuntiarent Annibali quæ apud Romanos vidissent. Interea prælium ab vtroq; duce instructum est, quale vix vlla memoria fuit; quum peritissimi viri copias suas ad bellū educerent. Scipio victor recedit, penè ipso Annibale capto: qui primùm cum multis equiti-

bus, deinde cum XX. postremò cum quatuor euasit. Inuenta in castris Annibalis argenti pondo XX. millia, auri octingenta, cætera suppellectili copiosa. Post id certamen pax cum Carginensibus facta est. Scipio Romam rediit, & ingenti gloria triumphauit. atque *Africanus* ex eo appellari cœptus est. Finem accepit secundum Punicum bellum, post annum nonum decimum quàm cœperat.

EVTROPII BREVIARII LIBER IIII.

Ransacto Punico bello, sequutũ est *Macedonicum* cõtra Philippum regem.

Quingentesimo & quinquagesimo primo anno ab vrbe condita, T. Quintius Flamininus aduersus Philippũ regem mittitur: prosperè gessit: pax ei data est his legibus, ne Græciæ ciuitatibus, quas Romani contra eum defenderent, bellum inferret, vt captiuos & transfugas redderet; quinquaginta solùm naues haberet, reliquas Romanis redderet: per annos decem quaterna millia pondo argenti præstaret; & obsidem daret filium suum Demetrium. T. Quintius etiam Lacedæmoniis intulit bellum; ducem eorum Nabidẽ vicit; & quibus voluit conditionibus, in fidem accepit: ingenti gloria duxit ante currum nobilissimos obsides, Demetrium Philippi filium, & Armenem Nabidis.

Transacto bello Macedonico, sequutum est *Syriacum* contra Antiochum regem, P. Cor-

nelio Scipione, M. Acilio Glabrione COSS. Huic Antiocho Annibal se iunxerat; Carthaginem patriam suam metu ne Romanis traderetur, relinquens. M. Acilius Glabrio in Achaia pugnauit bene. Castra regis Antiochi nocturna pugna capta sunt; ipse fugatur. Philippo, quia contra Antiochum Romanis auxilio fuisset, filius Demetrius redditus est.

L. Cornelio Scipione, C. Lælio COSS. Scipio Africanus fratri suo L. Cornelio Scipioni consuli, legatus contra Antiochum profectus est. Annibal, qui cum Antiocho erat, nauali prælio victus est. Ipse postea Antiochus, circa Sipylum & Magnesiam Asiæ ciuitatem, à COS. Cornelio Scipione ingenti prælio fusus est. Auxilio fuit Romanis in ea pugna Eumenes, Attali regis frater, qui Eumeniam in Phrygia condidit. quinquaginta millia peditum, IIII. millia equitũ eo certamine ex parte regis occisa sunt. Tum rex Antiochus pacem petit: quæ iisdem conditionibus datur à Senatu, quamquam victo, quibus antè offerebatur; vt ex Europa & Asia recederet, atq; intra Taurum se cõtineret; X. millia talentorum, & XX. obsides præberet; Annibalem concitatorẽ belli dederet. Eumeni regi donatæ sunt à Senatu omnes Asiæ ciuitates, quas Antiochus bello perdiderat: & Rhodiis, qui auxilium Romanis contra regem Antiochum tulerant, multæ vrbes concessæ sunt. Scipio Romam rediit, ingenti gloria triumphauit: nomen & ipse, ad imitationem fratris, *Asiatici* accepit, quia Asiam vicerat: sicuti frater ipsius propter Africam domitam, *Africanus* appellabatur.

Spurio

Spurio Posthumio Albino, Q. Marcio Philippo C O S S. M. Fuluius de *Ætolis* triumphauit. Annibal, qui victo Antiocho, ne Romanis traderetur, ad Prusiam Bithyniæ regem fugerat, repetitus etiam ab eo est per Titum Quintium Flamininum: & cùm tradendus esset Romanis, venenum bibit, & apud Libyssam in finibus Nicomediensium sepultus est.

Philippo rege Macedoniæ mortuo, qui & aduersum Romanos bellum gesserat, & postea Romanis contra Antiochum auxilium tulerat, filius eius *Perseus* in Macedonia rebellauit, ingentibus copiis ad bellum paratis. Nam adiutores habebat Cotyn Thraciæ regem; Illyrici regem, Gentium nomine. Romanis autem in auxilium erant Eumenes Asiæ rex, Ariarathes Cappadociæ, Antiochus Syriæ, Ptolemæus Ægypti, Masinissa Numidiæ. Prusias autem rex Bithyniæ, quamquam sororem Persei vxorem haberet, vtrisq; se æquum præbuit. Dux Romanorum P. Licinius C O S. est à rege graui prælio victus: neq; tamen Romani, quamquam superati, regi petenti pacem præstare voluerunt; nisi his conditionibus; vt se & suos Senatui & populo Romano dederet. Mox missus contra eum Lucius Æmilius Paulus C O S. & in Illyricum C. Anicius prætor contra Gentium. sed Gentius facilè vno prælio victus, mox se dedidit. Mater eius & vxor, & duo filij, frater quoq; eius, simul in potestatem Romanorum venerunt. Ita bello intra dies X X X. perfecto, antè cognitum est Gentium victum, quàm cœptum bellum nuntiaretur.

Cum Perseo autem Æmilius Paulus C O S.

Eutropius.

& permittente Senatu dona quæ attulerant, in Capitolio posuerũt. Prusias etiam filium suum Nicomedem Senatui commendauit.

In sequenti anno Lucius Memmius in Hispania bene pugnauit. Marcellus postea cõsul res ibidem prosperè gessit.

Tertium deinde bellum contra *Carthaginem* suscipitur, D C. & altero anno ab vrbe condita, L. Manlio Cẽsorino, & Marco Manilio C O S S. ãnõ L I. postquã secundum Punicũ bellũ transactum erat. Hi profecti, Carthaginẽ oppugnauerunt. Contra eos Asdrubal dux Carthaginensiũ dimicabat. Famea dux alius, equitatui præerat Carthaginensium. Scipio tunc, Scipionis Africani nepos, tribunus ibi militabat. huius apud omnes ingens metus & reuerentia erat. Nam & paratissimus ad dimicandum, & consultissimus habebatur. Itaque per eum multa prosperè à C O S S. gesta sunt. neq; quidquam magis vel Asdrubal vel Famea vitabant, quàm contra eam Romanorum partem committere vbi Scipio dimicabat.

Per idem tempus Masinissa rex Numidarum, per annos sexaginta ferè amicus populi Romani, anno vitæ suæ. X C V I I. mortuus est, X L I I I I. filiis relictis. Scipionem diuisorem regni inter filios esse iussit.

Cùm igitur clarum Scipionis nomen esset, iuuenis adhuc, C O S. est factus: & contra Carthaginem missus. is eam cepit, ac diruit. spolia ibi inuẽta, quæ de variarum ciuitatum excidiis Carthago collegerat: & ornamenta vrbium ciuitatibus Siciliæ, Italiæ, Africæ reddidit: quæ sua recognoscebant. Ita Carthago, septin-

Eutropius

est; cùm quatuordecim annos Hispanias aduersum Romanos mouisset. pastor primò fuit; mox latronum dux: postremò tātas ad bellum populos concitauit, vt assertor contra Romanos Hispaniæ putaretur. & cùm interfectores eius præmium à Cæpione consule peterent, responsum est, numquam Romanis placuisse, Imperatorem à suis militibus interfici.

Quintus Pompeius deinde consul à *Numantinis*, quæ Hispaniæ ciuitas fuit opulentissima superatus pacem ignobilem fecit. Post eum Caius Hostilius Mancinus COS. iterum cum Numantinis pacem fecit infamem: quam Pop. & Senatus iussit infringi, atque ipsum Mancinum hostibus tradi: vt in illo quem auctorem fœderis habebāt, iniuriam soluti fœderis vindicarent, Post tantam igitur ignominiam, qua à Numantinis bis Romani exercitus fuerant subiugati, Publius Scipio Africanus secundò Consul factus, & ad Numantiam missus est. Is primùm militem vitiosum & ignauum exercendo magis quàm puniendo, sine aliqua acerbitate correxit. Tum multas Hispaniæ ciuitates partim bello cepit, partim in deditionem accepit. Postremò ipsam Numantiam diu obsessam, fame cōfecit, & à solo euertit: reliquam prouinciam in fidem accepit.

Eo tempore Attalus rex Asiæ, frater Eumenis, mortuus est; heredemque populum Romanum reliquit. ita imperio Romano per testamentum *Asia* accessit.

Mox etiam Decimus Iunius Brutus de *Callacis* & *Lusitanis* triumphauit magna gloria: & Publius Scipio Africanus de Numantinis secun-

dum triumphum egit, XIIII. anno postquam priorem de Africa egerat.

Motum interim in *Asia* bellum est ab Aristonico Eumenis filio, qui ex concubina susceptus fuerat. is Eumenes, frater Attali fuerat. Aduersus eum missus est P. Licinius Crassus. habuit infinita regum auxilia. nam & Bithyniæ rex Nicomedes Romanos iuuit: & Mithridates Ponticus, cum quo postea bellum grauissimum fuit: & Ariarathes Cappadox, & Pylæmenes Paphlagon. victus est tamen Crassus, & in prælio interfectus. caput eius Aristonico ablatum est, corpus Smyrnæ sepultum. Postea Perpenna consul Romanus, qui successor Crasso veniebat, audita belli fortuna, ad Asiam celerauit: & acie victum Aristonicum, apud Straronicen ciuitatem, quò fugerat, fame ad deditionem compulit. Aristonicus iussu Senatus Romæ in carcere strangulatus: triumphari enim de eo non poterat, quia Perpenna apud Pergamũ rediens, diem obierat.

Lucio Cæcilio *Metello*, & Tito Quintio Flaminino COSS. Carthago in Africa iussu Senatus reparata est, quę nunc manet; annis duobus & viginti postquam à Scipione fuerat euersa. Deducti eò sunt ciues Romani.

Anno DCXXVII. ab vrbe cõdita, Caius Cassius Longinus, & Sextus Domitius Caluinus consules, *Gallis Transalpinis* bellum intulerunt, & Aruernorum nobilissimę tum ciuitati, atque eorum regi Bituito infinitamq; multitudinem iuxta Rhodanum fluuium interfecerunt. Prædæ ex torquibus Gallorum ingẽs Romam perlata est. Bituitus se Domitio dedidit; atque ab

eo Romam ductus est: magnaque gloria consules ambo triumphauerunt.

Marco Porcio Catone & Quinto Marcio Rege consulibus, DCXXX. anno & tertio ab vrbe condita, *Narbona* in Gallia colonia deducta est. Pòst à L. Metellō & Quinto Mucio Scæuola COSS. dē *Dalmatia* triumphatum est;

Ab vrbe condita anno DCXXXV. Caius Cato consul *Scordiscis* intulit bellum; ignominioseque pugnauit.

C. Cæcilio Metello & Cnæo Carbone COSS. duo Metelli fratres eodem die alterū ex Thracia, ex Sardinia alterum triumphum egerunt. Nuntiatumque Romæ est, *Cimbros* è Gallia in Italiam transisse.

P. Scipione Nasica, & L. Calpurnio Bestia COSS. *Iugurthæ*. Numidarum regi bellum illatum est, quòd Adherbalem & Hiempsalem, Micipsæ filios fratres suos, reges, & P. R. amicos, interemisset. Missus aduersus eum COS. Calpurnius Bestia, corruptus regis pecunia, pacem cum eo flagitiosissimā fecit; quæ à Senatu reprobata est. Postea contra eundem insequēti anno Spurius Albinus Posthumius profectus est. Is quoque per fratrem ignominiosè contra Numidas pugnauit. Tertiò missus Quintus Cęcilius Metellus consul, exercitum ingenti seueritate & moderatione correctum, cùm nihil in quemquam cruentum faceret, ad disciplinam Romanam reduxit. Iugurthám varijs prælijs vicit, elephantos eius occidit, vel cepit. Et cùm iam bello finem positurus esset, successum est ei à C. Mario. is Iugurtham, & Bocchū Mauritaniæ regē, qui auxiliū Iugurthæ ferre cœperat.

pariter superauit. Aliquāta & ipse oppida Numidiæ cepit. belloque terminum posuit, capto Iugurtha per quæstorem suum Cornelium Syllam, ingentem virum; tradente Boccho Iugurtham, qui pro eo antè pugnauerat.

A. Marco Iunio Silano collega Quinti Metelli, *Cimbri* in Gallia; & à Minucio Rufo in Macedonia Scordisci & Triballi; & à Seruilio Cæpione in Hispania Lusitani victi sunt: & duo triumphi de Iugurtha, primus per Metellum, secundus per Marium acti sunt. ante currum tamen Marij Iugurtha cum duobus filijs ductus est catenatus, & mox iussu consulis in carcere strangulatus.

EVTROPII BREVIARII
LIBER V.

DVm bellum in Numidia contra Iugurtham geritur, Romani consules Marcus Manilius & Quintus Cæpio à *Cimbris* & *Teutonibus* & *Tigurinis* & *Ambronibus*, quæ erant Germanorum & Gallorum gentes, victi sunt iuxta flumen Rhodanum; & ingenti internecione attriti, etiam castra sua & magnam partem exercitus perdiderunt. Timor Romæ grandis fuit, quantum vix Annibalis tempore Punicis bellis, ne iterum Galli Romā venirent. Ergo Marius post victoriam Iugurthinam secūdo COS. est factus, bellumque ei contra Cimbros & Teutones decretum est. Tertiò quoque ei & quartò delatus est cōsulatus: quia bellum Cimbricum protrahebatur. sed in quarto con-

sulatu

ſulatu collegam habuit Quintum Luctatium Catulum. cum Cimbris itaq; conflixit, & duobus prælijs CC. millia hoſtium cæcîdit, LXXX. millia cepit, & ducem eorum Teutobodum. propter quod meritum abſens quintò COS. eſt factus.

Interea Cimbri & Teutones, quorum copia adhuc infinita erat, ad Italiam tranſierunt. Iterum à Caio Mario & Quinto Catulo cõtra eos dimicatum eſt: ſed à Catuli parte feliciùs. Nam eo prælio, quod ſimul ambo geſſerunt, CXL. millia aut in pugna, aut in fuga cæſa ſunt; LX. millia capta. Romani milites ex vtroque exercitu trecenti perierunt. Tria & triginta ſigna Cimbris ſublata ſunt. ex his exercitus Marij duo reportauit, Catuli exercitus XXX. & vnum. Is belli finis fuit: triumphus vtrique decretus eſt.

Sexto Iulio Cæſare, & L. Marcio Philippo COSS. ſexcenteſimo quinquageſimo nono anno ab vrbe condita, cùm propè alia omnia bella ceſſarent, in Italia grauiſſimum bellum Picentes, Marſi, Pelignique mouerunt: qui, cùm annis numeroſis iam Pop. Romano obedirent, tum libertatem ſibi æquam aſſerere cœperunt. Perniciosum admodum hoc bellũ fuit. P. Rutilius conſul in eo occiſus eſt: Cæpio nobilis iuuenis, & Porcius Cato alius COS. Duces autẽ aduerſus Romanos Picentibus & Marſis fuerunt, Titus Vietius, Hierus Aſinius, Titus Herennius, Aulus Cluentius. A Romanis bene contra eos pugnatum eſt, à C. Mario, qui ſexies conſul fuerat; & è Cnæo Pompeio maximè tamen à Lucio Cornelio Sylla, qui inter alia

facta egregia ita Cluentium hostium ducem, cum magnis copijs fudit, vt ex suis nec vnum amitteret. Quadriennio, cum graui tamen calamitate, hoc bellum tractum est. Quinto demum anno finem accepit per Lucium Cornelium Syllam C O S. cùm antea in eodem bello ipse multa strenuè prætor gessisset.

Anno vrbis conditæ DCLXII. primum Romæ *bellum ciuile* commotum est: eodem anno etiam *Mithridaticum*. Causam bello ciuili C. Marius sexies C O S. dedit. Nam cùm Sylla consul contra Mithridatem gesturus bellum, qui Asiam & Achaiã occupauerat, mitteretur: isque exercitum in Campania paulisper teneret, vt belli socialis (de quo diximus) quod intra Italiam gestum fuerat, reliquiæ tollerentur, Marius affectauit, vt ipse ad bellum Mithridaticum mitteretur. Quare Sylla commotus, cum exercitu ad vrbem venit. Illic contra Marium & Sulpicium dimicauit. primus vrbẽ Romam ingressus est; Sulpicium interfecit, Marium fugauit: atque ita C O S. ordinatis in futurum annum, Cnæo Octauio, & L. Cornelio Cinna, ad Asiam profectus est. Mithridates enim, qui Ponti rex erat, atque Armeniam minorem, & totum Põticum mare in circuitu cum Bosphoro tenebat, primò Nicomedem amicum P. R. Bithynia voluit expellere: Senatuique mandauit, bellum se ei propter iniurias quas passus fuerat, illaturum. à Senatu responsum est Mithridati, si id faceret, quòd & ipse bellum à Romanis pateretur. Quare iratus, Cappadociam statim occupauit, & ex ea Ariobarzanem regem & amicũ populi Romani fugauit. Mox etiam

Bithyniam inuasit, & Paphlagoniam, pulsis ex ea regibus, amicis populi Romani, Pylæmene & Nicomede. Inde ad Ephesum contendit: & per omnem Asiam litteras misit, vt vbicumque inuenti essent ciues Romani, vno die occiderentur. Interea etiam Athenæ ciuitas Achaiæ ab Aristone Atheniensi Mithridati tradita est. Miserat enim iam ad Achaiam Mithridates Archelaum ducem suum, cũ CXX. millibus equitum ac peditum: per quem etiam reliqua Græcia occupata est. Sylla Archelaũ apud Piræeum nõ longe ab Athenis obsedit, ipsamque vrbem cepit. postea commisso prælio cõtra Archelaũ, ita eum vicit, vt ex CXX. millibus vix decem superessent Archelao, & ex Syllæ exercitu XIIII. tantùm homines interficerentur. Hac pugna Mithridates cognita, LXX. millia lectissima ex Asia Archelao misit. contra quem Sylla iterum commisit. Primo prælio viginti millia hostium interfecta sunt, filiusque Archelai Diogenes: secundo, omnes Mithridatis copiæ extinctæ sunt: Archelaus ipse triduo nudus in paludibus latuit. Hac re audita Mithridates, cum Sylla de pace agere cœpit.

Interim eo tempore Sylla etiam *Dardanos, Scordiscos, Dalmatas & Mœsos* partim vicit, alios in fidem accepit. Sed cùm legati à rege Mithridate, qui pacem petebant, venissent, non aliter se daturum Sylla esse respondit, nisi rex relictis his quæ occupauerat, ad regnum suum rediisset. Postea tamen ad colloquium ambo venerunt. pax inter eos ordinata est; vt Sylla ad bellum ciuile festinans, à tergo periculum non haberet. Nam dum Sylla in Achaia atque

Aſia Mithridatem vicit, Marius qui fugatus erat, Cornelius Cinna vnus ex conſulibus, bellum in Italia repararunt: & ingreſſi vrbem Romam, nobiliſſimos ex Senatu & conſulares viros interfecerunt, multos proſcripſerunt: ipſius Syllæ domo euerſa, filios & vxorem ad fugam compulerunt: vniuerſus reliquus Senatus ex vrbe fugiens, ad Syllam in Græciam venit, orãs vt patriæ ſubueniret. Ille in Italiam traiecit, bellum ciuile geſturus aduerſus Norbanum & Scipionem COS.S. & primo prælio contra Norbanũ dimicauit, nõ longe à Capua. tũ VII. millia eius cæcidit, VI. millia cepit: CXXIIII. ſuorũ amiſit. Inde etiam ſe ad Scipionem conuertit, & ante prælium totum eius exercitum ſine ſanguine in deditionem accepit. Sed cùm Romæ mutati conſules eſſent, & Marius Marij filius, ac Papirius Carbo conſulatum accepiſſent, Sylla tamen contra Marium iuniorem dimicauit: & XV. millibus eius occiſis, CCCC. de ſuis perdidit. Mox etiã & vrbem ingreſſus eſt. Marium Marij filium, Præneſte perſequutus, obſedit & ad mortem cõpulit. Rurſus pugnam grauiſſimam habuit cõtra Lamponium & Carinatem duces partis Marianæ ad portam Collinam. LXXX millia hoſtium in eo prælio contra Syllam fuiſſe dicuntur. XII. millia ſe Syllæ dediderunt: cæteri in acie, in caſtris, in fuga, inſatiabili ira victorum conſumpti ſunt. Cnæus quoque Carbo COS. alter, ab Arimino ad Siciliam fugit, & ibi per Cnæum Pompeium interfectus eſt: quem adoleſcentem Sylla annos vnum & XX. natum, cognita eius induſtria, traditis exercitibus præfecerat, vt ſecun-

dus à Sylla haberetur. Occiso ergo Carbone, Pompeius Siciliam recepit. Transgressus inde ad Africam, Domitium Marianæ partis ducem, & Hiarbam regem Mauritaniæ, qui Domitio auxilium ferebat, occidit. Post hæc Sylla de Mithridate ingenti gloria triumphauit. Cnæus etiam Pompeius (quod nulli Romanorum tributum erat) quartum & *XX*. annum agens, de Africa triumphauit. Hunc finẽ habuerunt duo bella funestissima; Italicum, quod est *Sociale* dictum; & Ciuile: quæ ambo tractata sunt per annos decem. consumpserunt vltra CL. millia hominum; viros consulares *XX*IIII. prætorios VII. ædilitios L*X*. senatores ferè CCC.

EVTROPII BREVIARII
LIBER VI.

ARCO Æmilio Lepido, Quinto Catulo consulibus, cùm Sylla Rempublicam cõposuisset, bella noua exarserunt: vnum, in Hispania; aliud, in Pamphylia & Cilicia; tertium, in Macedonia; quartum, in Dalmatia. Nam *Sertorius*, qui partium Marianarum fuerat, timens fortunam cæterorum qui interempti erant, ad bellum commouit *Hispanias*. Missi sunt contra eum duces, Quintus Cæcilius Metellus, filius eius qui Iugurtham regem vicit; & Lucius Domitius prætor. A Sertorij duce Hirtuleio Domitius occisus est: Metellus vario successu cõtra Sertorium dimicauit. Postea cùm impar pugnæ solus Metellus putaretur, Cnæus Pompeius ad Hispanias missus est. Ita duobus ducibus aduersũs, Sertorius fortunæ

varia sæpe pugnauit. Octauo demum anno à suis occisus est, & finis ei bello datus est per Cn. Pompeium adolescẽtem, & Quintum Metellum Pium: atque omnes propè Hispaniæ in ditionem pop. Rom. redactæ sunt.

Ad *Macedoniam* missus est Appius Claudius post consulatum. Leuia prælia habuit contra varias gentes, quæ Rhodopam prouinciam incolebant: atque ibi morbo mortuus est. Missus ei successor Cnæus Scribonius Curio post consulatum. is Dardanos vicit, & vsque ad Danubium penetrauit; triumphumque meruit, & intra triennium finem bello dedit.

Ad *Ciliciam* & *Pamphyliam* missus est P. Seruilius ex cõsule, vir strenuus. Is Ciliciam subegit, Lyciæ vrbes clarissimas oppugnauit, & cepit. In his Phaselidem, Olympum, Corycum Ciliciæ. Isauros quoque aggressus, in deditionem redegit, atq; intra triennium bello finem dedit. Primus omnium Romanorum in Tauro iter fecit. Reuertens triumphum accepit, & nomen *Isaurici* meruit.

Ad *Illyricum* missus est Cnæus Cosconius pro cõsule: multam partem Dalmatiæ subegit, Salonas cepit: & composito bello, Romam post biennium redijt.

Iisdem temporibus, cõsul Marcus Æmilius Lepidus, Catuli collega, bellum ciuile voluit commouere: intra tamẽ vnam æstatem motus eius oppressus est. Ita vno tempore multi simul triumphi fuerunt: Metelli, ex Hispania: Pompeij, secundus ex Hispania: Curionis, ex Macedonia: Seruilij, ex Isauria.

Anno vrbis conditæ DCLXXVI. L. Licinio

Lucullo

Lucullo & Marco Aurelio Cotta COSS. mortuus est Nicomedes rex Bithyniæ, & per testamentum populum Romanum fecit heredem. Mithridates, pace rupta, Bithyniam & Asiam rursus voluit inuadere. Aduersus eum ambo consules missi, variam habuere fortunam. Cotta apud Chalcedonem victus ab eo acie, etiam intra oppidum coactus est, & obsessus. Sed cùm se inde Mithridates Cyzicum transtulisset, vt Cyzico capto, totam Asiam inuaderet, Lucullus ei alter consul occurrit: ac dum Mithridates in obsidione Cyzici commoraretur, ipse eum à tergo obsedit, fameque consumpsit, & multis prælijs vicit. Postremò Byzantium (quæ nunc Cōstantinopolis est) fugauit. nauali quoque prælio duces eius Lucullus oppressit. Ita vna hyeme & æstate, à Lucullo ad centum ferè millia hominum ex parte regis extincta sunt.

Anno vrbis Romæ DCLXXVIII. *Macedoniam* prouinciam M. Licinius Lucullus accepit, consobrinus Luculli qui contra Mithridatem bellum gerebat. Et in Italia nouum bellum subitò commotum est. LXX enim & quatuor gladiatores ducibus Spartaco, Chryso, & Oenomao, effracto Capuæ ludo, effugerunt: & per Italiam vagantes, penè non leuius bellum in ea, quàm Annibal mouerat, parauerunt. nam multis ducibus, & duobus simul Romanorum consulibus victis, sexaginta ferè millium armatorum exercitum congregauerunt: victique sunt in Apulia à M. Licinio Crasso proconsule. & post multas calamitates Italiæ, tertio anno, bello huic finis imponitur.

Eutropius.

Sexcentesimo octogesimo primo vrbis conditæ anno, P. Cornelio Lentulo & Cnæo Aufidio Oreste COSS. duo tantùm grauia bella in imperio Romano erant, Mithridaticum & Macedonicum. hæc duo Luculli agebant, L. Lucullus, & M. Lucullus. L. ergo Lucullus post pugnã Cyzicenam, qua vicerat Mithridatem; & naualem, qua duces eius oppresserat, persequutus est eum: & recepta Paphlagoniâ atq; Bithynia, etiam regnum eius inuasit. Sinopen & Amisum, ciuitates Ponti nobilissimas, cepit. secundo prælio apud Cabira ciuitatem, quò ingentes copias ex omni regno adduxerat Mithridates, cùm XXX. millia lectissima regis, à quinq; Romanorum millibus vastata essent, Mithridates fugatus, & castra eius direpta. Armenia quoque minor, quam tenuerat, eidem sublata est. Susceptus tamen est Mithridates post fugam à Tigrane Armeniæ rege; qui tum ingenti gloria imperabat, Persas sæpe vicerat, Mesopotamiam occupauerat, & Syriam, & Phœnices partem. Ergo Lucullus repetēs hostem fugatum, etiam regnum Tigranis, qui Armenijs imperabat, ingressus est. Tigranocerta ciuitatem Armeniæ nobilissimam cepit. ipsum regem, cum sexcentis millibus clibanariorum, & cētum millibus sagittariorum & armatorum venientem, octodecim millia militum habens, ita vicit, vt magnam partem Armeniorũ deleuerit. Inde Nisibin profectus, eam quoque ciuitatem cum regis fratre cepit. Sed hi quos in Ponto Lucullus reliquerat, cum exercitus parte, vt regiones victas etiam Rom. tuerentur, negligenter se & auarè agentes, occasionem iterum Mithridati

in

in Pontum irrumpendi dederunt: atq; ita bellum renouatum est. Lucullo paranti, capta Nisibi, contra Persas expeditionem, successor est missus. Alter Lucullus, qui *Macedoniam* administrabat, Bessis Romanorum primus intulit bellum, atq; eos ingenti prælio in Æmo monte superauit: oppidum Vscudamam, quod Bessi habitabant, eodem die quo aggressus est, vicit: Cybalen cepit; vsq; ad Danubium penetrauit. Inde multas super Pontum positas ciuitates aggressus est. Illic Apolloniam euertit; Calatim, Parthenopolim, Tomos, Histrum, Buziam omnem cepit: belloque confecto, Romam rediit. ambo tamen triumphauerunt: Lucullus qui contra Mithridatem pugnauerat, maiori gloria, cùm tantorum regnorum victor rediisset.

Confecto bello Macedonico, manente Mithridatico, quod recedente Lucullo, rex collectis auxiliis reparauerat, bellũ *Creticum* ortum est. ad id missus Cæcilius Metellus, ingentibus prælijs intra triennium omnem prouinciam cepit; appellatusque est *Creticus*; atque ex insula triumphauit. Quo tempore Libya quoque Romano imperio per testamentum Apionis, qui rex eius fuerat, accessit: in qua inclytæ ciuitates erant, Berenice, Ptolemais, & Cyrene.

Dum hæc geruntur, *piratæ* omnia maria infestabant; ita vt nauigatio, Romanis toto orbe victoribus, sola tuta non esset. Quare id bellum Cnæo Pompeio decretum est: quod intra paucos menses ingenti felicitate & celeritate confecit. Mox ei delatum bellum etiam contra regem Mithridatem & Tigranem: quo suscepto,

Eutropius.

Mithridatem in Armenia minore, nocturno prælio vicit, castra diripuit; quadraginta millibus eius occisis, viginti tantùm de exercitu suo perdidit, & duos centuriones. Mithridates cum vxore fugit, duobus comitibus. Neque multò pòst, cùm in suos sæuiret, Pharnacis filij sui seditione apud milites, ad mortem coactus, venenum hausit. Hunc finem habuit Mithridates. perijt autem apud Bosphorum, vir ingentis industriæ consilijque. Regnauit annis sexaginta: vixit septuaginta duobus: contra Romanos bellum habuit annos quadraginta.

Tigrani deinde Pompeius bellum intulit. ille se ei dedidit, & in castra Pompeij sextodecimo milliario ab Artaxata venit: ac diadema suum, cùm procubuisset ad genua Pompeij, in manibus eius collocauit: quod ei Pompeius reposuit; honorificeque eum habitum, regni tamen parte mulctauit, & grandi pecunia. adempta est ei Syria, Phœnice, Sophene: sex millia præterea talentorum argenti, quæ populo Romano daret; quia bellum sine causa Romanis commouisset.

Pompeius mox etiam *Albanis* bellum intulit, & eorum regem Orodem ter vicit: postremò per epistolas & munera rogatus, veniam ei ac pacem dedit. Iberiæ quoque regem Arthacen vicit acie, & in deditionem accepit. Armeniam minorem Deiotaro Galatiæ regi donauit; quia socius belli Mithridatici fuerat. Attalo & Pylæmeni Paphlagoniam reddidit. Aristarchum Colchis regem imposuit. Mox Ituræos & Arabes vicit: & cùm venisset in Syriam, Seleuciam,

vicinam

vicinam Antiochiæ ciuitatem, libertate donauit; eò quòd regem Tigranem non recepisset. Antiochensibus obsides reddidit. aliquantum agrorum Daphnensibus dedit, quò lucus ibi spatiosior fieret; delectatus amœnitate loci, & aquarum abundantia. Inde ad Iudæam transgressus, Hierosolymam caput gentis tertio mense cepit; duodecim millibus Iudæorum occisis, cæteris in fidem acceptis. His gestis, in Asiam se recepit, & finem antiquissimo bello dedit.

Marco Tullio Cicerone oratore, C. Antonio COSS. anno ab vrbe condita DCLXXXIX, Lucius Sergius Catilina, nobilissimi generis vir, sed ingenij prauissimi, ad delendam patriam coniurauit, cum quibusdam claris quidem, sed audacibus viris. A Cicerone vrbe expulsus est: socij eius deprehensi, in carcere strangulati sunt. Ab Antonio, altero consule, Catilina ipse in prælio victus est & interfectus.

Sexcentesimo nonagesimo anno ab vrbe cõdita, D. Iunio Silano & L. Murena COSS. Metellus de Creta triumphauit, Pompeius de bello piratico & Mithridatico. Nulla vmquam pompa triumphi similis fuit. ducti sunt ante eius currum filius Mithridatis, filius Tigranis, Aristobulus rex Iudæorum: prælata ingens pecunia, auri atque argẽti infinitum pondus. Hoc tempore nullum per orbem terrarum graue bellum erat.

Anno vrbis conditæ DCXCIII. Caius Iulius Cæsar, qui postea imperauit, cum L. Bibulo consul est factus, decreta est ei *Gallia*, & Illy-

Eutropius.

ricum cum legationibus decem. Is primò vicit Heluetios, qui nunc *Sequani* appellātur deinde vincendo per bella grauissima, vsque ad Oceanum Britannicum processit. Domuit autem annis fere IX. omnem Galliam, quæ inter Alpes, flumen Rhodanum, Rhenum. & Oceanum est, & circuitu patet ad bis & tricies centena millia passuum. Britannis mox bellum intulit; quibus ante eum ne nomen quidem Romanorum cognitum erat: & eos quoque victos, obsidibus acceptis, stipēdiarios fecit. Galliæ autem tributi nomine annuum imperauit sestertium quadringenties. Germanosque trans Rhenum aggressus, immanissimis prælijs vicit. Inter tot successus ter malè pugnauit: apud Aruernos semel præsens, & absens in Germania bis. nam legati eius duo, Titurius & Arunculeius, per insidias cæsi sunt.

Circa eadem tempora, anno vrbis conditæ DCXCVII. Marcus Licinius Crassus, collega Cnæi Pompeij Magni, in consulatu secundo, contra *Parthos* missus est: & cùm circa Carras contra omina & auspicia dimicasset, à Surena Orodis regis duce victus, ad postremum interfectus est, cum filio clarissimo & præstantissimo iuuene. Reliquiæ exercitus per C. Cassium quæstorem seruatæ sunt: qui singulari animo perditas res tanta virtute restituit, vt Persas, rediens trans Euphratem, crebris prælijs vinceret.

DE

DE CONSVLIBVS ROMANIS EX SEXTI AVRELII Victoris libro de viris illustribus: aut si mauis, ex Plinio, vel Cornelio Nepote.

9. L. Tarquinius Collatinus, & Lucretia uxor.

TARQVINIVS Collatinus, sorore Tarquinij Superbi genitus, in contubernio iuuenum regiorum Ardeæ erat. vbi cùm fortè in liberiore conuiuio cõiugem suam vnusquisque laudaret, placuit experiri. Itaque equis Romam petunt; regias nurus in conuiuio & luxu deprehendunt: exinde Collatiam petunt; Lucretiam inter ancillas in lanificio offendunt. itaque ea pudicissima iudicatur. Ad quam corrumpendam Tarquinius Sextus nocte Collatiam rediit; & iure propinquitatis in domum Collatini venit, & in cubiculum Lucretiæ irrupit; pudicitiam expugnauit. Illa postero die aduocatis patre & coniuge, rem exposuit; & se cultro, quem veste texerat, occidit. Illi in exitiũ regum coniurarunt, eorumque exsilio necem Lucretiæ vindicauerunt.

10. Iunius Brutus, II Romanorum Consul.

L. IVNIVS Brutus, sorore Tarquinij Superbi genitus, cùm eandem fortunam timeret in quam frater inciderat, qui ob diuitias & prudentiam fuerat ab auunculo occisus, stultitiam finxit: vnde *Brutus* dictus. Iuuenibus regijs Delphos euntibus deridiculi gratia comes adscitus, baculo sambucco aurum infusum deo

donum tulit. vbi responsum est, eum Romæ summam potestatem habiturum, qui primus matrem oscularetur: ipse terram osculatus est. Deinde propter Lucretiæ stuprum, cum Tricipitino & Collatino in exitium regum cõiurauit. Quibus in exsiliũ actis, primus *Consul* creatus, filios suos, fratrisque, quod cum Aquilijs & Vitellijs ad recipiendum in vrbem Tarquinios cõiurauerãt, virgis cæsos securi percussit. Deinde in prælio, quod aduersus eos gerebat, singulari certamine cum Arunte filio Tarquinij cõgressus est: vbi ambo mutuis vulneribus ceciderunt. cuius corpus in foro positum, à collega laudatum, matronæ anno luxerunt.

11. Horatius Cocles.

PORSENNA, rex Etruscorum, cùm Tarquinios in vrbem restituere tẽtaret, & primo impetu Ianiculum cepisset; Horatius Cocles (illo cognomine, quòd in alio prælio oculũ amiserat) pro ponte sublicio stetit, & aciem hostium solus sustinuit, donec pons à tergo interrumperetur: cum quo statim in Tiberim decidit, & armatus ad suos transnauit. Ob hoc ei tantum agri publicè datum est, quantum vno die circumarari potuisset: statua quoque ei in Vulcanali posita.

12. Mucius Scæuula.

CVm Porsenna rex vrbem obsideret, Mucius Cordus, vir Romanæ constantiæ, Senatum adiit, & veniam trãsfugiendi petijt; necem regis repromittens. Accepta potestate, in castra Porsennæ venit; ibique purpuratum pro rege, deceptus occidit. Apprehẽsus, & ad regem pertractus, dexterã aris imposuit: hoc supplicij

à rea

à rea exigēs, quod in cæde peccasset. Vnde cùm misericordia regis abstraheretur, quasi beneficium referens, ait, trecentos aduersus eum simileis coniurasse. Quare ille territus, bellum acceptis obsidibus deposuit. Mucio prata trans Tiberim data, ab eo *Mucia* appellata. Statua quoque ei honoris gratia constituta est.

13. Clœlia virgo.

PORSENNA Clœliam virginem nobilem inter obsides accepit: quæ, deceptis custodibus, noctu castris eius egressa, equum quem fors dederat, arripuit, & Tiberim traiecit. A Porsenna per legatos repetita, & reddita. Cuius ille virtutē admiratus, cū quibus optasset, in patriam redire permisit. illa virgines pverosque elegit; quorum ætatem iniuriæ obnoxiam sciebat. Huic statua equestris in foro posita.

14. Fabij trecenti sex.

ROMANI cùm aduersum Veienteis bella gererent, eos sibi hosteis familia Fabiorum priuato nomine depoposcit: & profecti trecētisex duce Fabio cōsule fuerunt. Cùm sæpe victores exstitissent, apud Cremeram fluuium castra posuerunt. Veientes, ad dolos conuersi, pecora ex aduerso in conspectu illorum posuerunt: ad quæ progressi Fabij, in insidias delapsi ad vnum occisione perierunt. Dies quo id factum est, inter nefastos relatus: Porta qua profecti fuerant, *Scelerata* est appellata. Vnus ex ea gente propter impuberē ætatē domi relictus, genus propagauit ad Q. Fabium Maximū; qui Annibalē mora fregit, *Cunctator* ab obtrectatoribus dictus.

15, P. Valerius Poplicola.

PVBLIVS Valerius, Volusi filius, primùm de Veientibus, iterum de Sabinis, tertiò de vtrisque gentibus triumphauit. Hic quia in locum Bruti collegæ consulem non subrogauerat, & domum in Velia tutissimo loco habebat, in suspicionem regni affectati venit. Quo cognito, apud populum questus, quòd de se tale aliquid timuissent; immisit qui domum suam diruerent. Secures etiam fascibus demsit, eosq; in populi concione submisit. Legem de prouocatione à magistratibus ad populum tulit hinc *Poplicola* dictus. Qui cùm quater consul diem obijsset, adeò pauper exstitit, vt collectis à populo nummis publicè sepultus sit, & annuo matronarum luctu honoratus.

16, A. Postumius.

TARQVINIVS eiectus, ad Mamilium Tusculanum generum suum cōfugit. qui cùm Latio concitato Romanos grauiter vrgeret, A. Postumius, *Dictator* dictus, apud Regilli lacum cum hostibus conflixit: Vbi cùm victoria nutaret, Magister equitum equis frenos detrahi iussit, vt irreuocabili impetu ferrentur: vbi & aciem Latinorum fuderunt, & castra ceperunt. Sed inter eos duo iuuenes candidis equis insigni virtute apparuerunt: quos Dictator quæsitos, vt dignis muneribus honoraret, non reperit. Castorem & Pollucem ratus, ædem communi titulo dedicauit.

17, L. Quinctius Cincinnatus.

LVCIVS Quinctius Cincinnatus, filium Kæsonem petulantissimum abdicauit: qui & à Censoribus notatus, ad Volscos & Sabinos

confugit;

confugit; qui duce Clœlio Graccho bellum aduersùm Romanos gerebant, & Q. Minucium consulem in Algido monte cum exercitu obsidebant. Quinctius Dictator dictus, ad quē missi legati nudum eum arantem trans Tiberim offenderunt. qui insignibus sumtis, consulem obsidio liberauit. quare à Minucio & eius exercitu obsidionali corona donatus est. Vicit hosteis: ducem eorum in deditionem accepit, & triumphi die ante currum egit. Sextodecimo die dictaturam quam acceperat, deposuit & ad agriculturam reuersus est. Iterum post viginti annos Dictator dictus, Spurium Mælium regnū affectātem, à Seruilio Ahala Magistro equitum occidi iussit: domum eius solo æquauit: vnde locus ille *Æquimalium* dictus.

48, Menenius Agrippa Lanatus.

MENENIVS Agrippa, cognomento *Lanatus*, dux electus aduersum Sabinos, de ijs triumphauit. Et cùm populus à patribus secessisset, quòd tributum & militiam non tolerarct, nec reuocari posset; Agrippa apud eum, *Olim*, inquit, *humani artus, cùm ventrem otiosum cernerēt, ab eo discordarunt, & suum illi ministerium negarunt. cùm eo pacto & ipsi deficerent, intellexerunt ventrem acceptos cibos per omnia membra differere: & cum eo in gratiam redierunt. Sic Senatus & populus, quasi vnum corpus, discordia pereunt; concordia valent.* Hac fabula populus regressus est: creauit tamen *Tribunos plebis*, qui libertatem suam aduersum nobilitatis superbiam defenderēt. Menenius autem tanta paupertate decessit, vt eum populus collatis quadrātibus sepeliret, locum sepulchro Senatus publicè daret.

19. *C. Marcius Coriolanus.*

CAIVS Marcius, à captis Coriolis vrbe Volſcorũ *Coriolanus* dictus: ob egregia militiæ facinora à Poſtumo optionem munerum accipiens, equum tantùm & hoſpitem ſumſit; virtutis & pietatis exemplum. Hic conſul graui annona, aduectum Sicilia frumentum, magno pretio dandum populo curauit; vt hac iniuria plebs agros, non ſeditiones, coleret. Ergo à Tribuno pleb. Decio die dicta, ad Volſcos conceſſit; eosque duce Attio Tullo, aduerſus Romanos concitauit, & ad quartum ab vrbe lapidem caſtra poſuit. Cumque nullis ciuium legationibus flecteretur, à Veturia matre, & Volumnia vxore, matronarum numero comitatis, motus, omiſſo bello, vt proditor occiſus eſt. ibi templum Fortunæ muliebri conſtitutum eſt.

20. *C. Licinius Stolo.*

FABIVS Ambuſtus ex duabus filiabus alteram Licinio Stoloni plebeio, alterã Aulo Sulpicio patricio coniugem dedit. quarum plebeia cùm ſororem ſalutaret, cuius vir Tribunus militum cõſulari poteſtate erat, faſces lictorios foribus appoſitos indecenter expauit. à ſorore irriſa, marito queſta eſt: qui adiuuante ſocero, vt primum tribunatum plebis aggreſſus eſt, legem tulit, vt alter cõſul ex plebe crearetur. Lex, reſiſtẽte Appio Claudio, lata tamen: & primus Licinius Stolo conſul factus. Idem lege ſanciuit, ne cui plebeio plus quingenta iugera agri habere liceret. & ipſe cùm iugera quingenta haberet, & altera emancipati filij nomine poſſideret; in iudiciũ vocatus, & primus omnium ſua lege punitus eſt.

21. L. Virginius centurio.

POPVLVS Romanus cùm ſeditioſos magiſtratus ferre non poſſet, *Decemuiros* legibus ſcribendis creauit; qui eas ex libris Solonis tralatas, duodecim Tabulis expoſuerunt. Sed cùm pacto dominationis magiſtratum ſibi prorogarent; vnus ex ipſis Appius Claudius Virginiam, Virginij centurionis filiam, in Algido militantis, adamauit: quam cùm corrumpere non poſſet, clientem ſubornauit, qui eam in ſeruitutem depoſceret: facilè victurus, cùm ipſe eſſet & accuſator, & iudex. Pater, re cognita, cùm ipſo die iudicijs ſuperueniſſet, & filiam iam addictam videret, vltimo eius adloquio impetrato, eam in ſecretũ abduxit, & occidit: corpus eius humeris gerens, ad exercitum profugit, & milites ad vindicandum facinus accendit: qui creatis decem Tribunis, Auẽtinum occuparunt, Decemuiros abdicare ſe magiſtratu coegerunt, eoſque omnes aut morte aut exſilio punierunt. Appius Claudius in carcere necatus eſt.

22. Æſculapius Romam aduectus.

ROMANI ob peſtilentiam, reſponſo monente, ad Æſculapium Epidauro arceſſendum decem legatos principe Q. Ogulnio miſerunt. Qui cùm eò veniſſent, & ſimulacrum ingens mirarentur, anguis è ſedibus ſuis elapſus, venerabilis, non horribilis, per mediam vrbem cum admiratione omnium ad nauem Romanorum perrexit, & ſe in Ogulnij tabernaculo conſpirauit. Legati, deum vehentes, Antium prouecti ſunt. vbi per mollitiem maris, anguis

proximum Æsculapij fanum petijt, & post paucos dies ad nauim redijt: & cùm aduerso Tiberi subueheretur, in proximam insulam desiliuit: vbi templum ei constitutum; & pestilentia mira celeritate sedata est.

23, M. Furius Camillus.

FVRIVS Camillus, cùm Faliscos obsideret, ac ludi litterarij magister, principum filios ad eum adduxisset, vinctum eum hisdem pueris in vrbem redigendum, & verberandum tradidit. statim Falisci se ei ob tãtam iustitiam dediderunt. Veios decenni obsidio domuit, deque his triumphauit. Postmodum est crimini datum, quòd albis equis triumphasset, & prædam iniquè diuisisset. die dicta ab L. Appuleio Tribuno plebis damnatus, Ardeam concessit. Mox cùm Galli Senones, relictis ob sterilitatem agris suis, Clusium Etruriæ oppidum obsiderẽt, missi sunt Roma tres legati, qui Gallos monerent vt ab oppugnatione desisterent. Ex his vnus contra ius gentium in aciem processit, & ducem Senonum interfecit. Quo commoti Galli, petitis in deditionem legatis, nec impetratis, Romam petierunt; & exercitum Romanum apud Alliam fluuium cęciderunt, die XVI. Kal. Augusti: qui dies inter nefastos relatus, *Aliensis* dictus. Victores Galli vrbẽ intrauerunt: vbi nobilissimos senum in curulibus & honorum insignibus, primò vt deos venerati, deinde vt homines despicati, interfecere. Reliqua iuuentus cũ Manlio in Capitolium fugit: obi obsessa, Camilli virtute liberata est: qui absens Dictator dictus, collectis reliquijs, Gallos improuisos internecione occidit. Populum

lum Romanum migrare Veios volentem retinuit. Sic & oppidum ciuibus, & ciueis oppido reddidit.

24, *M. Manlius Capitolinus.*

MANLIVS ob defensum Capitolium *Capitolinus* dictus, sedecim annorum, voluntarium militem se obtulit. Triginta septem militaribus donis à suis ducibus ornatus, triginta treis cicatriceis in pectore habuit. Capta vrbe, auctor in Capitolium confugiendi fuit: quadam nocte clangore anseris excitus, Gallos ascendentes deiecit. *Patronus* à ciuibus appellatus, & farre donatus est. Domum etiam in Capitolio publicè accepit. Qua superbia elatus, cùm à Senatu suppressisse Gallicos thesauros argueretur, & addictos propria pecunia liberaret, regni affectati suspicione in carcerem coniectus, populi consensu liberatus est. Rursus cùm in eâdem culpa, & grauiùs perseuararet, reus factus; & ab conspectu Capitolij ampliatus est. Alio deinde loco damnatus, & de saxo Tarpeio præcipitatus: domus diruta: bona publicata. Gentilitas eius Manlij cognomen eiurauit, nequis postea *Capitolinus* vocaretur.

25, *A. Cornelius Cossus.*

FIDENATES, fidei Romanorum hostes vt sine spe veniæ fortiùs dimicarent, legatos ad se missos interfecerunt. ad quos Quinctius Cincinnatus Dictator missus, Magistrum equitum habuit Cornelium Cossum; qui Lartem Tolumnium ducem sua manu interfecit. De eo spolia opima Ioui Feretrio secundus ab Romulo consecrauit.

26. P. Decius pater.

PDECIVS MVS, bello Samnitico ſub . Valerio Maximo & Cornelio Coſſo conſulibus Tribunus militum; exercitu in anguſtijs Gauri montis inſidijs hoſtium clauſo, accepto quod poſtulauerat, præſidio, in ſuperiorem locum euaſit: hoſteis terruit. ipſe intempeſta nocte per medias cuſtodias ſomno oppreſſas incolumis euaſit. Ob hoc ab exercitu *ciuica corona* de quercu, quæ dabatur ei qui ciueis in bello ſeruaſſet; *obſidionali*, quæ dabatur ei qui obſidione ciueis liberaſſet, donatus eſt. Conſul bello Latino, collega Manlio Torquato, poſitis apud Veſerim fluuium caſtris, cùm vtriq; conſuli ſomnio obueniſſet, eos victores futuros quorum dux in prælio cecidiſſet: tum collato cum collega ſomnio, cùm conueniſſet, vt cuius cornu in acie laboraret, dis ſe Manibus voueret; inclinante ſuà parte, ſe & hoſteis per Valerium pontificem dis Manibus deuouit: impetu in hoſteis facto, victoriam ſuis reliquit.

27. P. Decius filius.

PVBLIVS Decius Decij filius, primò conſul de Samnitibus triumphans, ſpolia ex hìs Cereri conſecrauit. Iterum & tertiò conſul, multa domi militiæque geſſit. Quarto conſulatu cum Fabio Maximo, cùm Galli, Samnites, Vmbri, Tuſci, contra Romanos conſpiraſſent: ibi exercitu in aciem ducto, & cornu inclinãte, exemplum patris imitatus, aduocato M. Liuio pontifice, haſtæ inſiſtens, & ſollemnia verba reſpondẽs, ſe & hoſtes dis Manibus deuouit. impetu in hoſteis facto, victoriã ſuis reliquit. Corpus à collega laudatũ, magnificè ſepultum eſt.

28. T. Man-

28. T. Manlius Torquatus.

TITVS Manlius Torquatus, ob ingenij & linguæ tarditatem à patre rus relegatus, cùm audiſſet ei diem dictam à Pompeio Trib. plebis, nocte vrbem petijt. Secretum colloquiū à Tribuno impetrauit; & gladio ſtricto dimittere eum accuſationē terrore multo compulit. Sulpicio Dictatore Tribunus militum, Gallum prouocatorem occidit. torquem ei detractum, ceruici ſuæ indidit. Conſul bello Latino filium ſuum, quòd contra imperium pugnaſſet, ſecuri percuſſit: Latinos apud Veſerim fluuium, Decij collegæ deuotione ſuperauit. Conſulatum recuſauit, quòd diceret, neque ſe populi vitia, neque illum ſeueritatem ſuam poſſe ſufferre.

29. M. Valerius Coruinus.

RELIQVIAS Senonum Camillus perſequebatur: aduerſum ingentem Gallum prouocatorem ſolus Valerius Trib. militum, omnibus territis, proceſſit. coruus ab ortu ſolis galeæ eius inſedit, & inter pugnādum ora oculoſq; Galli verberauit. hoſte deuicto, Valerius *Coruinus* dictus. Hinc, cùm ingēs multitudo ære alieno oppreſſa, Capuā occupare tētaſſet, & ducem ſibi Quinctiū neceſſitate cōpulſum feciſſet, ſublato ære alieno, ſeditionem compreſſit.

30. Pontius Teleſinus, & Sp. Poſtumius.

TITVS Veturius & Spurius Poſtumius conſules, bellum aduerſum Samnites gerētes, à Pontio Teleſino duce hoſtium in inſidias inducti ſunt. Nam ille ſimulatos transfugas miſit, qui Romanos docerēt, Luceriā Apulam à Samnitibus obſideri, quò duo itinera ducebant; aliud, lōgius & tutius; aliud, breuius &

periculosius: festinatio breuius elegit. Itaque cũ in insidias venissent, (qui locus *Furculæ Caudinæ* vocabatur) C. Pontius accitum patrem Herennium rogauit, quid fieri placeret. Ille ait, aut omneis occidendos, vt vires frangerentur; aut omnes dimittẽdos, vt beneficio obligarentur. vtroque improbato consilio, omnes sub iugum misit, icto fœdere; quod à Romanis postea improbatum est: Postumius Samnitibus deditus, nec receptus.

31, *L. Papirius Cursor.*

LVCIVS Papirius à velocitate *Cursor*, cùm Dictatorem se aduersis omnibus contra Samnites profectum esse sensisset; ad auspicia repetẽda Romam regressus, edixit Fabio Rulliano, quem exercitui imponebat, ne manum cum hoste consereret. sed ille, opportunitate ductus, pugnauit. Reuersus Papirius securi eum ferire voluit: ille in vrbem confugit, nec supplicem Tribuni tuebãtur. Dein pater lacrymis, populus precibus veniam impetrarũt. Papirius de Samnitibus triumphauit. Idem comis & iocorum studiosus; cùm Prænestinum Prætorem grauissimè increpuisset, *Expedi*, inquit, *lictor secures.* & cùm eum metu mortis attonitum vidisset, incommodam ambulantibus radicem exscindi iussit.

32, *Q. Fabius Rullianus.*

QVINCTVS Fabius Rullianus, primus ex ea familia ob virtutem *Maximus*. Magister equitum à Papirio Cursore ob Samnitem victoriam securi pænè percussus, primum de Apulis & Lucerinis; iterum de Samnitibus; tertiò de Gallis, Vmbris, Marsis, atque Tuscis triumphauit.

triumphauit. Censor libertinos tribu amouit. Iterum Censor fieri noluit; decens non esse ex vsu Reipublicæ eosdem censores sæpius fieri. Hic primus instituit, vti Equites Romani Idibus Quinctilibus ab æde Honoris, albis equis insidentes, in Capitolium transirent. Mortuo huic tantum æris populi liberalitate congestum est, vt inde filius visceratione & epulum publicè daretur.

33. M. Curius Dentatus.

MANIVS Curius Dentatus primò de Samnitibus triumphauit; quos vsque ad mare superum perpacauit. Regressus, in concione ait: *Tantum agri cepi, vt solitudo futura fuerit, nisi tantum hominum cepissem; tantum porrò hominum cepi, vt fame perituri fuerint, nisi tantum agri cepissem.* Iterum de Sabinis triumphauit. Tertiò, de Lucanis ouans, vrbem introiuit. Pyrrhum Epirotam Italia expulit. Quaterna dena agri iugera viritim populo diuisit: sibi deinde totidem constituit; dicens, neminem esse debere ciuem, cui non tantū sufficeret. Legatis Samnitum aurum offerētibus, cùm ipse in foco rapa torreret: *Malo*, inquit, *hæc in fictilibus meis esse, & aurum habentibus imperare.* Cùm interuersæ pecuniæ argueretur, guttum ligneum, quo vti ad sacrificia consueuerat, in medium protulit: iurauitque se nihil amplius de præda hostili in domum suam conuertisse. Aquam Anienem de manubijs hostium in vrbem induxit. Tribunus plebis, patres auctores fieri coegit comitijs quibus plebeius magistratus creabatur. Ob hęc merita domus ei apud Tiphatam, & agri iugera quingenta publicè data.

Sx. Aurel. Victor.

34. *Appius Claudius Cæcus.*

APPIVS Claudius Cæcus, in Censura libertinos quoque in Senatum legit: epulandi decantandique ius tibicinibus in publico ademit. Duæ familiæ ad Herculis sacra sunt destinatæ, Potitiorum & Pinariorum. Potitios Herculis sacerdotes pretio corrupit, vt sacra Herculea seruos publicos edocerent: vnde cæcatus est: gens Potitiorum funditus perijt. Ne cõsulatus cum plebeijs communicaretur, acerrimè restitit. Ne Fabius solus ad bellum mitteretur, contradixit. Sabinos, Samnites, Etruscos bello domuit. Viam vsque Brundusium lapide strauit: vnde illa Appia dicta. Aquam Anienem in vrbem induxit. Censuram solus omni quinquennio obtinuit. Cùm de pace Pyrrhi ageretur, & gratia potentum per legatum Cineam pretio quæreretur: senex & cæcus lectica in Senatum latus, turpissimas conditiones magnifica oratione discussit.

35. *Pyrrhus Rex Epeirotarum.*

PYRRHVS Rex Epeirotarum, paterno genere ab Achille, materno ab Hercule oriūdus, cùm imperium orbis agitaret, & Romanos potenteis videret, Apollinem de bello consuluit. Ille ambiguè respondit, *Aio te Æacida Romanos vincere posse.* Hoc dicto in voluntatem tracto, auxilio Tarētinorum bellum Romanis intulit: Læuinum consulem apud Heracléam elephantorum nouitate turbauit. Cumq; Romanos aduersis vulneribus occisos videret, *Ego*, inquit, *talibus viris breui orbem terrarum subigere potuissem.* Amicis gratulantibus; *Quid mihi cum tali victoria,* inquit, *vbi exercitus robur amittam?*

Ad

Ad vicesimum ab vrbe lapidem castra posuit: Captiuos Fabricio gratis reddidit. Viso Læuini exercitu, eandem sibi ait aduersus Romanos, quàm Herculi aduersus hydram fuisse fortunã. A Curio & Fabricio superatus, Tarentum refugit: in Siciliam traiecit. Mox in Italiam Locros regressus, pecuniam Proserpinæ auehere tentauit: sed ea naufragio relata est. Tum in Græciam regressus, dum Argos oppugnat, ictu tegulæ prostratus est. Corpus ad Antigonum regem Macedoniæ delatum, magnificè sepultum.

Fabricius.

PYRRHVS cum secundo prælio à Romanis esset pulsus Tarentum, interiecto anno contra Pyrrhum Fabricius missus est: qui priùs inter legatos sollicitari non poterat quarta regni parte promissa. Cùm vicina castra ipse & rex haberent, medicus Pyrrhi nocte ad eum venit, promittens se Pyrrhum veneno occisurum, si sibi quidquam polliciraretur. quem Fabricius vinctum reduci iussit ad dominum, Pyrrhoque dici quæ contra caput eius medicus spopondisset. Tum rex admiratus eum, dixisse fertur; *Ille est Fabricius, qui difficiliùs ab honestate, quàm Sol à suo cursu auerti posset.*

36. Decius Mus.

VOLSINII, Etruriæ nobile oppidum, luxuria pænè perierunt. Nã cùm temere seruos manumitterent, dein in curiam legerẽt, cõsensu eorũ oppressi. Cũ multa indigna paterẽtur, clã Romã auxiliũ petierũt. Missusq; Decius Mus, mox libertinos omneis superauit, in carcere necauit, aut dominis in seruitutẽ restituit.

S. Aurel. Victor.

37, *Appius Claudius Caudex.*

APPIVS Claudius, victis Volsiniensibus; cognomento *Caudex* dictus, frater Caeci fuit. Consul ad Mamertinos liberandos missus est; quorum arcem Carthaginienses & Hiero rex Syracusanus obsidebant. Primò ad explorandos hosteis fretum piscatoria naui traiecit, & cum duce Carthaginiensium egit vt præsidiũ arce deduceret. Rhegium regressus, quinqueremem hostium copijs pedestribus cepit: ea legionem in Siciliam traduxit. Carthaginienses Messana expulit. Hieronem regem prælio apud Syracusas in deditionem accepit: qui eo periculo territus, Romanorum amicitiam petijt, eisque postea fidelissimus fuit.

38, *C. Duilius.*

CAIVS Duilius primo Punico bello dux contra Carthaginiẽses missus, cùm videret eos multum mari posse, classem validam fabrefecit: & quas *coruos* vocauere, manus ferreas cum irrisu hostium primus instituit; quibus inter pugnandum hostium naueis *XXX.* apprehendit, XIII. mersit; qui victi & capti sunt. Annibal dux classis, Carthaginem fugit; & à Senatu quæsiuit quid faciendum censerent. Omnibus vt pugnaret acclamantibus; *Feci*, inquit, *& victus sum.* sic pœnam crucis effugit: nam apud Pœnos dux male re gesta puniebatur. Duilio concessum est vt prælucente funali, & præcinente tibicine, à cœna publicè rediret.

39, *A. Atilius Calatinus.*

ATILIVS Calatinus, dux Romanorum aduersus Carthaginiẽseis missus, ex maximis & munitissimis ciuitatibus, Enna, Drepano,

no, Lilybæo, hostilia præsidia deiecit: Panormum cepit. Totamq; Siciliam peruagatus, paucis nauibus magnam hostium classem. duce Amilcare, superauit. Sed cùm ad Camerinam ab hostibus obsessam festinaret, à Pœnis in angustiis clausus est: vbi Tribunus militum Calpurnius Flamma, acceptis trecentis sociis, in superiorem locum euasit, consulem liberauit: ipse cum trecentis pugnans cecidit: postea ab Atilio semianimis inuentus est: & sanatus, magno postea terrori hostibus fuit. Atilius gloriosè triumphauit.

40. M. Atilius Regulus.

MArcus Atilius Regulus consul, fusis Sallentinis triumphauit: primusque Romanorum ducum in Africam classem traiecit. ea quassata, de Amilcare naueis longas treis & sexaginta accepit: oppida ducenta, & hominum ducenta millia cepit. Absente eo, coniugi eius & liberis ob paupertatem sumtus publicè dati. Mox arte Xanthippi Lacedæmonij mercenarij militis captus, in carcerem missus. Legatus de permutandis captiuis Romam missus, dato iureiurando, vt si non impetrasset, ita demum rediret: in Senatu conditionem dissuasit: reiectisq; à se coniuge & liberis, Carthaginem regressus: vbi in arcam ligneam coniectus, clauis introrsum actis, vigiliis ac dolore punitus est.

41. C. Lutatius Catulus.

CAius Lutatius Catulus primo Punico bello trecẽtis nauibus aduersum Pœnos profectus, sexcentas eorum naueis, commeatibus & aliis onerib. impeditas, duce Annone, apud Ægates insulas inter Siciliam & Africam, de-

pressit, aut cepit, finemque bello imposuit. Pacem petentibus hac conditione concessit; Sicilia, Sardinia, & cæteris insulis intra Italiam Africamq; decederent; Hispania citra Ibêrum fluuium vt abstinerent.

42. *Annibal, Carthaginiensis Dux.*

ANnibal Amilcaris filius, nouem annos natus à patre aris admotus, odium in Romanos perenne iurauit. Exinde socius & miles in castris patris fuit. Mortuo eo causam belli quærens, Saguntum Romanis fœderatam intra sex mēses euertit. Tum Alpibus patefactis, in Italiam traiecit. P. Scipionem apud Ticinum; Sempronium Longum apud Trebiam; Flaminium apud Trasimenum; Paulum & Varronem apud Cānas superauit. Cumq; Vrbem capere posset, in Campaniam deuertit; cuius deliciis elanguit. Et cùm ad tertium ab Vrbe lapidem castra posuisset, tempestatib. repulsus, primùm à Fabio Maximo fractus, deinde à Valerio Flacco repulsus à Graccho & Marcello fugatus, in Africam reuocatus, à Scipione superatus, ad Antiochum regem Syriæ confugit, eumq; hostem Romanis fecit. Quo victo, ad Prusiam Bithyniæ regem concessit; vnde Romana legatione per Tit. Flaminínum repetitus; ne Romanis traderetur, hausto, quod sub anuli gemma habebāt, veneno, absumtus est; positus apud Libyssam in arca lapidea; in qua hodieq; inscriptum est, ANNIBAL HIC SITVS EST.

43. *Q. Fabius Maximus.*

QVinctus Fabius Maximus Cunctator; *Verrucossus*, à verruca in labris sita; *Ouicula*, à clemen-

clementia morum dictus: consul de Liguribus triumphauit. Annibalem mora fregit. Minuciũ Magistrum equitum imperio sibi æquari passus est: nihilominus periclitanti subuênit. Annibalem in agro Falerno inclusit. Manlium Statilium transfugere ad hosteis volentem, equo & armis donatis retinuit: & Lucano cuidam fortissimo, ob amorem mulieris infrequenti, eandem emtam dono dedit. Tarentum ab hostib. recepit: Herculis signum inde tralatum in Capitolio dedicauit. De redemtione captiuorum cum hostibus pepigit. quod pactum cùm à Senatu improbaretur, fundum suum ducentis millibus vendidit & fidei suæ satisfecit.

44. *P. Scipio Nasica.*

PVblius Scipio Nasica, à Senatu vir optimus iudicatus, Matrem deûm hospitio recepit. Is cùm aduersùm auspicia consulem se à Gracccho, nominatum comperisset, magistratu se abdicauit. Censor statuas, quas sibi quisque per ambitionem in foro ponebat, sustulit. Consul Delminium vrbem Delmatarum expugnauit. *Imperatoris nomen* à militibus; & ab senatu triumphum recusauit oblatum. Eloquentia primus, Iuris scientia consultissimus, ingenio sapientissimus fuit: vnde vulgò *Corculum* dictus.

45. *M. Claudius Marcellus.*

MArcus Marcellus Virdumarum Gallorum ducem singulari prælio fudit. Spolia opima Ioui Feretrio tertius à Romulo consecrauit. Primus docuit quomodo milites cederent, nec terga præberent: Annibalem apud Nolam, locorum angustia adiutus, vinci docuit. Syracusas per treis annos expugnauit.

cùm per calumniam triumphus ei à senatu negaretur, de sua sententia in Albano monte triumphauit. Quinquies consul, insidiis Annibalis deceptus occubuit, & magnificè sepultus. Ossa Romam remissa, a prædonibus intercepta perierunt.

46. Claudia virgo Vestalis.

ANnibale Italiam deuastante, ex responso librorum Sibyllinorum, Mater deûm Pessinunte arcessita, cùm aduerso Tiberi veheretur, repente in alto stetit: & cùm moueri nullis viribus posset, ex libris cognitum est, castissimæ demū fœminæ manu moueri posse. Tum Claudia, virgo Vestalis, falsò incestus suspecta, deam orauit vt, si pudicam sciret, sequeretur: & zona imposita nauem mouit. Simulacrum Matris deûm, dum templum ædificatur, Nasicæ, qui vir optimus iudicabatur, quasi hospiti datum.

47. M Porcius Cato Censorius.

MArcus Porcius Cato, genere Tusculanus, à Valerio Flacco Romam sollicitatus; Tribunus militum in Sicilia; Quæstor sub Scipione fortissimus, Prætor iustissimus fuit. in prætura Sardiniam subegit; vbi ab Ennio Græcis litteris institutus. Consul Celtiberos domuit: &, ne rebellare possent, litteras ad ciuitates singulas misit vt muros diruerent: cùm vnaquæq; sibi soli imperari putaret, fecerunt. Syriaco bello Tribunus militum sub M. Acilio Glabrione, occupatis Thermopylarum iugis, præsidium hostium depulit. Censor L. Flamininum consularem senatu mouit, quòd ille in Gallia, ad cuiusdam scorti spectaculum, eductum quendam è carcere, in conuiuio iugulari iussisset. Basilicam

silicam suo nomine primus fecit. Matronis, ornamenta erepta Oppia lege, repetentibus, restitit. Accusator assiduus malorum. Galbam octogenarius accusauit: ipse quadragies quater accusatus, gloriosè absolutus. Carthaginem delendam censuit. Post octoginta annos filium genuit. Imago huius, funeris gratia, pduci solet.

48. C. Claudius Nero; & Asdrubal frater Annibalis.

ASdrubal frater Annibalis, ingētibus copiis in Italiam traiecit: actumq; erat de Romano imperio, si iūgere se Annibali potuisset. Sed Claudius Nero, qui in Apulia cum Annibale castra coniunxerat, relicta in castris parte, cum delectis ad Asdrubalem properauit, & se Liuio collegæ apud Senam oppidum & Metaurum flumen coniunxit: amboq; Asdrubalem vicerunt. Nero regressus pari celeritate qua iuerat, caput Asdrubalis ante vallum Annibalis proiecit, quo ille viso, vinci se Fortuna Carthaginis confessus est. Ob hæc Liuius triumphans, Nero ouans, vrbem introierunt.

49. P. Cornelius Scipio Africanus.

PVblius Scipio, ex virtutibus cognominatus *Africanus*, Iouis filius creditur. nam antequam cōciperetur, serpens in lecto matris eius apparuit: & ipsi paruulo draco circumfusus nihil nocuit: in Capitolium intempesta nocte eunti numquam canes allatrauerunt. Nec hic quidquā prius cœpit, quàm in cella Iouis diutissimè sedisset: quasi diuinam mentem acciperet. Decem & octo annorum, patrem apud Ticinum singulari virtute seruauit. Clade Cannensi nobilissimos iuuenes, Italiam deserere

cupientes, sua auctoritate compescuit: reliquias, incolumes per media hostium castra Canusium perduxit. Viginti quatuor annorum, Prætor in Hispaniam missus, Carthaginem nouam, qua die venit, cepit. Virginem pulcerrimam, ad cuius adspectum concurrebatur, ad se vetuit adduci; patrique eius ac sponso restitui iussit: Asdrubalem Magonemq;, fratres Annibalis, Hispania expulit: amicitiam cum Syphace Maurorum rege coniunxit: Massanisam in societatem recepit. Victor domum regressus, consul ante annos factus, concedente collega, in Africā classe traiecit: Asdrubalis & Syphacis castra vna nocte perrupit: reuocatum ex Italia Annibalē superauit: victis Carthaginiensibus leges imposuit. Bello Antiochi, legatus fratri fuit: captum filium gratis recepit. A Petilliis ac Næuio Tribunis plebis repetūdarum accusatus, librum rationum in conspectu populi scidit: *Hac die*, inquit, *Carthaginem vici: Bonum factum: in Capitolium eamus, & diis supplicemus.* Inde in voluntarium exsilium concessit: vbi reliquam egit ætatem. Moriens ab vxore petiit, ne corpus suum Romam referretur.

50. *M Liuius Salinator.*

L. Iuius Salinator, primò consul de Illyriis triumphauit: tandem ex inuidia peculatus reus, ab omnibus tribubus, excepta Metia, condemnatus. Iterum cum Claudio Nerone inimico suo cōsul, ne Respubl. discordiâ malè administraretur, amicitiam cum eo iunxit; & de victo Asdrubale triumphauit. Censor cum eodem collega, omneis tribus, excepta Metia, ærarias fecit; stipendio priuauit; eo crimine,

quòd

quod aut prius se iniustè condemnassent; aut postea tantos honores non rectè tribuissent.

51. T. Quinctius Flamininus.

TItus Quinctius Flamininus, Flaminij, qui apud Trasimenum periit, filius, consul Macedoniam sortitus, ducibus Charopis principis pastoribus, prouinciam ingressus, regem Philippum prælio fudit, castris exuit: filium eius Demetrium obsidem accepit: quem pecunia multatum in regnum restituit. A Nabide quoque Lacedæmonio filium obsidem accepit. Liberos etiam Græcos Nemeæ per præconem pronũtiauit. Legatus etiam ad Prusiam, vt Annibalem repeteret, missus.

52. M. Fuluius Nobilior.

MArcus Fuluius Nobilior, Prętor Hispanos superauit: vnde ouans vrbem introiit. Consul Ætolos, Ambraciotasq;, qui bello Macedonico Romanis adfuerant, post ad Antiochum defecerant; præliis frequentibus victos, & in Ambraciam oppidum coactos, in deditionem accepit; tantum signis tabulisque pictis spoliauit: de quibus triumphauit. quam victoriam, per se magnificam, Quinctus Ennius amicus eius, insigni laude celebrauit.

53. L. Scipio Asiaticus.

SCipio Asiaticus, frater Africani, infirmo corpore, tamen in Africa virtutis nomine à fratre laudatus, consul, Antiochum regem Syriæ, legato fratre, apud Sipylum mõtem, cum arcus hostium pluuia hebetati fuissent, vicit; & regni relicti à patre parte priuauit. hinc *Asiaticus* dictus. Post reus pecuniæ interceptæ, ne in carcerem duceretur; Gracchus pater, Tribunus

plebis, licet inimicus eius, intercessit. M. Cato Censor equum ei ignominiæ causa ademit.

54. Antiochus rex Syriæ.

ANtiochus Syriæ rex, nimia opum fiducia bellum Romanis intulit, specie Lysimachiæ repetundæ; quam à maiorib suis in Thracia conditam Romani possidebant: statimque Græciam insulasque eius occupauit. in Eubœa luxuria elanguit. aduētu Acili Glabrionis excitatus Thermopylas occupauit: vnde industria Marci Catonis eiectus, in Asiam refugit. Nauali prælio, cui Annibalem præfecerat, à L. Æmilio Regillo, superatus: filium Scipionis Africani, quem inter nauigandum ceperat, patri remisit: qui ei pro reddenda gratia, suasit vt amicitiam Romanam peteret. Antiochus spreto consilio, apud Sipylum montem cum L. Scipione conflixit. victus, & vltra Taurum montē relegatus, à sodalibus, quos temulentus in conuiuio pulsauerat, occisus est.

55. Cn Manlius Vulso.

CNæus Manlius Vulso consul. missus ad ordinandam Scipionis Asiatici prouinciam, cupiditate triumphi, bellum Pisidis & Gallogræcis, qui Antiocho adfuerant, intulit. His facilè victis, inter captiuos vxor regis Ortiagontis centurioni cuidam in custodiam data. à quo vi stuprata, de iniuria tacuit: & pòst impetrata redemtione, marito adulterum centurionem interficiendum tradidit.

56. L. Æmilius Paulus Macedonicus.

LVcius Paulus Æmilius, filius eius qui apud Cannas cecidit, primo cōsulatu, quem post tres repulsas adeptus erat, de Liguribus triumphauit:

phauit: rerum gestarum ordinem, in tabula pictum, publice posuit. Iterum consul, Persen Philippi filium, regem Macedonum, apud Samothracas cepit: quem victum fleuit, & assidere sibi iussit: tamen in triumphum duxit. In hac lætitia duos filios amisit: & progressus ad populum, gratias Fortunæ egit, quod, si quid aduersi Reipubl. imminebat, sua esset calamitate decisum. Ob hæc omnia, ei à populo & à Senatu concessum est vt ludis Circensibus triumphali veste vteretur. Ob huius continentiam & paupertatem, post mortem eius, dos vxori, nisi venditis possessionibus, non potuit exsolui.

57. Ti. Sempronius Gracchus.

Tiberius Sempronius Gracchus, nobilissima familia ortus, Scipionem Asiaticum, quamuis inimicum, duci in carcerem non est passus. Prætor Galliam domuit, consul Hispaniam; altero consulatu Sardiniam: tantumq; captiuorum adduxit, vt longa venditione res in Prouerbium veniret, *Sardi venales*. Censor libertinos, qui rusticas tribus occuparãt, in quatur vrbanas diuisit: ob quod à populo collega eius Claudiꝰ (nam ipsum auctoritas tuebatur) reus factus est: & cùm eum duæ classes condemnassent, Tiberius iurauit se cum illo in exilium iturum. ita reus absolutus est. Cùm in domo Tiberij duo angues è geniali toro repsissent; responso dato, eum de dominis periturũ, cuius sexus anguis fuisset occisus: amore Corneliæ coniugis, marem iussit interfici.

58. P. Scipio Æmilianus.

Publius Scipio Æmilianus, Pauli Macedonici filius, à Scipione Africano adoptatus,

in Macedonia cum patre agens victum Persen tam pertinaciter persecutus est vt media nocte in castra redierit. Lucullo in Hispania legatus, apud Intercatiam oppidum prouocatorem singulari prælio vicit. muros hostilis ciuitatis primus ascendit. Tribunus in Africa sub M. Manilio imperatore, cohortes octo obsidione vallatas consilio & virtute seruauit: à quibus corona obsidionali aurea donatus. Cùm ædilitatem peteret, consul ante annos vltrò factus, Carthaginem intra sex mēses deleuit. Numantiam in Hispania; correcta priùs militum disciplina, fame vicit. hinc *Numantinus* dictus. Caio Lælio plurimum vsus; ad reges adeundos missus, duos secum, præter eum, seruos duxit. Ob res gestas superbus, Gracchum iure cæsum videri respondit. Obstrepente populo, *Taceant*, inquit, *quibus Italia nouerca, non mater est*: & addidit, *Quos sub corona vendidi.* Censor, Mummio collega segniore, in senatu ait; *Vtinam mihi collegam aut dedissetis, aut non dedissetis.* Suscepta Agrariorum causa, domi repēte exanimis inuentus, obuoluto capite elatus est, ne liuor in ore appareret. Huius patrimonium tam exiguum fuit, vt XXXII. libras argenti, & duas & selibram auri reliquerit.

59. C. Hostilius Mancinus.

CAius Hostilius Mancinus cōsul, aduersum Numantinos vetantibus auibus, & nescio qua voce reuocante profectus, cùm ad Numantiam venisset, exercitum Popillij acceptum priùs corrigere decreuit: inde solitudinem petiit. Eo die Numantini forte sollemni nuptu filias locabāt; & vnam speciosam duobus competenti-

petentibus, pater puellæ conditionem tulit, vt ei illa nuberet, qui hostis dextram retulisset. Profecti iuuenes, abscessum Romanorum, in modum fugæ properantium, cognoscunt: rem ad suos referunt. Illi statim quatuor millibus viginti millia Romanorum cæciderunt. Mancinus, auctore Tiberio Graccho quæstore suo, in leges hostium fœdus percussit. quo per Senatum improbato, Mancinus Numantinis deditus; nec receptus, augurio in castra deductus, Præturam postea consecutus est.

60. L. Mummius Achaicus.

LVcius Mummius, deuicta Achaia, *Achaicus*: consul aduersus Corinthios missus, victoriam alieno labore quæsitam intercepit. Nam cùm illos Metellus Macedonicus apud Heracleam fudisset, & duce Critolao priuasset; cum lictoribus & paucis equitibus in Metelli castra properauit, & Corinthios apud Leucopetram vicit duce Diæo: qui domum refugit, eamque incendit: coniugem interfecit, & in ignem præcipitauit: ipse veneno interiit. Mummius Corinthum signis tabulisque spoliauit: quibus cùm totam repleſſet Italiam, in domum suam nihil contulit.

61. Q. Cæcilius Metellus Macedonicus.

QVinctus Cæcilius Metellus, à domita Macedonia *Macedonicus*: prætor Pseudophilippum, qui idem Andriscus dictus est, vicit. Achæos bis prælio fudit: triũphandos Mummio tradidit. Inuisus plebi ob nimiã seueritatem; & ideo post duas repulsas cõsul ęgrè factus. Arbacos in Hispania domuit. Apud Contebriam oppidum cohortes loco pulsas, redire & locum

recipere iussit. Cùm omnia proprio & subito consilio ageret, amico cuidam quid acturus esset roganti; *Tunicam*, inquit, *meam exurerem, si eam consilium meum scire existimarem.* Hic quatuor filiorum pater, supremo tempore humeris eorum ad sepulcrum elatus est: ex quibus treis consulares, vnum etiam triumphantem vidit.

62. Q. Cæcilius Metellus Numidicus.

QVinctus Cæcilius Metellus, *Numidicus*; quia consul de Iugurtha rege Numidiæ triumphauit. Censor Quinctium, qui se Tiberij Gracchi filium mentiebatur, in censum non recepit. Idem in legem Appuleiā per vim latam iurare noluit. quare in exsilium actus, Smyrnæ exsulauit. Calidia deinde rogatione reuocatus, cùm ludis forte litteras in theatro accepisset, non priùs eas legere dignatus est quàm spectaculum finiretur. Metellæ sororis suæ virum laudare noluit; quòd is solus iudicium contra leges detrectarat.

63. Q. Metellus Pius.

QVinctus Metellus Pius, Numidici filius: *Pius*, quia patrem lacrymis & precibus assiduè ab exsilio reuocauit. Prætor bello sociali Q. Popedium, Marsorum ducem, interfecit. Consul in Hispania Herculeios fratres oppressit: Sertorium Hispania expulit. Adolescens in petitione Præturæ & Pontificatus, Consularibus viris prælatus est.

64. Tiberius Gracchus.

TIberius Gracchus, Africani ex filia nepos, quæstor Mancino in Hispania, fœdus eius flagitiosum probauit. periculum deditionis, eloquētiæ gratia effugit. Tribunus plebis legem

tulit, ne

tulit, ne quis plus quingenta agri iugera haberet. Octauio collegæ intercedenti, nouo exemplo magistratum abrogauit. Dein tulit, vt ea familia, quæ ex Attali hereditate erat, ageretur; vt populo diuideretur. Deinde cum prorogare sibi potestatem vellet, aduersis auspiciis in publicum processit; statimq; Capitolium petiit, manum ad caput referens: quo salutem suam populo commendabat. Hoc nobilitas ita accepit, quasi diadema posceret: segniterq; cessante Mucio consule, Scipio Nasica, sequi se iussis qui saluam Rempub. vellent, Gracchum in Capitolium persecutus oppressit. Cuius corpus Lucretij ædilis manu in Tiberim missum: vnde ille *Vespillo* dictus. Nasica, vt inuidiæ subtraheretur, per speciem legationis in Asiam ablegatus est.

65. *C. Gracchus.*

Caius Gracchus, pestilentē Sardiniam quæstor sortitus, non veniente successore, sua sponte discessit. Asculanæ & Fregellanæ defectionis inuidiam sustinuit. Tribunus plebis, agrarias & frumentarias leges tulit. colonos etiam Capuam & Tarētum mittendos censuit. Triumuiros agris diuidundis, se, & Fuluium Flaccum, & C Crassum cōstituit. Minucio Rufo Tribuno plebis legibus suis obrogante, in Capitolium venit. vbi cùm Attilius, præco Opimij consulis, in turba fuisset occisus, in forum descendit, & imprudens concionem à Tribuno plebis auocauit. qua re arcessitus, cùm in Senatum non venisset, armata familia Auentinum occupauit. vbi ab Opimio victus, dum à templo Dianæ desilit, talum intorsit; & Pomponio

amico apud portam Trigeminam, P. Lætorio in ponte Sublicio persequentibus resistente, in lucum Furinę peruenit. ibi vel sua, vel serui Euphori manu interfectus. caput à Septimuleio amico Gracchi, ad Opimium relatum, auro expensum fertur, propter auaritiam infuso plumbo grauius effectum.

66. *M. Liuius Drusus.*

Marcus Liuius Drusus, genere & eloquentia magnus, sed ambitiosus & superbus, ædilis, munus magnificentissimum dedit. vbi Remmio collegæ, quædam de vtilitate Reipublicæ suggerenti, *Quid tibi*, inquit, *cum republica nostra?* Quæstor in Asia, nullis insignibus vti voluit; ne quid ipso esset insignius. Tribunus pleb. Latinis ciuitatem, plebi agros, equitibus curiam, Senatui iudicia permisit. Nimiæ liberalitatis fuit, ipse etiam professus, nemini se ad largiendum pręter cælum & cœnum reliquisse: ideoq; cùm pecunia egêret, multa cōtra dignitatem fecit. Magulsam Mauritaniæ principem, ob regis simultatem profugum, accepta pecunia Boccho prodidit: quem ille elephanto obiecit. Adherbalem filium regis Numidarum, obsidem domi suæ suppressit, redemtionē eius occultam à patre sperās. Cæpionem inimicum, actionibus suis resistentem, ait se de saxo Tarpeio præcipitaturum. Philippo consuli, legibus agrariis resistenti ita collum in comitio obtorsit vt multus sanguis efflueret è naribus: quam ille, luxuriam obprobrans, muriam de turdis esse dicebat. Idem ex gratia nimia in inuidiam venit. nam plebes, acceptis agris gaudebāt; expulsi dolebant: Equites in Senatum lecti, lætabantur.

bantur: sed præteriti, querebantur: Senatus, permissis iudiciis exsultabat; sed societatē cum Equitibus ægre ferebat. Vnde Liuius anxius vt Latinorū postulata differret, qui promissam ciuitatē flagitabant, repentè in publico concidit, siue morbo comitiali, seu hausto caprino sanguine, semianimis domum relatus Vota pro illo; per Italiam publicè suscepta sunt: & cùm Latini Consulem in Albano monte interfecturi essent, Philippum admonuit vt caueret. vnde in Senatu accusatus, cùm domum se reciperet, immisso inter turbam percussore, corruit. Inuidia cædis apud Philippum & Cæpionem fuit.

67. C. Marius pater.

CAius Marius septies consul, Arpinas, humili loco natus, primis honoribus per ordinem functus, legatus Metello in Numidia, criminando eum consulatum adeptus, Iugurtham captum ante currum egit. In proximum annum consul vltrò factus, Teutones in Gallia apud aquas Sextias, Cimbros in Italia in campo Caudio vicit, deq; his triumphauit. Sexies consul per ordinem factus, Appuleium Saturninum Trib. plebis, & Glauciam prætorem seditiosos, ex Senatusconsulto interemit. Et cùm Sulpicia rogatione prouinciā Sullæ eriperet, armis ab eo victus, Minturnis in palude delituit. Inuentus, & in carcerem coniectus, immissum percussorem Gallum vultus auctoritate deterruit, acceptaq; nauicula in Africam traiecit. ibi diu exsulauit. Mox Cinnana dominatione reuocatus, ruptis ergastulis exercitum fecit: cæsisq; inimicis iniuriā vltus, septimo consulatu, vt quidam ferunt, voluntaria morte decessit.

S. Aurel Victor.

68. C. Marius filius.

CAius Marius filius, vigintiquinq; annorũ, consulatum inuasit: quem honorem tam immaturum mater fleuit. Hic patri sæuitia simi lis, curiam armatus obsedit, inimicos trucidauit; quorum corpora in Tiberim præcipitauit. In apparatu belli quod contra Sullam parabatur, apud Sacriportum vigiliis & labore defessus, sub dio requieuit: & absens victus, fugæ, nõ pugnæ interfuit. Præneste refugit: vbi per Lucretium Offellam obsessus, tentata per cuniculum fuga, cùm omnia septa intelligeret, iugulandum se Pontio Telesino præbuit.

69. L Cornelius Cinna.

LVcius Cornelius Cinna flagitiosissimus, Rempubl. summa crudelitate vastauit Primo consulatu legem de exsulibus reuocandis ferens ab Octauio collega prohibitus, & honore priuatus, vrbe profugit: vocatisq; ad pileum seruis, aduersarios vicit; Octauium interfecit; Ianiculum occupauit Iterum & tertiùm consulem seipse fecit. Quarto consulatu cùm bellum cõtra Sullam pararet, Anconæ ob nimiam crudelitatem ab exercitu lapidibus occisus est.

70. C. Flauius Fimbria.

C. Flauius Fimbria, (sæuissimus quippe Cinnæ satelles) Valerio Flacco consuli legatus in Asiam profectus, per simultatem dimissus, corrupto exercitu, ducem interficiendum curauit: ipse correptis imperij insignibus, prouinciam ingressus, Mithradatem Pergamo expulit Ilium, vbi tardiùs portæ patuerant, incendi iussit: vbi Mineruæ templum inuiolatum stetit; quod diuina maiestate seruatum nemo dubitauit.

dubitauit. Ibidem Fimbria militiæ principes securi percussit: mox à Sulla Pergami obsessus, corrupto exercitu desertus, semet occidit.

71. Viriathus Lusitanus.

VIriathus genere Lusitanus, ob paupertatē primò mercenarius, deinde alacritate venator, audacia latro, ad postremum dux, bellum aduersùm Romanos sumsit; eorumque Imperatorem Claudium Vnimanum, dein C. Nigidium oppressit. Pacem à pop. Rom. maluit integer petere, quàm victus: & cùm alia dedisset, & arma retinerentur, bellum renouauit. Cępio, cùm vincere eum aliter non posset. duos satellites pecunia corrupit; qui Viriathum humi depositum peremerunt. Quæ victoria, quia emta erat, à Senatu non probata.

72. M. Æmilius Scaurus.

MArcus Æmilius Scaurus nobilis, pauper: nam pater eius, quāuis patricius, ob paupertatem, carbonarium negotiū exercuit. Ipse primò dubitauit, honores peteret, an argentariam faceret: sed eloquentiæ consultus, ex ea gloriam peperit. Primò in Hispania corniculo meruit: sub Oreste in Sardinia stipendia fecit. Ædilis iuri reddendo magis, quàm muneri edendo studuit. Legatus Calpurnij, Iugurthæ aduersus: tandem eius pecunia victus. Consul, legem de sumtibus & libertinorum suffragiis tulit. P. Decium Prætorem, transeunte ipso sedentem iussit assurgere; eiq; vestem scidit, sellam concidit: ne quis ad eum in ius iret, edixit: Consul Ligures & Gantiscos domuit, atque de his triumphauit. Censor viam Æmiliam strauit; Pontem Muluium fecit. Tantumq; aucto-

ritate potuit, vt Opimium contra Gracchum; Marium contra Glauciam & Saturninum, priuato consilio armaret. Idem filium suum, quia præsidium deseruerat, in conspectum suum vetuit accedere: ille ob hoc dedecus mortem sibi consciuit. Scaurus senex, cũ à vario Trib. plebis argueretur, quasi socios & Latium ad arma coëgisset, apud populum ait; *Varius Sucronensis Æmilium Scaurum ait socios ad arma coegisse: Scaurus negat: vtri potius credendum putatis?*

73. L. Appuleius Saturninus.

LVcius Appuleius Saturninus Tribunus plebis seditiosus, vt gratiam Marianorum militum pararet, legem tulit, vt veteranis centena agri iugera in Africa diuiderentur: intercedentem Bæbium collegam, facta per populum lapidatione, submouit. Glauciæ Prætori, quòd is eo die quo ipse concionem habebat, ius dicendo partem populi auocasset, sellam concidit, vt magis popularis videretur. Quendam libertini ordinis subornauit, qui se Tiberij Gracchi filiũ fingeret. Ad hoc testimonium Sempronia soror Gracchorum producta, nec precibus, nec minis adduci potuit, vt dedecus familiæ agnosceret. Saturninus, Aulo Nonio competitore interfecto Tribunus pleb. refectus, Siciliam, Achaiam, Macedoniam nouis colonis destinauit: & aurum, dolo an scelere Cæpionis partũ, ad emtionem agrorum conuertit. Aqua & igni interdixit ei qui in leges suas nõ iurasset. Huic legi multis nobilibus obrogantibus, cùm tonuisset, clamauit: *Iam,* inquit, *nisi quiescitis, grandinabit.* Metellus Numidicus exsulare quam iurare maluit. Saturninus tertiò Tribunus plebis refectus,

refectus, vt satellitem suum Glauciam Prætorem consulem faceret, Memmium competitorem eius in campo Martio necandum curauit. Marius, Senatusconsulto armatus, quo censebatur, darent operam consules ne quid Respub. detrimenti caperet; Saturninum & Glauciam in Capitolium persequutus obsedit; maximoq; astu incisis fistulis, in deditionem accepit: nec deditis fides seruata est. Glauciæ fracta ceruix: Appuleius, cùm in curiam fugisset, lapidibus & tegulis desuper interfectus est. caput eius Rabirius quidam senator per conuiuia in ludibrium circumtulit.

74. L. Licinius Lucullus.

LVcius Lucullus, nobilis, disertus & diues, munus quæstoriū amplissimum dedit. Ptolemæum regem Alexandriæ consuli Sullæ conciliauit: & mox per Murenam in Asia classem Mithradatis. Prætor Africam iustissimè rexit. Aduersus Mithradatem consul missus, collegam suum Cottam Chalcedone obsessum liberauit. Cyzicum obsidio soluit: Mithradatis copias ferro & fame afflixit; eumq; regno suo Ponto expulit. quem rursum cum Tigrâne rege Armeniæ subueniente, magna felicitate superauit. Nimius in habitu: maximè signorum & tabularum amore flagrauit. Pòst, cùm alienata mente desipere cœpisset, tutela eius M. Lucullo fratri permissa est.

75. L. Cornelius Sulla.

COrnelius Sulla, a fortuna *Felix* dictus, cùm paruulus a nutrice ferretur, mulier obuia, *Salue*, inquit, *puer tibi & Reipublicæ tuæ felix*: &

ſtatim quæſita quæ hoc dixiſſet, non potuit inueniri. Hic quæſtor Marij, Iugurtham à Boccho in deditionem accepit. Bello Cimbrico & Teutonico legatus, bonam operam nauauit. Prætor inter ciueis ius dixit. Prætor Ciliciam prouinciam habuit. Bello ſociali Samnites Irpinosq́; ſuperauit. Ne monumenta Bocchi tollerentur, Mario reſtitit. Conſul Aſiam ſortitus, Mithradatem apud Orchómenum & Chęronéam pręlio fudit: Archelaum præfectum eius, Athenis vicit: Portum Piræum recepit. Enetos & Dardanos in itinere ſuperauit. Mox cùm rogatione Sulpicia imperium eius trāsferretur ad Mariū, in Italiam regreſſus, corruptis aduerſariorum exercitibus, Carbonem Italia expulit; Marium filium apud Sacriportum, Teleſinum apud portam Collinam vicit. Mario Præneſte interfecto, *Felicem* ſe edicto appellauit. Proſcriptionis tabulas primus propoſuit. Nouem millia deditorum in villa publica cæcidit. Numerum ſacerdotum auxit Tribunitiam poteſtatem minuit. Republ. ordinata Dictaturam depoſuit: vnde ſperni cœptus, Puteolos conceſſit: & morbo qui Phthiriaſis vocatur, interiit.

76. *Mithradates rex Ponti.*

Mithradates rex Ponti, oriundus à ſeptem Perſis, magna vi animi & corporis, vt ſexiuges equos regeret, duarum & viginti gētium ore loqueretur. Bello ſociali diſſidentibus Romanis, Nicomêdem Bithynia, Ariobárzanem Cappadocia expulit. Litteras per totam Aſiam miſit, vt quicumq; Romanus eſſet, certa die interficeretur: & factum eſt. Græciam inſulasque omnes,

omnes, excepta Rhodo occupauit. Sulla eum prælio vicit, classem eius proditione Archelai intercepit: ipsum apud Orchomenum oppidum fudit; & oppressisset, nisi aduersum Marium festinans, qualemcumq; pacem componere maluisset. Deinde eum Cabiris resistentem Lucullus fudit. Mithradates post à Pompeio nocturno prælio victus, in regnum confugit: vbi per seditionem popularium à Pharnace filio in turre obsessus, venenum sumsit. Quod cùm tardiùs subiret, quia aduersùm venena multis antea medicaminibus corpus firmarat; immissum percussorem Gallum Sitocum, auctoritate vultus territum, reuocauit, & in cædem suam, manum trepidantis adiuuit.

88. M. PORCII CATONIS vita; ex Æmilij Probi (seu Cornelij Nepotis) libro posteriore

CAto, ortus municipio Tusculo, adolescentulus, priusquam honoribus operam daret, versatus est in Sabinis; quod ibi heredium à patre relictum habebat. Hortatu L. Valerij Flacci, quem in consulatu censuraque habuit collegam, (vt M. Perperna Censorinus narrare solitus est) Romam demigrauit, in foro esse cœpit. Primum stipendium meruit annorum decem septemq;, Q. Fabio Maximo, M. Claudio Marcello consulibus. Tribunus militum in Sicilia fuit. Inde vt rediit, castra sequutus est C. Claudij Neronis: magniq; opera eius æstimata est in prælio apud Senam, quo cecidit Asdrubal frater Annibalis. Quæstor obtigit P. Cornelio Scipioni Africano consuli: cum quo non pro sortis necessitudine vixit. namque ab eo

perpetua dissensit vita. Ædilis plebis factus est cum C. Heluio. Prætor prouinciam obtinuit Sardiniam: ex qua quæstor superiore tempore ex Africa dececens, Q. Ennium poëtam deduxerat. quod non minoris æstimamus quam quemlibet amplissimum Sardiniensem triumphum. Consulatum gessit cum L. Valerio Flacco, sorte prouinciam nactus Hispaniam citeriorem: ex qua triumphum deportauit Ibi cùm diutius moraretur, P. Scipio Africanus, consul iterum, cuius in priori consulatu quæstor fuerat, voluit eum de prouincia depellere, & ipse ei succedere neq; hoc per Senatum efficere potuit, cùm quidem Scipio in ciuitate principatum obtineret; quòd tum non potentia, sed iure Respublica administrabatur. Qua ex re iratus, Senatu peracto, priuatus in vrbe mansit. At Cato, censor cum eodem Flacco factus, seuerè præfuit ei potestati. Nam & in complures nobiles animaduertit, & multas res nouas in edictum addidit; qua re luxuria reprimeretur; quæ iam tum incipiebat pullulare. Circiter annos octuaginta, vsq; ad extremam ætatem, ab adolescentia, reipublicæ causa suscipere inimicitias non destitit. A multis tentatus, non modò nullum detrimentum existimationis fecit; sed quoad vixit, virtutum laude creuit. In omnibus rebus singulari fuit prudentia & industria. nam & agricola sollers, & reipublicæ peritus, & Iurisconsultus, & magnus Imperator, & probabilis orator, & cupidissimus litterarum fuit. quarum studium etsi senior arripuerat, tamen tantum in eis progressum fecit, vt non facilè reperire possis neq; de Græcis neq; de Itali-

de Italicis rebus quod ei fuerit incognitum. Ab adolescentia confecit orationes: senex historias scribere instituit, quarum sunt libri septem. Primus, continet res gestas Regum populi Romani: Secundus & tertius, vnde quæque ciuitas orta sit Italica: ob quam rem omnes ORIGINES videtur appellasse. In quarto autem, bellum Punicum primum; in quinto, secundum. Atque hæc omnia capitulatim sunt dicta. Reliqua bella pari modo persequutus est, vsque ad præturam Ser. Galbæ, qui diripuit Lusitanos. Atque horum bellorum duces non nominauit, sed sine nominib. res notauit. In iisdē exposuit quę in Italia Hispaniisq; viderentur admirāda. In quibus multa industria & diligētia cōpâret, multa doctrina. Huius de vita & moribus plura in eo libro persequuti sumus, quem separatim de eo fecimus rogatu Titi Pomponij Attici. quare studiosos Catonis ad illud volumen relegamus.

DE CONSVLIBVS EX MAGNI CASSIODORI CHRONICO, ad Theodoricum regem.

HINC CONSVLES.

Anno Vrbis 244.

L. Iunius Brutus, & L. Tarquinius Collatinus. *Hi annum integrum minimè tenuerunt ad peragendum tempus, aliis subrogatis; id est, P. Valerio, Sp. Lucretio, & Horatio Puluillo.*

P. Valerius II. & Titus Lucretius.

P. Valerius III. & M. Horatius. II.

C.Nautius & P. Valerius.
L.Furius & C.Manilius.
280. V.C.
L.Æmilius & Opiter Verginius.
L.Pinarius & P.Furius.
Ap.Claudius & T.Quintius Capitolinus.
L.Valerius & T. Æmilius.
T.Numicius & A.Verginius.
T.Quintius II. & Q. Seruilius.
T.Æmilius II. & Q. Fabius.
Q.Seruilius & Sp.Posthumius.
Q.Fabius II. T.Quintius III.
A.Postumius Albus,& Sp. Furius.
L.Ebutius & P.Seruilius.
L.Lucretius Tricipitinus, & T.Veturius Geminus.
P.Volumnius & Ser.Sulpicius.
C.Claudius & P.Valerius.
Q.Fabius III.& L.Cornelius Maluginensis.
L.Minucius & L.Nautius.
Q.Minucius & M. Horatius Puluillus.
M.Valerius & Sp. Verginius.
C.Veturius & T.Romilius.
Sp.Tarpeius & A Aternius. *His COSS. legati Athenas missi ad leges describendas.*
300. V.C.
P.Curiatius & Sex. Quintilius.
T.Menenius & P. Sextius. *Hoc tempore à COSS. ad DECEMVIROS translatum imperium est; per quos II. ann. administrata respubl. est, atque iterum Consules creati sunt.*
L.Valerius & M.Horatius.
L.Herminius & T.Verginius.
M.Geganius & C. Iulius.

T. Quintius IIII. & Agrippa Furius.
M Genucius & T. Curiatius.
L. Papirius & L. Sempronius.
M. Geganius II. & T. Quintius V.
M. Fabius & Posth. Ebutius.
C. Furius Pacilus, & M'. Papirius Crassus.
Proculus Geganius & L. Menenius.
T. Quintius VI. & Agrip. Menenius.
M. Geganius III. & L. Sergius.
M Cornelius Maluginensis, & L. Papirius Crassus.
C. Iulius II. & L. Verginius.
C. Iulius III. & L. Verginius II.
T. Quintius Pœnus, & Gn. Iulius Mento.
L. Papirius Crassus. & L. Iulius.
L. Sergius II. & Hostus Lucretius.
A. Cornelius Cossus, & T. Quintius Pœn' II.
P. Seruilius Hala, & L. Papirius Mugilanus.
C. Sempronius & Q. Fabius Vibulanus.
Gn. Fabius Vibulanus, & T. Qintius Capitolinus.
M. Cornelius Cossus, & L. Furius Medullinus.
Q. Fabius Ambustus, & C. Furius Pacilus.
M. Papirius & C. Nautius.
M'. Æmilius & C. Valerius.
Gn. Cornelius & L Furius II.
L. Lucretius, & Seruius Sulpicius Camerinus.
L. Valerius Potitus, & M Manlius.

His COSS. post vrbem captam redeuntes Gallos dux Romanus, nomine Camillus, exstinxit: de quibus triumphans in vrbe, quasi & ipse patriæ conditor ROMVLVS meruit nuncupari. ¶ *Tunc dignitates*

gnitates mutatæ sunt, & in loco Consulum per ann. XVII TRIBVNI MILITARES fuerunt. quibus ob insolentiam remotis, per ann. IIII. potestas Consulum Tribunorumq; cessauit. Deinde rursus tribus annis per tribunos militares est administrata Respublica. Post ann verò XXIIII. reuersa est dignitas consularis.

386. V.C.

L. Sextius de plebe, & L. Æmilius Mamercus patricius.
L. Genucius, & Q. Seruilius.
C. Sulpitius Peticus, & C. Licinius Stolo.
C. Genucius, & L. Æmilius Mamercus II.
Q. Seruilius Hala, & L. Genucius.
C. Sulpicius II. & C. Licinius.
C. Pœtilius Balbus, & M. Fabius Ambustus.
M. Popilius Lænas, & Gn. Manlius.
C. Plautius & C. Fabius.
C. Marcius & Gn. Manlius.
M. Fabius Ambustus II. & M. Popilius Lænas II.
C. Sulpicius Peticus III. & M. Valerius Publicola.
M. Fabius III. & T. Quintius.

400. V.C.

C. Sulpicius IIII. & M Valerius II.
P. Valerius & C. Martius Rutilus II.
C. Sulpicius Peticus & T. Quintius Pœnus.
M. Popilius III. & L. Cornelius Scipio.
L. Furius Camillus, & App. Claudius Crassus.
M. Valerius Coruinus, & M. Popilius Lænas IIII.
T. Manlius Torquatus, & C. Plautius.

M. Valerius II. & C. Pœtilius II.

M. Fabius Dorsuo, & Ser. Sulpicius Camerinus.

C. Marcius III. & T. Manlius II.

M. Valerius III. & A. Cornelius Cossus.

C. Marcius Rutilus, & Q. Seruilius.

C. Plautius II. & L. Æmilius Mamercus.

T. Manlius III. & P. Decius Mus.

T. Æmilius Mamerc⁹, & Q. Publilius Philo.

L. Furius Camillus, & C. Mænius.

His COSS. rostra nauium de Antiatibus in foro fixa sunt.

C. Sulpicius Longus, & P. Ælius Pætus.

L. Papirius Crassus, & Cæso Duillius.

M. Valerius IIII. & M. Attilius Regulus.

T. Veturius & Sp. Posthumius.

421. V. C.

A. Cornelius II. & Gn. Domitius.

His COSS pax cum Alexandro Epiri rege facta est.

M. Claudius Marcellus, & C. Valerius.

L. Papirius Crassus II. & C. Plautius Venox.

L. Æmilius Mamercus. & Gn. Plautius.

C. Plautius Proculus, & P. Cornel. Scapula.

L. Cornelius Lẽtulus, & Q. Publilius Philo II.

C. Pœtilius III. & L. Papirius Mugillanus.

His COSS. Alexandria in Ægypto condita est.

L. Furius Camillus II. & Iunius Brut⁹ Scæua.

C. Sulpicius Longus II. & Q. Ælius.

Q. Fabius Rullianus, & L. Fuluius.

T. Veturius Caluinus & Sp. Posthumius.

L. Papirius & Q. Publilius Philo.

L. Papirius & Q. Ælius Ceritanus.

M. Follius & L. Plautius Venox.

C. Iunius Bubulcus, & Q. Æmilius Barbula.

Sp. Nau-

Sp.Nautius & M. Popilius Lænas.
L.Papirius Curſor, & Q.Publilius.
M.Pœtilius Libo & C.Sulpicius.

440. V. C.

L. Papirius Curſor,& C. Iunius Bubulcus II.
Marcus Valerius & P. Decius. *His COSS. per Appium Claudium Cenſorem via facta & aqua inducta eſt, quæ ipſius nomine nuncupantur.*
C.Iunius Bubulcus III. & Q.Æmilius Barbula II.
Q. Fabius II.& C. Marcius Rutilus.
Q.Fabius III.& P. Decius II.
App. Claudius & L.Volumnius. *His COSS. via per agros publica facta.*
P Cornelius Aruina, & Q. Marcius Tremulus.
L.Poſthumius & T. Minucius.
P Sulpicius Auerrio, & P.Sempronius Sophus.

450. V. C.

L.Genucius & Ser. Cornelius.
M.Liuius & L. Æmilius.
M.Valerius & Q. Apuleius.
M.Fuluius Pætus & T.Manlius Torquatus.
L.Cornelius Scipio,& Gn. Fuluius.
Q.Fabius Max. IIII. & P.Decius Mus III.
L.Volumnius & App. Claudius.
Q.Fabius V. & P.Decius IIII.
L.Poſthumius Megillus, & M. Attilius Regulus.
L.Papirius Curſor, & Sp. Caruilius.
Q.Fabius Gurges, & D.Brutus.
L.Poſthumius, & C. Iunius.
P.Cornelius Rufinus,& M'. Curius Dẽtatus.
M. Valerius & Q. Cædicius.

Q.Marcius & P.Cornelius.
M.Marcellus & C.Nautius.
M. Valerius & C. Ælius.
C.Claudius & M. Æmilius.
C.Seruilius & L.Cælius.
P.Cornelius Dolabella, & Gn.Domitius.
C.Fabricius & Q. Æmilius.
L. Æmilius & Q.Marcius.
P.Valerius & Ti. Coruncanius.
P.Sulpicius & P.Decius.
C.Fabricius & Q. Æmilius.
P.Cornelius & C. Iunius.
Q.Fabius & C.Genucius.
M'.Curius & L.Lentulus.
Ser.Cornelius & M'. Curius.

480. V.C.

C.Fabius & C. Claudius.
L.Papirius Cursor, & Sp.Carbilius.
C.Quintius & L.Genucius.
C.Genucius & Gn.Cornelius.
P.Sempronius & App.Claudius.
M.Attilius & L.Iulius Libo.
D.Iunius & M. Fabius.
App Claudius & Q.Fuluius.
M'.Valerius & M'. Otacilius.
L. Posthumius & Q.Manilius.
L. Valerius & L.Otacilius.
Gn.Cornelius & C Duilius.
C Aquilius & L. Cornelius.
A.Attilius Calatinus, & C.Sulpicius.
Gn.Cornelius, & C. Attilius Serranus.
Q Cædicius & L.Manlius.
M.Æmilius Paulus, & Seruius Fuluius Nobilior.

Gn Cor-

Gn.Cornelius & A.Attilius.

500. V.C.

Gn.Seruilius & C.Sempronius.
C.Aurelius Cotta,& P.Seruilius.
L.Cæcilius Metellus, & C.Furius.
C.Attilius Regulus,& L.Manlius.
P.Claudius & L.Iunius.
P.Seruilius & C. Aurelius.
L.Cæcilius & M.Fabius.
M.Fabius & M'. Otacilius.
M.Fabius & C.Attilius.
A.Manlius & C.Sempronius.
C.Fundanius & C.Sulpicius.
C.Luctatius Cerco,& A. Posthumius,
Q.Luctatius Catulus,& A.Manlius.
C.Claudius Cento,& M.Sempronius.
His COSS.ludis Romanis primùm Tragœdia & Comœdia à Lucio Liuio ad scenam data.
C.Manlius & Q. Valerius.
T.Sempronius & P.Cornelius.
L.Cornelius & Q. Fuluius.
C.Licinius & P.Cornelius.
T.Manlius Torquatus,& C. Attilius.
P.Posthumius & Sp.Carbilius.

520. V. C.

Q.Fabius & M'. Pomponius.
M.Lepidus & M. Poblicius.
C.Papirius & M.Pomponius.
M.Æmilius & M.Iunius. *His COSS Hamilcar Hannibalis pater, in Hispania bellum Romanis parans, occisus est. Hic solitus est dicere, quatuor se filios contra P. R. velut catulos leoninos educare.*
L.Posthumius & Gn.Fuluius.

Q.Fabius II. & Sp.Carbilius.
P.Valerius & M.Attilius.
L. Apuftius & M.Valerius.
C.Attilius & L. Æmilius.
T.Manlius & Q. Fuluius II.
C.Flaminius & P.Furius Pilo.
M.Marcellus & Gn.Cornelius.
P.Cornelius & M.Minucius.
L.Veturius & C.Lutatius. *His COSS. via Flaminia munita, & Circus factus qui Flaminius appellatur.*
M.Liuius & L.Æmilius. *His COSS Hannibal Hamilcaris filius, in Hispania bellum molitur.*
P.Cornelius Scipio, & Ti. Sempronius Longus.
Gn. Seruilius Geminus, & C.Flaminius.
L. Æmilius Paulus, & C.Terentius Varro.
Ti.Sempronius Gracchus, & Q. Fabius Maximus III.
Q.Fabius Maximus IIII. & M.Marcellus II.
540. V.C.
P.Maximus & T.Sempronius Gracchus.
Q.Fuluius Flaccus III. & Appius Claudius Pulcher II.
Gn. Fuluius Centimalus, & P. Sulpicius Galba.
M.Marcellus III. & M.Valerius Læuinus.
Q.Fabius V. & Q. Fuluius Flaccus IIII.
M.Marcellus IIII. & T.Quintius.
C.Claudius Nero, & M.Liuius Salinator.
L.Veturius Philo & Q.Cæcilius Metellus.
P.Scipio & P. Licinius Craffus.
M.Cornelius Cethegus, & P. Sempronius Tuditanus.

Tu-

Gn. Serui-

550. V.C.

Gn. Seruilius Cæpio, & Gn. Seruilius Germinus.

T. Seruilius Geminus, & T. Claudius Nero.

L. Cornelius Lentulus, & C. Ælius Pætus.

Ser. Sulpicius Galba, & C. Aurelius Cotta.

C. Cornelius Lentulus, & P. Villius.

L. Ælius Pætus, & T. Quintius Flamininus.

L. Cornelius Cethegus, Q Minucius Rufus.

P. Furius & M Marcellus.

L. Valerius Flaccus, & M Porcius Cato.

P. Scipio Afric. II. & Ti. Sempronius Lõgus.

560 V.C.

L. Cornelius Merula, & Q. Minucius Thermus.

L. Quintius & Gn Domitius Ænobarbus.

Scipio Nasica, & M. Acilius Glabrio.

L. Scipio. & C. Lælius Africanus.

M. Fuluius Nobilior & Gn. Manlius Volso.

M. Valerius Messala, & C Liuius Salinator.

M Æmilius Lepidus, C. Flaminius.

Sp. Posthumius Albinus, Q. Marcius Philippus. *His COSS. Athletarum certamina primùm à Fuluio edita.*

App. Claudius Pulcher, & M'. Sempronius Tuditanus.

P. Claudius Pulcher, & L. Porcius Licinus.

570. V.C.

M. Claudius Marcellus, & Q Fabius Labeo.

His COSS. Hannibal apud Prusiam veneno peryt.

L. Æmilius Paulus & Gn. Bæbius Tãphilus.

P. Cornelius Lẽtulus. & M Bębius Tãphilus.

A. Posthumius Albinus, & C. Calphurnius Piso.

Q.Fuluius & L.Manlius.
M.Iunius & Gn.Manlius.
T.Sempronius & C.Claudius.
Gn.Cornelius & Q.Pœtilius.
M.Lepidus & Q.Mucius.
Sp.Posthumius & Q.Mucius.
580. V.C.
L.Posthumius Albinus,& M.Popilius.
C.Popilius & P. Celius.
P.Licinius & C. Cassius.
C.Hostilius Mancinus,& C. Attilius.
L.Marcius Philippus,& Q.Seruilius.
L.Paulus II.& C.Licinius
Q.Ælius Pætus,& M.Iunius.
L.Mamercus & C. Sulpicius.
Gn.Octauius & T.Manlius.
A.Manlius & Quintus Cassius.
590. V. C.
Ti Sempronius & M'. Iuuentius.
P.Scipio Nasica,& C.Marcius.
M.Messala & C.Fannius.
L.Anicius & M Cornelius.
Gn.Cornelius Dolabella & M.Fuluius.
M.Æmilius & C. Popilius. *His COS & metalla in Macedonia instituta.*
Sex.Iulius & L. Aurelius.
L.Lentulus & C Marcius.
P.Scipio & M.Claudius.
L.Posthumius & Q.Opimius.
600. V.C.
Q.Fuluius & T. Annius. *Hi primi Consules Kalend. Ianuarijs magistratum inierunt, propter subitum Celtiberiæ bellum*
M.Marcellus & L. Valerius.

L.Lucul-

L.Lucullus & A.Posthumius.
L.Quintius & M'.Acilius.
L.Marcius & M.Manlius.
Sp.Posthumius & L.Piso.
P.Africanus & C.Liuius.
Gn.Cornelius & L.Mummius.
Q.Fabius Maximus, & L.Hostilius.
Ser.Galba & L. Aurelius.
610. V.C.
App.Claudius & Q.Metellus.
L.Metellus & Q.Maximus.
Gn.Cæpio & Q.Pompeius.
Q.Cæpio & C.Lælius.
Gn.Piso & M.Popilius.
P.Scipio & D.Brutus.
M.Æmilius & C.Hostilius Mancinus.
P.Furius & Sex.Attilius Serranus.
Ser.Fuluius & Q.Calphurnius. *His COSS. Æmilianus Scipio, ob Numantinum bellum, cùm candidatus non esset, Consul creatur.*
P.Africanus & C.Fuluius Flaccus.
620. V.C.
C.Mucius & L.Calphurnius.
P.Popilius & P.Sulpicius.
P. Crassus & L.Valerius Flaccus.
App.Claudius & M.Perpenna.
C.Sempronius & M'.Aquilius.
Gn.Octauius & T.Annius.
L.Cassius & L.Cinna.
M.Æmilius & L.Aurelius.
M.Plautius & M.Fuluius.
C.Cassius Longinus, & C.Sextius.
630. V.C.
Q.Cæcilius & T.Quintius.

Gn. Domitius & C. Fannius. *His COSS.* *Sextius oppidum ædificauit, in quo Aquæ Sextiæ in Gallijs.*

L. Opimius & Q. Maximus.

P. Manlius & C. Papirius.

L. Cæcilius & L. Aurelius.

M. Cato & Q. Marcius.

L. Cæcilius & Q. Mucius.

C. Licinius Geta, & Q. Maximus.

M. Metellus & M. Scaurus. *His COSS.* *L. Metellus & Gn. Domitius Censores artem ludicram ex vrbe remouerunt, præter Latinum tibicinem cum cantore, & ludum talorum.*

M'. Acilius Balbus, & C. Cato.

640. V. C.

Cæcilius & C. Papirius.

M. Liuius Drusus, & L. Piso.

P. Scipio & L. Calphurnius Bestia.

Sp. Posthumius & M. Minucius.

Q. Metellus & M. Silanus.

Ser. Galba & M. Scaurus.

L. Cassius & C. Marius.

Q. Seruilius & C. Attilius Serranus. *His COSS. per Seruilium Capionem consulem iudicia Equitibus & Senatoribus communicata.*

P. Rutilius Rufus, & C. Manilius.

C. Marius II. & C. Flauius Fimbria.

650. V. C.

C. Marius III. & L. Aurelius Orestes.

C. Marius IIII. & L. Luctatius.

C. Marius V. & M' Aquilius.

C. Marius VI. & L. Valerius Flaccus.

M. Antonius & A. Posthumius.

Q. Metellus & T. Didius.

Gn.

Gn.Lentulus & P.Crassus.
Gn.Domitius & C. Cassius. *His COSS.*
Ptolemaus Ægyti rex populum Romanum hæredem reliquit.
P.Crassus & Q.Scæuola.
C.Cœlius & L.Domitius.
660. V.C.
C.Valerius Flaccus, & M.Herennius.
C.Claudius Pulcher, & M.Perpenna.
P.Marcius & Sextus Iulius.
L.Cæsar & C.Rutilius Lupus.
Gn.Pompeius & L. Porcius Cato.
L.Sylla & Q.Pompeius.
L.Cinna & Gn.Octauius.
L.Cinna II. & G. Marius VII.
L.Cinna III. & Gn.Papirius.
L. Cinna IIII. & Gn.Papirius II. *His COSS.*
Asiam in XLIIII. regiones Sylla distribuit.
670. V.C.
L. Scipio & C. Norbanus. *His COSS.*
Capitolium custodum negligentia concrematur.
Gn Garbo III. & C. Marius.
M.Tullius & Gn.Dolabella.
L.Sylla II. & Q.Metellus.
P.Seruilius & App.Clandius.
M.Lepidus & Q.Catulus.
M.Æmilius & D.Brutus.
Gn.Octauius & C.Curio.
L. Octauius & C.Cotta.
L.Licinius Lucullus, & M. Cotta.
680. V.C.
M Lucullus & C.Cassius.
L.Gellius & Gn Lentulus.
Gn. Aufidius & P.Lentulus.

M.Crassus & Gn.Pompeius.
Q.Metellus & Q.Hortensius. *His COSS. à Q.Catulo reparatum dedicatumq; Capitolium est.*
L.Metellus & Q.Marcius.
C.Piso & Marcus Glabrio.
An.Lepidus & L.Torquatus.
L.Cæsar & Q.Marcius.

690. V. C.

M Cicero & C. Antonius.
D.Silanus & L.Muræna.
M.Pupius & M.Valerius. *His COSS. Catilina in agro Pistoriensi à C.Antonio bello peremptus est.*
Q.Metellus & L. Afranius.
C.Cæsar & M. Bibulus.
L.Piso & A.Gabinius. *His COSS. Clodij rogatione Cicero in exsilium est profectus.*
P.Lentulus & Q. Metellus. *His COSS. propter ciuiles dissensiones per S. C. de exilio Cicero reuocatur.*
Gn.Lentulus & L.Philippus.
Gn.Pompeius & M.Crassus.
App.Claudius & L.Domitius.

700. V. C.

Gn.Domitius & M.Messala.
Gn.Pompeius & Q.Metellus.
M.Marcellus & Ser.Sulpicius.
L.Paulus & M.Marcellus.

FINIS HISTORIÆ
Consularis.

INDEX

INDEX RERVM ET Verborum locupletissimus. numerus Paginam notat.

A

Armeus

Auſpi-

Cartha-

Dodon

Galli

Liburnæ

Tummiates

FINIS.

